34. Keskiviikkona 2 päivänä huhtikuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko "Suomi ja Euroopan tulevaisuus" 888

Valtioneuvoston selonteko 3/1996 vp
Tulevaisuusvaliokunnan mietintö 1/1997 vp
Palautekeskustelu

Mietintöjen pöydällepano

1) Hallituksen esitys Indonesian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 979

Hallituksen esitys 5/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

2) Hallituksen esitys Venäjän federaation kanssa rautatieyhdysliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 246/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi Imatran Voima -konsernille kantaverkko-omaisuuden myynnistä myönnettävistä veronhuojennuksista ..... „

Hallituksen esitys 237/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varallisuusverolain 34 §:n muuttamisesta 979

Hallituksen esitys 249/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

5) Hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1994 ovat antaneet aihetta „

Kertomus 15/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alaranta, Anttila U., Backman, Brax, Hellberg, Kautto, Krohn, Laitinen, Leppänen P., Linnainmaa, Metsämäki, Mähönen, Ojala A., Olin, Rauramo, Rinne, Savela, Suhola, Taina, Veteläinen ja Viitanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Viitanen, Savela, Metsämäki, Rauramo, Leppänen P., Mähönen ja Olin.

Ed. Markkula-Kivisilta merkitään saapuneeksi valtiopäiville.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Backman, Metsämäki, Savela ja Taina sekä yksityisasioiden takia edustajat Mähönen, Olin, Rauramo, Rinne ja Veteläinen,

tämän kuun 4 päivään sairauden takia ed. Laitinen, virkatehtävien takia ed. Kautto sekä yksityisasioiden takia edustajat Alaranta, Hellberg, A. Ojala ja Suhola sekä

ensi kesäkuun 19 päivään äitiysloman takia ed. Kiviniemi.

Ed. Linnainmaan edustajantoimi

P u h e m i e s : Luetaan ed. Linnainmaan eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Tultuani nimitetyksi Uudenmaan läänin maaherraksi 2.4.—31.8.1997 väliseksi ajaksi ja ottaen huomioon, että minut on jo nimitetty 1.9.1997 alkaen Etelä-Suomen läänin maaherraksi, pyydän kunnioittavasti, että minulle myönnettäisiin ero kansanedustajan toimesta 2.4.1997 lukien.

Helsingissä 2 päivänä huhtikuuta 1997

Tuula Linnainmaa"

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Uudet hallituksen esitykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on 26 päivänä maaliskuuta 1997 antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 26—30.

U-asiat

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että 20 päivänä maaliskuuta 1997 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat puhemiehelle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 7 ja 8.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle asian U 7 osalta maa- ja metsätalousvaliokunnan ja asian n:o U 8 osalta sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 18, 41, 45, 47, 51, 52, 55, 60, 61, 97 ja 99. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko "Suomi ja Euroopan tulevaisuus"

Valtioneuvoston selonteko 3/1996 vp
Tulevaisuusvaliokunnan mietintö 1/1997 vp
Palautekeskustelu

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1, joka sisältää ehdotuksen valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta "Suomi ja Euroopan tulevaisuus" (VNS 3/1996 vp) annettavan lausunnon sanamuodoksi.

Käsittelyn pohjana on tulevaisuusvaliokunnan mietinnössään ehdottaman lausunnon sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunnan on nyt päätettävä, minkä jälkeen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan ehdotuksesta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa. Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Keskustelu:

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Tulevaisuus on laaja käsite. Se on laaja silloinkin, kun kysymyksessä ovat maailman ja Euroopan tulevaisuuden näkymät Suomen suunnalta katsottuna. Mietinnössään valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisestä osasta "Suomi ja Euroopan tulevaisuus" valiokunta on painottanut asioita, jotka se on katsonut tärkeiksi Suomen tulevaisuuden kannalta, ja asioita, jotka valiokunnan mielestä ovat selonteossa jääneet liian vähälle huomiolle.

Valiokunta on mietinnössään halunnut tuoda poliittisen keskustelun pohjaksi monipuolisesti

maailman ja Euroopan tulevaisuuden kehitysilmiöitä. Niitä on tarkasteltu eri näkökohdista pyrkimättä määrittelemään ainoata oikeata totuutta. Tulevaisuusvaliokunta toivoo, että näin kansanedustajilla on käytettävissään monitahoista, osin ristiriitaistakin tietoa tulevaisuuden ongelmista ja mahdollisuuksista valtioneuvoston tulevaisuusselonteon toista, Suomea koskevaa osaa varten. Sitä koskevassa mietinnössään valiokunta tulee luonnollisesti määrittelemään oman kantansa Suomen tulevaisuuden suuntaviivoista.

Valiokunta on tietoisesti keskittynyt maailman ja Euroopan talouskysymyksiin, koska taloudesta tulevat Suomen vaativimmat haasteet. Ympäristöasiat, joita on käsitelty laajasti edellisen tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä, turvallisuuspolitiikka, josta on ollut edellinen selonteko, ja Euroopan unioni, jonka tulevaisuudesta käydään jatkuvaa keskustelua, on jätetty vähemmälle huomiolle.

Valiokunnan mielestä elämme parhaillaan murroskautta, joka on täysin verrattavissa teollisen vallankumouksen alkuvaiheisiin. Siksi on vaikeata ennakoida, minkälainen maailma on kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua. Tulevaisuuteen on kuitenkin varauduttava ja nähtävä tuleva kehitys mahdollisimman ajoissa, jotta emme jäisi ajopuuksi.

Tieteen ja tekniikan nopean kehityksen vuoksi teollisuusyhteiskunta on muuttunut tai muuttumassa tietoyhteiskunnaksi. Valiokunta on halunnut määritellä tietoyhteiskunnan, jotta paremmin ymmärrettäisiin, mistä muutoksessa on kysymys. Tietoyhteiskunta on nimittäin enemmän kuin informaatioyhteiskunta, joksi nykyistä yhteiskuntaa toisena myöskin nimitetään. Silloin viitataan tietokoneiden ja tietoliikenteen tärkeään osaan yhteiskunnan toiminnoissa.

Valiokunnan mukaan tietoyhteiskunta, joka englanniksi olisi knowledge society, on yhteiskunta, jossa tiedosta ja osaamisesta on tullut raaka-aineita ja muita tuotannontekijöitä tärkeämpi menestyksen määrääjä. Tietoyhteiskunnassa tietoa sovelletaan järjestelmällisesti yhteiskunnan toimintoihin ja uutta tietoa hankitaan tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen avulla.

Tulevaisuusvaliokunta tarkastelee mietinnössään laajasti Euroopan ja samalla Suomen menestymisen ehtoja. Menestys on valiokunnan mukaan taloudellista menestystä laajempi käsite. Yksilön ja yhteisön menestyminen on tietoisesti asetettujen ja osin myös tiedostamattomien päämäärien saavuttamista. Yhteiskunnan menestys on hyvän elämän edellytysten luomista kansalaisille.

Tulevaisuusvaliokunta on todennut menestyksen määrääviksi tekijöiksi globaalistumisen eli kansainvälistymisen, tiedon osaamisen ja teknologian, ihmisyyden ja innovaatiot sekä elämän ja asioiden hallinnan. Kansainvälistymiseen on valmistauduttava ja sitä on käytettävä hyväksi yhteiskunnan kaikilla tasoilla ja tahoilla. Se on otettava huomioon koulutuksessa, kansalaisjärjestöjen toiminnoissa, puolueissa, demokratian kehittämisessä jne.

Tieto ja osaaminen ovat tulevaisuuden menestyksen perustekijöitä tietoyhteiskunnassa. Valiokunta toteaa hallituksen päätöksen lisätä tutkimusvaroja ja tuotekehitystukea auttavan Suomea menestymään. Tieteellinen ja soveltava tutkimus sekä tuotekehitys luovat edellytykset innovaatioille yritystoiminnassa ja myös yhteiskunnan kaikkien toimintojen kehittämiselle. Ihmisen innovatiivisuus on avainasemassa muutoksesta selviytymisessä ja mahdollisuuksien hyväksikäytössä. Asioiden hallinta on perustavan tärkeä niin ihmisen elämässä kuin yhteisöjen toiminnassa. On kyettävä elämään muutoksessa. Maailman tasolla on saatava hallintaan keskeiset kehitystekijät. On päästävä kohti kestävää kehitystä. Valiokunta edellyttääkin, että hallitus tulevaisuudessa ottaa huomioon nämä valiokunnan esittämät menestystekijät Suomen tulevaisuutta kehiteltäessä.

Eduskunta on antanut tulevaisuusvaliokunnan tehtäväksi tekniikan yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin. Valiokunta toteaa, että yhä useammin tarvitaan uutta lainsäädäntöä, jossa tieteellä ja tekniikalla on merkittävä osuus. Kansanedustajilla ei kuitenkaan useinkaan ole riittävää tietoa uusien sovellutusten etujen ja haittojen arvioimiseksi. Tällöin on vaarana, että eduskunta vähitellen menettää yhä enemmän tosiasiallista päätösvaltaa virkamiehille ja asiantuntijoille. Siksi tarvitaan eduskunnan omaa teknologian vaikutusten arviointia. Se parantaa kansanedustajien tietopohjaa ja helpottaa tieteen ja tekniikan aiheuttamiin lainsäädäntöhaasteisiin vastaamista. Tulevaisuusvaliokunta toivoo, että muut valiokunnat osallistuvat aktiivisesti teknologian arviointikohteiden valintaan ja arvioinnin ohjaukseen.

Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää huomiota tekniikan kehityksen ennakoinnin tärkeyteen. Siinä saadaan asiantuntijoiden käsityksiä tieteen ja teknologian tulevasta kehityksestä. Se taas auttaa tekniikan uusien mahdollisuuksien no-

peaa hyväksikäyttöä yritystoiminnassa ja yhteiskunnassa. Valiokunta edellyttää, että hallitus luo Suomeen menettelyn, jolla ennakoidaan tekniikan kehittymistä Suomen kannalta merkittävillä aloilla.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että nykyisin hyvinvointia mitataan lähinnä kansantuloa mittarina käyttäen. Se on aivan liian kapea pohja ja johtaa helposti virhearviointeihin. Yhteiskunnan hyvinvointiin vaikuttavat monet tekijät, kuten perusturvan taso, terveyden taso, osaamisen taso, tasa-arvo ja ympäristön tila. Oecd-maissa ja Euroopan unionissa olisi päästävä vertailukelpoisiin mittareihin, joissa elämän laatuun vaikuttavat tekijät ovat mukana. Valiokunta edellyttää, että hallitus kehittää kansantuloa laaja-alaisemman järjestelmän yhteiskunnallista päätöksentekoa varten.

Valiokunnan mielestä hyvinvointiyhteiskunnan periaatteet ovat hyvät, mutta todellisuus ei aina tottele niitä. Siksi on tärkeätä analysoida toteutuneen hyvinvointiyhteiskunnan hyviä ja huonoja puolia. On etsittävä toimivia ratkaisuja. Valiokunta edellyttää, että hallitus tekee ennakkoluulottoman tilanneanalyysin valtion tehtävistä sekä hyvinvointiyhteiskunnan vahvuuksista ja heikkouksista. Tulosten perusteella on uudistettava hyvinvointivaltiomallia niin, että se vastaa asetettuja tavoitteita.

Haluan lämpimästi kiittää kaikkia tulevaisuusvaliokunnan työskentelyyn osallistuneita hyvästä yhteistyöstä ja yksimielisen mietinnön aikaansaamisesta.

Ed. Filatov: Arvoisa puhemies! Koska tulevaisuus alkaa? Tänään, huomenna, viiden vuoden vai kymmenen vuoden kuluttua? Hallituksen tulevaisuusselonteossa aikajänne on lyhyt eikä tulevaisuusvaliokunta mietinnössään pääse juuri pitemmälle. Kummatkin raportoivat lähinnä tämän hetken toimintaympäristöstä ja kuvaavat tämän päivän haasteita. Tulevaisuus on vielä kaukana.

Tulevaisuusvaliokunnan työ on kuitenkin arvokasta, koska se pystyy ylittämään eduskuntatyölle tyypilliset valiokuntarajat ja käsittelemään maailmaa kokonaisuutena. Kuitenkin asioita, joita mietinnössä pohditaan, olisi pitänyt pohtia jo kauan sitten. Poliittinen päätöksentekokoneistomme on auttamattoman hidas. Teknologian kehitys, kansainvälistyminen ja kova kilpailu muuttavat toimintaympäristöämme nopeasti. Kun yhteen muuttuneeseen asiaan löytyy ratkaisu, huomaamme kahden asian jääneen ratkaisematta. Tulevaisuustyö on kuitenkin uutta Suomessa ja sillä on mahdollisuus päästä mukaan oikeaan vauhtiin.

Mietintö keskittyy kuvaamaan globaalistuvaa taloutta, jonka ehdoilla Suomenkin on tulevaisuuttaan suunniteltava. Kilpailu on kovaa, mutta samassakin kilpailussa voi pärjätä käyttämällä erilaisia strategioita. Eri mailla on erilaiset vahvuudet, ja niitä on opeteltava käyttämään hyväksi.

Globaalistuva talous asettaa tiettyjä reunaehtoja Suomen valinnoille. Me emme voi jäädä kilpailun ulkopuolelle, mutta koko yhteiskunnan tulevaisuutta ei voi rakentaa pelkästään taloudellisen kilpailun varaan. Ihmisen elämässä on paljon muita, ei rahassa mitattavia asioita. Tulevaisuuden luksukseksi on esimerkiksi sanottu aikaa, tilaa ja rauhaa. Tavoittelemisen arvoiset asiat voivat olla kaukana markkinatalouden kovista lähtökohdista.

Suomi saa olla ylpeä itsestään, historiastaan ja tulevaisuudestaan, jonka me itse teemme. Mutta työttömyys on saanut meidät ajatukselliseen paniikkiin. Julkisessa keskustelussa olemme herkästi valmiita nielemään mitä tahansa lääkkeitä, kunhan saisimme työttömyyden laskemaan nopeammin. Mutta rohtoja valitessa on syytä tiedostaa aineiden sivuvaikutukset.

Me ihailemme omalla tavallamme Britannian kykyä, jolla se imee itselleen suuren osan Euroopan investoinneista. Olemme kateellisia Yhdysvalloille, koska siellä on kyetty lisäämään työpaikkoja enemmän kuin Euroopassa. Mutta katsommeko kolikon kääntöpuolta? Se, mikä on toiminut maailmalla, ei välttämättä toimi sellaisenaan Suomessa.

Suomen ongelma on korkea työttömyys, ja sanomme oikeutetusti, että emme voi jatkaa näin. Englannissa lapset nukkuvat kaduilla ja rikollisuus kasvaa. Social justice -raportissa arvioidaan, että vuonna 2000, siis kolmen vuoden kuluttua, miljoona eläkeläistä eläisi toimeentulotuen varassa, joka kolmas lapsi eläisi köyhyysrajan alapuolella ja rikollisuus olisi talouden neljänneksi mittavin ala.

Maidemme erilaiset lähtökohdat paljastuvat myös siinä, että Oecd:n mukaan Suomessa on suuresta työttömyydestä huolimatta Euroopan tasaisin tulonjako, Britanniassa sen sijaan Euroopan jyrkimpiä. Köyhin viidennes Britanniassa on itse asiassa, yllätys yllätys, yhtä köyhää kuin Unkarin tai Korean tasavallan köyhin viidennes. Mallia haettaessa on siis katsottava yhteiskuntia kokonaisuuksina, ja viisas soveltami-

nen on tärkeää. Britannialla siis menee hyvin ja Suomella huonosti — niinkö päin se oli?

Pohjoismainen hyvinvointimalli on onnistunut monissa tavoitteissaan. Se on tasoittanut tuloeroja ja se on mahdollistanut korkeankin koulutuksen vanhempien varallisuudesta riippumatta. Se on luonut turvallisuutta ja vakautta ihmisten elämään. Se on myös auttanut Suomea siirtymään tietoyhteiskuntaan laajan koulutuspohjansa avulla.

Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän mielestä hyvinvointiyhteiskunta ei ole kertakäyttötavaraa, josta voimme luopua uusliberalismin tuulien puhaltaessa. Hyvinvointiyhteiskunta on järjestelmä, jossa kunnioitetaan ihmisten välistä tasa-arvoa. Sitä pitää kehittää ja sitä pitää uudistaa kuten mitä tahansa yhteiskuntamallia. Arvopohjaltaan se kestää kansainvälisen kilpailun ja vertailun, ja se voi olla Suomelle myös kilpailuvaltti.

Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskuntamalli on onnistunut luomaan poikkeuksellisen homogeeniset sosiaaliset rakenteet, kehittyneet sosiaaliset instituutiot ja näiden pohjalta rakentuvat korkea-asteiset yhteiskunnallisen luottamuksen suhteet. Lisäksi maailman mittakaavassa Suomessa on laajaan julkisuuteen ja avoimeen keskusteluun pohjautuva demokraattinen päätöksentekojärjestelmä. Nämä ovat sellaista sosiaalista pääomaa, jota ei voi hetkessä rakentaa ja jota ei voi rahalla ostaa. Ne toimivat hyvänä pohjana tietoyhteiskuntapohjaiselle globaalillekin kilpailukyvylle.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö lähestyy hyvinvointiyhteiskuntaa hyvin ongelmakeskeisesti. Kyseessä on tietoinen valinta, koska järjestelmää parannetaan parhaiten sen heikkoudet tunnistamalla. Ratkaisumallien etsiminen jää hallituksen selonteon kakkososaan ja siitä tehtävään mietintöön. Kakkososan vastauksia etsittäessä on kuitenkin muistettava erottaa suhdanneongelmat ja rakenneongelmat toisistaan.

Esimerkiksi ennen 90-luvun lamaa Suomen sosiaalimenojen kansantuoteosuus oli EY:n keskitason alapuolella ja hyvin hallinnassa. Työttömyyden kasvaessa ja kansantuotteen samaan aikaan romahtaessa luonnollisesti suhteellinen osuus kasvoi. Hyvinvointiyhteiskuntaa on kritisoitu pääasiassa juuri siitä, että hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden ja Eurooppaa vaivaavan suurtyöttömyyden välillä olisi selkeä yhteys. Pelkistäen hyvinvointikriitikkojen ajatuskulku toimii seuraavasti: Nykyinen hyvinvointiyhteiskunta vähentää työvoiman kysyntää, koska se korottaa työvoiman hintaa leveällä verokiilalla, ja samanaikaisesti työnhakijoiden motiivi hakea työtä tarjolla olevin kohtuullisin ehdoin on alhainen, koska erilaiset tulonsiirrot nostavat työvoiman pohjahintaa.

Ajatuskulussa ei periaatteessa ole mitään vikaa. Verojen ja muiden välillisten työvoimakustannusten nousu vaikuttaa työvoiman kysyntään ainakin lyhyellä välillä. Suomalaisessa yhteiskunnassa on olemassa tulo- ja kannustinloukkuja, sitä ei sovi kiistää. On kuitenkin kohtuutonta yhdistää näitä rakenteellisia ongelmia suoraviivaisesti 80—90-lukujen suurtyöttömyyteen. Ajatuskulku, jonka mukaan esimerkiksi Suomen työttömyyden viisinkertaistuminen vuosina 91—93 olisi johtunut hyvinvointiyhteiskunnan rakenneongelmista, ontuu pahasti. Yhteiskuntamme rakenteissa ei tapahtunut mitään niin dramaattista ja äkillistä muutosta, että se olisi vaikuttanut kuvatunlaisella tavalla.

Syyt työttömyyden kasvuun löytyvät makrotalouden puolelta. Kansantuotteen kasvu putosi parin vuoden ajan normaalilta täystyöllisyysuralta ja supistui voimakkaasti. Kansantuotteen supistumisen ja työttömyyden kasvun yhteys on jälkeenpäin tarkastellen miltei identtinen. Vaikka taloudellinen kasvu ei yksin poista työttömyysongelmaa, on se lisännyt työpaikkojen määrää, viimeksi julkistettujen tilastojen mukaan noin 40 000 työpaikan vuosivauhdilla.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointiyhteiskunnan arvioinnissa on tulonsiirto- ja palvelujärjestelmien ohella erityisesti kiinnitettävä huomiota työelämän kysymyksiin. Esimerkiksi Euroopan unionin piirissä sosiaalikysymykset ymmärretään varsin pitkälle identtisiksi työelämän kysymysten kanssa.

Mannereurooppalaiselle työelämän mallille on tyypillistä työntekijöiden ja työnantajien keskinäisen solidaarisuussuhteen korostaminen. Työntekijöiltä edellytetään sitoutumista työnantajaan ja tämän tavoitteisiin. Toisaalta työntekijöille on annettu lainsäädännöllä vaikuttamis- ja myötämääräämismahdollisuuksia. Työelämää säädellään irtisanomissuojan ja työaikojen suhteen varsin yksityiskohtaisesti. Työssä olevien keskinäiseen solidaarisuuteen vaikutetaan kohtalaisen tasa-arvoisella palkkarakenteella ja lainsäädännön turvaamilla vähimmäisetuuksilla. Työntekijöiden omaehtoinen järjestäytyminen vaihtelee Manner-Euroopan sisällä. Esimerkiksi saksalaisista noin puolet on järjestäytyneitä, ranskalaisista sen sijaan vain alle viidennes.

Kansainvälisessä kilpailussa eurooppalainen malli ei ole viimeisten vuosikymmenten aikana menestynyt parhaalla mahdollisella tavalla. Sodanjälkeinen nopea talouskasvu hidastui 70-luvulla, ja 80-luvulta alkaen Euroopan maat jäivät muiden teollisuusmaiden vauhdista. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana Itä- ja Kaakkois-Aasian maiden teollisuus nousi perinteisten kehittyneiden maiden kilpailijaksi. Samalla myös yhteiskunnan, talouden ja työelämän alalla nk. aasialainen malli nähtiin kovana haasteena. Aasialaisesta mallista puhuminen on kuitenkin yksinkertaistavaa, jopa osin harhaanjohtavaa. Maat poikkeavat jyrkästi toisistaan elintason, kulttuurin, talous- ja työelämän suhteen.

Euroopan kanssa vertailukelpoisia ja omilta työelämän ratkaisuiltaan mielenkiintoisia maita ovat ennen muuta Japani ja Korea. Molemmat maat ovat kehittyneitä teollisuusmaita, Oecd:n jäseniä, ja molempien maiden talous- ja yhteiskuntapolitiikassa on piirteitä, jotka erottavat ne Euroopan unionin maista ja Yhdysvalloista.

Japanin ja Korean talouselämää ovat sodan jälkeen hallinneet suuret vientiin keskittyneet yritysryhmittymät. Molemmissa maissa valtion ja yrityselämän suhteet ovat olleet läheiset. Maiden talouskasvu on perustunut maailmanmarkkinoilla toimivien yritysten menestykseen, ja valtion tukitoimet on kohdistettu maatalouteen ja muihin kotimarkkinoilla toimiviin taantuviin aloihin. Työelämälle on ollut tyypillistä tiivis side työntekijän ja työnantajan välillä. Työntekijöiltä on odotettu sitoutumista yritykseen, ja ammattiyhdistystoimintakin on ollut yrityskohtaista. Vastineena työntekijän uskollisuudelle työnantajilta on odotettu solidaarisuutta vaikeina aikoina, irtisanomisen välttämistä ja elinikäisen työpaikan takaamista. Myös palkkarakenteen tasaisuus on lisännyt solidaarisuutta ja vähentänyt työntekijöiden keskinäistä kilpailua. Työelämän sosiaalista normistoa on tuettu lainsäädännöllä. Toisaalta on rajoitettu irtisanomisoikeutta, mutta toisaalta on torjuttu myös työntekijöiden mahdollisuuksia järjestäytyä.

Japanilais-korealaisen mallin haaste oli ehkä ajankohtaisin 90-luvun alussa. Tuolloin molemmat maat olivat esimerkkejä ennätysmäisen nopeasta taloudellisesta kasvusta, olemattomasta työttömyydestä ja työntekijöiden reaaliansioiden nopeasta kasvusta. Enää aasialainen malli ei näytä yhtä haastavalta. Japanin taloudellinen kasvu on ollut muihin Oecd-maihin verrattuna hidasta ja krooninen työvoimapula on muuttunut työttömyydeksi, tosin pieneksi Eurooppaan verrattuna. Korean työlainsäädännön uudistaminen on osoittanut, että yhteisymmärrys työntekijöiden ja työnantajien välillä on suhteellisen pinnallista. Kaksi vakavaa työtaisteluaaltoa on järkyttänyt yhteiskuntarauhaa. Kun japanilaisten työelämän oppien soveltaminen on kulttuurisista syistä tuntunut aikaisemmin vieraalta, niin nyt se tuntuu siltä myös taloudellisista syistä.

Yhdysvallat on ehkä viime vuosina sopeutunut talouden ja työelämän rakennemuutoksiin ulkoa katsoen hyvin. Sen talouskasvu on ollut kohtalaisen nopeaa ja tasaista. Sen asema korkeimman keskimääräisen elintason ja työn tuottavuuden maana on turvattu. Hyvältä näyttävä keskiarvo muodostuu kuitenkin kaukana toisistaan olevista ääripäistä. Amerikkaan syntyneiden uusien työpaikkojen määrä on suurempi kuin Euroopassa ja aivan viime vuosille on ollut tyypillistä uusien työpaikkojen syntyminen myös hyvin palkatuille ja koulutusta vaativille aloille. Kuitenkin tilastojen vertailu Amerikan ja Euroopan välillä on vaikeaa, koska järjestelmät poikkeavat niin paljon. Kasvusta huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi Amerikka on vahvojen vastakohtien maa. Yhteiskunnasta syrjäytyneiden joukko kasvaa, ja talouskasvun hedelmät ovat pudonneet yhä harvempien taskuihin.

Amerikkalaisen työelämän malli lähtee suhteellisen alhaisesta sitoutumisasteesta. Työntekijän irtisanomissuoja on heikko, ja työnantajat myös irtisanovat työntekijöitään helposti. Joukkoirtisanomiset ovat herättäneet huomiota sellaisissa vakavaraisissa suuryrityksissä, jotka ovat tuottaneet voittoa ja samanaikaisesti palkanneet uusia työntekijöitä toisaalla. Työntekijöiden osallistumista yritysten päätöksentekoon ei tueta sen enempää eurooppalaistyyppisellä lainsäädännöllä kuin japanilaisella neuvottelukäytännölläkään. Mutta toisaalta työntekijöiden ei odoteta sitoutuvan työnantajaansa pelkästä solidaarisuudesta.

Kaukaa katsottuna muiden maiden mallit näyttävät houkuttelevilta, mutta lähempi tarkastelu paljastaa myös niiden puutteet. Suomalaisen työelämän malli ei sellaisenaan muistuta nyt eikä tulevaisuudessakaan mitään edellä kuvatuista. Suomalaiselle järjestelmälle on tyypillistä pyrkimys pitkälle menevään tasa-arvoisuuteen. Edes kuluvan vuosikymmenen lama ja suurtyöttömyys eivät muuttaneet suomalaisen yhteiskunnan perusluonnetta tässä suhteessa.

Suomalaisen järjestelmän vahvuus sen yhdysvaltalaiseen tai brittiläiseen malliin verrattuna on ennen muuta pienet hyvinvointierot. Työelämän

säätelyä purkaneessa Isossa-Britanniassa köyhimmän viidenneksen tulotaso on ostovoimaltaan pudonnut Korean tai Unkarin köyhien tasolle. Verrattuna keskieurooppalaiseen tai aasialaiseen malliin suomalainen järjestelmä on sopeutunut kohtuullisen hyvin. Työelämän säätelyn ei tarvitse olla yksityiskohtaista eikä kaikilta osin pakottavaa, koska työntekijöiden suojana Suomessa on toimiva ammattiyhdistysverkosto. Työmarkkinoiden pitkälle menevä järjestäytyminen on edesauttanut Suomen sopeutumista ja auttaa myös vastaisuudessa. Sopimusjärjestelmä on turvannut yhteiskunnan vakautta nyt vaikeinakin aikoina.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä rohkea näkemys on paikallaan. Jos yhteiskunnallisten ilmiöiden joukosta halutaan saada esille vahvoja, kestäviä kehityskulkuja, on uskallettava tehdä rohkeita yleistyksiä. Tulevaisuusarvioista ei ole järkevää äänestää. On parempi ottaa mukaan useampia arviointeja ja pohdintoja, keskenään ristiriitaisiakin, kuin vesittää arviot politiikalle tyypillisiksi kompromisseiksi.

Niin kutsuttu globalisaatio eli talouden maailman laajuisen kilpailun ja yritysten ja pääomamarkkinoiden kansainvälistymisen käsite kulkee läpi tulevaisuusvaliokunnan mietinnön. Mietinnössä korostuu globalisaatiokehitys laadullisesti täysin uudenlaisena, entisestä totaalisesti poikkeavana ilmiönä. Tulevaisuusvaliokunnan jäsenten ja kaikkien nyt yleiskunnassa vaikuttavien sukupolvien oman kokemuksen ja oman historian valossa ovat esimerkiksi uusien maiden liittyminen maailmanmarkkinoihin, kansainvälisten rahamarkkinoiden kehittyminen ja väestön liikkuvuuden lisääntyminen uusia ja ennen kokemattomia ilmiöitä.

Mutta jos asiaa katsotaan historian valossa, kauemmas taaksepäin, ja suhteutetaan ilmiöt aikaan, globalisaatio ei olekaan enää niin uutta, ihmeellistä ja modernia. Kuluvan vuosisadan alussa tuli maailman laajuisen markkinatalouden piiriin uusia suuria kansakuntia. Vapaakauppa ja kansainvälisten yritysten toiminta rajojen yli oli tavanomainen ilmiö. Pääomamarkkinat olivat kehitysasteella, jota olemme suurelta osin vasta saavuttamassa 90-luvulla tarkasteltiinpa asiaa sitten pörssien vaihdon suhteella reaalitalouteen ja tuotannon määrään tai arvopaperien kansainväliseen kauppaan. Ja mitä ihmisten liikkuvuuteen tulee Euroopan sisällä, ei vieläkään olla yhtä pitkällä kuin vuosisadan alussa eikä muuttoliike ole saanut samoja mittasuhteita kuin se tuolloin saavutti Yhdysvalloissa.

Tämän päivän globalisaatio on asetettava oikeisiin mittasuhteisiin. Vielä pitkälle tulevaisuuteen suuri osa maapallon väestöstä on vain rajallisesti globaalien markkinoiden piirissä. Enemmistö aasialaisista ja lähes tulkoon kaikki afrikkalaiset elävät yhä paikallistaloudessa, maailmanmarkkinoiden ulkopuolella ja suuri joukko jopa kansallisen vaihdantatalouden ulkopuolella.

Talouden globalisaatio on ihmisen aikaan saamaa. Ihmiset voivat myös hallita sitä. Niin ympäristöhaasteet, pakolaisongelmat kuin globaali talouskilpailu vaativat päätöksenteolta kansainvälisyyttä. Koska ongelmat eivät tunne valtioiden rajoja, ei myöskään päätöksenteko saa takertua rajoihin. Globaalitalous tarvitsee toimivaa poliittista ohjausta ja valvontaa eikä globaalia taloutta pidä mystifioida ihmisen ulottumattomiin.

Demokraattiset yhteiskunnat eivät voi jäädä pelkkään sivustakatsojan osaan markkinoiden johtaessa yhteiskuntapolitiikkaa. Tämän seikan toteamisessa kysymys ei ole valinnasta markkinatalouden tai jonkun muun sille vaihtoehtoisen talousjärjestelmän välillä. Mikäli kansalaiset tuntevat itsensä voimattomiksi kodeissaan ja työpaikoillaan, markkinatalous menettää legitimiteettinsä. Euroopassa ihmisten tyytymättömyys on viime aikoina purkautunut mielenosoituksina ja lakkoina. Irralleen otettuna vaikkapa saksalaisten kaivostyöläisten lakkoilua valtavien tukiaisten säilyttämiseksi on vaikeaa ymmärtää. Olisihan miltei edullisempaa jakaa kaivostukimarkat suoraan työntekijöille kuin taantuvan, ongelmallisenkin tuotantosektorin tekohengittämiseen. Mutta osana yleiseurooppalaista protestiliikehdintää tämä käy ymmärrettävämmäksi.

Vaatimus demokratian lisäämisestä on helppo esittää mutta vaikea toteuttaa. Kansanvaltaa on puolustettava ja edistettävä monella eri tasolla. Paikallisesti on lisättävä kansalaisten ja kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia parantamalla kuntien itsehallinnollista asemaa tekemällä ne vähemmän riippuvaisiksi valtiollisista tulonsiirtojärjestelmistä ja valtiollisesta ohjauksesta. Lisäksi tehtäviä ja vaikutusvaltaa on rohkeasti siirrettävä järjestöille, osuuskunnille ja muille epävirallisille yhteisöille, joita nykyisin on alettu kutsua kolmanneksi sektoriksi.

Paikallisen tason demokratian rakentamisen ohella huomiota on kiinnitettävä ylivaltiolliseen, ylikansalliseen tasoon. Euroopan kansat ovat

perustaneet Euroopan unionin ja sen edeltäjät oman yhteistyönsä välineeksi. Syventämällä eurooppalaista yhteistyötä ja antamalla sille uusia välineitä voidaan kansanvaltaiseen päätöksentekoon kuuluvaa alaa lisätä ja markkinoiden valtaa siten kaventaa. Yhteistyö verotuksessa, vaikkapa pääomaveroissa ja ympäristöveroissa, vähentää yritysten mahdollisuuksia verokeinotteluun ja veropakoon. Kansallisten päätöksentekijöiden mahdollisuudet vastaavasti lisääntyvät.

Arvoisa puhemies! Suomi on erityisen suurten haasteiden edessä. Suomalainen yhteiskunta ja talousjärjestelmä toimi kohtuullisen hyvin 1980-luvulle sakka. Keskiverto suomalainen eli hyvin arvioitiinpa sitä pelkällä kansantuotteella tai elämän laatua osoittavilla mittareilla. Mutta nyt Suomen menestys on rakennettava uudestaan. Vanhaan palaamisen estää markkinatalouden rakennemuutos. Suomalaisen yhteiskunnan on uudistuttava mutta säilytettävä perusarvonsa, tasa-arvo ja sosiaalinen turvallisuus.

Olen pahoillani pitkästä puheenvuorosta, mutta tulevaisuudelle ei voi sanoa lyhyesti kyllä tai ei.

Ed. Viitanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a r j u l a: Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on laaja kokonaisuus ja sen käsittely valiokunnassa vaati aikaa, kärsivällisyyttä ja ajoittain äärimmilleen viritettyä toistemme ymmärtämistä. Lähes legendaaristen vaiheiden jälkeen onnistuimme löytämään yhteisen kokonaisnäkemyksen. Tulos on siten paitsi pituutensa vuoksi myös sisällöltään painava puheenvuoro menossa olevan vaativan murroksen analysoimiseksi.

Tiedon lisäksi valintapäätöksiin tarvitaan näkemystietoa, joka kykenee yhdistämään tiedot ja monimutkaiset asiayhteydet ja näin näkemään kokonaisuuden. Tulevaisuudessa menestyvät ne kansakunnat, joiden päättäjät ja kansalaiset valtavan tietotulvan keskellä kykenevät parhaiten tekemään kansakunnan kokonaisuutta palvelevia objektiivisia arviointeja, tietoisia valintoja ja erilaisia selviytymisen malleja.

Jatkuva ja pitkittyvä suurtyöttömyys, valtion velkaantuminen, sietämätön verotus ja maamme epäedullinen huoltosuhde pakottavat meidät hyvinvointivaltion uudelleenarviointiin. Lainaan mietinnön kysymystä sivulta 85: "Voidaanko mitään mallia pitää onnistuneena, jos viiden miljoonan kansasta puoli miljoonaa on pysyvästi työttöminä ja jäämässä aktiivisen yhteiskunnan ulkopuolelle?" Kokonaisuus ei ole hallinnassa.

Keskusta edellyttää odottelun sijasta toimia kansalaisten aktivointiin, toimeentulon malleihin ja työpaikkojen synnyttämiseen. Erityisesti hallituksen on syytä pysähtyä uudelleenarviointeihin, onhan se toimikautensa puolivälin tarkistuspisteessä. Muutama viikko sitten valmistunut Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimus kansalaismielipiteistä on varsin karu viesti hallitukselle. 75 prosenttia suomalaisista ajattelee, että maamme poliittisilla päättäjillä ei ole edes todellista tahtoa työttömyyden alentamiseksi.

Valiokunta on hahmottanut Euroopan ja Suomen tulevaisuuden kannalta neljä lävistävää menestystekijää, jotka ovat globaalistuminen, tieto ja teknologia, ihmisyys ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta. Olen erityisen tyytyväinen siihen, että kovassa kilpailun ja teknologian puristuksessa valiokunta ei unohtanut ihmisyyden keskeistä merkitystä. Eduskunnan lainsäädäntö- ja budjettityön tuleekin ottaa jatkossa erityisesti huomioon, mitä nämä tekijät yhteiskuntamme jalostamisessa merkitsevät.

Hallituksen selonteko keskittyi lopultakin aika yksipuolisesti Euroopan unionin tulevaisuuteen. Se on keskustan mielestä tärkeä tekijä Euroopan tulevaisuudessa, mutta tärkeämpää on eurooppalaisen yhteiskuntamallin analysointi sen tehtävistä ja toimivuudesta käsin.

Globaalin työn kilpailuun vastaaminen on koko Euroopan ja Suomen päähaaste. Maamme hallitus on täysin epäonnistunut työttömyyden alentamisessa, vaikka se ohjelmassaan asetti päätavoitteekseen nimenomaan työttömyyden puolittamisen. Helmikuun lopussa työttömänä oli 437 600 työnhakijaa. Tilastoituja työttömiä oli tämän vuoden helmikuussa vain 10 623 vähemmän kuin toukokuussa 1995. Suunnilleen sama määrä nuoria työttömiä on poistettu työttömyystilastoista viemällä heiltä oikeus työmarkkinatukeen. Työelämän ulkopuolelle on syrjäytymässä yhä suurempi joukko pitkäaikaistyöttömiä ja nuoria, jotka eivät saa ensimmäistäkään työpaikkaansa. Naisten työttömyys on kasvanut ja työttömyyden alueelliset erot ovat lisääntyneet.

Onko hyvinvointivaltion vastuu ihmisistä ymmärretty oikein? Työttömyys on tuhoisa asia ihmisten kannalta ja sen hoito tulee ylivoimaisen kalliiksi yhteiskunnalle. Elinkeinoelämän valtuuskunnan ja valtiovarainministeriön arvioiden

mukaan kansantaloutemme työttömyyden kustannukset ovat 100—120 miljardia markkaa vuodessa. Samanaikaisesti koko Euroopan unioni kärsii työnteon kannattamattomuudesta verrattuna Yhdysvaltoihin ja Kaakkois-Aasian tiikereihin.

Uuden työn syntyminen vaatii uudet ja joustavammat työelämän toimintatavat. Erityisesti pk-yritykset ja itsensä työllistäjät kaipaavat uudenlaista vetoapua toteuttaessaan työllistäviä innovaatioita. Tukea tälle ajattelulle antaa Evan tuore tutkimus, jonka mukaan 81 prosenttia suomalaisista kokee, että mikäli maassamme suhtauduttaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta.

Mietinnössä lähestytäänkin työn merkitystä aivan oikein: "Maanosan ja sen kansojen vauraus edellyttää kaikkien työtä ja tasaisempaa työnjakoa. Vain työn avulla voidaan käytössä olevat voimavarat saada hyödynnettyä ja näin varmistaa meidän kaikkien tuleva hyvinvointi." Sivistysvaltiossa 18—65-vuotiaille tulee taata oikeus täysipainoiseen toimintaan ja merkitykselliseen elämään työn kautta.

Keskustan työreformin kanssa samansuuntaisia lääkkeitä ovat esittäneet Oecd, Talousneuvoston työryhmä ja myös Rauno Saaren työllisyysryhmä. Veronkevennyksiä on suunnattava pienituloisille, työn sivukuluja on alennettava ja muun muassa kotityö tehtävä mahdolliseksi. Ellei työreformia kyetä tekemään neuvotellen ja sopien, edessä on raa'an markkinatalouden ehdoin toteutuva ja pelättävä ratkaisu.

Työn joustavuuden ja määrän lisääminen on mahdollista, eikä etenemistä tässä saa enää viivyttää. Hallituksen on otettava vastuu suomalaisen työelämän pelisääntöjen uudistajana ja vedettävä työmarkkinaosapuolet ja kaikki kansalaiset mukaan maamme välttämättömään ajattelu- ja toimintatapojen uudistukseen. Jatkuvasti koveneva kilpailu vaatii pieneltä maaltamme edelläkävijän roolia työelämäkysymyksissä.

Työttömyyden noidankehän murtaminen ei onnistu vain valtion menoja karsimalla. Työttömyyden merkittävä alentaminen ja talouden kasvun jatkuminen edellyttävät pienyritysten ja itsensä työllistäjien toimintaedellytysten välitöntä parantamista. Suomen on investoitava työttömyyden sijasta uuteen työhön ja uusiin työmuotoihin. Palvelusektorin vahvistamisen lisäksi kestävälle kasvu- ja kehitysuralle on saatava uusteollistaminen korkeamman jalostusasteen metsäsektorin, erikoistuneen metalliteollisuuden, ympäristö- ja biotekniikan, sähkö- ja elektroniikkateollisuuden ja muun korkean teknologian teollisuuden ja palvelujen kautta.

Tärkeimmäksi työllistämisen esteeksi muun muassa Oecd:n arvioiden ja Suomen Yrittäjien äskettäisen kyselyn mukaan ovat osoittautuneet työelämän rakenteelliset uudistukset. Korkea työn verotus ja sivukulut sekä työvaltaisia aloja erityisesti rankaiseva arvonlisävero ovat myös selkeitä työllistymisen esteitä. Tarvitsemme suomalaisen ja eurooppalaisen työreformin, joka sisältää tulevaisuuden menestyksen mallit.

Keskustan mallin mukainen reformi tarkoittaa työllistämisen kynnyksen alentamista, yrittämisen kiihokkeiden lisäämistä, työn vastaanottamisen helpottamista, yrityskohtaisen sopimisen kautta mukautumiskykyisempiä työmarkkinoita, yritystoiminnan asiakaslähtöisempää otetta, työelämäläheistä koulutusta ja työhön kannustavaa sosiaaliturvaa. Osapäiväinenkin työ ja matalan palkan työtehtävät ovat ihmiselle parempi vaihtoehto kuin kokopäiväinen työttömyys.

Hallituksen toimenpiteiden osalta käy tavan takaa ilmi, että jonkin sektorin ns. säästöt näkyvät valtion ja kuntien sosiaalisektorin kasvuna. Näin taitaa käydä myös menossa olevissa Puolustusvoimien säästöissä ja keskittämisessä. Valtiontalouden ja kunnallistalouden edut ovat liian usein ristikkäiset, kun kokonaisuutta ei haluta ymmärtää.

Mietintö ehdottaa, että hallitus arvioi, mikä on julkisen ja yksityisen sektorin suhde ja mitkä ovat valtiovallan tehtävät. Keskustan mielestä valtiovallan velvollisuutena on edelleenkin avoimen talouden olosuhteissa puuttua yhteiskunnassa syntyviin epäkohtiin ja vastata kansalaisten sosiaalisesti oikeudenmukaisesta kohtelusta. Valitettavasti Lipposen hallitus ei näin tee, vaan lisää kansan taloudellista, sosiaalista ja alueellista kahtiajakoa. Hallitus on asettunut niiden puolelle, joilla on turvattu ja säännöllinen palkkatyö.

Hallituksen toiminnan arveluttavia arvovalintoja kuvaa suhtautuminen lapsiperheisiin, koteihin, pienyrityksiin, eläköitymiseen, nuoriin ja kotityöhön. Onneksi mietintö nostaa perheen arvoa elämän hallintaan liittyvänä keskeisenä tekijänä. Valitettavasti hallitus kuitenkin on ihan näinä päivinä tuloloukkujen purkamisen nimissä vaikeuttamassa erityisesti monilapsisten perheiden asemaa.

Hallitus on kääntänyt tylysti selkänsä myös aluepolitiikalle ja maaseudulle. Alueelliseen kehittämiseen tarkoitettuja kansallisia määrärahoja on vähennetty ja hallituksen oma maaseutuohjelma on käytännössä haudattu. Samalla on

unohdettu suomalaisen maaseudun ainutlaatuisuus.

Mietinnössä tarkastellaan ansiokkaasti kansainvälisen talouden eri tasoja. Globaalisoitunut kovan kilpailun talous työllistää maamme parhaat erityisosaajat ilman yhteiskunnan väliintuloa. Paikallistalouden menestys riippuu siitä, pystytäänkö valinnan kautta luomaan elävät ja toimivat, omaan työhön ja keskinäiseen kauppaan perustuvat paikallismarkkinat. Tämä tuo erityisen haasteen laajan maamme hyvin erilaisille alue- ja paikallistalouksille. Miten parhaalla mahdollisella tavalla voimme hyödyntää paikalliset mahdollisuudet ja voimavarat? Maaseutu- ja kaupunkialueiden tasapainoisen kehittymisen lisäksi on erityisen tärkeää löytää ratkaisut, jotka varmistavat talouden toimivuuden sen eri tasoilla.

Paikallis- ja aluetalouksien luontaisia vahvuuksia ruokkivilla kokeiluilla voimme merkittävästi vähentää alueellisten kehityserojen syntymistä. Suomen luonnonvarat ja elintarviketalous muodostavat edelleen tärkeän voimavaran sekä aluetalouksien että koko kansantalouden menestymisen kannalta. Metsä on yhä tärkein luonnonvaramme.

Kuitenkin huonona esimerkkinä tulevaisuudenteosta on Suomen hiilenmusta energiapolitiikka, joka ummistaa silmät sekä ekologisilta, alueellisilta että työllisyyslähtökohdilta. Esimerkiksi Oulun seudun korkean teknologian yksi keskeinen osa-alue on maailman huippua edustava, kotimaisia polttoaineita hyödyntävä energiateknologia. Tällaisen alueen nimeäminen kotimaisen energian verotuksen kokeilualueeksi voisi johtaa merkittäviin aluetalouden toimintaa edistäviin innovaatioihin ja uusien työpaikkojen syntymiseen. Näin menetellen voisimme synnyttää aktiivisesti aluetoiminnan tulevaisuusmalleja. Metsiin ja yleensä uusiutuviin luonnonvaroihin liittyvän osaamisen arvo kasvaa globaalisti koko ajan.

Euroopalla ja Suomella on erityisesti vastuu toimia edelläkävijänä ekologisesti kestävien toimintatapojen aikaansaamisessa. Valitettavasti hälytyskellot soivat vasta, kun on paljastunut Euroopan maiden kyvyttömyys hallita terveen ruoantuotannon edellytyksiä. Saamme nyt maksaa vuosien aikana aiheutuneita hullun lehmän taudin kustannuksia. Kuluttajat haluavat luotettavia ruoan alkuperämerkintöjä. Tässä asiassa hallitus maa- ja metsätalousministerin johdolla ja eduskunnan tukemana on toiminut aktiivisesti. Mielestäni olisi aika ottaa vakavasti harkittavaksi omat suomalaisen ruoan puhtauskriteerit ja vakavaan tarkasteluun Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkijoiden tuore ehdotus, että koko Suomi muutettaisiin luomuviljelyalueeksi.

Arvoisa puhemies! Menestyminen Euroopassa ja laajemmin kansainvälisessä kilpailussa ei vaadi kuntien pakkoliitoksia eikä maakuntien suurentamista, saatikka lakkauttamista. Eurooppalainen kuntakoko on joko samanlainen tai huomattavasti pienempi kuin Suomessa, lukuun ottamatta Ruotsia, jossa puhutaan keskikokoisten kuntien hajauttamisesta pienemmiksi, koska suurkunnissa demokratia ei ole toiminut.

Mikä on ihmisen mittainen demokratia? Kysymys onkin erityisesti kansalaisten osallistumisesta, vastuun ottamisen mahdollisuudesta ja paikallisen viisauden käyttöön ottamisesta. On jo aika edistää todellista demokratiaa ja lähiyhteisöjen toimivuutta eikä keskittämistä, massaratkaisuja, näennäistä keskimääräistä hyvää ja byrokratian lisäämistä. Massaratkaisujen seurauksena on usein vastuun katoaminen. Köyhien, pinta-alaltaan laajojen kuntien yhdistäminen ei ole toimiva ratkaisu.

Kunnat ja maakunnat tarvitsevat liikkumavapautta luoville, paikallisia ja inhimillisiä tarpeita palveleville ratkaisuille ja taloudellisia voimavaroja kehittämistyöhön. Uhkaavat kuntakohtaiset ja alueelliset ongelmat voidaan ratkaista ainoastaan kehittämällä aktiivisia osallistumismuotoja, vahvistamalla yhteistyötä ja kannustamalla ihmisten omaa aloitteellisuutta. Ainoastaan paikallisella tasolla voidaan toteuttaa ihmisten toiminnallisuutta ja mahdollistaa elämää aidosti tukevat valinnat.

Demokratian ja paikallisuuden käytännön toteutukset vaativat uusia menettelytapoja poliittisessa johtamisessa. Kansalaisten viesti näiltä osin on varsin yksiselitteinen. Evan tutkimuksen mukaan 85 prosenttia suomalaisista kokee, että puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista.

Olemmeko riittävästi kiinnittäneet huomiota hyvän yhteiskunnan perustana oleviin arvoihin? Tähän liittyy läheisesti ihmisen motivaatiorakenteen ymmärtäminen kokonaisuudessaan. Keskusta-aatteen lähtökohtana olevat kristillis-siveelliset arvot luovat kestävän perustan myös tulevalle yhteiskuntakehitykselle. Rehellisyys, vastuullisuus itsestä ja kanssaihmisistä, toisen ihmisen kunnioittaminen, tasa-arvo, toiminnan vapaus, keskinäinen luottamus ja avoimuus merkitsevät arvoja, jotka rohkaisevat kansalaisia

riittävän itsetuntoisesti uusiin ratkaisuihin sekä yksilön että yhteiskunnan erilaisissa vaiheissa. Kasinotalouden ja sosialismin materialistisista arvoista on noustava yhteiskunnallisiin arvoihin, jotka merkitsevät henkisen kasvun aikaa.

Yhteisten ja kestävien arvojen hämärtyminen on merkinnyt myös vastuunjaon hämärtymistä yhteiskunnassamme. Kun ihmisen omakohtainen vastuu katoaa, sen seurauksena myös yrittämisen ja toiminnallisuuden vire kadotetaan. Kasinotalouden seuraukset näkyvät yhteiskuntamoraalin heikkenemisenä ja muun muassa harmaan talouden kasvuna. Mitä tämä kaikki merkitsee lastemme tulevaisuudelle? Hyvät kollegat, toivon, että todella pysähdymme ajattelemaan, mitä merkitsee se, että lapset ja nuoret ovat ne, jotka tekevät tulevaisuuden. Voi hyvin yhtyä mietinnön epäilykseen: "Olemmeko Pohjoismaissa siirtäneet liiaksi vastuuta lastemme henkisestä kasvusta yhteiskunnalle?" Terveen yhteiskunnan perussolu on myös tulevaisuudessa ehyt koti ja perhe. Lasten ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu vanhemmille.

Kansakuntamme sisälle pitää luoda ehjien persoonien elämänkoulu, joka muokkaa kansastamme itsetunnoltaan Euroopan terveimmän kansakunnan. Keskustelun ylläpitäminen eettisesti ja moraalisesti kestävistä arvoista on maamme poliittisen johdon tehtävä. Onko vanhoilla Euroopan unionin jäsenmailla tässä asiassa meille annettavaa?

Erittäin suurena uhkana makrotalouden tunnuslukuihin keskittyvässä tarkastelussa on koulutuksen eriarvoistuminen. Koulutuksen saatavuus ja laadun tasa-arvo ovat jo vaarantuneet hallituksen ylimitoitettujen valtionosuusleikkauksien vuoksi. Koulusäästöt ovat johtaneet luokkakokojen suurenemiseen ja erityisopetuksen kärsimiseen, materiaalihankintojen supistumiseen ja henkilökunnan lomautuksiin ja vähentämiseen. Valiokunta korostaa oikein elinikäisen oppimisen merkitystä. Tähän on oltava todelliset, tasavertaiset mahdollisuudet asuinpaikasta, varallisuudesta ja kotitaustasta riippumatta.

Ihmisyyden tukeminen ja korkea innovaatiokyky on kansakunnan selviytymisen ehto. Tuotanto- ja palvelutoiminnan uusien toimintamallien ja uusien toimintatapojen löytämisen ja käyttöönoton on oltava jatkuvaa ja tietoista ponnistelua. Maamme siirtyminen suljetun talouden olosuhteista avoimeen talouteen merkitsee hierarkkisten organisaatioiden murenemista ja sektoroituneelle hallinnolle vaatimusta uuden tasoisesta yhteistyöstä.

Sekä julkisten palvelujen tuottaminen että yritysten rakenteet muuttuvat yhä selvemmin paikallisiksi, alueellisiksi ja kansallisiksi verkostorakenteiksi. Lainsäädännön muutoksilla ja hallinnon uusilla toimintatavoilla on nopeutettava kansainvälisesti kilpailukykyisen verkostotalouden ja verkostoajattelun läpiviemistä. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, muiden oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja eri hallinnonalojen henkilöstön on vastuullisesti toimittava elinkeinoelämää tukevien innovaatio- ja osaamisverkostojen luomisessa. Tämä toiminta synnyttää myös jatkuvasti uusia selviytymismalleja. Niitä tarvitaan myös yhteiskunnallisilla ja humanistisilla aloilla, ei vain teknologiassa. Paikallisen, alueellisen ja kansallisen tason valintojen määrätietoinen hyödyntäminen edellyttää jatkuvaa panostamista osaamiseen, teknologiaan, yhteyksiin ja luottamukseen. Näin kansallinen toiminta vastaa globaalitalouden eri tasojen haasteisiin.

Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta totesi lausunnossaan, että tulevaisuusselonteossa käsitellään Talous- ja rahaliiton kolmatta vaihetta "- - yksinomaan siitä näkökulmasta, että sen toteutuminen olisi omiaan syventämään yhdentymiskehitystä unionissa ja lisäämään sen toimintakykyä työllisyyspolitiikassa ja Euroopan kilpailukyvyn parantamisessa." Valiokunta ihmettelee, että ei ole käsitelty vaihtoehtoa, että Emu lisäisikin täytäntöönpanovaiheessa epävakautta tai vaikeuttaisi EU:n laajentumista tai Emun sisäpiirin ja ulkopuolisten maiden suhdetta.

Hallitus on laskenut kaiken Emun toteutumisen varaan. Saksan talousongelmat alkavat olla kuitenkin sitä luokkaa, että Emun alkamisen siirtyminen on otettava huomioon. Tämä antaisi lisäaikaa aidosti varautua sen vaatimuksiin. Emu ei saa olla pelkästään poliittinen hanke, niin kuin selonteko sen näki. Se on kaikella tavalla iso asia jo muutenkin kahtia jakautuvassa Suomessa. Odotan, että Emu-selonteko kevään lopussa antaa vastauksia, miten kovenevassa kilpailussa häviävät alueet autetaan selviytymään ja onko se edes mahdollista. Emu ei pelasta työllisyyttämme, mutta jos työmarkkinat eivät toimi kunnolla, keskittymisen lisäksi se voi johtaa koko taloutemme jopa hallitsemattomaan riskiin.

Nyt käsittelyssä oleva selonteon ensimmäinen osa ja sitä koskeva mietintö on luonut lähtökohdat sille tarkastelulle, jonka pohjalta tulee hahmottaa tarkemmin myös Suomen rooli tulevaisuuden Euroopassa. Onko Suomen haasteellinen tehtävä toimia Euroopan omanatuntona, henkisenä edelläkävijänä, vai asettaa innostavaksi

päämääräksi olla johtava osaamisen ja oivalluksen yhteiskunta Euroopassa? Maamme aktiivinen rooli tulee varmistaa myös tulevaisuudessa.

Keskustan ryhmä edellyttää tulevaisuutta koskevia arviointeja sekä niiden raportointia. Arvioinneissa pitää päästä myös säännöllisyyteen. Selonteolla ei ole paljon virkaa, jos se kertoo vain, että hyvin menee. Rehellinen nykytilanteen arviointi ja todettujen epäkohtien avoin tarkastelu on todellisen kehittämiskeskustelun ja sen pohjalta syntyvien käytännön parannusehdotusten edellytys.

Keskustan eduskuntaryhmä näkee tärkeänä, että hallitus erityisesti vauhdittaa avointa kansalaiskeskustelua maamme menestysvalinnoista. Ne liittyvät varsinaisesti selonteon toiseen osaan, jossa tarkastellaan talouskasvun vahvistamista ja sen uhkia, työllisyyttä ja työyhteiskunnan tulevaisuutta ja hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisen perusvalintoja.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan kannanotot jäsentävät hyvin niitä keskustelun ja tarkastelun aiheita, joihin on syytä nopeasti paneutua. Demokratian vahvistamisen ajankohtainen väline voi parhaimmillaan olla yhteiskunnassamme käytävä avoin ja laaja tulevaisuuskeskustelu. Edessämme ovat vaativat valinnat. Poliittinen keskustelu on viime aikoina surkastunut henkiseen näköalattomuuteen. Pitkään jatkunut vaurauden jakaminen on muuttunut henkisesti kapeaksi ja ahdistuneeksi säästökeskusteluksi. Suomalaiset vahvuudet ja erityispiirteet on löydettävä ja tuotava ne määrätietoisesti keskusteluun myös eurooppalaisessa mittakaavassa. Kansakuntamme tuleva menestys edellyttää joka tapauksessa rohkeita toivon näköaloja ja uusia valintoja, jotka sytyttävät yksittäiset ihmiset, perheet, yritykset, yhteisöt ja eri alueet lujaan työhön kansakuntamme ja koko Euroopan menestyksen puolesta.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on käsitellyt perusteellisesti valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäistä osaa ja on itse asiassa vienyt mietinnöllään eduskunnan ja valtioneuvoston välistä vuoropuhelua merkittävästi eteenpäin. Valiokunnan valitsema mietinnön johtava teema — Euroopan ja Suomen menestyminen 2000-luvulla — herättää toivottavasti syvällistä pohdiskelua ja keskustelua niin täällä eduskunnassa kuin koko suomalaisessa yhteiskunnassa. Tosiasioista on osattava ja uskallettava ottaa selvää. On uskallettava uudistua, sillä vain terve talous mahdollistaa halutun henkisen kehityksen ja ihmisenarvoisen tulevaisuuden.

Tulevaisuusvaliokunta on onnistuneesti määritellyt neljä keskeisintä kaiken toiminnan läpikäyvää menestystekijää: Viisas vaikuttaminen globaalistumiseen, tiedon ja teknologian täysimääräinen hyödyntäminen, ihmisyys ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta. Mitä nämä menestystekijät tarkoittavat yhteiskunnan vallitsevina asenteina ja arvoina? Kokoomuksen eduskuntaryhmä haluaa korostaa, että ihmisyys, kulttuuri ja ihmisten keskinäinen yhteistyö ovat oleellisin perusta jokaisen yhteisön — siis myös jokaisen yrityksen ja sen kautta talouselämän — menestykselle.

The Economist -lehti julkaisi vastikään laajan koulutusta ja kansojen hyvinvointia koskevan teemanumeron. Yksi sen mielenkiintoisimpia osia oli tietoyhteiskunnan ja uusien teknologiaperusteisten työpaikkojen synnyn edelläkävijänä jo vuosikymmenien ajan pidetyn Kaliforniassa sijaitsevan Silicon Valleyn perusteellinen analyysi.

Voiko näitä kokemuksia soveltaa Suomeen? Mielestäni voi. Silicon Valleyn kokemukset Suomen tulevaisuuden arvoperustaksi muutettuina ovat seuraavat:

Ensinnäkin myös epäonnistuminen on hyväksyttävää, sillä se luo uusia mahdollisuuksia ja on oleellinen osa tiellä menestykseen.

Toiseksi työntekijöiden ja heidän mukanaan ideoiden liikkuvuus työpaikoista ja yhteisöistä toisiin on hyväksyttävää ja jopa toivottavaa.

Kolmanneksi kannustamalla vaativaan riskinottoon syntyy todella mittavia oivalluksia ja tuloksia.

Neljänneksi taloudellisen tuloksen uudelleensijoittaminen yhteisön sisälle tuo uusia tuottoja ja varmistaa kaikkien menestyksen myös pitkällä aikavälillä.

Viidenneksi jatkuva muutoshalu pakottaa analysoimaan riittävän monipuolisesti uusia mahdollisuuksia ja saa parhaat ideat kukoistamaan.

Kuudenneksi aikaansaannosten arvostus ja tulosten palkitseminen innostavat yksilön omaksumaan uutta ja luovat yhteisöön avoimen menestyksen ilmapiirin.

Seitsemänneksi innostus ja sitoutuminen oman yhteisön uusiin tuotteisiin synnyttävät kokeilunhalun ja uutta luovan innovatiivisuuden.

Kahdeksanneksi yritysten ja ihmisten toisiaan täydentävät erilaisuudet ovat menestyksen perusta ja voimavara uusiin saavutuksiin.

Yhdeksänneksi jokaisella yksilöllä ja jokaisella yhteisöllä on tulevaisuutensa omissa käsissään, jokaisella on mahdollisuus menestyä.

Kymmenenneksi yhdessä tekeminen ja yhdessä oppiminen sekä ihmisten ja yhteisöjen keskinäinen luottamus ovat välttämätön edellytys onnistumiselle.

Yhdenneksitoista jokaisen organisaation tulisi määritellä omat yhteiset arvonsa ja luoda perusta itselleen luonteenomaiselle organisaatio- ja johtamiskulttuurille.

Kahdenneksitoista työskentely ja oppiminen joustavasti tiimeinä sekä verkostomainen yhteistyö ja työnjako luovat kullekin yksilölle ja yhteisölle edellytykset vahvistaa omaa osaamistaan ja tuloksellisuuttaan.

Kun nämä linjaukset yhdistää siihen valtion rooliin, jota tässä ryhmäpuheenvuorossa hahmotetaan, on meillä Suomessa hyvät mahdollisuudet menestyä ja ottaa valiokunnan määrittelemällä tavalla tulevaisuus haltuun. Näiden linjausten mukaista kehitystä ei ole helppo saavuttaa, vaan se vaatii paljon asenteellista kasvamista. Muutos järjestelmäkeskeisestä yhteiskuntamallista ihmistä kannustavaan kansalaisyhteiskuntaan on melkoinen.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä korostaa, että olemme vasta tietoyhteiskuntamuutosten alkutaipaleella matkallamme osaamisen, ymmärryksen ja viisauden yhteiskuntaan. Myös kansanedustajien on uskallettava ottaa lisää vastuuta tulevaisuudesta, sillä tämän päivän ja huomisen ongelmia ei voida hoitaa vanhoilla lääkkeillä. On uskallettava uudistua.

Yhteiskunnan hyvinvoinnin keskeisenä perustana pidetään yleisesti vahvaa ja vakaata taloudellista kasvua. Jotta Suomi kykenee saavuttamaan ja ylläpitämään tavoittelemansa taloudellisen kasvun, on meidän kansakuntana menestyttävä kansainvälisessä kilpailussa. Tulevaisuutta on ennakoitava ja tulevaisuuteen on varauduttava.

Menestystä ei kuitenkaan saa nähdä vain taloudellisena kasvuna. Kansakunnan menestymistä arvioitaessa oleellisia ovat paitsi hyvinvoinnin jatkuvaa kehittymistä turvaava taloudellisesti kestävä perusta myös hyvinvoinnin sivistykselliset, sosiaaliset ja ympäristölliset tekijät.

Suomalaisen menestysstrategian perustaksi on luotava kansallisten vahvuuksiemme tunnistaminen sekä uskallus tehdä vaikeitakin rakenteellisia muutoksia ja valintoja, joiden avulla voimme kansakuntana investoida riittävästi voimavarojamme valittujen vahvuusalojen vahvistamiseen.

Kansainvälisesti vertailtaessa kiistattomia vahvuusalueitamme ovat korkeatasoiseen osaamiseen perustuvat tietotekniikka ja telekommunikaatio sekä pitkälle erikoistuneet metsä- ja metalliteollisuus. Kansallisesti hyvin kehittyneitä, mutta maailmalla vielä vähemmän tunnettuja ja mahdollisuuksiin nähden huonosti menestyviä vahvuuksiamme ovat muun muassa ympäristöteknologia, biotekniikka sekä yhteiskunnallisen hyvinvoinnin ja infrastruktuurin kehittäminen ja ylläpito.

Kansainvälinen menestys voi perustua vain korkeatasoiseen osaamiseen sekä sen avulla kehitettävään uuteen tieteelliseen tietoon ja teknologiaan. Tämän vuoksi koulutuksen, tutkimuksen ja tuotekehityksen voimavaroista ja niiden määrätietoisesta suuntaamisesta on huolehdittava. Hyvät edellytykset tavoiteltavalle kehitykselle luovat valtioneuvoston tiedettä ja teknologiaa koskevat linjapäätökset, joilla maamme t&k-panostus nostetaan maailman johtavien maiden USA:n, Japanin ja Saksan tasolle eli 2,9 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuonna 1999.

Riittävät taloudelliset resurssit ovat välttämätön, mutta eivät ainoa edellytys toivotulle tulevaisuudelle. Ihmisyys ja innovaatiot ovat menestyvän t&k-toiminnan keskeinen voimavara. Suomalainen innovaatioprosessi kestää kansainvälisesti vertailtuna liian pitkään. Aika ideasta ja tutkimustuloksesta kansainvälisillä markkinoilla hyvin kaupaksi menevään tuotteeseen on liian pitkä. Korkeatasoinen tutkimus tuo menestystä vain, jos suomalaisilla on myös kykyä viedä, myydä ja markkinoida suomalaisen osaamisen hyviä tuotteita. Kansainvälisille markkinoille on mentävä vauhdilla, sillä korkeatasoisilla tuotteilla ja palveluilla on aina tarvitsijansa ja ostajansa.

Syvälliseen kirjatietoon perustuva korkea kansallinen koulutustaso ei riitä menestymiseen. Tämän ovat kansainväliset vertailut ja arviot suomalaisesta koulutusjärjestelmästä kiistatta osoittaneet. Tarvitsemme kansallista asenteiden ja arvojen muutosta. Tavoitteena on elinikäistä oppimista korostava yhteiskunta. Yksilötasolla tavoitteena on intohimoinen uuden opiskelu ja oppiminen sekä yhdessä tekeminen, jotka luovat osaamiseen ja ymmärrykseen perustuvaa sivistystä ja synnyttävät uusia teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä pohditaan eurooppalaisen hyvinvointimallin peruspiirteitä. Euroopan unionin jäsenvaltiot eivät

muodosta vain taloudellista yhteenliittymää, vaan eurooppalaisia yhdistävinä tekijöinä ovat myös meille ominaiset monikulttuuriset perusarvot. Mietinnössä onkin onnistuneesti määritelty, mitä ovat nämä eurooppalaiset arvot ja ihanteet ja toisaalta niiden yhteiskuntapolitiikalle asettamat haasteet. Valiokunta mainitsee kilpailukyvyn eli toimivan talouden sekä demokratian ja kansalaisten sosiaalisen yhteenkuuluvuuden. Näiden arvojen hylkääminen johtaisi väestöryhmien välisiin konflikteihin ja moraalin rappioon, millä olisi kohtalokkaat seuraukset Euroopan hyvinvoinnin ja vaurauden kannalta.

Kuten mietinnössä todetaan, eurooppalainen sosiaaliturvajärjestelmä, joka perustuu siihen, että kukin työssä käyvä sukupolvi kustantaa suureksi osaksi vanhukset, sairaat ja työttömät, ei ole kokonaisuudessaan toimiva. Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy mietinnössä esitettyyn toteamukseen siitä, ettei ole oikein siirtää kattamattomia vastuita tuleville sukupolville.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä nostetaan esille eräs erittäin keskeinen koko sosiaaliturvan rahoitukseen liittyvä eurooppalainen ongelma: Kuinka kauan työssäkäyvä joukko on valmis maksamaan elintason tasaamisen ja kasvavat julkiset menot? Barrikadeille ei siis ehkä nousekaan suuri työttömien joukko, vaan yhteiskunnallinen tyytymättömyys voi purkautua eri väestöryhmien välisenä ristiriitana eri puolilla Eurooppaa.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän lähtökohtana on luonnollisesti se, että jokaiselle kansalaiselle turvataan riittävä vähimmäisturva. Tämä on kuitenkin mahdollista vain, jos yhteiskunnasta löytyy riittävä määrä vähimmäisturvan maksajia. Työnteon, yritteliäisyyden ja oma-aloitteisuuden kannustaminen ja palkitseminen ovat siksi viime kädessä elinehto koko hyvinvointiyhteiskunnan perustan turvaamiselle myös tulevaisuudessa. Työnteon on aina oltava taloudellisesti kannattavin vaihtoehto.

Työttömyys on edelleen arkipäivää aivan liian monelle suomalaiselle ja eurooppalaiselle. Yli 20 miljoonan eurooppalaisen, mukaan lukien yli 400 000 suomalaista, työpanoksen käyttämättä jättäminen on suurta tuhlausta, johon meillä ei yksinkertaisesti ole varaa. Suurin osa työttömistä on jäänyt työelämän ulkopuolelle ilman omaa syytään ja halukkuus työllistyä on korkea. Jotta työttömyysongelma pystyttäisiin ratkaisemaan, on käytettävä hyväksi koko keinovalikoima.

Kokoomus on tosissaan työttömyysongelman ratkaisemisessa. Siksi esimerkiksi valiokunnan mietinnössä esiteltyjä ns. Salzburgin manifestin toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä pitäisi Suomessakin analysoida vakavasti ilman ennakkoluuloja. Minimipalkkoja ei saa nostaa, paikallista sopimista ja palkkojen vaihtelua pitää lisätä, palkka on maksettava tuloksen perusteella ja palkkaerojen pitää olla riittävän suuret. Nämä ovat Salzburgin manifestissa esille nostettuja kysymyksiä, joiden ei pitäisi enää suomalaisessakaan työttömyyskeskustelussa olla tabuja.

Olisi rehellisesti tunnustettava, että liian pienet palkkaerot ovat osaltaan esteenä työllisyyden paranemiselle, sillä työpaikan vastaanottaminen ei aina ole taloudellisesti kannattavaa eikä lisätyönkään tekeminen aina kannata. Ehkä vielä onnistuneempaan tulokseen pääsemme laatimalla oman Helsingin manifestin, joka rohkeilla ratkaisuillaan kannustaa työntekoon ja luo edellytykset uusien, osaamiseen perustuvien työpaikkojen synnylle sekä samalla näyttää tietä myös muille valtioille.

Valiokunnan mietinnössä painotetaan osuvasti, etteivät avaimet työttömyyden todelliseen alenemiseen ole muuallakaan löytyneet työn jakamisesta, työajan lyhentämisestä, työvoiman siirtämisestä eläkkeelle tai muista perinteisistä keinoista. Vaikeiden, mutta välttämättömien rakenteellisten uudistusten tarpeellisuus tunnustetaan yhä laajemmin. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä. Tarvitaan rohkeutta tehdä muutoksia tuottavia ratkaisuja. Esimerkiksi verotusta on uskallettava muuttaa innovatiivisuuteen kannustavaksi.

Uusissa työpaikoissa on kyse abstraktiin osaamiseen ja henkisiin palveluihin perustuvista tehtävistä, joissa yhdistelemällä useiden henkilöiden osaamista luodaan uusia tietoon ja oivalluksiin perustuvia palveluja ja tuotteita. Nämä tehtävät kohdistuvat ennen kaikkea olemassa olevien ongelmien tunnistamiseen, tiedostettujen mahdollisuuksien analysointiin sekä uusien ratkaisujen ideointiin ja niiden systemaattiseen hahmottamiseen ja mallintamiseen. Työtehtävien tuloksena synnytetään palveluja, jotka eivät tuota perinteisiä hyvinvointihyödykkeitä eli tavaroita, vaan maailman laajuisesti tietoverkkojen ja ihmisten välityksellä leviäviä osaamistuotteita. Teknologiaan perustuvan tietoteollisuuden lisäksi maailman laajuiset markkinat ovat avoinna esimerkiksi kulttuurisen tietoyhteiskunnan suomalaiselle sisältötuotannolle. Kyse on kymmenistätuhansista uusista työpaikoista.

Tulevaisuudessa työtehtävät ovat yhä enem-

män luonteeltaan projektimaisia. Niiden menestyksekäs suorittaminen edellyttää tiedon hankinnan ja hallinnan sekä projektityöskentelyn menetelmien systemaattista hallintaa. Henkilötasolla on useimmiten kyse tavoitteiden saavuttamiseksi joustavasti koottavien tiimien muodostamisesta. Yritystasolla on kyse joustavasti verkostomaisesti toimivista pienten yritysten yhteenliittymistä, jotka haastavat suuret vanhan ajan dinosaurukset.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on yhtä mieltä mietinnössä esitetystä arviosta, että hyvinvointivaltion kriisissä on pitkälti kyse riskinoton kriisistä. Valtioille on siirretty liian suuri vastuu ihmisen elämässään kohtaamista riskeistä. Yksilön tulee ensisijaisesti itse kantaa vastuu tekemistään päätöksistä ja valinnoista. Valtion rooli on luoda turvaverkko yksilön muutos- ja kriisitilanteita varten.

Tosiasioista piittaamaton hyvinvointiyhteiskunnan näennäisistä perusteista kiinni pitäminen on helposti pohjoismaisen hyvinvointimallin turma. Ruotsissa on esimerkiksi koettu mielenkiintoinen kehitys työstä poissaolojen ja sairastavuuden suhteen. Ruotsi oli usean vuosikymmenen ajan tilastoykkönen vertailtaessa sairauden takia työstä poissaoloja eri maiden välillä. Ruotsin tilastot muuttuivat normaaleiksi suhteessa muihin maihin, kun ensimmäinen sairaspäivä siirrettiin työntekijän omalle vastuulle. Muutos oli melkoinen, sillä vuonna 89 sairaspäiviä oli keskimäärin työntekijää kohden 26 ja vuonna 96 enää 13.

Ruotsin tapaus on esimerkki siitä, miten hyvinvointia ei voida perustaa, niin kuin viime vuosikymmenet on tehty, passivoivaan turvallisuuteen. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä yhteiskunnan tukijärjestelmiä, vallitsevia säädöksiä ja yleisesti hyväksyttyjä asenteitakin onkin kyettävä muuttamaan yksilöiden aktiivisuutta, aloitteellisuutta ja omatoimista vastuuta korostaviksi. Valtion ydintehtävät on määriteltävä ja asetettava prioriteettijärjestykseen. Meidän tehtävämme poliittisina päättäjinä on luoda edellytyksiä yhteisesti sovittujen tavoitteiden toteutumiselle ja näin edistää toivotun tulevaisuuden muokkautumista. Tavoitteisiin päästään vain esittämällä perusteltuja päätöksenteon vaihtoehtoja ja arvioimalla päätöksen vaikutuksia yhteiskunnan eri tasoille. Tulevaisuusvaliokunnan tekemä työ palvelee muun muassa tätä päämäärää.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän politiikan lähtökohtana on yksilö ja päätöksenteon keskeinen arvoperusta on ihmisten erilaisten toiveiden ja tarpeiden kuuntelu. Tälle näkemykselle vierasta on yhteiskunnan kaikkivoipaisen ja kansalaisia ylhäältä ohjaavan järjestelmän rakentaminen. Yksilöllisyyden laajentamiselle ensiarvoisen tärkeää on yhteiskunnassa tarjolla olevien kehitysmahdollisuuksien tasa-arvoinen lisääminen.

Arvoisa puhemies! Meneillään oleva murrosaika kuvataan, ikävä kyllä, liian usein vain negatiivisena muutoksena ja uhkana, joka pakottaa ihmiset sopeutumaan ei-toivottuun tulevaisuuteen. Näin ei kuitenkaan ole. On muistettava, että jokainen yksilö ja jokainen yhteisö ratkaisee tulevaisuutensa tai ainakin vaikuttaa siihen oleellisesti omilla asenteillaan, osaamisellaan, valinnoillaan ja toimenpiteillään.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä tulevaisuusvaliokunta ansaitsee kiitokset. Valiokunnan mietintö ja siihen sisältyvät ehdotukset eduskunnan lausumiksi ovat merkittävä harppaus tiellä teollisuusyhteiskunnasta tietoyhteiskunnan kautta osaamisen, ymmärryksen ja viisauden yhteiskuntaan.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Toivottavasti tulevaisuus on kuitenkin kiinnostavampi asia kuin mitä edustajien lukumäärä täällä osoittaa. Toisaalta suuressa auditoriossa on menossa keskustelu, jossa myöskin tulevaisuuden ikään kuin siipien kahinaa ehkä on kuultavissa, kun keskustellaan ryhmäkurista ja kansanedustajien asemasta siihen nähden.

Arvoisa puhemies! Onko meillä rohkeutta tunnistaa ja tunnustaa todellisuus ja myöskin nimenomaan tulevaisuuden todellisuus? Kuusi kuukautta sitten, 2 päivänä lokakuuta 1996, eduskunta kävi valtioneuvoston tulevaisuusselonteon nk. Eurooppa-osan lähetekeskustelun. Tuolloin oli syytä vakavasti kritisoida valtioneuvoston lähestymistapaa ja sitä, ettei väestönkasvua, ilmastomuutosta, metsien hävittämistä, aavikoitumista, pakolaisuutta ja maailman laajuista kasvavaa turvattomuutta ollut otettu tulevaisuusselonteon lähtökohdiksi. Lähtökohdaksi oli valittu Eurooppa, ei maailma eikä sen globalisoituminen, ei luonto ihmisen toiminnan kehyksenä, vaan asenteellinen ja ennakkokäsityksiä sisältävä kapea Eurooppa-näkemys oli etusijalla. Näihin ennakkokäsityksiin viittaa muun muassa tulevaisuusvaliokunnalle lausuntonsa antanut suuri valiokunta.

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon I osassa oli otsakkeella Globaalit kehityslinjat 24 sivua sinänsä painavaa luettavaa ikään kuin selonteon

liitteeksi, ei ihmisen toiminnan kehykseksi, toisin kuin tulevaisuusvaliokunta mietintönsä yhteenvedon alussa toteaa: "Luonto asettaa kehykset ihmisen toiminnalle. Ympäristön liika kuormittaminen ja tästä johtuva luonnon uusiutumiskyvyn pettäminen on todellinen uhka, joka on tunnistettava ja otettava hallintaan. Euroopalla on keskeinen vastuu hyvän ympäristön turvaamisesta tuleville sukupolville. Ympäristönäkökulma edellyttää kansainvälistä yhteistyötä ja sopimista. On asetettava selvät ekologiset rajat ympäristön kuormittamiselle ja sen käytölle sekä valvottava sopimusten toteutumista."

Mietinnössään tulevaisuusvaliokunta kritisoi edelleen valtioneuvoston selontekoa liian kapeaalaiseksi todeten: "Ensinnäkin Eurooppa ymmärretään pääasiassa vain Euroopan unioniksi. Toiseksi maailman laajuiset ongelmat, jotka Eurooppa ja Suomi globalisoituvassa maailmassa jakavat, ovat tosiasiassa jääneet käsittelemättä." Tältäkin kohdin siis valiokunta yhtyy lähetekeskustelussa esitettyihin käsityksiin ja myös suuren valiokunnan kantaan.

Työskentelystään valiokunta totesi: "Myös Euroopan unionin käsittely on sivuutettu vähällä huomiolla, koska sitä varten eduskunnassa on oma valiokuntansa." Suuri valiokunta on antanutkin pohditun lausunnon, jossa se puolestaan toteaa valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta: "Tulevaisuuden sijasta siinä käsitellään - - sellaisia vireillä olevia poliittisia kysymyksiä, joiden tarkastelu olisi kuulunut muuhun yhteyteen. Erityisesti tämä koskee vireillä olevassa hallitusten välisessä konferenssissa käsiteltäviä kysymyksiä."

Nyt käsitteillä olevan mietinnön valmistumiseen johtaneet asiantuntijakuulemiset ja perinpohjainen selonteon käsittely ovat osoittaneet lokakuussa 1996 todetun kritiikin ja myös suuren valiokunnan käsityksen pitävän perustellusti paikkansa. Valtioneuvoston suunnasta onkin kerrottu esitetyn selonteon olevan pikemminkin strategiapaperi kuin otsikkonsa mukainen tulevaisuusselonteko. Selonteon rakenne on asiantuntijakuulemisen yhteydessä sekä osoitettu että myös valtioneuvostonkin suunnasta viime vaiheessa tunnustettu epäloogiseksi.

Yhtä kaikki valiokunta on suorittanut mittavan työrupeaman. Samalla valiokunta toivoo osaltaan vuoropuhelua valtioneuvoston ja eduskunnan välille. Samalla valiokunta korostaa parlamentarismin merkitystä. Toivoa sopiikin, ettei valtioneuvostoa joskus vaivaava uhogeeni estäisi asiallista ja toimivaa vuoropuhelua.

Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on saanut myös sinänsä ansaitsemaansa ennakkojulkisuutta. Helsingin Sanomien eilinen pääkirjoitus toteaa taustavoimien työstäneen monipuolisen mietinnön. Taustavoimana tarkoitettaneen kuitenkin vain valiokunnan sihteeriä, joka kymmenien asiantuntijakuulemisten, eri seminaarien, matkojen — muun muassa Yhdysvaltojen Wisconsin — perusteella kirjoitti laajan mietinnön pohjan. Itse valiokuntakäsittelyssä mietintöluonnos muuttui todella monella oleellisella tavalla. Kuitenkin myös luonnollisesti monet ajatukset alkuperäisestä mietintöluonnoksesta ovat jääneet yksimielisesti hyväksyttyinä mietintöön. (Ed. Gustafsson: Tärkeä sanoa se ääneen!) Näin käsillä on tietynlainen kompromissi tulevaisuudesta ja niistä käsityksistä ja painotuksista, joita valiokunnan jäsenillä on. Sinänsä on kuitenkin merkittävää, että valiokunta päätyi työssään yksimielisyyteen. Tietysti voidaan kysyä, voiko tulevaisuudesta tehdä kompromissia ja mikä sellaisen arvo on.

Valiokunnan näkökulmasta voidaan todeta valiokunnan rajanneen mietinnön, niin kuin täällä jo aikaisemminkin on eri puheenvuoroissa todettu. Näkökulma kuitenkin täsmentyi mietinnön käsittelyn aikana, ja kestävän kehityksen, ympäristön ja väestönkasvun merkitys ovat keskeinen elementti niin mietinnön johdannossa kuin sen johtopäätöksissäkin. Sivulla 5 todetaan ympäristöasioita ja väestökehitystä käsitellyn laajasti edellisessä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä, joten "nyt valittiin toinen painotus." Valiokunnalta tosin tältä osin loppui yksinkertaisesti aika tarkistaakseen näkökulmaansa ja rajaustaan vastaamaan mietinnön lopputulosta.

Valiokunnan työskentelyn aikana ympäristönäkökulma pystyi siis kasvamaan selkeästi esiin. On syytä alleviivata, että tulevaisuusvaliokunnan mietintö tunnustaa ympäristön muutosten, väestöräjähdyksen ja luonnonvarojen riiston keskeisen merkityksen yhteenveto- ja kannanotto-osassa.

Tulevaisuusvaliokunta siis painottaa kansainvälisten sopimusten merkitystä hyvän elämän ja ympäristön turvaamiseksi tuleville sukupolville. Kansainvälisiin sopimuksiin puuttuu myös suuri valiokunta omassa lausunnossaan tulevaisuusvaliokunnalle. Suuren valiokunnan mielestä Suomen harjoittamaa politiikkaa kuvaa valitettavan hyvin valtioneuvoston tulevaisuusselonteon sivun 19 toteamus, jonka mukaan — ja lainaan tässä suuren valiokunnan lausuntoa: "Suomi pitää tärkeänä kuluttajansuojan ja ympäris-

tönsuojelun kehittämistä Euroopan unionissa mahdollisimman korkealle ilman, että niitä käytetään lyhyen aikavälin paikallisten etujen puolustamiseen." Tässä suuri valiokunta viittaa valtioneuvoston piirissä asustavaan protektionismin pelkoon. Valtioneuvostolla ja eri ministereillä varsinkin on taipumusta luopua ympäristönsuojelun ja kuluttajansuojan korkeasta tasosta alemman suojelutason hyväksi.

Edelleen suuren valiokunnan mielestä Suomi ei, toisin kuin valtioneuvoston selonteossa esitetään, useassa kysymyksessä kuulu EU:n ympäristönsuojelun eturintamaan. "Uuteen tekniikkaan, kuten geenitekniikkaan, liittyvässä konkreettisessa päätöksenteossa Suomi ei liioin ole erityisesti painottanut kuluttajien tietojensaantioikeutta asiaan liittyvien muiden etutahojen näkökohtiin verrattuna."

Mitä geeniteknologiaan tulee, valtioneuvoston selonteko oli lähinnä huolestunut siitä, että eurooppalainen teollisuus ja tutkimus voivat kilpailla kansainvälisesti tasavertaisella pohjalla. Selkokielellä tämä merkitsee geeniteknologiaa säätelevien eettisten, moraalisten ja juridisten säädösten ja lakien pudottamista USA:n tasolle, jossa lyhytnäköinen taloudellinen hyödyntavoittelu on usein valitettavan ensisijaista.

Geeniteknologian suhteen tulevaisuusvaliokunnan kanta on analyyttisempi ja lähtee eurooppalaisesta mallista torjuen valtioneuvoston selonteon amerikkalaisen teknologiamallin.

On paikallaan alleviivata edelleen eduskunnan kantaa, joka liittyy hallitustenvälisen konferenssin lisäksi myös laajempaan kontekstiin. Se kuuluu: Ympäristönsuojelu on ensisijainen tavaroiden vapaaseen liikkumiseen nähden. Tähän viittaa myös suuri valiokunta lausunnossaan.

Suuri valiokunta on huolissaan myös Suomen avoimuudesta. Suomi näyttää valiokunnan mielestä myös avoimuuskysymyksissä valinneen selvästi passiivisemman roolin kuin Alankomaat, Tanska ja Ruotsi. Suuri valiokunta kysyykin aiheellisesti, onko Suomen käytännön EU-politiikassa riittävän selvästi pidetty toisistaan erillään yhtäältä kansainvälisissä neuvotteluissa tarvittava kompromissivalmius ja toisaalta kansallisten neuvottelutavoitteiden menestyksekkään toteuttamisen edellyttämä määrätietoisuus. Kysyessään tätä suuri valiokunta viittaa siihen, että Suomi turvautuu jatkuvasti ns. peesaukseen eli Suomen EU-politiikan tavoitetasoa lasketaan ja Suomi on aina valmis yhtymään keskeisten jäsenvaltioiden tai neuvoston määräenemmistön keskenään neuvottelemaan kompromissiin, mikä puolestaan johtaa, toteaa suuri valiokunta, syrjäytymiseen päätösten valmistelussa.

Suuri valiokunta kiinnittää lausunnossaan edelleen erityistä huomiota tärkeään yksityiskohtaan, eduskunnan ja valtioneuvoston linjausten huomioon ottamiseen EU:n päätöksenteon kansallisessa valmistelussa. Erityisesti valiokunta mainitsee työryhmä- ja corepertason neuvottelut, ministeriöiden välisen virkamiestason koordinaation EU-asiain komitean tasolla, EU-edustuston roolin sekä EU-ministerivaliokunnan edellytykset keskittyä valtioneuvoston tason poliittista kannanottoa edellyttävien kysymysten käsittelyyn. Suuri valiokunta ei ole vakuuttunut eduskunnan ja valtioneuvoston määrittämän politiikan toteutumisesta näillä tasoilla.

Suuren valiokunnan lausuntoa on syytä painottaa, esittihän suuri valiokunta tulevaisuusvaliokunnalle Suomen vaikutusmahdollisuuksien tarkastelua EU:n tulevassa päätöksenteossa myös sen toimivuuden ja sille asetettujen tavoitteiden käytännön tuloksellisuuden näkökulmasta.

Yli satasivuisessa mietinnössään tulevaisuusvaliokunta pystyi monin tavoin ja monessa kohdin porautumaan oleelliseen. Globalisaation merkityksen se pystyi niin sanotusti sisäistämään, ei kuitenkaan sillä tavoin, että ympäristöongelmien globalisoituminen ja niiden ylivertainen merkitys olisi syrjäytynyt. Vaara tähän suuntaan oli olemassa, mutta valiokunnan työskentelyn mittaan se poistui.

Mietinnössä on laaja kuvaileva osa, joka sinänsä ei vastaa valiokunnan, ei ainakaan sen enemmistön, mielipiteitä. Kuvaavat osuudet valiokunta pystyi lopulta myös hallitusti supistamaan. Kuitenkin kuvaaviin osuuksiin sisältyy implisiittisiä linjauksia, joista nk. ja täälläkin jo tänään esiin tullut Salzburgin manifesti lienee selvin. Kuitenkin valiokunta painotti työssään erimielisyyttään julistuksen yhdeksästä periaatteesta, kuten sama palkka samasta työstä -periaatteesta luopumisesta, palkkaerojen kasvattamisesta ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan poistamisesta. Tämä käy myös ilmi mietinnön johtopäätöksistä.

Mietinnön johdanto-osassa valiokunta on käynyt laajalti läpi kestävän kehityksen, biologisen monimuotoisuuden, ympäristömuutosten ja väestönkasvun ongelmat.

Eurooppalaisen tulevaisuuden lähtökohdissa valiokunta näkee neljä kaiken lävistävää menestystekijää, ja ne ovat: globaalistumisen, tiedon ja teknologian, ihmisyyden ja innovaation sekä

asioiden ja elämän hallinnan keskeiset tekijät. Näiden menestystekijöiden tarkoituksena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen, valiokunnan käsityksen mukaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan siten, että 1) uusiutuvien voimavarojen käyttövauhti ei saa ylittää niiden uusiutumisvauhtia, 2) uusiutumattomien voimavarojen käyttövauhti ei saa ylittää sitä vauhtia, jolla kehitetään kestäviä uusiutuvia korvaavia aineita ja tuotteita, 3) saastepäästöjen vauhti ei saa ylittää ympäristön kykyä käsitellä päästöjä ja 4) ihminen ei saa omalla toiminnallaan kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden häviämistä.

Arvoisa puhemies! Aivan oikein valiokunta lähtee yksimielisesti siitä, että Suomi ei voi olla pelkkä sopeutuja. Tarvitaan ennakointia ja ihmisen innovatiivisuutta ja aloitteellisuutta. Perustana kaikelle on tasa-arvo ja ihmisoikeudet, kansanvaltainen päätöksenteko, kulttuurin kunnioittaminen ja tukeminen, kansalaisten poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien vahvistaminen. ~~Kaikelle tälle valiokunta~~ katsoo luonnon asettavan ne kehykset, joissa ihmisen on mahdollista toimia.

Valiokunta törmäsi jatkuvasti muun muassa bruttokansantuotteen virheelliseen ja vääristävään sisältöön. Valiokunta edellyttääkin hallituksen kehittävän bruttokansantuotemittaristoa laaja-alaisempaa järjestelmää yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi. Valiokunta katsoo Euroopan tulevaisuuden hyvinvoinnin pohjaksi tarvittavan taloutta laajempi käsitteistö.

Pohtiessaan kansainvälistymistä ja demokratian kehittämistä valiokunta totesi muun muassa globaalin talouden vaativan päätöksenteolta kansainvälisyyttä. Globaali talous tarvitsee toimivaa poliittista ohjausta ja valvontaa muun muassa yritysten vastuuttomalle tuotantokustannusten ulkoistamiselle. Tässä tulevaisuusvaliokunta lähestyy suurta valiokuntaa kannanotossaan. Viesti hallitukselle on selkeä kansainvälisten sopimusten kentällä kuten Wto:ssa ympäristö- ja sosiaalista dumppausta vastaan. Tässä toivoisi myös viestin menevän perille.

Tulevaisuusvaliokunnalta jäi energiaa edellyttää hallituksen tukea eduskunnan osallistumiselle lähinnä yhdellä lauseella: EU-asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon halutaan antaa nimenomaan eduskunnalle tuki. Tämä ikään kuin vastineena siihen, mitä suuri valiokunta odotti tulevaisuusvaliokunnalta.

Tulevaisuusvaliokunnan yhteenveto on kaiken kaikkiaan optimistinen. Se lähtee, ja aivan oikein, vaikuttamisesta, ei alistumisesta. Valiokunta päätyi puolustamaan hyvinvointiyhteiskuntaa ja sen merkitystä nimenomaan kilpailuvalttina tulevaisuudessa. Valiokunnan työtä leimasi käsitys myös siitä, että muutoksia, myös taloudellisia muutoksia, on pystyttävä ennakoimaan ja niitä tulee pystyä ohjaamaan haluttuun suuntaan. Tulevaisuusvaliokunta ei hyväksynyt ajatusta alistumisesta kasvottoman talouden vietäväksi, vaan vaatii vastuullista osallistumista ja halusi tuoda poliitikot tahdottomista sivuosista ja tapahtumien seuraajista aktiivisiksi vaikuttajiksi.

Valiokunta kiteytti tahtonsa edellyttäen, että hallitus suunnittelussa, valmistelussa ja päätöksenteossa ottaa huomioon valiokunnan mietinnössään määrittelemät menestystekijät: viisas vaikuttaminen globalisaatioon, tiedon ja teknologian täysimääräinen hyödyntäminen, ihmisyys ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta. Oleellista valiokunnan käsityksen mukaan on lopulta se, että muutokset ovat väistämättömiä. Ne on kuitenkin ennakoitava ja niitä on ohjattava haluttuun suuntaan.

Yhteenvetonsa lopuksi valiokunta päätyi käsittelemään ja painottamaan tiedon ja teknologian merkitystä. Valiokunta katsookin erityisen maininnan arvoiseksi seuraavan: "Yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että tiedosta ja teknologian hallitsemisesta ei tule uutta kansalaisia eriarvoistavaa tekijää. Politiikan tehtävänä on asettaa eettiset normit tieteen ja tekniikan uusille aluevaltauksille." Tässä myös viesti geeniteknologian suuntaan.

Varsin monenkirjava joukko, jollainen tietysti tulevaisuusvaliokunta on, pystyi kuitenkin kutomaan ajatuksensa yhteen, jos ei aivan gobeliinia siitä tullut, niin kuitenkin selvä sanoma. Tämä ehkä kertoo myös siitä, että maailma ympärillämme on todella käynyt pieneksi ja samalla monimutkaiseksi. Suomi siinä keskellä viiden miljoonan asukkaan maana ja kansantaloutena — ehkä meillä ei todellakaan ole varaa kovin suureen erimielisyyteen!

Mietintö ei unohtanut ympäristöä, ei maapallollamme käynnissä olevaa ympäristökatastrofia. Mietinnöstä ei tullut ydinvoiman rakentamisohjetta. Siitä ei tullut myöskään raa'an kilpailun evankeliumia, jossa maapallo nähdään vain taloudellisen kilpailun kenttänä. Mietinnöstä tuli kohtuullinen, kohtuullisen tasapainoinen tulevaisuuden luotaus, joka ei unohda kaiken keskipistettä, ihmistä luonnon asettamissa kehyksissä.

Oppia valiokunta on käynyt hakemassa ennen muuta Euroopasta ja Yhdysvalloista. Kuitenkin näiden kuuden kuukauden aikana vahvistui todeksi se käsitys, josta syyskuun 1996 lopussa ilmestynyt Der Spiegel -lehti kertoi ja jota lähetekeskustelussa 2. lokakuuta käsittelin. Der Spiegel totesi: "Globaalisten suorainvestointien määrä on kuudessa vuodessa nelinkertaistunut. Jo vuonna 2004 — näin ennakoi Kansainvälinen valuuttarahasto — tuottavat kehitysmaat enemmän kuin kaikki teollisuusmaat yhteensä. Vuonna 2020 esimerkiksi Saksa on talousmahtina vasta kuudennella sijalla Indonesian ja Etelä-Korean välissä. Numero yksi on Kiina."

Edustajat Savela ja Metsämäki merkitään läsnä oleviksi.

Ed. B r e m e r : Ärade fru talman! Aivomme ajattelevi, lähteämme tiivistämähän, tulevaisuudesta tehokkaammin sanelemahan.

Med vilka medel skall Finland bibehålla sin levnadsstandard, eller t.o.m. förbättra den, i den tilltagande integrationsutvecklingen i Europa och hela världen? Framtidsutskottet framför sina svar på denna fråga i sitt betänkande om statsrådets framtidsredogörelse "Finland och Europas framtid".

Att förutsäga framtiden är som känt svårt. Hörandet av 40 sakkunniga från olika områden, videoseminarier och långresor tyder på osäkerhet, vidgar vyerna, men gjorde inte uppgiften lättare. Trots frånvaron av reservationer har man röstat om en massa formuleringar i betänkandet och ännu fler har en uppenbar minoritet underlåtit att föra till omröstning. Framtidsutskottet bör dock få tack för att det preciserat några centrala definitioner och villkor för framgång.

Puhemies! Hyvin keskeinen on havainto Eurooppaa laajemman, maailman laajuisen tarkastelun välttämättömyydestä, kun määritellään Suomen ja Euroopan pärjäämisen ehtoja. Yhtä keskeinen on havainto, että nykyinen bkt-pohjainen hyvinvoinnin mittaamistapa ei vastaa totuutta. Ihmisen ja luonnon hyvinvointia ei voi mitata pelkästään talouden mittareilla, vaan on kehitettävä sitä laaja-alaisempi mittajärjestelmä päätöksenteon pohjaksi.

Ratkaisevan tärkeäksi kansallisen menestymisen ehdoksi määritellään koulujärjestelmämme teho, korkeatasoinen osaaminen ja huipputeknologian hallinta menestyväksi vientituotteeksi saakka. Suomelle ei jää sijaa halpa- ja massatuotannon tekijänä maailmassa.

Lika betydelsefullt är konstaterandet att vid sidan av den globala ekonomins tre konkurrensnivåer är en egen fungerande regional och lokal ekonomi viktig för ett land som Finland. Ekonomin måste grunda sig på självförsörjning inom lantbruket samt egen produktion av vardagslivets förnödenheter och tjänster. Utskottet, som skyndar över ån efter vatten, har glömt att tillräckligt grundligt betona innebörden i och betydelsen av ett eget lantbruk och en egen förnödenhetsindustri. Likaledes underlåter man att se vikten av våra närområden S:t Petersburg, Ryssland och Baltikum som ett huvudmål för våra aktiviteter även på lång sikt.

Viktig och av stor bärvidd är iakttagelsen att det multinationella och -kulturella Europa har en uppgift som vägvisare beträffande en globalt hållbar utveckling och att miljöteknologin erbjuder en världsmarknad för Finland, dock i takt med att efterfrågan först väcks!

Framtidsutskottet skall ha tack också för att det lyfter fram betydelsen av en utvärdering av teknologins samhälleliga påverkan för ett land som Finland och att det öppnar våra ögon för vikten av den s.k. technology foresight-verksamheten, d.v.s. att ett villkor för Finlands framgång är att kunna förutsäga den teknologiska utvecklingen.

Keskeinen menestymisellemme on myös luku "Kysymyksiä Suomelle". Sen pitäisi hoputtaa eduskuntaa korjaamaan kilpailukykyämme jarruttavia tekijöitä. Julkisen sektorin olisi tehostettava toimintaansa ja keskityttävä siihen, missä se toimii parhaiten esimerkiksi sosiaali- ja hoitoalalla ja perusopetuksessa. Eduskunnan olisi ennen kaikkea löydettävä ratkaisuja työttömyyteen ja työttömyyden hoitoon, tulevaisuutemmekin avainongelmaan, jolle valiokunta ummistelee silmiänsä. Edelleen sosiaaliturvan oikeaan tasoon, suomalaiskansalliseen joukkopakoon ennenaikaiselle eläkkeelle ja työkyvyttömyyseläke-ehtojen epäoikeudenmukaiseen soveltamiseen. Menestyminen vaatii kansakunnan taloudenhoidolta samanlaista äärimmäistä tehokkuutta kuin monikansallisilta suuryhtiöiltä.

Arvoisa puhemies! Valiokunta ilmoittaa keskittyneensä talouskysymyksiin ja menestykseen. Avaimet kumpaankin tunnetaan yritystoimin-

nasta. Ne ovat: kilpailijoita parempi tehokkuus, tämän päivän tarkka tunteminen, jolla huomispäivän tarpeet tunnistetaan muita nopeammin, ja kilpailijoita parempi innovaatiokyky. Menestymisen ehto on tulevaisuudessa entistä armottomampi: Leave dust, or eat dust — jätä pölyä, tai syö pölyä!

Kansakunnat ovat tänään yritystoimijoita. Samat avaimet pätevät niille kuin liike-elämälle. Mietinnössä tulevat huipputeknologiamme tila ja merkitys hyvin puolustetuiksi. Samoin kestävä kehitys ja sosiaalinen vastuuntunto. Paljon huonommalla tolalla on liiketaloudellisten perusehtojen huomioiminen samoin elinkeinoelämän mekanismien ja yritystoiminnan kirjoittamattomien lakien tuntemus.

Mietinnössä korostetaan kansainvälisen kilpailun äärimmäistä kärjistymistä, huippukalliin tutkimuksen välttämättömyyttä, henkilökunnan jatkuvan koulutuksen tärkeyttä, ankaraa kilpailua kustannusten alentamiseksi, tarvetta hellittämättä investoida kilpailutilanteen erittelyyn ja tulevaisuuden mahdollisuuksien tunnistamiseen jne., ja silti puhutaan samaan hengenvetoon toistuvasti asiantuntemattomasti yritysten voitoista kaikuina 1960-luvun sosialistisesta voittokäsityksestä. Nykyaikaiset taloudenhoidon analyyttiset katemääritteet eivät sisälly valiokunnan osaamiseen. Luku elefanttien häistä ja esitetyt käsitykset kustannusten vastuuttomasta ulkoistamisesta todistavat mietinnön liiketoiminnallisten ja yritystoiminnallisten ehtojen vähäisestä tuntemuksesta.

Myös innovaatiokykyä käsitellään pääasiassa huipputeknologian ja kestävän kehityksen näkökulmasta haasteena uuden keksimiseen. Pääasia unohtuu. (Ed. Aittoniemi: Sitähän se innovaatio tarkoittaa!) Tärkeintä kilpailukyvyn kannalta on sittenkin kyky, ed. Aittoniemi, ahaa-oivalluksin soveltaa jo tehtyjä keksintöjä. Puuttuva yritystoiminnan kokemus on estänyt valiokunnan enemmistöä näkemästä, että taloudellisen kilpailun globaalistuessa maksetaan huippuaivoista ja huippuosaamisesta kiihtyvästi, rajusti enemmän ja enemmän maailmalla. Se johtaa väistämättä ainakin kolmeen seuraukseen, joilla voi olla laajakantoiset vaikutukset Suomelle. Tuloerot tulevat kasvamaan. Yrityksiä ja niiden henkilökuntaa, jopa kokonaisia kansakuntia pelastavasta osaamisesta vain taivas on rajana maksettaville korvauksille. Korkeaan koulutukseen pakotetusta Suomesta aivovienti, joka jo on merkittävää, uhkaa karata käsistä kokonaan. Kolmas vaikutus on, että yritystaloudet siirtyvät globaalistumisen myötä tuotantokeskeisyydestä yhä lähemmäksi kuluttajaa eli markkinointikeskeisyyteen.

Jo nyt nähdään suomalaistenkin yritysten, kuten Nokia, Kone Oy, Neste jne., siirtävän toimintojaan yhä enemmän pois Suomesta. Se vähentää työpaikkoja, verotuloja, ja lisää pääoma- ja aivovientiä, jollei tyydyttäviä vastatoimia keksitä ajoissa. Yritys- ja henkilöverotusta muun muassa on pakko uudistaa kiireesti edellä mainittujen vaatimusten mukaisesti, jotta kansallinen kilpailukyky säilyisi.

Näistä kansakunnallemme keskeisistä tulevaisuuden näkymistä mietintö vaikenee. Logistiikan, eli kuljetusvirtojen tehohallinta raaka-aineesta lopputuotteen kuluttajalle saakka, merkitys korostuu rajusti tulevaisuudessa, jossa maapallo kutistuu yhdeksi markkinakentäksi. Suomi on logistisesti alikehittynyt teollisuusmaa verrattuna kovimpiin kilpailijoihinsa EU:ssa. Samalla Suomi sijaitsee päämarkkina-alueensa etäisimmässä koilliskolkassa. Suomen pitäisi välttämättä olla logistiikan kärkimaita säilyttääkseen paikkansa hyvinvointikilpailussa. Tästäkin tulevaisuuden elinehdostamme mietintö vaikenee.

Också många politiskt ömtåliga, men för den ekonomiska framgången oundvikliga problem förblir obehandlade. Svenska riksdagsgruppen anser ett viktigt sådant problem vara hur varje arbetsför medborgare kunde fås att arbeta fullödigt och solidariskt bära sitt ansvar för skattebetalning och vår gemensamma välfärd i framtiden. Endast arbete föder nytt bestående arbete.

Slutligen, ärade talman, måste man konstatera, att en värld i integration utgör en utmaning för våra nationella kännetecken. En viktig grund för människans identitet är goda kunskaper i det egna språket och dess uttrycksformer. De som skrivit betänkandet har vänt ryggen åt sitt eget språk. Att slå vakt om och stöda både finska och svenska språket är för Finland ett trumfkort i en värld som internationaliseras.

Ei ole vaikeaa synnyttää 100- tai 150-sivuista monisanaista, filosofoivaa mietintöä. Tulevaisuudessa edellytettävää tehokkuutta ja osaamista osoittaisi saman tiivistäminen puoleen, asian sanominen lyhyillä, täsmällisesti jäsennetyillä virkkeillä, noudattamalla suomen kielen pääsääntöisesti suoraa sanajärjestystä, välttämällä alatyylisiä ilmaisuja ja korvaamalla liiankin helposti hyväksytyt lainasanat suomen kielen ilmaisurikkaudella. On tärkeää että mietinnön

viesti on jokaiselle, myös asiaan vihkiytymättömälle, helposti selkeästi ja ymmärrettävä.

Silloinkin kun kilpailemme kansakuntana maailmanmarkkinoilla, on tärkeää, että suojaamme ja säilytämme oman identiteettimme. Samaistava globaalistuminen uhkaa kulttuurien monimuotoisuutta yhtä pahasti kuin kasvi- ja eläinkunnan monimuotoisuutta. Kansainvälistymisen tulisi tarkoittaa, että kulttuurit kohtaavat, innovaatioita syntyy ja että me vahvistumme ihmisinä ja kansakuntana. Suomi on ollut vahvimmillaan ollessaan kansainvälisimmillään. Tästä on lähdettävä tulevaisuudessakin.

Internationaliseringen bör betyda att kulturer möts, innovationer föds och vi stärks som människor och som nation. Finland har varit som starkast då det varit mest internationellt.

Detta måste vara vår utgångspunkt också i framtiden.

Ed. J. Andersson: Arvoisa puhemies! Tänään on oikea päivä muistaa lämmöllä entistä vihreää kansanedustajaa Eero Paloheimoa. Kiitos hänen innostuksestaan suuriin ja kaukaisiin visioihin, olemme täällä tänään sankoin joukoin keskustelemassa. Toivottavasti tämä tyhjä sali ei ole sama kuin mietinnön lukijoiden määrä. Toivon, että ainakin kannanotto — ja yhteenvetosivut olisivat kaikkien näiden meidän kollegojen ja myös toimittajien aivoissa.

Haluan myös kiittää tulevaisuusvaliokunnan jäseniä ennakkoluulottomuudesta tätä mietintöä valmisteltaessa. Kun esimerkiksi esitin käyttöön otettavaksi laajempaa mittaustapaa kuin bkt:tä hyvinvointia mietittäessä niin Suomessa kuin EU:ssa ja koko maailmassa, niin idea sai heti kannatusta ja olin siitä erittäin tyytyväinen ja iloinen. Myös tähän ensimmäiseen ponteen, joka on aika lailla konkreettinen, hallitus voi hyvin ottaa heti rivakan otteen ja myös tehdä muutoksia meidän tavassa mitata hyvinvointia Suomessa. Valiokunnan ensimmäinen ponsihan vaatii, että hallitus kehittää bkt-keskeistä mittaristoa laaja-alaisemman järjestelmän yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi. Yhteenvedossa myös annetaan esimerkkejä asioista, joita pitäisi ottaa mukaan tähän mittaristoon kuten perusturvan taso, terveyden taso, osaamisen taso, tasa-arvo ja ympäristön tilaa kuvaavia muuttujia. Nämä vastaavat hyvin vihreää bkt-pohjaa. Nyt odotamme siis konkreettisia tuloksia myös hallituksen taholta.

Vihreä eduskuntaryhmä on kaiken kaikkiaan aika tyytyväinen tulevaisuusvaliokunnan mietintöön. Haluammekin varmistaa, että valiokunnan ponnet pannaan toimeen vielä tämän hallituksen aikana. Siksi haluamme lisätä vähän lihaa luiden päälle.

Toinen ponsi kaipaa jo vähän enemmän selityksiä. Valiokunta edellyttää, että hallitus toimii demokraattisen kansainvälisen päätöksentekojärjestelmän vahvistamiseksi. Perusteluissa samaa asiaa valaistaan toteamalla, että globaali talous tarvitsee toimivaa poliittista ohjausta ja valvontaa muun muassa yritysten vastuuttomalle tuotantokustannusten ulkoistamiselle. Niille, jotka sattumoisin eivät ole vielä lukeneet tätä koko mietintöä, voin kertoa, että vastuuton tuotantokustannusten ulkoistaminen tarkoittaa sitä, että yritykset eivät itsekään kanna vastuuta ympäristön tilasta eikä työntekijöiden tulevaisuudesta sen jälkeen, kun on otettu kaikki raha irti, mitä vaan voidaan, vaan kustannukset jätetään muiden, yleensä yhteiskunnan maksettaviksi. Muun muassa verodumppaus on eräs vaikeimmin hallittavia vastuuttoman ulkoistamisen muotoja, sillä se ei ilmene suoraan, vaan välillisesti.

Tähän vihreä eduskuntaryhmä haluaisi lisätä, että samalla innokkuudella kuin EU pyrkii purkamaan monopoleja ja kartelleja, yhteisön tulisi myös voida puuttua monikansallisten yritysten vastuuttomiin ulkoistamisiin. Näiden monikansallisten yritysten suuri vaikutusvalta näkyy muun muassa siinä, että 75 prosenttia tavarakaupasta maailmassa on niiden käsissä.

Vihreä eduskuntaryhmä tulkitsee ponnen tarkoittavan muun muassa, että Suomen tulisi EU:n tasolla aktiivisesti pyrkiä aikaansaaman yhteiset pelisäännöt, joilla rajoitettaisiin jäsenmaiden epätervettä kilpailua monikansallisten yritysten houkuttelemiseksi. Tämä työ on jo alkanut unionissa komissaari Mario Montin johdolla toimivassa korkean tason työryhmässä, jossa pyritään ratkaisemaan, miten voitaisiin rajoittaa verokilpailun haitallisia vaikutuksia. Tähän työhön meidän hallituksemme tulee aktiivisesti ottaa osaa ja pyrkiä saamaan aikaan oikeita tuloksia, ei vain kauniita sanoja, myös semmoisia, jotka näkyvät yritysten toiminnassa ja taloudellisessa toiminnassa, koska yritysten päätöksiin vaikuttaa juuri se, mikä näkyy heidän saldossaan.

YK:n tasolla tämä ponsi voisi tarkoittaa, että tällä hetkellä YK:ssa tapahtuva ekologinen ja sosiaalinen arviointi, social and ecological editing, ei olisi ainoastaan arviointia, vaan myös oikeita tekoja eli että YK saisi oikeudet rangaista

yrityksiä, jotka ovat käyttäneet hyväkseen ympäristöä ja työntekijöitä eivätkä kanna vastuuta siitä. Tällä hetkellä vain sanotaan, että voi voi, rumasti tehty, mutta mitään käytännön toimenpiteitä ei ole. Vihreä eduskuntaryhmä esittää myös vakavasti pohdittavaksi niin sanotun Tobin veron eli valuutanvaihtoveron keräämistä mieluiten YK:n tasolla, mutta ellei tämä ole mahdollista, niin ainakin EU:n tasolla. Rahaa varmaan aina tarvitaan näilläkin tahoilla.

Toisessa ponnessa edellytetään myös, että hallitus tukee edustuksellisen demokratian rinnalle kehitettävää kansalaisten jokapäiväiseen elämään liittyvää ns. pientä demokratiaa. Tämä on erittäin mieluisaa luettavaa kaikille vihreille, jotka ovat pitkän aikaa tehneet työtä tämän piendemokratian hyväksi. Paljon on jo muuttunut, mutta erittäin paljon on vielä tekemättä.

Haluan kertoa teille ihanne-esimerkistä Turusta, jossa Hannunniityn leikkipuisto joutui ongelmiin vuonna 1993. Silloin Turun kaupunki, niin kuin muutkin kunnat, joutui rankalla kädellä säästämään kaupungin menoista ja myös puistotoimintaa jouduttiin karsimaan. Hannunniityn puistossa oli kaksi puistotätiä. Molempien virat oltiin lakkauttamassa. Silloin aktiiviset vanhemmat päättivät yhdessä tehdä aloitteen kaupungille. He ehdottivat, että he voisivat hoitaa toisen tädin työtehtävät, jos kaupunki maksaa toisen tädin eli talkoovoimin olisi puolet kustannuksista hoidettu näiden vanhempien piendemokratian keinoin tekemässä aloitteessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto tuki näitä aktiivisia vanhempia ja suureksi iloksemme myös Turun kaupungin sosiaalivirasto suhtautui tähän myönteisesti. Vielä tänä päivänä puisto toimii puoleksi talkoovoimin ja toisen osan maksaa kaupunki.

Sattumalta yksi näistä vanhemmista oli tuore vihreä kaupunginvaltuutettu ja hän piti paljon yhteyttä kaupunkiin. Toivottavasti tämä ei ollut syy siihen, että kaupunki suhtautui niin myöntävästi ja oli niin joustava. Toivottavasti todellakin joka ikinen aloite, joka tulee kuntalaisilta, saa samanlaisen myönteisen ja oikean suhtautumisen, eikä niin, että pistetään mappi ööhön kaikki paperit ja kannanotot, sillä paras tapa tukea ns. pientä demokratiaa on byrokratiaviidakon harventaminen ihmisten aloitteellisuuden edestä. Jotta edustuksellisen demokratian uskottavuus pysyisi hyvänä, on välttämätöntä antaa tilaa ja toimintamahdollisuuksia ihmisten omille aloitteille. Pelkkä kuuleminen ei riitä, jos valtion ja kuntien koneistot jäykkyydellään vähitellen passivoivat kaikki innovatiiviset ihmiset.

Toisen ponnen viimeinen osa edellyttää hallitusta toimimaan niin, että uusia tietotekniikan ja tietoliikenteen sovellutuksia kehitetään ja otetaan käyttöön kansalaisten osallistumiskeinojen laajentamiseksi. Tämäkin on vihreille erittäin rakas, läheinen asia. En ole itse mikään tietotekniikan asiantuntija, mutta olen jo nyt huomannut selvästi, että sähköpostin ja internetin muodossa ihmiset seuraavat erittäin tarkasti toimiani täällä kansanedustajana. Heiltä tulee suoraa palautetta ihan samaan aikaan, kun itse teen jotain täällä.

Vihreä eduskuntaryhmä näkee sähköiset valtatiet suurena mahdollisuutena, demokraattisen päätöksenteon uudistajana. Suuri osa ihmisistä ei enää halua passiivisina seurata päätösten syntymistä kokematta itse voivansa konkreettisesti vaikuttaa niiden lopputuloksiin. Visioita jatkuvista kansanäänestyksistä on jo pidemmän aikaa ehdotettu. Ehkä ensimmäinen prototyyppi esitellään lähiaikoina jossakin päin maailmaa. Suomi voisi olla oiva paikka tällaiselle läpimurrolle.

Ajatelkaa, mikä mainoshyöty Suomelle tulisi, jos kaikissa maailman medioissa kerrottaisiin, että täällä on otettu käyttöön ensimmäisenä valtiona maailmassa demokratia-koneet jokaikisessä kirjastossa. Jokaisella suomalaisella olisi muovikortti, jota voitaisiin käyttää pankkikortin tavoin. Näppäilemällä oman tunnuksensa koneeseen voisi nähdä kaikki vireillä olevat asiat niin kunnan kuin valtion tasolla ja ottaa kantaa niihin itse ja pistää omat kommenttinsa. Samalla voisi kirjata siihen myös omat ideansa ja lukea muiden kansalaisten ideoita. Varmaan meidänkin työmme täällä eduskunnassa muuttuisi huimasti tällaisen keksinnön mukana. Mutta onko meillä uskallusta, olisiko meillä rohkeutta tällaista kokeilla Suomessa?

Arvoisa puhemies! Kolmas ponsi kuuluu seuraavanlaisesti: "Valiokunta edellyttää, että hallitus suunnittelussa, valmistelussa ja päätöksenteossa ottaa huomioon valiokunnan mietinnössä määrittelemät menestystekijät: viisas vaikuttaminen globalisaatioon, tiedon ja teknologian täysimääräinen hyödyntäminen, ihmisyys ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta."

Mitä on viisas vaikuttaminen globalisaatioon? Euroopan komission työllisyys ja työmarkkinaosaston johtaja Juhani Lönnroth on listannut monta Euroopan työttömyyden taustalla olevaa syytä. Yksi niistä on liian kireä rahapolitiikka, joka inflaatio-odotusten pelossa on pitänyt reaa-

likorot korkeina, vaikka nimelliskorot ovatkin olleet matalia.

Eräs toinen syy Euroopan työttömyyteen on työn suhteellisen verotuksen kasvaminen. Pääomaverotus on keventynyt, mikä on lisännyt työn korvaamista pääomalla. Suomessa on Ruotsin ohella EU-maiden alhaisin pääomaverotus ja toisaalta ainoastaan Ruotsilla ja Tanskalla on korkeampi arvonlisäverokanta kuin Suomella. Suomi on siis mallimaa siitä, miten globaalistuminen ja pääomasta kilpaileminen on vaikuttanut suoraan meidän poliittisiin valintoihimme.

Notre Damin yliopistossa toimiva professori Raimo Väyrynen on tuonut esiin näkemyksensä siitä, kuinka globalisoituminen suosii pääomaa ja teknologiaa ja heikentää työntekijöiden asemaa vaikeuttamalla reaalipalkkojen korotuksia, muuttamalla työsuhteiden luonnetta sekä luomalla paineita työpaikkojen siirtämiseen sektorilta ja alueelta toiselle. Tämän suuntainen kehitys on ollut niin voimakasta, että työntekijöiden oikeuksista ja niiden vaikutuksista markkinavoimiin ja niiden toimintaan on tulossa yhä keskeisempi poliittinen kysymys.

Tällä hetkellä me päätöksentekijät emme ota kantaa näihin muutoksiin, mikä käytännössä merkitsee, että me hyväksymme ne. Vihreä eduskuntaryhmä ei halua meidän lannistuvan pääomaa ja teknologiaa hallitsevien edessä.

Uudessa, entistä voimakkaammin kilpailuun perustuvassa maailmantaloudessa valtion rooli ohenee. Nykymaailmassa valtio ei voi olla protektionistinen, vaan sen tulee ensisijaisesti parantaa ns. omien yritysten kilpailuedellytyksiä. Valtion tehtävä on yhä useammin säädösten harmonisointi ja standardien yhdenmukaistaminen. Virkamiesten asema vahvistuu luottamusmiesten kustannuksella. Mutta tämä trendi ei kuitenkaan ole tähtiin kirjoitettu, niin kuin ei mikään muukaan tulevaisuutta hahmoteltaessa. Meidän tehtävämme on tehdä ne arvovalinnat, joiden perusteella rakennamme tulevaisuutta.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnön yhteenvedossa on erinomaisella tavalla tuotu esiin, miten yhteiskunnalliset hoivan ja huolenpidon järjestelmät täydentävät ja tekevät mahdolliseksi kansainvälisen kilpailukykymme kehittämisen. Hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareita ei pidä nähdä esteenä kansainväliselle kilpailulle. Oikein toimivina ne ovat kilpailuvalttimme tulevaisuudessa. Ne luovat pohjaa hyvälle elämälle. Kansainvälisen huippuosaajan on helpompi keskittyä työhönsä ja oman osaamisensa kehittämiseen, jos hänen vanhempansa ja lapsensa saavat hyvän ja turvallisen hoidon. Vihreä eduskuntaryhmä yhtyy näihin sanoihin täydestä sydämestään. Valmisteilla oleva kotityön tukeminen on yksi askel oikeaan suuntaan näissä pyrkimyksissämme.

Arvoisa puhemies! Kolmannessa ponnessa nostetaan esiin myös ihmisyys ja innovatiivisuus sekä asioiden ja elämän hallinta. Nämä tulisikin mielestäni nähdä kokonaisuutena, sillä innovaatioita ei synny ellei ihmisillä ole voimia ja luottamusta niiden tekemiseen. Luottamus syntyy, kun jokaista ihmistä hänen ensimmäisestä hengenvedostaan asti kannustetaan olemaan erilainen ja omatoiminen. Ellemme hyväksy erilaisuutta, emme koskaan tule löytämään uusia näkökulmia ja innovaatioita. Terve itsetunto antaa rohkeuden innovoimiseen.

Voimia innovaatiotyöhön ihminen saa siitä, että hän todellakin kokee hallitsevansa oman elämänsä ja asiat ympärillänsä. Se, mitä äsken totesin yhteiskunnallisesta hoivan ja huolenpidon järjestelmästä, pätee tietenkin yhtä hyvin henkilökohtaisella kuin koko yhteiskunnankin tasolla. Parhaat voimavarat saadaan käyttöön, kun arjen järjestelyt ovat mahdollisimman mutkattomia. Tämän lisäksi emme saa unohtaa tärkeitä luovia taukoja. Aivot toimivat myös lomalla perheen parissa — vaikkeivät kaikki sitä usko — ja suuret innovaatiot voivat syntyä juuri tällaisten hengähdystaukojen sivutuotteina. Kukaan ei jaksa loputtomiin täysillä kierroksilla. Tällaisissa tilanteissa ennemmin tai myöhemmin elämän hallinta katoaa ja samalla voimat innovoimiseen hupenevat.

Valiokunnan neljännessä ponnessa korostetaan tutkimuksen ja tiedon tärkeyttä. Ponnen viimeinen osa on kuitenkin mielenkiintoisin ja jopa uusia rajoja rikkova. "Valiokunta edellyttää, että - - hallitus huolehtii siitä, että koululaitoksen kautta turvataan kaikille mahdollisuus hallita tietotekniikkaa ja erityisesti tyttöjä kannustetaan sen piiriin."

Olen iloinen siitä, että erityisesti tyttöjen kannustaminen tietotekniikan piiriin uskallettiin kirjata ponnen muotoon, vaikka se herättikin, ed. Karjula, aika voimakkaita tunteita. Tosiasia on, että poikiakin tulisi erityisesti kannustaa erittäin monessa asiassa, mutta tällä kertaa keskusteltiin juuri tietotekniikasta, jossa tytöt ovat valitettavasti vähemmän innokkaita kuin pojat.

Tätä asiaa pohdittaessa ei saa unohtaa leikin varjolla tapahtuvaa oppimista ja kiinnostuksen herättämistä. Suurin osa tänään käytössä olevis-

ta tietokonepeleistä on sankaripelejä, joissa taistellaan aseilla tai ajetaan ralliautoja. Jostakin syystä pieniä tyttöjä kiinnostavat enemmän prinsessa- ja ponileikit. Miksi ei markkinoille ja kouluihin ilmaantunut prinsessa- ja ponipelejä? Olisikohan mahdollisesti kyseessä kierre, jossa nuoret miehet suunnittelevat pelejä ja he ovat kiinnostuneita tietyistä asioista? Uudet suunnittelijat ovat saaneet kiinnostuksesta tähän ammattiin pelaamalla näitä pelejä ja taas syntyy samanlaisia pelejä eikä nuoria pieniä tyttöjä tule mukaan suunnittelutehtäviin.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan yhteenvedossa tieteestä ja teknologiasta puututaan erittäin tulenarkaan ja akuuttiin ongelmaan, nimittäin politiikan tehtävään asettaa eettiset normit tieteen ja tekniikan uusille alueval-tauksille. Vihreä eduskuntaryhmä vaatiikin hallitusta toimimaan moottorina EU:ssa tällaisten eettisten normien asettamiselle geeniteknologian esiinmarssille. Emme saa suostua sivustakatsojan rooliin ja jättää kuluttajia oman onnensa nojaan.

Valiokunnan viimeinen ponsi toimii keskustelun avaajana odoteltaessa valtioneuvoston tulevaisuusselonteon kakkososaa. Valiokunta edellyttää, että hallitus tekee ennakkoluulottoman tilanneanalyysin valtion tehtävistä ja hyvinvointiyhteiskunnan vahvuuksista ja heikkouksista. Tulosten pohjalta pitää uudistaa hyvinvointimallia niin, että se vastaa sille asetettuihin tehtäviin ja luo ihmisille tasavertaiset mahdollisuudet menestykseen.

Herr talman! Om två veckor samlas vi här igen för att diskutera våra framtidsvisioner och försöka öka förhoppningarna om en ljusare morgondag. Då inleder regeringen diskussionen om vår nationella framtid.

Framtidsutskottet har i sitt betänkande ställt några knepiga och viktiga frågor om Finlands sociala och ekonomiska välfärd som vi hoppas att vi får svar på om två veckor.

Vårt socialskydd står som bäst inför stora utmaningar, som är en följd av den teknologiska utvecklingen och den allt genomsyrande globaliseringen. Nu skulle det gälla att forma vårt socialskydd så att det på bästa möjliga sätt ökar varje individs välfärd och frihet. Förhoppningsvis kommer regeringens framtidsvision att på riktigt gripa tag i problemen och inte sopa dem under mattan med en kvast av politisk fraseologi.

Uppgiften är verkligen inte lätt. I diskussionen lyfter framtidsutskottet fram medborgarinkomst eller negativ inkomstskatt, hand i hand med en ny arbetsfördelning. I ett skede syftade vi i utskottets text direkt på Osmo Soininvaaras senaste bok, som belönats med pris för årets bästa ekonomiska verk. Tyvärr strök rödpennan denna syftning, men jag hoppas att Soininvaaras tankar ändå i praktiken beaktas då regeringen utformar sina svar på de utmaningar Finland nu står inför.

Då det gäller fördelning av arbete så har regeringen fått ett konkret förslag från Helsingfors stad. Gröna riksdagsgruppen hoppas att regeringen skall ta detta förslag mycket seriöst. Biträdande stadsdirektör Antti Viinikka har nyligen hittat på en lösning, som skulle gå relativt lätt att testa på kommunala och statliga yrken.

Viinikkas modell går ut på att 50—57 åringar frivilligt kan övergå till att arbeta sex timmar per dag. Lönen skulle sjunka i samma proportion men, och det är det viktiga, pensionsförmånen skulle inte röras trots att arbetstiden blir kortare.

Hur ofta hör vi inte människor säga: Tänk om man skulle få gå i pension! I Finland är det verkligen ovanligt med människor som arbetar fram till den riktiga pensionsåldern 65 år. De flesta känner sig helt utbrända redan vid 50 års ålder och längtar efter mera tid för sig själv och sina närmaste. Krampaktigt håller de sig kvar i arbetslivet och jobbar för brinnkära livet. De pensionsplanerar och frågar sig: när har jag tillräckligt många år på nacken så jag kunde gå i förtidspension?

Varför kan människor inte så småningom få minska på sin arbetsbörda och sedan sluta vid cirka 65 års ålder? Det vet vi ju alla att det är på de tio senaste årens lön som ens pensionsförmån sedan skall räknas. Därför vågar ingen minska på sin arbetstid och sin lön de sista åren utan man kämpar halvt ihjäl sig för att sedan sluta mitt i ekorrhjulet och hoppa åt sidan och då kanske fysiken redan säger stopp.

Idén med försöket skulle vara att stöda den allt äldre arbetskraftens arbetsförmåga och på så sätt undvika förtidspensionering. Samtidigt skulle det bli möjligt att rekrytera nya unga krafter som skulle överta den del av arbetet som den här arbetsfördelningen ger utrymme för.

Det här skulle verkligen behövas i alla de kommuner där man nu på grund av de omfattande sparåtgärderna inte har anställt någon som helst ny personal på väldigt länge, utan varje gång någon har gått i pension har det blivit ett tomrum efter honom eller henne. Personalen som jobbar i kommunerna i dag är uttröttad och mycket äldre

än vad den var i genomsnitt för tio år sedan. Därför tycker jag verkligen att den här socialpolitiska innovationen är något som vi skall ta väl vara på och försöka få ett konkret resultat till stånd.

Gällande vår diskussion om två veckor så skulle jag ännu vilja ta upp en sak innan jag slutar. Nämligen problematiken kring huruvida det skulle vara bättre att stöda endast dem, som allra mest behöver det, och på så sätt minska statens utgifter och kunna sänka våra skatter. Här vill jag påminna om människans tendens att ha sig själv närmast och sin egen familj närmast sig själv. Om de ekonomiskt lyckligare lottade inte mera har rätt till gratis eller åtminstone rejält subventionerad hälsovård, barnvård, åldringsvård med mera, så kommer de snart inte mera att bry sig om dessa vårdformers kvalitet. Om vårt nuvarande socialskydd som gäller alla omformas till något slags fattigvård, så ökar sannolikheten för att majoriteten av oss som sittar på makten blir mera likgiltiga inför dessa stödformers öde.

Då vi skisserar upp våra möjligheter och bestämmer oss för vad vi vill göra i framtiden med vårt land, så hoppas jag att vi skall se oss som en familj och inte som Oy Suomi Ab.

Arvoisa puhemies! Odotan innolla kaikkia innovaatioita, jotka syntyvät tämän keskustelun innoittamina. Vielä tärkeämpää on kuitenkin se, että keskustelun lisäksi tulee konkreettisia toimenpiteitä hallituksen puolelta. Arja Alho pyysi minua jättämään puheenvuoroni paikalleen, niin että joku kuitenkin ehkä seuraa hieman, mitä täälläkin on puhuttu.

Toivon ja uskon, että ministereiden sormet syyhyävät päästä toimeen näiden ponsien toteuttamisessa. Vihreä eduskuntaryhmä tarjoaa tukensa ja tietotaitonsa kaikille ministereille tässä työssä. Suomen ei pidä olla ajopuu globalisaation virrassa vaan aktiivinen vaikuttaja.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko keskittyy käsittelemään Suomen kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia ja siinä erityisesti Euroopan haasteita. Hallituksen selonteossa painottuvat hyvinkin selkeästi teemat turvallisuusrakenteiden kehittämisestä ja rahaintegraation haasteista. Luonteeltaan selonteko on näitä haasteita kuvaava.

Tulevaisuusvaliokunta on puolestaan omassa työssään päätynyt avaraan lähestymistapaan, jossa kuvataan eurooppalaisen tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia. Tämän lisäksi valiokunta on pyrkinyt näkemykselliseen otteeseen linjatessaan tulevaisuuden menestystekijöitä. Tämä todettakoon valiokunnan kunniaksi.

Sekä selonteko että valiokunnan mietintö luovat osaltaan hyvää pohjaa tulevaisuuden visioinnille. Tulevaisuuden ennakoinnin vaikeus on varmasti viime vuosina käynyt hyvin ilmi. Ajankohtainen savolainen määritelmä visiosta toteaa ehkä nytkin sattuvasti ja varoittavasti: "Visio on herrojen huave!"

Arvoisa puhemies! Keskeisimmällä tavalla arvot luovat tulevaisuutta. Arvot vaikuttavat jokaisen valinnan ja päätöksen taustalla. Ne myös luovat puitteita tieteelle ja ennen kaikkea vaikuttavat siihen, miten tutkimuksen löytöjä sovelletaan. Siksi arvojemme laatu on keskeinen tulevaisuuden menestymisen ainesosa.

Hallituksen selonteko kiteyttää eurooppalaiset perusarvot neljään tekijään: demokratiaan, hyvinvointiin, kansalaisten oikeuksiin ja suvaitsevaisuuteen. Tulevaisuusvaliokunta puolestaan asettaa pohdittavaksi kysymyksen: Euroopan omat arvot, onko niitä? Vastauksena kysymykseen valiokunta viittaa sosiaalista yhteisyyttä korostaviin arvoihin.

Euroopan nykytilanteesta käsin näitä arvojen määrittelyjä voidaan kyllä perustellusti kritisoidakin. Kansalaisten varsin laajan käsityksen mukaan Euroopan perusarvo, demokratia, ei ole vahvistumassa, sillä yhä suurempi osa päätöksistä ja valinnoista on politiikan sijasta siirtynyt markkinoiden käsiin. Markka ja ääni -periaate voi jälleen hyvin. Hyvinvointia voivat kokea varsin monet, mutta samalla kasvava joukko kansalaisia kamppailee jokapäiväisestä leivästä. Korkeimman oikeuden jäsenten asemasta käyty keskustelu on nostanut esille vanhan ongelman: Kansalaisilla on kyllä oikeuksia, toisilla vain enemmän ja toisilla vähemmän.

Käytännön elämässä Euroopan todellisia perusarvoja tuntuvat usein olevan pikemminkin rahanarvon vapaa kilpailu ja pääomien vapaus sekä näiden ehdoilla toteutettu vakaus. Mielestäni Eurooppa on jälleen kerran ajautunut arvokriisiin, jossa yhteinen arvoaines alati kapenee ja samalla julistukset yhteisistä arvoista lisääntyvät.

Hallituksen määrittelemiä eurooppalaisia perusarvoja: demokratiaa, hyvinvointia, kansalaisten oikeuksia ja suvaitsevaisuutta, voidaan arvioida myös siitä näkökulmasta, miten ne antavat eväitä oikean ja väärän arvioimiseen. Onko suvaitsevaisuus sitä, että oikea ja väärä voidaan määritellä vain yksilön itsensä näkökulmasta? Kristillisen liiton eduskuntaryhmä toivoo, että yksilönvapautta korostavan liberalismin rinnalla voisi korostua myös aito ja terve yhteisöllisyys. Euroopan ja Suomen tulevaisuus rakentuisi vahvemmalle maaperälle, jos kristillisen etiikan merkitys löydettäisiin uudelleen. Lähimmäisenrakkauden periaatteella ja elämää suojelevilla kymmenellä käskyllä on luovuttamaton arvo ja keskeinen merkitys tulevaisuudellemme. Tässä markkinahenkisessä, ehdottomuuksia kaihtavassa ajassa näiden arvojen kipukohta lienee siinä, että ne antavat todellisia puitteita oikean ja väärän arvioimiselle.

Tulevaisuusvaliokunta tuo esille tulevaisuuden haltuunoton — tiedon ja jatkuvan oppimisen — merkityksen tietoyhteiskunnassa. Tieto, metsä ja sosiaaliturva ovat valiokunnan mielestä kolme tärkeää aluetta, jotka määräävät inhimillisen hyvinvoinnin 2000-luvulla. Näihin ajatuksiin voi kyllä yhtyäkin. On kuitenkin syytä kysyä, puuttuuko tästä jotakin. Kun arvojemme laatu on keskeinen tulevaisuuden menestymisen ainesosa, voitaisiin tietoyhteiskunnan sijasta puhua myös arvoyhteiskunnasta. Ne kansakunnat menestyvät, joiden eettinen perusrakenne kestää, missä yrittäjän sanaan voi luottaa, missä heikoimpiakaan ei unohdeta ja missä päätöksentekijät huomioivat ihmisen päätöstensä taustalla.

Arvoisa puhemies! Suomen ja Euroopan tulevaisuuteen merkittävästi vaikuttava poliittinen valinta on eittämättä kysymys Euroopan talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen mahdollisesta toteuttamisesta. Hallituksen selonteko esittää näkemyksen joustavan yhdentymisen mallin hyväksymisestä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä pitää tätä ajattelutapaa perusteltuna.

Rahaliiton kriteereiden yhä yleistyvä poliittinen tulkinta ei voi johtaa kestävään järjestelmään. Suomessa korkeana pysyvä ja muualla Euroopassa kasvava työttömyys olisi vihdoinkin otettava todellisena tekijänä huomioon Rahaliiton mielekkyyttä arvioitaessa. Mitä pidemmälle Emu-projektissa edetään, sitä selvemmältä näyttää, että kyse on pikemminkin eräiden poliitikkojen vision toteuttamisesta kuin kansalaisten edusta. Hallitus ilmoittaa selonteossaan, että eritahtisen yhdentymisen järjestelyt eivät voi olla pysyviä. Tätäkään vaihtoehtoa ei tulisi yksioikoisesti sulkea pois vetoamalla epäselvään juridiikkaan. Kuinkahan moni ministereistä tai kansanedustajista on edes kertaalleen selaillut Maastrichtin sopimuksen läpi?

Kansalaiset äänestäessään EU-kansanäänestyksessä ovat luottaneet eduskunnallekin annettuun lupaukseen, että Rahaliitosta päätetään erikseen. Tässä päätöksenteossa kaikkien vaihtoehtojen tulee olla aidosti harkittavissa. Väkinäisten, vailla reaalitalouden pohjaa olevien ratkaisujen välttämiseksi olisi hyvin paikallaan, että Emu-hankkeessa otettaisiin pitkä aikalisä.

Arvoisa puhemies! Selonteko tukee selkeästi yhteistyövaraisia turvallisuusjärjestelyjä, kuitenkin niin että sotilaallisesta puolustuksesta Suomi vastaisi itse. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä tukee myös tätä lähtökohtaa. Suomen turvallisuusratkaisu ei saa olla opillinen kysymys, vaan sitä on arvioitava siitä näkökulmasta käsin, miten se täyttää perustavoitteensa: turvallisuuden tuottamisen kansallemme.

Eurooppalaisessa ja globaalissa ilmapiirissä on korostunut usko voimapolitiikan ja instituutioiden mahdollisuuksiin. Tämä on ymmärrettävissä yksilötasolle ulottuvaa kilpailun ja kamppailun henkeä sekä rapautuvaa eettistä perusrakennetta vasten. Tällä perustalla oleva vakaus on pettävää vakautta. On hyvin mahdollista, että tulevaisuuden maailma tarvitsee kipeästi voimablokkeihin sitoutumatonta sovittelijaa. Tämän mahdollisuuden Suomi voi säilyttää liittoutumattomuudella ja omalla puolustuksellisella turvallisuusratkaisullaan.

Selonteossa todetaan Euroopan unionin kriisinhallintakyvyn parantamisen edellyttävän "sekä sotilaallisen toimintakyvyn että siviilivalmiuksien kehittämistä konfliktien ehkäisemisessä ja ratkaisemisessa". Sotilaallisen puolustuksen ja konfliktien ratkaisemisen ero lienee kuitenkin käytännön elämässä useinkin vaikeasti nähtävissä. Ikävintä olisi jos joskus huomaisimme olevamme mukana siellä, missä ei pitäisi olla.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietinnössä on lyhyesti sivuttu ympäristön ja sen tilan tuomia haasteita tulevaisuudelle. Valiokunta toteaa optimistisesti: "Tulevaisuudessa ympäristönäkökulman sisällyttäminen talouden toimintaan vie kehitystä oikeaan suuntaan". Toivon näin olevan myös todellisessa elämässä. Tulevaisuudessa keskeinen kysymys voi kuitenkin olla, kuinka sairas planeettamme jo nyt on ja mitä väistämättömiä ympäristöllisiä muutoksia onkaan ehditty laittaa liikkeelle.

Energiakeskustelussa ilmennyt halu sallia kivihiilen käytöstä aiheutuvat kasvavat hiilidioksidipäästöt tai tämän vaihtoehtona hyväksyä ydinvoimaan sisältyvä riski suuronnettomuudesta kertovat kuitenkin halusta ottaa lisää ympäristöllisiä riskejä tavaratuotannon kasvattamiseksi. Tulevaisuusvaliokunnan esittämä toivomus "ohjata ja johtaa tulevaa kehitystä eettisten ja ekologisten päämäärien toteuttamiseksi" onkin paljon luultua ongelmallisempaa. Tulossa oleva tulevaisuusselonteon toinen osa toivottavasti antanee aineksia hyvinvointiyhteiskunnan perusvalintoihin tästäkin näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi, tulevaisuusvaliokunnan laaja ja mielestäni hyvin poikkeuksellisen perusteellinen mietintö tuo esille yhden näkemyksen tulevaisuuden menestystekijöistä. Haluan päättää puheeni lainaten 1800-luvulla eläneen yhteiskunnallisen ajattelijan ja kirjailijan Julia Howen näkemystä menestystekijöistä. Tämä kiteyttää sen, minkä puheessani olen halunnut sanoa, ja luulen, että se täydentää aivan oivalla tavalla myös valiokunnan mietintöä.

"Minä luulen, että monet meidän nuorista miehistämme alkavat ymmärtää, että kunniallinen elämä merkitsee suurinta menestystä; seuraako sitä rikkaus, köyhyys vai näistä molemmista kadehdittava keskitie — vaatimaton toimeentulo — on yhdentekevää. Puhdas, rehellinen elämä ja periaatteessa pysyminen ovat todellisen menestyksen lujimmat pylväät."

Ed. P e n t t i l ä : Arvoisa puhemies! Olen ylpeä siitä, että olen saanut osallistua tulevaisuusvaliokunnan mietinnön työstämiseen. Urakka oli suuri ja välillä näytti siltä, että koko homma hajoaa käsiin. Lopulta saimme aikaan mietinnön, johon voi olla tyytyväinen. Mielestäni puheenjohtaja Tiuri, varapuheenjohtaja Filatov ja ed. M. Markkula ansaitsevat hatun noston kovasta urakasta.

Tulevaisuusvaliokunnan mietintö ei ole täydellinen, mutta se on ajatuksia herättävä. Se maalaa tulevaisuuden uhkia ja mahdollisuuksia laajoilla vedoilla, mutta poimii myös mielenkiintoisia yksityiskohtia lähempään tarkasteluun. Mielestäni tulevaisuusvaliokunta on löytänyt itselleen roolin. Sen tehtävä on irrottautua päivänpolitiikasta ja kyseenalaistaa vanhoja totuuksia. Tällä tiellä mietintö Euroopan tulevaisuudesta on hyvä alku.

Hallituksen ja tulevaisuusvaliokunnan analyysi Euroopan ja maailman nykyisestä tilanteesta on hyvin samankaltainen. Molemmat myöntävät, että elämme erittäin suuren murroksen aikaa. Molemmat hakevat vertailukohtaa teollisesta vallankumouksesta, joka muutti yhteiskuntaa perinpohjaisesti. Mutta näistä yhtymäkohdista huolimatta hallituksen ja valiokunnan lähestymistavat tulevaisuuteen ovat hyvin erilaiset.

Hallituksen selonteon avainsana on vakaus, johon hallitus kaikin voimin pyrkii. Tulevaisuusvaliokunnan mietinnön avainsana on innovaatio, jonka merkitystä valiokunta korostaa. Näiden avainsanojen takana on hyvin erilainen käsitys tulevaisuuden haltuunotosta. Hallitukselle tulevaisuuden haltuunotto on eurooppalaisten instituutioiden rakentamista, pohjoismaisen hyvinvointimallin puolustamista ja markkinoiden hallintaa politiikan avulla. Valiokunnalle tulevaisuuden haltuunotto tarkoittaa oman elämän hallintaa, teknologian hyödyntämistä, yhteiskunnallisia innovaatioita ja uskoa itseohjautuvaan yhteiskuntaan.

Käsitykseni mukaan hallituksen selonteko edustaa vanhaa poliittista ja hallinnollista kulttuuria, jossa keskeistä on ylhäältä alaspäin tapahtuva ohjaus. Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä on tehty irtiotto vanhasta. Siinä tunnustetaan, että kaikki viisaus ei välttämättä asu eurooppalaisissa poliitikoissa ja virkamiehissä. On mahdollista, että voimme oppia muualta. On mahdollista, että meidän on arvioitava eurooppalaisia toimintatapojamme uudelleen.

Arvoisa puhemies! Tärkein asia, joka nousee esiin sekä hallituksen selonteosta että tulevaisuusvaliokunnan mietinnöstä, on se, että Eurooppa on altavastaaja. Se on pudonnut kehityksen kelkasta. Tilanne on outo ja uusi. Vielä 90-luvun alussa uskottiin Euroopan ottaneen aloitteen käsiinsä. Euroopan unionin perustamista pidettiin loistavana vastauksena uuden ajan ongelmiin. Valtio oli joihinkin asioihin liian pieni ja joihinkin liian suuri, siksi oli luonnollista synnyttää uudenlainen kansainvälinen toimija. Unionin oli määrä olla sellainen.

Unionin viiden vuoden taival on ollut tuskien taival. Työttömyys, korkeat verot, valtiontalouden alijäämät, syrjäytyvien ihmisten kasvava joukko ja unionin kykenemättömyys ratkoa oman mantereen sotilaallisia ja turvallisuuspoliittisia kriisejä ovat saaneet aikaan tilanteen, jossa aloite on siirtynyt muualle. Se on siirtynyt Kaakkois-Aasiaan ja angloamerikkalaiseen maailmaan. Erityisesti angloamerikkalainen maailma on ottamassa kaulaa jämähtäneeseen Eurooppaan. Angloamerikkalainen maailma

peittoaa Euroopan unionin lähes kaikilla taloudellisen toimeliaisuuden mittareilla mitattuna. Myös valtion roolin uudelleenmäärittelyssä angloamerikkalainen maailma on edellä siitä huolimatta, että siellä esiintyy erittäin suuria ja vakavia yhteiskunnallisia ongelmia.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että eurooppalainen suunnitelmatalous ei pysty vastaamaan angloamerikkalaisen markkinatalouden haasteeseen. Eurooppa on puun ja kuoren välissä. Mikäli Euroopan unioni jatkaa vanhojen hyvinvointirakenteiden hienosäätöä, päädytään pysyvästi korkeisiin työttömyyslukuihin. Mikäli hypätään täysin vapaaseen markkinatalouteen, päästään työttömyydestä, mutta synnytetään huonosti toimeen tulevien työssä käyvien ihmisten luokka.

Oikea vastaus on mitä ilmeisimmin vapaa markkinatalous vahvistettuna uusilla yhteiskunnallisilla innovaatioilla. Tällaisia innovaatioita voisivat olla kansalaispalkka tai perustulo, asiakkaan tarpeisiin räätälöity sosiaaliturva sekä kolmannen sektorin vapaaehtoistyön tukeminen. Valitettavaa on se, että nykyisessä Emuortodoksiassa ei ole sijaa yhteiskunnallisille innovaatioille. Euroopan unionin ja Suomen hallituksen linja on puolustaa eurooppalaisia rakenteita vaikka niiden rahoitustasosta tinkien. Hallituksen linja ei ole etsiä uusia ratkaisuja. Sen linja on puolustaa vanhaa.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan mietinnöstä löytyy useita merkittäviä avauksia. Haluaisin nostaa esille kaksi.

Ensimmäinen on se, että Suomen hyvinvointia ei voida rakentaa vain kansainvälisen kilpailukyvyn varaan. Globaalitalouteen osallistumisen lisäksi tarvitaan kukoistava paikallistalous. Paikallistalouden tarkoitus on tuottaa sellaisia paikallisia palveluja ja tuotteita, joita kansainväliseen kilpailuun suuntautuneet yritykset eivät pidä tarpeeksi houkuttelevina markkinoida. Samalla paikallistalouden tehtävänä on työllistää ja vahvistaa yhteisöllisiä rakenteita. Paikallistalouden toimintaedellytyksistä huolehtiminen on valiokunnan mukaan erittäin tärkeää. Yhdyn tähän kannanottoon.

Toinen avaus liittyy pitkään jatkuneeseen keskusteluun hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Mietinnön luku Kysymyksiä Suomelle on rohkeudessaan merkillepantava. Siinä valiokunta kyseenalaistaa joukon suomalaisen hyvinvointivaltion keskeisiä olettamuksia. Esimerkiksi nostan yhden toteamuksen. "... hyvinvointivaltiomallimme on kyseenalaistettavissa eettis-sosiaalisesti yksinkertaisesti kysymällä: Voidaanko mitään mallia pitää onnistuneena, jos viiden miljoonan kansasta puoli miljoonaa on pysyvästi työttöminä ja jäämässä aktiivisen yhteiskunnan ulkopuolelle?" Kun tätä ja muita kyseenalaistamisia seuraa jakso, jonka otsikko on Hyvinvointiyhteiskunta parannetaan sen heikkoudet tunnistamalla, voidaan todeta, että olemme nousemassa pois vanhoista taisteluhaudoista ja lähtemässä korjaamaan yhteiskuntamme epäkohtia. Tämä on mielestäni syy optimismiin.

Arvoisa puhemies! Käydyssä keskustelussa on eräs teema toistunut erittäin usein. Tämä teema on markkinatalouden ja politiikan välinen suhde. Hyvin moni edustaja on kannattanut ajatusta siitä, että politiikan on otettava ote markkinoista, alistettava ne omaan tahtoonsa. Tällainen ajattelutapa on juuri sitä suunnitelmataloutta, josta aiemmin varoittelin. Politiikan tehtävä ei ole ohjata markkinoita. Politiikan tehtävä on asettaa pelin säännöt ja huolehtia niistä asioista, joista markkinat eivät suoriudu. Näissä lähestymistavoissa on erittäin suuri ero.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan työ pohjustaa mielestäni hyvin seuraavaa osaa, jonka pohjalta käydään keskustelu suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudesta. Pidän tätä lähtökohtaa jatkokeskustelulle hyvänä.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P u h j o : Herra puhemies! Hallituksen tulevaisuusselonteon otsikkona on Suomi ja Euroopan tulevaisuus. Selonteko on varsin EU-keskeinen ja tulevaisuusvaliokunta aivan aiheellisesti arvostelee selonteon lähtökohtaa liian kapeaalaiseksi. Eurooppa ymmärretään selonteossa pääasiassa vain Euroopan unioniksi. Valiokunnan mielestä selonteossa olisi pitänyt käsitellä Eurooppaa laajemmin maailman laajuisia kehitystekijöitä.

Tulevaisuusvaliokunta on puolestaan rajannut näkökulmansa pääasiassa yleisiin talouskysymyksiin jättäen kysymyksen Euroopan tulevaisuudesta mietinnössään jossain määrin toissijaiseen asemaan. Näin meillä on käsillämme suuri määrä aineistoa, arvioita ja mielipiteitä mitä erilaisimmista kysymyksistä. Tilanne kuvastaa mahdollisesti sitä, että tulevaisuusselonteon tarkoitus on jossain määrin epäselvä sekä sen laatijoille että sitä pohtineelle valiokunnalle.

Jos ajatellaan selonteon alkuperäistä otsikkoa

Suomi ja Euroopan tulevaisuus, tuntuu siltä, että selonteossa ja valiokunnan mietinnössä kierretään kuin kissa kuumaa puuroa, nimittäin kysymystä Emusta. Selonteossa Emu mainitaan miltei vain ohimennen jokseenkin itsestäänselvänä asiana. Valiokunta taasen sivuuttaa koko kysymyksen, joka on varmasti kaikkien mielestä hyvin keskeinen pohdittaessa Suomen asemaa Euroopan tulevaisuudessa.

Sekä selonteossa että valiokunnan mietinnössä pohditaan melko paljon talouden globalisoitumista. Emu-hankkeen toteutuminen olisi yksi uusi vaihe tässä kehityksessä, kun osa EU-maista menettäisi valuutta- ja rahapoliittisen itsenäisyytensä kokonaan. Varsinkin pienen valtion kannalta talouden globalisoitumiseen liittyvät ongelmat pikemminkin kärjistyvät kuin helpottuvat Emussa. Sijoitus- ja rahapääoma voisi liikkua entistä vapaammin ja vaivattomammin Emu-alueella ilman kurssiriskejä ja ilman minkäänlaista valvontaa. Sosiaaliseen dumppaukseen ja valtioiden väliseen verokilpailuun liittyvien ongelmien voi odottaa kärjistyvän Emussa.

Emu-hanketta ja Maastrichtin sopimuksen Emu-kriteerejä on perusteltu ajattelutavalla, jonka mukaan markkinoiden on toimittava vapaasti ilman minkäänlaista julkisen vallan sääntelyä. Ymmärrän, että selonteon ja mietinnön tarkoituksina ei ole varsinaisesti ottaa kantaa Emun toteutumiseen ja sen seurauksiin, mutta itse aiheen kannalta asia on erittäin keskeinen. Ongelmaa olisi voinut käsitellä yhtenä osana Euroopan tulevaisuuden ja talouden kehitysnäkymien pohdintaa. Emun merkitys ei ole sitä paitsi vain taloudellinen. Onhan myös varsin selvää, että Emu-hanke kehittää EU:ta federalistiseen eli liittovaltion suuntaan, jolloin EU:n jäsenvaltiot muuttuisivat vähitellen osavaltioiksi menettäen suvereenisuutensa lopullisesti.

Hallituksen selonteossa tiedonkulun avoimuutta, demokratiaa ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia EU:ssa käsitellään varsin välineellisesti. Se ei näytä olevan varsinainen tavoite, vaan pelkästään keino EU:n "hyväksyttävyyden" ja oikeutuksen vahvistamiseen. Mutta tällainenkin huoli panee kysymään, miksi sitten Emuun liittymistä ajetaan niin sinnikkäästi.

Mielestäni suuren valiokunnan puheenjohtaja Erkki Tuomioja toteaa Emu-kirjassaan "Markka vai euro" aivan perustellusti, että Rahaliitto ja siinä Euroopan keskuspankille annettu demokraattisesta valvonnasta ja vastuista vapaa asema tulee merkitsevästi kasvattamaan EU:n demokratiavajetta. Selonteossa mainittua EU:n hyväksyttävyyttä ja oikeutusta Emu siis edelleen heikentäisi. Selonteon kauniit ajatukset ja hallituksen käytännön toimet eivät ole täysin sopusoinnussa.

Herra puhemies! Sekä selonteossa että valiokunnan mietinnössä käsitellään melko paljon talouden globalisoitumista ja sen esille nostamia ongelmia. Samoin esillä ovat uuden teknologian soveltamiseen liittyvät kysymykset. "Maailmantaloudessa on tuotantoteknologian automatisointi synnyttänyt hallitukselle lähes ylitsepääsemättömiä ongelmia rakenteellisen työttömyyden hoitamisessa", toteaa valiokunta mietinnössään. Tällaiset toteamukset ovat kuitenkin lähinnä kuvailevia eikä aineistossa pohdita mielestäni riittävän paljon sitä, mitä mahdollisuuksia tämän kehityksen hallitsemiseen on.

Vallitseva ajattelu näyttää korostavan globalisoitumisessa joko myönteisiä tai kielteisiä piirteitä aina tarpeen mukaan. Kun halutaan vähentää rajoituksia pääoman toiminnalta, kun vähennetään talouden sääntelyä, kun halutaan liittyä EU:hun tai Emuun, korostetaan mielellään globalisoitumisen avaamia myönteisiä näköaloja: talouskasvu nopeutuu, vauraus lisääntyy, talous muuttuu tehokkaammaksi. Kun taas halutaan alentaa palkkoja, leikata sosiaaliturvaa tai supistaa julkista sektoria, globalisoituminen nostetaan uhkakuvaksi. Kansainvälisen kilpailun vuoksi ei ole enää varaa entiseen elintasoon eikä hyvinvointivaltioon. Jos työntekijät eivät tyydy entistä vähempään, häviämme kilpailussa Kaakkois-Aasian nouseville talousmahdeille tai jo muille EU-maille, meille kerrotaan.

Nämä lupaukset näyttävät olevan toistensa kanssa ristiriidassa. Jos talouskasvu todella nopeutuu globalisoitumisen myötä, silloin pitäisi olla mahdollisuuksia myös palkkojen korottamiseen, sosiaaliturvan parantamiseen ja hyvinvointipalvelujen laajentamiseen. Tai toisin päin: Jos talouden kansainvälistymisen todella kerrottaisiin johtavan talouslamaan ja suuriin rakenneongelmiin, vaatimukset sosiaaliturvan leikkauksista olisivat uskottavampia.

Loppujen lopuksi kyse on siitä, millä ehdoilla talouden kansainvälistyminen tapahtuu. Kansainvälisen työnjaon kehitys, kaupan laajentuminen, taloudellinen yhdentyminen epäilemättä vahvistavat talouskasvun mahdollisuuksia. Meillä ei ole kuitenkaan takeita siitä, että kasvun ja taloudellisen tehokkuuden hedelmät jaettaisiin oikeudenmukaisesti. Miljoonia työttömiä ei edes päästetä mukaan vaurauden tuottamiseen saati sitten sen kuluttamiseen. Vaurauden kes-

kellä on yhä kurjuutta, ja hyvin monissa maissa tämä kurjuus yhä lisääntyy.

Miljoonia työttömiä on niissäkin maissa, jotka ovat 1990-luvulla hyvin selvinneet globaalisessa talouskilpailussa. Tästä on esimerkkinä myös Suomi. Onhan vientiteollisuus menestynyt hyvin vuoden 1991 notkahduksen jälkeen. Muutamina vuosina viennin kasvu on ollut suorastaan ennätyksellistä. Ei voi väittää, että kilpailukyky olisi huono. Silti työttömyys on Suomen pahin taloudellinen ja yhteiskunnallinen ongelma. Työttömyys ei johdu siitä, että Suomen vientiteollisuus olisi menestynyt huonosti globaalisissa kilpailuissa, vaan syvemmistä yhteiskunnallisista rakenteista, jotka ovat paljolti globalisoitumisesta riippumattomia. Toisin sanoen globalisoitumisella ei voi selittää kaikkia talouden ongelmia.

Tällä en halua vähätellä talouden nykymuotoiseen kansainvälistymiseen liittyviä ongelmia. Rahapääoman kansainvälistymiseen liittyviä ilmiöitä on käsitelty monessakin yhteydessä. Hallituksen selonteossa mainitaan, että valuuttamarkkinoiden päivävaihto on 1 200 miljardia dollaria, mikä vastaa maailman keskuspankkien yhteenlaskettuja valuuttavarantoja. Kyse ei ole vain spekulatiivisista rahavirroista ja niiden aiheuttamasta epävakaudesta. Rahapääoman omistajat vaativat myös kasvavan osuuden itselleen tuotannon tuloksista osinkoina, korkoina, myyntivoittoina ja muissa muodoissa. Emme tarkkaan tiedä, miten suuri osa näistä tuotoista lopulta ohjautuu yksityiseen kulutukseen, ylellisyyteen, veroparatiiseihin ja muihin sellaisiin kohteisiin.

Kun puhutaan tulonjakotaistelusta, usein syytetään vain palkkatyöntekijöitä tulonjakotaistelun käymisestä. Tulonjakotaistelua käyvät kuitenkin aina myös kapitalistit silloinkin, kun työläiset eivät käy, nykyisin vieläpä maailman laajuisesti ja hyvin tehokkain vaikutuskeinoin. Rahapääoman markkinoiden paisuessa tässä tulonjakotaistelussa on entistä suurempi osuus osakkeenomistajilla ja erilaisen spekulatiivisen pääoman edustajilla.

Rahapääoma katoaa sitä paitsi muita pääomamuotoja helpommin verottajalta piiloon erilaisiin rahastoihin, säätiöihin, vakuutusrahastoihin, eläkerahastoihin, verokeitaisiin ja muihin mustiin aukkoihin. Kuvaavaa on, että EU sietää veroparatiiseja omallakin alueellaan, muun muassa Englannin kanaalisaarilla, vaikka se muuten puuttuu direktiiveillään mitä merkillisimpiin asioihin. Tällaisilla keinoilla pääoma voi kiertää vastuutaan muun muassa hyvinvointivaltioiden rahoittamisessa. Sen sijaan hyvinvointivaltiot maksavat kansainväliselle rahapääomalle miljardikorkoja julkisesta velasta. "Maailmanlaajuisesti toimivien suuryritysten maailmankuvaan ei lähtökohtaisesti kuulu köyhyydestä huolehtiminen", sanotaan tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä. Tämä on hieman mutkikkaasti ja diplomaattisesti sanottu, mutta se viittaa samaan asiaan, josta edellä puhuin.

Herra puhemies! Valiokunnan mietinnön loppuosassa käsitellään tieteen ja teknologian kehitysnäkymiä. Tekstissä on selvästi pyritty olemaan mieliksi sekä teknologiaoptimisteille että teknologiakriittisille tahoille. Lopputulos painottuu mielestäni kuitenkin liikaa teknologian myyntitykkien hyväksi. Mietinnössä annetaan ymmärtää, että muun muassa keskustelu bioteknologian eettisistä ongelmista olisi ollut haitallista ja että eettisiä rajoituksia pitäisi pyrkiä välttämään. Huolen aiheena on, että eettisten rajoitusten vuoksi tiede siirtyy sellaiseen maahan, jossa rajoituksia ei ole. "Tiede hakeutuu sinne, missä sillä on parhaat edellytykset kukoistaa", korostetaan mietinnössä hieman huolettomasti.

Monet jo toteutuneet kemialliset ympäristökatastrofit, muun muassa tuhoeläinten torjuntaan ja antibioottien liikakäyttöön liittyvät tehomaatalouden riskit, Eurooppaa paljon puhuttanut hullun lehmän tauti, lääkkeiden liika- ja väärinkäyttöön liittyvät ongelmat, elintarvikkeiden lisäaineiden riskit, ydinvoiman käytössä tapahtuneet onnettomuudet ynnä muut kehottavat varovaisuuteen, kun uusia tuotantomenetelmiä ja teknologioita kehitetään. Geeniteknologian mahdollisuudet, kuten nisäkkäiden kloonaus, ovat uusi vaikea alue, johon liittyviä riskejä ja eettisiä ongelmia tunnetaan liian vähän. Tällaista luetteloa voisi jatkaa pitkäänkin.

Monet ympäristö- ja terveysriskit ovat entistä vaikeammin hallittavia, ja ne punoutuvat mutkikkaalla tavalla sosiaalisiin ongelmiin ja vastakohtaisuuksiin. Tätä on viime vuosina korostettu sosiologisessa keskustelussa, jossa on kehitelty erityinen riskiyhteiskunnan teoriakin.

On oikein, että tulevaisuusvaliokunta tuo esille teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten arvioinnin, mutta valiokunnan johtopäätöksissä ja ponsissa tämä puoli jää taka-alalle. Sen sijaan korostuu yritystaloudellinen teknologisen kehityksen vauhdittamisen näkökulma. Nimenomaan tulevaisuusvaliokunnan olisi ollut syytä paneutua paremmin teknologian kehityksen riskeihin ja ongelmiin.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Hyvä ennustaja on sellainen, joka osaa asettaa sanansa niin, että ne sopivat kaikille ennustusta pyytäville riittävän hyvin, mutta toisaalta ovat riittävän epämääräiset, jottei ennustaja joudu jälkikäteen leimatuksi vääristä yksityiskohdista.

Hallituksen selonteko täytti tämän vaatimuksen välttävästi, mutta mielestäni tulevaisuusvaliokunnan mietintö sopisi jo povarikurssin opetusmonisteeksi. Niin vaikeaselkoinen, puiseva ja mitäänsanomaton se kaikessa pituudessaan on. En yhtäkkiä muista keskipitkältä parlamentaarikon uraltani toista näin raskaslukuista ja mitäänsanomatonta valiokuntamietintöä, anteeksi vain. Tuntuu siltä kuin valiokunta olisi saanut rekkalastillisen kirjallisia lausuntoja ja yrittänyt saada mietintöönsä mahtumaan muutaman virkkeen jokaisesta paperista.

Myönnän toki, että tulevaisuuden hahmottaminen on erilaisten kuvitteellisten mallien, skenaarioiden kuvaamista ja niiden avulla tapahtumakulkujen konkretisoimista. Mielestäni valiokunta on tyytynyt mekaanisesti kirjaamaan muistiin eri vaihtoehtoja pystymättä luomaan niistä selkeitä ja johdonmukaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja muuttuvilla tekijöillä. Näinkin laajassa selvitystyössä ei voi riittää se, että valitaan vain yksi ura, jonka etenemistä ja seurausvaikutuksia pohditaan. Tulisi hahmottaa optimistinen, realistinen ja pessimistinen vaihtoehto.

Tietenkin jokainen lukija, kuten minäkin, katsoo vielä asioita omien ideologisten ajatusrakennelmiensa kautta, ja se tuo tarkasteluun lisää muuttuvia ja vaihtoehtoisia vaikuttajia ja malleja. Totean vielä kuitenkin, että en ole tyytyväinen valiokunnan aikaansaannokseen. Toivon, että valiokunta saadessaan hallituksen selonteon toisen osan käsiteltäväkseen pystyisi tai ainakin pyrkisi suurempaan johdonmukaisuuteen, selkeyteen ja konkretiaan työssään.

Arvoisa puhemies! Kommentoin muutamia kohtia ja asioita selonteon ja mietinnön pohjalta omista lähtökohdistani ja ajatuksistani.

Ensiksi Suomen taloudellisesta kehityksestä. Suomi sijoittuu talousvertailussa varsin korkealle niin eurooppalaisessa mittakaavassa kuin yleismaailmallisestikin tarkasteltuna. Näin ainakin kun tarkastellaan bruttokansantuotettamme verrattuna muihin maihin. Kuten valiokuntakin toteaa, tämä ei kerro koko totuutta. Bkt-mittari vääristää asiaa kahteen eri suuntaan. Toisaalta se jättää huomioimatta monia myönteisiä elintasoamme ja tehokkuuttamme nostavia tekijöitä ja toisaalta se ei kerro hyvinvoinnin sisälle säilöytyvästä kasvavasta pahoinvoinnista.

Myönteisiä seikkoja lienee monia, kuten koulutustasomme, työmarkkinavakautemme ja yhteiskunnallinen korkea yksituumaisuutemme. Tämän vaikutuksesta lopputulokseen kertonee parhaiten hiljattain julkistettu sveitsiläinen maiden kilpailukykyluokitus, jossa Suomi taisi olla peräti neljännellä sijalla, kaukana eurooppalaisten talousmahtien ja monien nk. rikkaiden maiden edellä.

Kielteisten puolien osalta mainittakoon vaikkapa maassamme vääjäämättä kasvava pysyväispahoinvoivien joukko, joka kärsii pitkäaikaistyöttömyydestä, velkaongelmista, sosiaalisista vaikeuksista sekä tietysti tavanomaisista terveys- ja alkoholiongelmista. Tämä c-luokan kansalaisten joukko uhkaa nykymenolla paisua muutaman sadantuhannen suuruiseksi, mutta sitä ei kokonaistasoltaan hyvin kasvava bkt-tilasto kerro tai riittävästi huomioi. Tästä syystä olen yhtä mieltä valiokunnan kanssa siitä, että kansantaloutemme tilasta kertovaa mittaristoa tulee laajentaa mittaamaan myös muita kuin pelkkiä numeraalisia elintasoindikaattoreita.

Kuten jo edellä totesin, yhteiskunnassamme vallitsee varsin suuri yksituumaisuus siitä, miten käytännön poliittiset päätökset tulee tehdä. Se tuo vakautta yhteiskuntaamme, mutta toisaalta se latistaa politiikan kuvaa ja kiinnostavuutta kansalaisten silmissä. Kun tähän vielä yhdistetään EU-jäsenyytemme aiheuttama itsemääräämisoikeutemme supistuminen, on politiikalla, poliitikoilla ja ennen kaikkea poliittisilla puolueilla edessään latistuminen pelkiksi vaaliorganisaatioiksi. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että päätäntävalta olisi siirtymässä pois demokraattisilta elimiltä paitsi tietysti EU:n komissiolle annettu valta.

Sen sijaan näen väistämättömänä ja erinomaisen toivottavana kehityksen, jossa kansalaisille tarjoutuu nykyistä välittömämpiä ja reaaliaikaisempia vaikuttamismahdollisuuksia. Tekniikan, tietämyksen ja varallisuuden lisääntyessä mahdollisuudet tähän kasvavat nopeasti.

On kehityksessä riskinsäkin. Kuinka turvaamme passiivisten, tietotaidollisesti heikompien ja taloudellisista syistä nykytekniikan ulkopuolelle jäävien vaikutusmahdollisuudet sekä miten estämme yksilön yksityisyyden suojan heikkenemisen kaikissa olosuhteissa?

Suomi on monilla tietoyhteiskuntaan liittyvillä aloilla maailman huippumaita. Mainittakoon vaikkapa teleliikenneosaamisemme ja verkkom-

me kattavuus. Valitettavinta ja samalla haastavaa tässä on se, että kehitys teknologiassa ja tietoyhteiskunnassa kulkee jatkuvasti kiihtyvällä vauhdilla eteenpäin. Tämä tuo myös pienille, mutta kehittyneille maille kuten Suomelle lähes rajattomat menestymisen mahdollisuudet, mutta asettaa yhteiskuntamme koulutusresurssit valtavan haasteen eteen. Meidän on pystyttävä kasvattamaan jokaisesta sukupolvesta merkittävästi edellistä osaavampi, idearikkaampi, kansainvälisempi, teknisempi, luovempi jne. Tuntuu jopa siltä, että pian kouluissamme pitäisi pystyä tuottamaan pelkkiä lahjakkuuksia. Tässäkin kehityksessä piilee se riski, että systeemiin muodostuu sopeutumattomien tai kykenemättömien joukko, jota yhteiskuntamme ei saa unohtaa tai kohdella kaltoin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi puutun vielä jo edelläkin sivuamaani ongelmavyyhteen tässä niin ruusuiselta näyttävässä tulevaisuudenkuvassa. Valiokunta on todennut asian mietintönsä viimeisen ponnen viimeisessä lauseessa: "Tulosten pohjalta pitää uudistaa hyvinvointimallia, niin että se vastaa sille asetettuihin tehtäviin ja luo ihmisille tasavertaiset mahdollisuudet menestykseen."

Itse sanoisin asian konkreettisemmin. Suomessa on hyväksyttävä kaksi sosiaalista ja taloudellista aukotonta perusoikeutta: oikeus työhön ja ihmisarvoiseen toimeentuloon kaikissa olosuhteissa. Oletan, että Euroopan unionin jäsenenä Suomi ei voi valita muuta tietä kuin eurooppalaisen työllisyyspoliittisen mallin. Se merkitsee työttömyyden asettumista muutaman vuoden sisällä pysyvästi EU:n keskitasolle eli 10—12 prosenttiin. Näin käy jopa ilman merkittäviä toimia suurten ikäluokkien siirtyessä pois työelämästä.

Työttömyysturvan säilyttäminen käytännössä nykytasollaan ei muodostu ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi, vaikka sen aukotkin tukittaisiin. Sen sijaan ongelmallisempaa lienee turvata kansalaisen oikeus työllistyä siinä tapauksessa, että hän ei siihen omatoimisesti pysty. Tämä olisi kuitenkin perusedellytys sille, ettei syrjäytyvien joukko kasvaisi liian suureksi. Edellä kuvatunlaisessa nopeasti kehittyvässä yhteiskunnassa se tapahtuu koko ajan nopeammin ja helpommin, jos yksilö putoaa pois nk. normaalin elämänrytmin rattailta. Vielä ongelmallisemmaksi tulee muodostumaan ihmisarvoisen toimeentulon turvaaminen kaikille.

Kuten edellä totesin, tulevat suuret ikäluokat pian vetäytymään viettämään eläkepäiviään toivossa päästä nauttimaan pitkän työrupeamansa hedelmistä, jotka he ovat itse maksaneet rahastoihin. Tässä joudummekin totuuden eteen. Kuinka pienenevät ikäluokat, joista vielä 10—15 prosenttia on työttömänä, pystyvät pitämään sosiaaliset rahoitusrakennelmat pystyssä? Väitänkin, että pitemmän päälle se ilman merkittäviä järjestelmämuutoksia ei olekaan mahdollista. Suomessa on siirryttävä kansalaispalkkajärjestelmään, jossa kaikille taataan tietty perustulo riippumatta siitä, onko hän opiskelemassa, työssä, työtön, eläkkeellä, sairas, kotivanhempana tai vaikkapa maatalousyrittäjänä. Kun yhteiskunnan kakku on näin jaettu tasan, riippuu henkilöstä itsestään, haluaako hän enemmän vai ei. Kukaan ei kuitenkaan putoa väliin.

Arvoisa puhemies! Kaikki, mitä valiokunta on selonteossaan esiintuonut Suomen tulevaisuudesta, samoin kuin mitä itse olen edellä puheessani esittänyt, rakentuu sille olettamukselle, että mitään vakavampaa häiriötä ei Suomen lähivaikutuspiirissä tapahdu. Entäpä jos tapahtuukin? Myös tämän varalle olisi oltava skenaario muuallakin kuin puolustusministeriön harjoitustilanteissa. Katsonkin, että valiokunnan on jatkotyössään otettava tämäkin lähestymistapa vakavasti huomioon Suomen tulevaisuusvaihtoehtoja kaavailtaessa. Ei vara venettä kaada!

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä tulevaisuusvaliokunnan mietintö hallituksen tekemästä tulevaisuusselonteosta.

Tulevaisuusvaliokunta Suomen eduskunnassa on itse asiassa poikkeuksellinen valiokunta ei ainoastaan valiokunnan luonteen vuoksi eduskunnan omassa työjärjestyksessä ja toiminnoissa, vaan nimenomaan myös suhteessa kansainvälisesti vastaavan tyyppisiin instituutioihin. Tämä tulevaisuusvaliokunta on omalla tavallaan innovaatio. Se on eräs avaintermi, mitä valiokunnan mietinnössä myös tuodaan esiin.

Ajatuksenahan on tulevaisuusvaliokunnalla se, että me pystyisimme hahmottamaan pidempää kehityksen jänneväliä kuin vain se normaali päätöksenteko, mikä täällä ohjaa työskentelyä, joka normaalisti on luonnollisesti perustaltaan budjettivuosi, korkeintaan vaalikausi. Olen ollut mukana tulevaisuusvaliokunnan työssä, ja siellä eräs asiantuntija hahmotti erityyppisiä johtamisjärjestelmiä, eri tyyppisiä päätöksentekojärjestelmiä ja totesi, että ne voidaan jakaa tavallaan kolmeen arvioituna siitä, minkälaisella jänneväliällä päätöksenteon perusteet on rakennettu. Lyhin jänneväli on vuosi, budjettivuosi. Tuota pää-

töksentekoa, joka tähtää vuoden päähän, hän kutsui opportunistiseksi johtamiseksi, opportunistiseksi päätöksenteoksi. Vähän vaativampi päätöksenteko tähtää pidemmälle, viiden vuoden jaksolle, puolen vuosikymmenen jaksolle, ja sitä tämä asiantuntija kutsui strategiseksi päätöksentekemiseksi, strategiseksi johtamiseksi. Se haaste ehkä, mikä tulevaisuusvaliokunnalla oli, oli kuitenkin katsoa vielä pidemmälle. Jos arviointiperustana, tavoitteena on 20 vuoden sihti, silloin me voimme jo puhua visionäärisestä johtamisesta, visionäärisestä päätöksenteosta. Se oli kai se haaste, ymmärrän, jolla tulevaisuusvaliokunta omaan työhönsä ryhtyi.

Lopputulema, joka nyt on täysistunnossa palautekeskustelussa käsillämme, ei ehkä kuitenkaan ole varsinaista visionääristä johtamista, visionääristä päätöksentekoa. Siinä ilmiselvästi jänneväli on lyhyempi, ja ymmärrettävää kyllä tuon selonteon ovat laatineet poliitikot.

Kun poliitikot katsovat tulevaisuuteen, kun me kansanedustajat olemme laatineet tuota raporttia, jolla me katsomme tulevaisuuteen, on itsestäänselvää, että meidän arvioissamme ovat mukana eivät ainoastaan ikään kuin ne realiteetit, jotka meitä ympäröivät, se objektiivinen todellisuus, vaan myös mitä suurimmassa määrin arvot. Viime kädessä, kun me arvioimme nimenomaan tulevaisuutta, siinä jos missä myös maailmankatsomukset kohtaavat toisensa. Tämä oli ilman muuta myös se tilanne, missä me tulevaisuusvaliokunnassa mukana olleet kansanedustajat olimme. Me kohtasimme erilaisia visioita tulevaisuudesta, erilaisia arvoja, arvostuksia ja viime kädessä ideologioita. Se teki sen työn hedelmälliseksi, mielenkiintoiseksi, haastavaksi ja osin myös ristiriitaiseksi. Ne olivat tulevaisuusvaliokunnan työn ulottuvuudet ilman muuta.

Me emme pystyneet arvovapaaseen lopputuotteeseen siitä huolimatta, että voimme sanoa, että tuo raportti on konsensuksella, jonkinlaisella yhteisymmärryksellä, hyväksytty. Ehkä voidaan sanoa, että lopputulema on eklektinen. Siinä on erityyppisiä näkökulmia, erityyppisiä lähtökohtia ja erityyppiset arvot mukana.

Skottilainen filosofi Hume, jonka kuuluisa Humen giljotiini on ollut perustana, kun on puhuttu arvovapaasta tieteestä, totesi kuuluisan giljotiininsa lauseen siten, että sellaisena, minkälaisena pidämme tulevaisuutta tai minkälaisen haluaisimme maailman olevan, siltä pohjalta ei voida arvioida, millainen maailma on, vaan normatiivinen lähestymistapa siitä, millainen maailman pitäisi olla, ei voi olla perustana objektiivisen totuuden, arvovapaan tieteen totuuden etsinnälle.

Tätä voidaan arvostella monistakin lähtökohdista. Tiede ei ole arvovapaata. Mutta erityisesti kun poliitikot, kansanedustajat, tekevät tulevaisuuden arvioita, niin tämä Humen giljotiini pitää kääntää toisinpäin. Sellaisena, millainen maailma on, me epäilemättä arvioimme sitä, millainen sen pitäisi olla. Kun tämä työ on meidän tehtävänämme, niin mitä ilmiselvimmin, toistan vielä, se normatiivisuus ja arvokeskustelu tulee väistämättä mukaan.

Se näkyy lopputulemassa hyvin selvästi muun muassa niissä käsitteissä, millä me lähestymme sekä nykytilaa että tulevaisuutta. Siellä on rinnakkain nyt erilaisia käsitteitä. Yhtenä, vahvasti myös perusteltuna käsitteenä, tavoitetilana on termi menestys. Sen rinnalle aivan hyvin voidaan ottaa muita käsitteitä toisesta arvolähtökohdasta. Me voimme yhtä lailla kuin tavoitella menestystä, tavoitella hyvinvointia, inhimillisen elämisen edellytysten kohentamista.

Raportissa puhutaan monissa kohdissa kilpailukyvystä. Kilpailukyky on avainkäsite, jolla tulevaisuutta otetaan haltuun. Yhtä lailla tämän termin rinnalle voidaan ottaa toisista arvolähtökohdista toinen käsite. Olkoon se tässä tapauksessa se, mitä sinne allekirjoittanut pyrki tuomaan mukaan: Kilpailukyvyn sijasta meidän pitäisi korostaa tulevaisuuden haltuunoton lähtökohtana kestävää kehitystä. Siinä on kokonaan toisen tyyppiset arvostukset taustalla.

Tuossa raportissa on kohtia, joissa puhutaan globalisaatioon sopeutumisesta. Toisesta näkökulmasta me voimme korostaa globalisaatiokehitykseen vaikuttamista. Sopeutumisen sijasta me olemme aktiivisia toimijoita. Me olemme vaikuttajia. Tämä voi olla lähtökohta.

Raportissa on mukana myös termi, jossa puhutaan yritystalouksien antamasta esimerkkivaikutuksesta. Yhtä lailla siellä on myös toisia termejä, joissa voidaan puhua esimerkiksi inhimillisestä luovuudesta, kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta ja sen esimerkkivaikutuksesta.

Ilmiselvästi, riippuen siitä, mitä termejä me käytämme, miten me hahmotamme sitä todellisuutta, missä me elämme, me myös siltä pohjalta teemme erilaisia johtopäätöksiä suhteessa siihen tulevaisuuteen, mitä me haluamme. Toistan vielä, nämä vastakkainasettelut olivat esillä tuota raporttia laadittaessa, ja mikä ilahduttavinta itse asiassa, ne ovat olleet myös selkeästi esillä niissä puheenvuoroissa, joita täällä on tänään käytetty,

ryhmäpuheenvuoroissa, jotka ovat edeltäneet tätä minun puheenvuoroani.

Minusta poliitikkona oli ilahduttavaa havaita, siitä huolimatta, että olemme hallituskumppanuudessa kokoomuspuolueen kanssa, se näkökulmallinen ero, mikä vallitsi ryhmäpuheenvuorossa, jonka käytti sosialidemokraatti, verrattuna siihen ryhmäpuheenvuoroon, jonka käytti kokoomuksen edustaja. Selvästi näemme, kun on puhuttu, että ideologiat ovat kuolleet, puolueet ovat samaistuneet, että ainakin silloin kun me hahmotamme tulevaisuuden vaihtoehtoja lähtiessämme liikkeelle niistä keskeisistä tavoitetiloista, mihin me pyrimme, ainakin niissä tulee selvästi vastaan se, että sittenkin tässä salissa työskentelevät ihmiset edustavat eri maailmankatsomuksia, eri arvoja. Ja hyvä niin. Se kertoo pluralistisesta todellisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa, moniarvoisuudesta, juuri niin moniarvoinen kuin tämä yhteiskunta todellisuudessakin on.

Kuten haluan todeta, en ole arvonihilisti todetessani, että on erinomaista, että meillä on erilaisia arvolähtökohtia. Minusta eräät arvot ovat parempia kuin toiset ja niiden puolesta haluaisin tässä yhteydessä puhua.

Arvoisa puhemies! Olisin ottanut esille kaksi teemaa, jotka ovat hallitsevasti tässä keskustelussa, jota juuri olemme käyneet täällä, ne ovat vahvasti nähtävillä ja myös itse selonteossa painavasti esillä. Ensimmäinen kysymys liittyy hyvinvointiyhteiskuntaan ja työllisyyteen, niiden keskinäiseen suhteeseen ja hyvinvointivaltion uudelleenarvioinnin välttämättömyyteen ja tarpeisiin. Toinen teema, joka läpäisyteorialla, läpäisevänä tekijänä käy lävitse tuon raportin, liittyy globalisaatioon, maailmanlaajuistumiseen. Kummassakin näissä kysymyksissä selvästi näemme, että salin eri laidat korostavat erilaisia lähtökohtia.

Ed. M. Markkula puheenvuorossaan toi esille poimien tuosta raportista eräitä kohtia liittyen hyvinvointiyhteiskuntaan ja nimenomaan työllisyyskehitykseen. Hän totesi viitaten Salzburgin julistukseen, jota on siteerattu raportissa, että palkkaerojen kasvattaminen on mielekästä, riittävien palkkaerojen aikaansaaminen on tarpeellista. Ja hän nimenomaan perusteli sitä sillä, että se luo kannustavuutta työllistämiseen. Väitteeni oli, että tässä on selvästi eräästä ideologisesta näkökulmasta tilannetta arvioitu. Tätä väitettä eivät vahvista sen kummemmin empiirinen todellisuus kuin tieteellisetkään johtopäätökset. Se on poliittinen kannanotto. — Itse olisin arvioimassa täsmälleen päinvastoin. Palkkaerojen kaventaminen on sekä arvolähtökohdista oikeutettua että myös työllisyyskehityksen kannalta järkevää ja mielekästä.

Ed. Markkula myös puheenvuorossaan korosti uusien keinojen etsimistä työllistämiseen. Hän totesi, että vanhat keinot ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Erään keinon hän totesi muun muassa vanhaksi, eli työn jakamisen. Hän totesi, että uudet keinot löytyvät inhimillisen luovuuden, innovatiivisuuden edistämisen kautta. Siinä voidaan käyttää myös verotusta keinona.

Haluaisin oikeastaan ottaa kantaa itse asiassa siihen, mikä on uusi ja mikä vanha keino. Epäilemättä työn jakaminen on vanha keino. Jos lähdemme siitä liikkeelle, että tämän vuosisadan alussa keskimääräinen vuosityöaika on ollut 3 000 tuntia palkkatyössä ja tällä hetkellä se on 1 700 tuntia, niin epäilemättä työaika on lyhentynyt ja työtä on jaettu. Tässä suhteessa se on vanha keino. Tietenkin uusia keinoja on otettu työajan lyhentämisen osalta tänä päivänä esille, kuten esimerkiksi 2x6 tuntia malli, joka mallina on uusi. Se on työn jakamista kieltämättä. Mutta aivan yhtä lailla voi sanoa, että inhimillinen luovuus, innovatiivisuus, ei ole mikään uusi keino työllisyyden edistämisessä ja taloudellisen kasvun aikaansaamisessa. Se on se ikivanha keino, millä nimenomaan työn tuottavuutta on historian sivu edistetty.

Tässä suhteessa jonkin leimaaminen vanhaksi ja jonkin uudeksi sisältää jälleen kerran tietyn tyyppiset arvostukset ja näkökulmat. En ota itse asiassa kantaa kummat keinot ovat validimpia, tehokkaampia. Molempia varmasti tarvitaan. Tarvitaan luovuutta, tarvitaan innovatiivisuutta, sen edistämistä, mutta tarvitaan ilmiselvästi myös sitä, että työn tuottavuuden kautta lisääntynyttä vapaa-aikaa nyt jaetaan uudelleen. Nythän se jako tapahtuu siten, että osa työntekijöistä on työttöminä toisten jopa tehdessä ylitöitä. Epäilemättä meidän on välttämätöntä miettiä myös työaikaa ja sen lyhentämistä.

Ed. Markkulan puheenvuorossa ja erityisen painokkaasti ed. Penttilän puheenvuorossa oli esille hyvinvointiyhteiskunnan kritiikki. He viittasivat anglosaksiseen malliin. Ed. Penttilä sanoi kategorisesti, että angloamerikkalainen malli on peitonnut eurooppalaisen suunnitelmatalouden, hän käytti jopa tällaista termiä viitatessaan hyvinvointiyhteiskuntaan. Ed. Markkula totesi, että valtio kantaa liian suuren osan riskeistä, viitaten raporttiimme.

Siinä on ensinnäkin se harha, että viitataan

tähän raporttiin suoraan. Ne osat kuvailevat erilaisia näkökulmia, joilla lähestytään hyvinvointiyhteiskuntaa ja sen kritiikkiä, eivätkä ne pidä sisällään valiokunnan näkemystä, ne olivat kuvailevia jaksoja. Se ei ole nyt olennaista tässä, vaan olennaista on itse kysymyksenasettelu: Onko hyvinvointiyhteiskuntamme sellaisessa kriisissä, että me joudumme täysin uudelleenarvioimaan ne perusteet, joilla se on rakennettu? Se peruste olisi ikään kuin lähteä purkamaan hyvinvointiyhteiskuntaa, antaa markkinavetoisuudelle vapaat kädet.

Riskien kanto. Valtio kantaa liian paljon riskejä. Eikö todellisuudessa tilanne ole sen kaltainen, että hyvinvointiyhteiskunta on nimenomaan meidän yhdessä rakentama sen vuoksi, että se kantaisi riskejä? Sehän on ollut peruslähtökohta, minkä vuoksi hyvinvointiyhteiskunnan kautta yhteisvastuun politiikkaa on voitu harjoittaa. Jos lähdemme purkamaan tästä näkökulmasta hyvinvointivaltiota, olemme epäilemättä sellaisessa vastakkainasettelussa, että ne arvot, joita olen yrittänyt tuoda esille, ovat tietyssä mielessä sovittamattomassa ristiriidassa.

Toisaalta on aivan totta, että hyvinvointiyhteiskunta on siinä tilanteessa, että joudumme miettimään sitä uusien haasteiden edessä. On monia tekijöitä, jotka ovat ohjanneet tilanteen siihen, että hyvinvointivaltiokonseptia ei pidä kyseenalaistaa, mutta se praxis, se käytäntö, millä toimimme, on uudessa tilanteessa. Kansainvälinen kehitys, globalisaatio, on tässä varmasti yhtenä haasteena. Samaan suuntaan vaikuttaa yhä ikääntyvä väestö, jolloin paineet hyvinvointipalveluja kohtaan kasvavat. Yhtenä osatekijänä on myös rahoitusvaikeudet. Näiden rahoitusvaikeuksien taustalla, kuten ed. Filatovin puheenvuorossa hyvin tuli esille, suomalaisessa yhteiskunnassa eivät olleet niinkään rakenteelliset tekijät, vaan se syvä lama, johon Suomi 90-luvulla on uponnut ja joka on sitten aiheuttanut myös rahoituksellisia paineita hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseen.

Mutta tähän liittyy myös se ongelma, että hyvinvointipalveluja tarjoamalla olemme luoneet hyvinvoipaa väestöä, ns. keskiluokkaistuvaa väestöä, jolloin näiden kollektiivisten palvelujen sijasta kysyntä ohjautuu yhä enemmän myös yksilöllisiä erityispiirteitä kaipaaviin palveluihin. Nämä luonnollisesti ovat haasteita, johon myös hyvinvointiyhteiskunta joutuu vastaamaan. Olemme tilanteessa, jossa perinteiset tulonsiirrot ja verotus sinänsä eivät enää ole keinoja, joilla tasaavuutta yhteiskunnassa voidaan ylläpitää kovin pitkälle tai ainakaan viedä eteenpäin. Tasaavuus- ja tasa-arvopolitiikan ytimeksi tuleekin yhä enemmän se, että luodaan mahdollisuuksien tasa-arvoa sitä, että kaikilla kansalaisilla on saman kaltaiset perusedellytykset toteuttaa itseään. Se, että siitä syntyy erilaisuutta yhteiskuntaan, on positiivinen seikka. Sen ei kuitenkaan pidä olla eriarvoisuutta, kuten eräissä puheenvuoroissa nimenomaan oikeiston puolelta on tänään tuotu esille. Tämän vision pitäisi tietysti olla hyvinvointiyhteiskunnan arviossa esillä.

Amerikan yhdysvallat oli keskustelussa esimerkkimaana, joka on onnistunut monissa suhteissa muun muassa työllisyyskysymyksiä ratkomaan paremmin kuin Eurooppa, eräissä puheenvuorossa tuotiin se seikka esille. Viittaan edelleen sosialidemokraattiseen puheenvuoroon ja myös raporttiin, jossa korostetaan sitä, että työpaikkakehitys on Yhdysvalloissa ollut positiivisempaa kuin Euroopassa, mutta sen yhteiskunnalliset kustannukset ovat olleet hyvin suuret. Sosiaalinen eriarvoisuus on kärjistynyt ja sen seurauksena on syntynyt monia muita kustannuksia, jotka näkyvät muun muassa rikollisuuden kasvun torjunnan kautta, väkivaltaisuutena jne.

Otetaanpa nyt kuitenkin esille työllisyysnumerot sen vuoksi, että muun muassa tulevaisuusvaliokunnassa asiaa käsitellessämme nämä seikat olivat vahvasti esillä. Kuinka vahvasti Yhdysvalloissa voidaan sanoa työpaikkojen lisääntymisen olevan nimenomaan rakenteellista luonteeltaan?

Viime vuoden helmikuusta tämän vuoden helmikuuhun Yhdysvalloissa työpaikkojen määrät ovat kasvaneet 2,4 miljoonaa. Se on luonnollisesti positiivinen, poikkeuksellinen tilanne verrattuna Eurooppaan, myös suhteellisena kasvuna. Olennaista on huomata se, että Yhdysvaltain talous on erilainen verrattuna Eurooppaan siinä suhteessa, että se kasvaa volyymiltaan. Sinne on jatkuvaa siirtolaisuutta. Väkimäärä kasvaa ja tässä suhteessa myös työpaikkojen määrät kasvavat. Työhön osallistumisaste vuoden aikana Yhdysvalloissa on noussut vain 0,4 prosenttia. Työttömyysluvut laajemmalla työttömyysmittarilla arvioituna ovat Yhdysvalloissa laskeneet 10,6 prosentista 10,3 prosenttiin. Varsinaista laskua työttömyydessä vuoden aikana ei ole tapahtunut, joka johtuu juuri siitä, että työvoiman määrä on samanaikaisesti kasvanut. Tässä suhteessa suhteellinen tilanne ei ole olennaisesti parantunut.

On viitattu siihen, että Amerikassa uudet työpaikat eivät ole syntyneet ainoastaan ns. halvoil-

la palkoilla elävälle hampurilaissektorille. Tämä pitää paikkansa. Työvoimatilastoja läpi käytäessä havaitsemme, että työpaikkoja on syntynyt sekä tietotekniikkaa ja innovatiivisuutta vaativilla toimialoilla että matalapalkka-aloilla. Mutta tämä on luonnollinen seuraus siitä, että työpaikkojen määrän kasvu Yhdysvalloissa muutamina viime vuosina on liittynyt nimenomaan suhdannenousuun, joka on ruokkinut työpaikkojen kasvua eri sektoreilla. Silti kannattaa huomata se, että rakennustoiminnassa työpaikkojen määrän kasvu on ollut kaksinkertainen tietotekniikan alojen kasvuun. Siinä suhteessa näemme, että myös hyvin perinteiset alat ovat kasvaneet mukaan lukien erityisen voimakkaasti kasvaneena alana vähittäiskauppa, joka on tyypillisesti matalapalkka-ala. Tämä kannattaa nähdä taustalla, kun arvioimme Yhdysvaltojen työmarkkinoiden kehitystä.

Miten sitten hyvinvointivaltiokonsepti Yhdysvalloissa? Se on erilainen kuin erityisesti pohjoismainen universaaleja palveluja tarjoava hyvinvointiyhteiskunta. Universaalien palveluiden ideana on se, että kaikille kansalaisille riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta asemasta tai ikäkausittaisesta tilanteesta pyritään tarjoamaan perustavat palvelut yhtäläisinä, korkeatasoisina ja ne maksetaan myös yhdessä.

Yhdysvalloissa tilanne on sen kaltainen, että sinne on luotu järjestelmä, jossa on eriytetyt palvelujärjestelmät. Kaksi rinnakkaista järjestelmää. Se näkyy sekä koulutuksessa, terveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa ja muualla. On palveluita, jotka on suunnattu köyhälle väestönosalle voisi suorastaan sanoa hätäapuna, ja toisaalta on palvelut, jotka saadaan yksityiseltä sektorilta, ja siinä taustalla tietysti vaikuttaa kunkin yksilön rahoituksellinen tilanne.

Tästä on muodostunut Yhdysvalloissa ristiriita-asetelma. Sinne on syntynyt ns. keskiluokan kapinaa. Keskiluokka maksaa köyhienkin palvelut ja yhä enemmän katsotaan, että se on tarpeetonta ja kohtuutonta. Meillä Suomessa, pohjoismaisten universaalien palvelujen tilanteessa tilanne on sen kaltainen, että kaikki maksavat ja kaikki hyötyvät, jolloin kannatuspohja palvelujärjestelmille on yhteiskunnassa vahva. Se on nimenomaan universaalissa palvelujärjestelmässä erinomaisen keskeistä ja tärkeätä.

Sen lisäksi on huomattava kustannuspuoli ja saavutettavuus. Otan esimerkiksi terveydenhuoltopalvelut Yhdysvalloissa. Niiden suhteellinen osuus bruttokansantuotteesta on noin 13 prosenttia, kun vastaavasti Suomessa terveydenhuoltomenot bruttokansantuotteesta ovat noin 8 prosenttia. Näemme, että suhteessa kansantalouteen amerikkalaiset terveydenhuoltopalvelut ovat kalliimpia kuin universaalit palvelut, joita Suomessa tuotetaan ja jotka ovat myös korkealaatuisia.

Sen lisäksi ongelmana on se, että yhdysvaltalainen terveydenhuoltojärjestelmä jättää erityisesti yksityisten palvelujen osalta 40 miljoonaa ihmistä palvelujärjestelmien ulkopuolelle. Miksi? Siksi, että yksityisiä vakuutuspohjaisia palveluita köyhempi väestö ei ota rahoituksellisista syistä tai nuorempi väestö siksi, että he ottavat riskin. Tässä suhteessa voidaan sanoa, että tuon kaltainen terveydenhuoltojärjestelmä, hyvinvointipalvelujen turvaamisjärjestelmä on rakenteellisesti eriarvoistava. Jos Risto E. J. Penttilä toteaa, että anglosaksinen maailma toimii esimerkkinä Euroopalle, se toimii esimerkkinä, se toimii huonona esimerkkinä Euroopalle. Minusta tämä näkökulma meidän on syytä pitää koko ajan tässä esillä.

Arvoisa puhemies! Otan vielä muutamalla lauseella esille tämän globalisaatiokehityksen sen vuoksi, että se on kuitenkin niinkin olennainen osatekijä, kun tulevaisuutta katsomme. Se on olennainen tekijä koko sille konseptille, jolla me lähestymme päätöksentekojärjestelmiä sekä ennen kaikkea maailman laajuisesti, mutta nimenomaan nyt, kun olemme Suomen eduskunnassa puhumassa.

Globalisaatiohan ymmärretään integraatiokehitykseksi, jossa nimenomaan keskeisenä liikevoimana on taloudellisen kanssakäymisen tiivistyminen monissa eri muodoissaan. Esimerkkejä siitä on annettu monia. Pääomaliikkeet rajojen ylitse ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Päivittäiset pääomaliikkeet ylittävät vuosittaisen tavarakaupan arvon. Monikansalliset yritykset ovat niitä, jotka tällä hetkellä dominoivat pitkälti maailmantaloutta. Täällä annettiin lukusarja, että 75 prosenttia maailmankaupasta olisi kansainvälisten suuryritysten hallinnassa. Luvusta on vaihtelevia arvioita, mutta ainakin 2/3 on. Olennaista on havaita myös se, että monikansallisten yritysten ulkomaisten sijoitusten liikevaihto on suurempi kuin koko maailmankaupan arvo. Näemme hyvin nopeasti sen, että yrityselämä on kansainvälistynyt.

Myös työmarkkinat ovat kansainvälistyneet. Se on toinen osapuoli tätä. Silloin kustannuserot palkoissa, työolosuhteissa olevat erot tulevat osaksi niitä kilpailutekijöitä, ennen kaikkea hintakilpailun puolella, joilla yritykset kamppaile-

vat herruudesta maailman kansainvälisessä taloudessa.

Tämä pakottaa miettimään uudestaan sen, millä tavalla sitä ohjaavuutta, sitä säätelevyyttä, sitä vastuunkantoa, jolla me suhtaudumme omassa yhteiskunnassamme markkinoiden toimintoihin, millä tavalla samaa järjestelmää viedään myös globaalitalouteen. Se on täydellisen välttämätöntä, koska tilanne on sen kaltainen, että me emme voi hyväksyä sitä, että kansainvälisesti sallittaisiin kilpailu sosiaalisella vastuuttomuudella. Se ei voi olla mahdollista. Se on luomassa vain yhä jyrkempää eriarvoisuutta kansainväliseen järjestelmään, eriarvoisuutta, joka on häkellyttävän suuri jo tällä hetkellä.

Itse asiassa yhdessäkään kansantaloudessa, yhdessäkään valtiossa tuloerot, tulojen jako ei ole niin epätasaista kuin se on globaalitaloudessa. Rikkain 20 prosenttia maailman väestöstä ansaitsee 85 prosenttia maailman tuloista. Köyhin viidennes maailman väestöstä ansaitsee 1,4 prosenttia kaikista tuloista. Näin jyrkkää tulonjako ei ole missään maailman maassa, ei maailman eriarvoisimmissakaan maissa kuten Brasiliassa tai Panamassa. Tämä on syytä pitää mielessä, kun arvioimme sitä globalisaatiokehityksen perustaa. Meidän täytyy pystyä luomaan sille tasolle myös käyttäytymissäännöt, ohjausmekanismit, joilla markkinoista otetaan se paras irti, mutta ei alistuta sen sanelemiin ehtoihin. Tämä on ilmiselvästi lähtökohta.

Kun me puhumme myös kansantalouksien kilpailukyvystä, kilpailukyvystä, johon tuossa raportissa, tulevaisuusvaliokunnan selonteossa monesti viitataan, niin viime kädessä Euroopan ja yhtä lailla Suomen kilpailukyky pohjautuu ei tähän hintakilpailukykyyn, sosiaaliseen vastuuttomuuteen, näin voitaisiin sanoa, vaan nimenomaan siihen, että meillä on vahva hyvinvointiyhteiskunta, meillä on hyvinkoulutettu väestö, meillä on kestävän kehityksen peruselementit yhteiskunnassa, jossa otetaan myös ekologiset seikat huomioon. Tämä on se varsinainen kilpailutekijä, jolla myös suhteessa tulevaisuuteen sekä Suomi että Eurooppa viime kädessä pärjäävät.

Ed. P. Leppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sen paremmin kokoomuksen, sosialidemokraattien kuin vasemmistoliiton puheenvuoroissakaan ei katsottu tuohon lähelle, vaan katsottiin kauas hienosti ja kauniisti. Ed. Kiljunen kävi jossain määrin näykkimässä tätä ongelmaa, jonka näen erittäin vaikeaksi tässä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kaikki sanoivat, niin myös ed. Kiljunen, että tarvitaan menestystä, joka liittyy kilpailukykyyn. Se täytyy olla myös kestävän kehityksen pohjalla, jotta se on pitkäaikaisempaa. Tätä kautta syntyvät vauraus ja hyvinvointi.

Nyt, jos katsotaan sitä, mikä on Suomen kansantuote tällä hetkellä verrattuna lamaa edeltävään tasoon, se on korkeampi. Mutta kun katsotaan, miten tämä hyvinvointi jakautuu tässä yhteiskunnassa, on tapahtunut erinomaisen suuri ja hyvin vaarallinen muutos. Meillä hyvin pieni osa yhteiskunnasta kahmii valtaosan tästä tuotosta, kasvaneesta tuotosta, eli nämä hyväosaiset. Sitten on, käytän sanaa osaiset tai osalliset, jotka pärjäävät suhteellisen hyvin, ovat eläkkeellä tai vakinaisessa työssä. Mutta sitten on osattomat eli kurjalisto, joka on varsin suuri. Se on valtavan suuri. Se on suomalaisen kansan pysyvä osa, joka muodostaa jonkinlaisen räjähdyspisteen suomalaisessa yhteiskunnassa. Ehkä se ei muodosta sitä, kun aika on muuttunut. Ei enää voida ajatella, että kapina syntyisi yhteiskunnassa noin vaan, mutta kaikki ainekset ovat olemassa.

Tämä on tällä hetkellä pysyvä tilanne. On tuo kurjalisto, vähintään 600 000—700 000 ihmistä, sitten on muutama Ehrnrooth ja Ahlström, en nyt halua heitä sen paremmin osoittaa sormella, jotka kahmivat valtaosan yhteiskunnassa ja sitten on tämä välinpitämätön keskiluokka, joka pärjää hyvin. Mutta tämä kurjalisto on tullut jäädäkseen ja tähän ei näissä puheenvuoroissa ole lainkaan puututtu. Katsotaan kauniisti ja hienosti kauas, mutta ei katsota, mikä ongelma on tuossa varpaiden edessä, joka saattaa tulevaisuudessakin aiheuttaa hyvin hankalia ongelmia myös suomalaiselle yhteiskunnalle ja tietysti maailman laajuisestikin.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljusen puheenvuoron johdosta on muutama kommentti paikallaan.

Ensinnäkin valiokunnan määrittelemää tavoitetilaa kuvasivat todella termit menestys ja kilpailukyky. On syytä korostaa, niin kuin valiokunta totesi, että menestys on nähtävä taloudellista menestystä huomattavasti laajempana käsitteenä. Yksilön ja yhteisön menestyminen on omien tietoisesti asetettujen ja myös osittain tiedostamattomien päämäärien saavuttamista. Näin me tuohon kirjasimme ja tuosta aiheesta,

menestyksestä, käytiin muutaman tunnin keskustelu.

Kun itse noita sanavalintoja olin pitkälti muokkaamassa, niin haluan korostaa, että tähän menestymiseen kuuluu oleellisesti kannustavuus. Se vaatii omien tavoitteiden pohdiskelua, itse kunkin yksilön ja yhteisön omatoimisuutta sekä myös näiden tavoitteiden määrittelyä dokumentoidusti, kirjallisesti sillä tavalla, että voi nähdä, onko etenemässä tavoitetilaan tai ainakin sen tavoitetilan suuntaan.

Kyseessä on eräänlainen kartta ja kompassi -ilmiö, jota me tarvitsemme. Valiokunnan mietintö kaiken kaikkiaankin muodostaa erinomaisen monipuolisen, arvoiltaan kuitenkin vahvan, joskin tietoisesti eräiltä osin ristiriitaisen kartan, joka määrittelee niitä ongelmia, antaa vastauksiakin oikeisiin kysymyksiin, mutta ennen kaikkea uskaltaa asettaa vaikeitakin kysymyksiä, joihin nyt sitten on ratkaisua haettava.

Ed. Kiljunen painotti, että käytetyissä ryhmäpuheenvuoroissa selvästi tulivat esiin näkemyserot erityisesti SDP:n ja kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroissa. Omalta osaltani olen tietenkin tyytyväinen siihen, että ne näkemyserot ovat vahvasti arvosidonnaisina edelleen olemassa. Valitettavaa on, että niin ed. Kiljusen puheenvuorossa kuin ed. Filatovinkin pitämässä ryhmäpuheenvuorossa näkyi ja kuului hyvin selkeästi SDP:n vahva säilyttävä ote, jolla halutaan tätä vakautta ylläpitää eikä niinkään hakea vastauksia uusiin haasteisiin, joita me kokoomuksessa haluamme korostaa.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluaisin todeta ed. Vistbackan kannanottoon kansalaisen perustulosta, että olen hänen kanssaan siitä samaa mieltä ja ihmettelen, miksi tässä mietinnössä kansalaisen perustulo on sivuutettu erittäin lyhyesti yhdellä kappaleella.

Varsinaisen vastauspuheenvuoron pyysin ed. Kiljusen näkemykseen, kun hän analysoi monipuolisesti, miten tässä on arvolähtökohdista lähdetty tekemään tätä mietintöä. Itse olen hiukan hämmästynyt siitä, vaikka pidänkin mietintöä sangen hyvänä ja monipuolisena, että tämä eurooppalainen humanismin perinne on kuitenkin jätetty tässä aika tavalla pienelle osalle. Itse olen huolestunut myös Suomessa siitä, kun viime syksynä tehtiin päätös näistä valtionyhtiöiden osakkeiden myynnistä saatavista tuloista, että niitä sijoitetaan tänne tutkimukseen ja minun käsitykseni mukaan se tarkoittaa hyvin pitkälle sitä, että ne menevät myös luonnontieteelliseen tutkimukseen ja tällöin humanistinen puoli kärsii. Toivoisin, että siihen täällä kiinnitettäisiin enemmän huomioita.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olemme sopineet siitä, että normaalit puheenvuorot ovat 10 minuuttia pitkiä ja niihin varmaan vastauspuheenvuoro 2 minuuttia riittää. Mutta 29 minuuttia pitkään puheenvuoroon tietenkin tarvittaisiin vähän pitempi vastaus.

Haluan kuitenkin yhteen kohtaan kiinnittää huomiota, nimittäin siihen, että palkkaeroja tarvitaan tulevassa yhteiskunnassa, koska yhteiskunnat kehittyvät sen mukaan, kuinka paljon siellä on innovatiivisia, osaavia ihmisiä. Jos heille muualla maksetaan huomattavasti parempaa palkkaa johtuen siitä, että he saavat paljon enemmän aikaan, niin silloin jossakin maassa kuten Suomessa ei voi yhtyä siihen, että kaikille maksetaan sama palkka. Me pääsemme kyllä lopulta Suomessa siihen, että kaikilla on tasapalkka, mutta se tasapalkka on huomattavasti alhaisempi kuin mitä tällä hetkellä on minimipalkka, koska meiltä puuttuvat sitten ne ihmiset, jotka todella niitä innovaatioita kehittävät ja vievät Suomea eteenpäin. Tasapalkkaisuus ei ole mikään järkevä päämäärä nykyaikana.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yritän reagoida lyhyesti näihin. Ed. Aittoniemi korosti eriarvoisuuden ongelmaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja peräänkuulutti sitä, että puheenvuoroissa tätä asiaa ei olisi tuotu esille. Omasta mielestäni minun puheenvuoroni punainen lanka oli nimenomaan siinä, että tämä eriarvoisuuden ongelma on sekä kansallinen että kansainvälinen haaste.

Ed. M. Markkula huipensi oman arvionsa puheenvuorostani siihen, että sosialidemokraateilla on säilyttävyyden henki. Saattaa olla. Nyt on kysymys kuitenkin näin päin asetettava, ettei muutoskaan ole itseisarvo. Meidän pitäisi katsoa, mikä on sen muutoksen sisältö aivan yhtä lailla kuin meidän on katsottava, mikä on sen ns. säilyttävänkin politiikan sisältö.

Ed. Vehviläinen peräänkuulutti eurooppalaista humanistista perinnettä. Minä yhdyn siihen. Minäkin peräänkuuluttaisin sitä ja näkisin, että tässä meidän tulevaisuusvaliokunnan selonteossamme on niitä elementtejä, jotka viittaavat tuohon perinteeseen, mutta siinä on myöskin muita elementtejä, ja niitä yritin tuossa omassa puheenvuorossani eritellä.

Palkkaerojen kasvattaminen ed. Tiurin puheenvuorossa, onko se kannustava tekijä työllistämisen osalta vai ei. Epäilemättä jos ihminen saa parempaa palkkaa, se saattaa olla kannustava tekijä, mutta olettaisin, että nimenomaan näissä luovissa, innovatiivisissa toiminnoissa palkka ei ole primäärisin kannustin, vaan itse se tehtävien luonne. Ja jos me lähdemme siitä liikkeelle, että nimenomaan sitten matalapalkka-aloilla voitaisiin edelleenkin lähteä minimipalkkoja jopa alentamaan tai ei ainakaan nostamaan, että se toimisi kannustavuutena, niin minun on hyvin vaikea tunnistaa tätä lähestymistapaa.

Ed. Tulonen: Arvoisa puhemies! Ensin muutama kannanotto edustajien käyttämiin hyviin puheenvuoroihin.

Ensinnäkin ed. Puhjo moitti tässä valiokunnan mietinnössä sitä kohtaa, joka minun mielestäni oli todella hyvä ja yksi parhaista. Kun siellä sanotaan, että tiede hakeutuu sinne, missä on tieteen mahdollisuus kukoistaa, niin eikö se nyt näin ole juuri? Siihenhän me suomalaiset kaipaamme apua ja nimenomaan sitä, että tieteellä on mahdollisuutta kukoistaa siellä, missä on parhaat edellytykset tehdä sitä tiedettä. Teknologian kehittyminenhän on juuri tästä kiinni.

Jos ajatellaan esimerkiksi Nokian menestyvää konsernia, minnekä Nokia on hakeutunut, yksi esimerkki on kotikaupunkini Tampere, ja juuri suurin syy on se, että meillä on Teknisessä korkeakoulussa juuri sitä osaamista, mitä Nokia tarvitsee, elikkä tämän tapaista räätälöityä koulutusta. En ymmärtänyt ehkä oikein ed. Puhjon kannanottoa, mutta mielestäni tämä on valiokunnan kannanotoista eräs keskeinen ja erittäin hyvä kannanotto.

Ed. Kiljusen 30 minuutin hienoon puheenvuoroon toteaisin palkkaerojen kasvattamisesta, että kyllä kai meidän suomalaisten täytyy muistaa, että meillä on progressiivinen verotus, ja kun se on näin, ei ole pahitteeksi, että meillä on palkkaeroja. Täytyy muistaa, että — suoraan sanottuna — että jonkunhan on myöskin maksettava niitä veroja.

Toinen kannanotto ed. Kiljusen puheenvuoroon: Hän mainitsi, että Suomessa on uhkana palvelujen muuttuminen hyviksi palveluiksi tai hätäapupalveluiksi. Hän mainitsi sairaanhoidon ja terveydenhuollon esimerkkeinä. Minä en voi kyllä yhtyä tähän mielipiteeseen. Meillä Pohjoismaissa ja varsinkin Suomessa on lähes ilmainen terveyden- ja sairaanhoito. Sehän on juuri sen tähden, että se ei kuulu vakuutuspohjaisen organisaation piiriin. Tämä on se hyvä asia, josta meidän kannattaa tulevaisuudessa pitää kiinni, eikä ottaa mallia amerikkalaisesta, huonosti toimivasta, vakuutuspohjaisesta järjestelmästä.

Muuten oma puheenvuoroni muihin puheenvuoroihin verrattuna on aika realistinen, ja haluan sen nimenomaan tässä yhteydessä realistisena pitää, eikä se ehkä ole niin taivaita syleilevä kuin ed. Kiljusen hyvä puheenvuoro.

Minusta kuitenkin tässä on kehumisen paikka. Kun aikoinaan tulevaisuusvaliokuntaa asetettiin ja minä katsoin, minkälaisia ihmisiä sinne valikoitui, tuli vähän sellainen tunne, että tuleekohan tästä toinen tällainen teknologinen selvitys ja teknologiaan painottuva valiokunta, mutta mielestäni tämä hallituksen antama selonteko ja nyt tulevaisuusvaliokunnan siitä antama mietintö ovat hyviä. Minusta mietintö on aika monipuolinen ja antaa mahdollisuuden nyt keskustelulle. Tänäänkin on huomattu, että täällä on hyvin erilaisia puheenvuoroja käytetty.

Tietysti jos me lainlaatijat ajattelemme, miten helpommalla pääsee, olisin ehkä toivonut jonkin asteisia suuntaviivoja myöskin painoarvoiksi ehkä selkeämmin, mitä valiokunnan esityksessä on ollut. Toisaalta voi sanoa, että valiokunta on jättänyt avoimeksi lähes kaikki kysymykset. Minusta sekin on yksi malli, jota me voimme pohtia. Annetaan väljyyttä ja jäädään odottamaan myöskin seuraavaa jaksoa. On toki sanottava, että suuriin kysymyksiin on myöskin linjoja, mutta tietysti se, mitä niistä jatkokäsittelyyn otetaan ja miten niitä lähestytään, saattaa olla tulevaisuudessa vaikeaa.

Eräs asia on askarruttanut, kun olen lukenut valiokunnan mietintö. On jäänyt vähän sellainen vaikutelma, että sieltä on puuttunut yhteinen poliittinen tahto ja keskustelun käyminen loppuun saakka. Voi olla, että olen väärässä, mutta vähän sellainen tunne itselle tuli, kun sitä luki. Jos ajatellaan, että tulevaisuuden haltuunotto vaatii asioiden käsittelyä siten, että asetetaan poliittiset tavoitteet Suomen tulevaisuudelle ja todella päätetään toimenpiteistä niiden pohjalta, mutta lähdetään siitä, että saavutettuihin etuihin ei saa koskea, vaikka luodaan kuitenkin jotain uutta, sehän ei tule toimimaan.

Tulevaisuuskeskustelu on todella tärkeää. Mielestäni Suomi on siinä nyt edelläkävijä ja nimenomaan täällä parlamentarismin alueella. Keskustelun arvokkuus on varmasti myöskin tärkeä asia, koska luulen, että meitä täällä, Suomen eduskuntaa, seurataan ja — näin olen ym-

märtänyt — myöskin näitä päätöksiä, mitä me teemme täällä.

Tulevaisuuden menestyksen avain on mielestäni valmistautumisen ja välittömien toimenpiteiden aloittaminen. Se ei voi olla sitä, että me luemme vain täältä paperista ja mietimme, voisiko tämän ja tämän asian ottaa, vaan kyllä on tarpeen välitön aloittaminen ja kunnollinen valmistelu. Tilanteen muutoksiin ei voida pelkästään reagoida, koska silloin olemme heti auttamattomasti myöhässä, vaan on mielestäni tunnustettava niitä kehityksen trendejä, joita nousee esille koko ajan, joka päivä, ja tavallaan hyvin nopeasti otettava nämä muutokset hallitusti vastaan, ihan niin kuin valiokunta on ymmärtääkseni mietinnössään halunnut meille sanoa.

Puhutaan kuinka kauniisti ja luovasti tahansa Suomen tai Euroopan tulevaisuudesta, kyllä suurimpia haasteita on talous. Talous ja sen tervehdyttäminen ei ole haaste vain Suomelle, vaan se on haaste kaikissa läntisissä teollisuusmaissa. Lännessä kehitys kulkee nopeasti kohti tietoyhteiskuntaa ja tiedosta tulee lujaa vauhtia kaupankäynnin tärkein väline.

Kuten tulevaisuusvaliokuntakin mietinnössään toteaa, on Suomessa puhuttu rakenteellisista ongelmista, mutta niihin emme vielä toistaiseksi ole kuitenkaan pystyneet puuttumaan. Tämä asia on Suomen tulevaisuudelle todella suuri ongelma. Meidän ei ole mahdollista menestyä tulevaisuuden kilpailussa, jos me jatkamme jäykkää edunjakopolitiikkaa ja ellemme saa rationalisoitua työ- ja talouselämää rampauttavaa tuki- ja säädösviidakkoa yksinkertaisemmaksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi, tähän aikaan sopivaksi.

Yli 400 miljardin markan suuruinen ja yhä kasvava valtion velka vaatii nopeita ja rakenteellisia ratkaisuja, joissa keskitetään tulojen tasaamisen sijasta vaurauden luomiseen, ed. Kiljunen. Näin ajattelen ja eri lailla kuin ed. Kiljunen täällä totesi. Muuten tämä velkataakka aiheuttaa sen, että meillä ei kovin ruusuista tulevaisuutta ole, vaikka me laittaisimme kirjoihin ja kansiin mitä sanoja tahansa. Velkataakan kantajana ei tulevaisuudessa saa olla meidän nuorisomme, koska ei heillä ole mitään mahdollisuuksia tulevaisuuden innovatiiviseen kehitykseen sen jälkeen.

Mielestäni vaurauden luominen on sitä, että Suomi pysyy kilpailukykyisenä ja kulkee nimenomaan kehityksen kärjessä. Nimenomaan meidän sosiaaliturvamme pitäisi kulkea kehityksen kärjessä, ja silloin sen täytyisi kannustaa työntekoon. Tästä me olemme puhuneet täällä ilta illan jälkeen ja hyvin paljon, mutta valitettavasti emme ole kovin isoin askelin tässä edenneet.

Kilpailukyvyssä on keskeistä, että suomalaisen työn hinta- ja laatusuhde on hyvä. Minun mielestäni se ei vielä sitä ole. Toisaalta sanotaan, että suomalaisen työn laatu on hyvä, mutta jätän ilmaan ajatuksen, onko näin. Euroopassa käydessäni en aina voi ehkä suomalaisena rintaa rymistää, että asia nyt enää on näin. Puhutaan vaikka suomalaisesta kenkäteollisuudesta.

Koulutukseen ja tutkimukseen sekä tuotekehittelyyn investoiminen on todella tärkeää, ja minusta on erittäin hyvä asia, että silloin, kun budjettia teimme, tähän ihan yksimielisesti suuntasimme varoja. Nyt jäämme odottamaan, mikä on tulevaisuus, mitä niillä miljoonilla ja miljardeilla saadaan aikaan. Voin vain todeta, että toivottavasti Suomi ei tulevaisuudessakaan ole halpatuontimaa, vaan nimenomaan me pystymme kilpailemaan ihan muilla asioilla.

Me kaikki tiedämme, että Suomen kokonaisveroaste on tällä hetkellä yksi maailman korkeimpia, vieläkin. Uuden-Seelannin talousuudistuksen aikainen valtiovarainministeri Ruth Richardson on kutsunut Suomen kokonaisveroastetta laillistetun varkauden muodoksi. Se on aika hurjasti sanottu, mutta yhdentyvässä Euroopassa sillä on todella iso merkitys, jos meille tulee sellainen imago, että Suomessa on kaikki niin kallista ja miten tänne voi investoida. Sillä on Suomen tulevaisuuden kannalta merkittävä osuus, elikkä kannattavuutta meidän täytyisi osata lisätä kokonaisveroasteen alentamisella sekä verokiilan kaventamisella ja monenkertaisen verotuksen progression poistamisella. Tämä tulee vastaan jatkuvasti, kun kuunnellaan, mitä muut maat suomalaisesta veropolitiikasta ajattelevat.

Kyllä yksi aspekti verotuksessa on, että työn palkitsevuuden, työtehon ja yritteliäisyyden lisäämisen kaikissa tuloluokissa täytyisi olla toisenlainen kuin se tänä päivänä on.

Työttömyyden hoidossa pitäisi tulevaisuudessa muuttaa lähestymistapaa, että ei hoideta sitä työttömyyttä, vaan hoidetaan niitä ihmisiä, jotka yrittävät työllistyä ja jotka työllistyvät. Kun täällä on puhuttu työn jakamisen mallista ja työajan lyhentämisestä, minä melkein tulevaisuuden visiona unohtaisin sen ihan kokonaan ja lähtisin siitä ajattelusta, miten me nimenomaan luomme uutta jaettavaa. Se on varmasti meidän tulevaisuutemme ongelma. (Ed. Aittoniemi: Se, kuinka jaetaan, on ongelma!) — Se on tietysti toinen ongelma, mutta se on huomattavasti helpompi

ongelma. Ei sillä kauhean paljon tarvitse viisaita päitä vaivata. Se yleensä jakautuu aika nopeasti, ed. Aittoniemi.

Arvoisa puhemies! Toisena asiana ottaisin tulevaisuuden sosiaaliturvan ja sen lähtökohdan, että täytyisi olla todella niin, että työssäolo tehtäisiin houkuttelevammaksi. Kun täällä puhuttiin paljon kannustinloukuista, niin valitettavasti kuitenkaan ei päästy merkittäviin tuloksiin verotuksen, sosiaalisten tulonsiirtojen sekä progressiivisten palvelumaksujen yhdistämisessä. Me emme saaneet kaikilta osin niitä kuntoon. Tämä näivettää vieläkin meidän suomalaista yhteiskuntaamme ja niille, jotka haluavat olla töissä, saatetaan tehdä se asia ongelmalliseksi.

Jos ajatellaan, että länsimaisten sivistysvaltioiden perinteisiin kuuluu pyrkimys huolehtia heikommista ja individualistisessa kulttuurissa kuten Suomessa se on pitkälti yhteiskunnan tehtävä, kuten jokaisessa Pohjoismaassa, niin sen ei tulisi johtaa siihen, että me joudumme Suomessa miettimään, onko työn tekemisestä saatu korotus riittävä suhteessa sosiaaliseen etuisuuteen, kannattaako minun lähteä töihin. Minusta tämä on sekä eettinen että moraalinen asia vieläkin, vaikka me puhumme siitä kuinka paljon. Me tämän päivän aikuiset olemme huonona esimerkkinä nuorisolle. Vieläkin me annamme tavallaan ilmaista rahaa, ja tämä ei ole mielestäni epähumaani kannanotto, päinvastoin. Mutta jotakin asialle mielestäni tulevaisuuden tähden täytyisi tehdä.

Tässä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä otetaan taas esille kansalaispalkka ja mahdollisuus, mikä sillä on. Mielestäni kyllä tämmöinen uudelleenorganisointi ja -järjestely on todella tarpeellista, mutta toteaisin kuitenkin, että jos kansalaispalkka on sellainen arvo, jota me esimerkiksi Suomessa lähdemme ajamaan, niin se palkkasana tarkoittaa silloin sitä, että työtä tämän kansalaispalkan eteen, on se sitten miten pientä tai suurta tahansa, täytyy tehdä. Minusta tämä on tulevaisuuden kannalta erittäin tervehdyttävä asia. Emmekö me ole jo valmiita siihen, että sohvalle ei enää makseta, vaan oletetaan, että Suomi-niminen isänmaa vaatii meidän kaikkien työpanosta? Olkoonkin, että kansalaispalkkaa emme voi maksaa kovin isoja määriä, mutta mielestäni suomalaisten ihmisten aktiivisuus täytyisi taas nostaa kunniaan. Siitä voitaisiin enemmän ja enemmän puhua.

Minä olen huomannut, että kun juttelee monen nuoren kanssa, niin he kysyvät, minkä tähden heille ei järjestetä mitään väliaikaista työtä, joka on kuitenkin pitempiaikaista kuin kuusi kuukautta. Kyllä tämä herättää ajatuksia ja mielestäni meidän tämän päivän vastuussa olevien henkilöiden täytyisi myös sitä vielä enemmän ja syvemmin pohtia. Itse kannatan kansalaispalkkajärjestelmää.

Suomen on myös kannettava vastuunsa ympäristöstä, ja valiokunnan mietinnössä on ihan hyviä avauksia siihen. Totean lopuksi, että meidän pitää suomalaisina ja tulevaisuudessa kantaa huolta ja vastuumme ympäristösopimuksista ja tähän liittyen myös lisäenergian tarpeesta, jotta on sitä hyvinvointia, jota voidaan jakaa. En ymmärrä sitä energiapolitiikkaa, jota tänä päivänä meille eduskunnassa esitetään ja jossa tyydytään fossiilisiin polttoaineisiin. Suomen on ripeästi pyrittävä lähestymään sellaista päästöjen tasoa, joka ympäristössämme pystytään käsittelemään. Mielestäni semmoiseen tavoitteeseen päästään esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä.

Ensin lisätään investointeja ympäristöteknologian tuotekehittelyyn. Tiedän, että sitä on tehty, mutta professorit ja ihmiset, jotka ymmärtävät, väittävät, että ei riittävästi.

Toinen vielä tärkeämpi asia on ydinvoimaan perustuva perusvoiman ratkaisu. Se on meidän tehtävä. Vaikka me panisimme tunturit tuulivoimamyllyjä täyteen jauhamaan, niin ei se kymmenen vuoden päästä ehkä tämmöisessä teollistuvassa yhteiskunnassa, joka meillä vielä kuitenkin on, ole riittävää.

Arvoisa puhemies! En käytä enempää aikaa, vaikka mieleni tekisi, vaan jätän myös muille mahdollisuuden puheenvuoroon.

Ed. Mähönen merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulonen arvosteli mietintöä siitä, että siinä ei ole otettu selviä suuntaviivoja. Se on tehty tarkoituksella, niin kuin mietinnön johdannossa todetaankin, koska katsottiin, että on paljon järkevämpää tuoda esiin erilaisia maailman ja Euroopan tulevaisuuden kehitysilmiöitä. Tämähän ei vielä koske Suomen tulevaisuutta. Suomen tulevaisuuden keskustelua varten on hyvä tietää, minkälaisia suuntaviivoja Euroopassa ja maailmassa nähdään, ja niiden perusteella voidaan sitten katsoa, mikä on se hyvä Suomen

tulevaisuus. Kun tulevaisuusvaliokunta seuraavan mietinnön tekee nimenomaan Suomen tulevaisuudesta hallituksen selonteon perusteella, niin siinä kyllä sitten otetaan kantaa asioihin.

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulonen pitäytyi kyllä kovin tämän päivän palkkapoliittisissa ratkaisuissa, kun olisi odottanut, että olisi keskusteltu todellakin tulevaisuusselonteosta. Minua hieman häiritsee tämä palkkakeskustelu tässä yhteydessä. Olisin toivonut, että kaikki olisivat kuulleet ed. Filatovin analyysin siitä, millä tavoin on lähestytty työllisyyttä eri maissa, millä tavoin on saavutettu työllisyyttä eri maissa, mitkä ovat olleet seuraukset eri maissa. Kehottaisin lukemaan erään amerikkalaisen tiedemiehen Thurowin kirjaa Kapitalismin tulevaisuus, jossa hän pohtii nykypäivän Amerikkaa ja sitä, mitä ovat saaneet aikaan voimakkaat palkkajoustot yhteiskunnassamme.

Suomalainen kilpailukyky perustuu kokonaisuuteen, jossa on mukana sosiaaliturva, jossa on mukana tämä ympäristö ja jossa ovat mukana myös palkat, jotka toki eivät ole, ed. Tiuri, tällä hetkellä samalla tasolla. Ne ovat 4 000:sta useisiin satoihin tuhansiin kuukaudessa. Meillä on tällä hetkellä palkkahaitari. Meillä on kaikki hyvät mahdollisuudet olemassa tulevaisuudellemme. Älkäämme tehkö tästä sellaista periaatteellista keskustelua. Pysykäämme siinä tulevaisuustarkastelussa. Minusta tällainen palkkakeskustelu kilpailukyvystä tai siihen perustuvasta on vähän pientä ajattelua. Ei nähdä todellakaan 20—30 vuoden eteen, aletaan keskustella vain turhista asioista. Ne ovat ratkaistavissa. Suomessa on hyvä ura menossa. Me olemme maksamassa velkojamme hyvin takaisin. Tällainen jatkuva valitus tästä asiasta on turhaa.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tulonen totesi, että talous on suuri ongelma. Se on ihan totta. Mutta kun hän puhui siitä, millä tavalla se ratkaistaan, niin siinä vähän oli ristiriitaisuutta. Tietysti työttömyys on yksi paha ongelma ja tulee olemaan tulevaisuudessakin. Mutta että sopimusmääräyksiä, joita olen käsittänyt ed. Tulosen aikaisemmin käyttämissä puheenvuoroissa nimittäneen jäykkyydeksi, ja työntekijöitä suojaavia säännöksiä poistamalla päästäisiin jotenkin parempaan työllisyyteen ja sitä kautta parempaan talouteen, sitä minä en kyllä usko. Päinvastoin se johtaisi yhä enemmän keskittymiseen.

Tänä päivänä nimittäin taloudessa on se ongelma maailman laajuisesti, että pääomat ovat keskittyneet, jolloin Eurooppaa ja Suomea ohjataan hyvin kaukaa muilta mantereilta käsin. Tietysti Euroopasta käsin hoitavat jotkut rahamiehet, siirtävät valuuttoja mihin sattuvat, karkuun, suojaan täältä. Siinä mielessä pahin ongelma taloudessa on se, millä tavalla saadaan purettua pääoman keskittymät tai ne ottamaan vastuuta. Tuntuu aika utopistiselta, millä tavalla pääomat voivat lähteä ottamaan vastuuta sosiaalisesta tulevaisuudesta Euroopassa tai Suomessa.

Mutta toinen ristiriitainen käsitys syntyi myös siitä, että valtion velka on suuri ja samalla ed. Tulonen puhui siitä, että veroaste on korkea ja se on ryöstöpolitiikkaa. Siitä huolimatta veroja ei pystytä kovin paljon laskemaan, jos aiotaan maksaa velat takaisin. Tällä hetkelläkin valtion velka kasvaa. Sitten vielä korkea sosiaalinen taso, ne ovat kaikki vähän ristikkäisiä ajatuksia. Ensin pitäisi saada velka hallintaan, jolloin voitaisiin veroja alentaa, ja näin minä ainakin itse tekisin talouden mittarilla mitattuna.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käytetyt puheenvuorot antavat aiheen täsmentää sekä valiokunnan mietinnössään ottamaa aikajännettä että erityisesti termiä innovatiivisuus. Aikajänne on pikemminkin viisi, ehkä korkeintaan kymmenen vuotta. Tästä kävimme hyvin paljon keskustelua, koska tuolla aikajänteellä myös ne henkilöt, jotka mietinnön rakentamiseen ovat aktiivisesti osallistuneet, ottavat ja myös kantavat itse vastuuta niistä toimenpiteistä, joilla tuohon tavoitetilaan päästään. Jos olisimme menneet 20 vuoden päähän visioimaan, miltä suomalainen yhteiskunta toivottavasti silloin näyttäisi, niin hyvin harva meistä olisi enää joutunut niistä ratkaisuista vastuuseen.

Valiokunta nimenomaan halusi nähdä innovaation arkikielen merkitystä laajempana käsitteenä. Innovaatiolla ei tarkoiteta vain teknologian sovellutuksia, vaan kaikkea inhimillisen elämän kekseliäisyyttä, luovuutta ja uudistumiskykyä. Meille tekniikan taustan omaaville parille jäsenelle oli itsestäänselvää, että ihmisyys on oleellinen osa innovatiivisuutta, mutta kun se muille ei ollut, niin määrittelimme sen sitten riittävän selkeästi. Uskomme, että tätä kautta innovatiivisuus nyt todella leviää, sillä innovaatiothan ovat avainasemassa muutoksesta selviytymisessä ja mahdollisuuksien hyväksikäytössä.

Enää ei ole kyse niinkään normaaleista perinteisistä investoinneista, pääomainvestoinneista,

vaan todella abstraktista, tulevaisuuden tiedon avulla tehtävästä työstä. Tällöin innovaatio sisältää uusien ajatustapojen kehittämistä, uusien menettelytapojen luomista, kokeilemista ja käyttämistä ihmisen ja yhteiskunnan eri toiminnoissa.

Innovatiivisuus yhteiskunnassa ei lisäänny ylhäältä annettavilla laeilla, käskyillä, kielloilla tai ohjeilla, vaan aivan kuten on vaikea kuvitella luovuutta ilman onnistumisen iloa, on innovatiivisuuden saatava henkistä ja aineellista tunnustusta. Tähän raha on edelleen erittäin hyvä onnistumisen kiihoke ja mittari.

Ed. F i l a t o v (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulonen kaipasi yhteistä tahtoa johtopäätöksiin. Uskon, että yhteisen tahdon muokkaaminen voi olla vaikeaa, koska meidän tulevaisuuskuvamme kulkevat jonkin verran eri suuntiin sillä puolella salia ja tällä puolella salia. Jos meidät sosialidemokraatteina leimataan säilyttäjiksi, niin minusta tasa-arvo on sellainen asia, jota olen ilolla säilyttämässä. Sen sijaan muutosta en kiellä enkä sen tarpeellisuutta.

Tätä keskustelua vaivaa se, että huomaamme puhuvamme termeillä, joita käytetään hyvin paljon suomalaisessa poliittisessa keskustelussa, mutta tarkoitamme niillä aivan eri asiaa. Jos esimerkiksi ed. Tulonen sanoo, että työnteon pitää olla kannattavaa, niin en voi ymmärtää, miten se voi olla kannattavaa silloin, kun työstä saadun palkan lisäksi tarvitaan sosiaaliturvaa, jotta ihminen tulee toimeen. Tai esimerkiksi jos ei haluta tulonjakoyhteiskuntaa, mutta samaan aikaan vaaditaan kansalaispalkkaa, niin mielestäni nämä ovat kaksi ristiriitaista asiaa.

Uskon, että nämä ristiriitaisuudet johtuvat siitä, että määrittelemme mielessämme nämä termit eri tavalla. Esimerkiksi termi innovaatio on hyvä esimerkki siitä, että sen arkikielen merkitys on eri kuin sille on mietinnössä annettu.

Henkilökohtaisesti voin sanoa sen, että kun aikaisemmin joku oli huolissaan siitä valiokunnan kokoonpanosta, ainakin minä olen valiokunnan työskentelyssä oppinut sen, että insinöörillä on myös se toinen aivopuolisko.

Ed. V i i t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aluksi haluan kiittää ed. Tulosta siitä, että oli mielestäni todella raikasta kuulla, että kerrankin salin siltä puolelta kuuluu lause, jossa todetaan, että suomalainen sairauden- ja terveydenhuolto on hyvä ja USA:n sairauden- ja terveydenhuolto on huono järjestelmä. Minusta oli todella kiittämisen arvioista, että sieltä kuului myös toteamus siihen suuntaan, että säilytetään meidän hyvä maksuttomuuteen perustuva järjestelmämme.

Mutta toisaalta minun tunteissani ehkä vähän herätti ristiriitaa se, että samaan aikaan sitten puhutaan kokonaisveroasteestamme ja kuvataan sitä jopa laillistettuna varkautena. Eiköhän kuitenkin ole niin, että meidän suhteellisen korkealla kokonaisveroasteellamme nimenomaan olemme mahdollistaneet meille kohtuullisen kattavat ja hyvin toimivat kansainvälisestikin arvostetut julkiset palvelut, muun muassa juuri maksuttomuuteen perustuvan terveydenhuoltojärjestelmän. Eli aina kun puhutaan veroista negatiiviseen sävyyn, tarvitsee muistaa myös se kolikon toinen puoli, että saamme niillä myös paljon myönteistä aikaan.

Lopuksi lyhyesti edelleen sosiaaliturvasta, sen tulevaisuudesta ja sanasta kannustavuus. Vielä kerran haluan sanoa, että tässä maassa suurin ongelma on työpaikkojen puute eikä pelkkä kannustavuus.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulosen kanssa olen samaa mieltä kansalaispalkasta. Tosin en kyllä halua käyttää nimitystä kansalaispalkka, vaan mieluumminkin puhuisin kansalaisen perustulosta. Se on minusta parempi kuvaamaan sitä, mitä tässä pyritään tarkoittamaan. Kysymys on siitä, että tällä hetkellä Suomessa on edelleenkin vielä tavoitteena perusturvan takaaminen jokaiselle ihmiselle, ja minusta kansalaisen perustulo olisi askel siitä eteenpäin.

Pyysin puheenvuoron sen vuoksi, kun ed. Tulonen korosti Suomen kilpailukyvyn tärkeyttä ja että se on ensimmäinen ja tärkein asia. Olen kyllä siitä pitkälle samaa mieltä, mutta itse koen pientä pelkoa kansalaisten puolesta siinä mielessä, että Suomen kilpailukyvystä on tullut aikojen saatossa vähän samanlainen mantra ja fraseologiaa kuin tällä hetkellä Emu-kriteereistä. Kyllä kansalaisten on aika vaikea hahmottaa, mitä tällaisilla makrotason termeillä tarkoitetaan.

Minusta hyvä esimerkki tästä oli, kun viime viikkojen aikana kaksi ministeriä, sekä valtiovarainministeri Arja Alho että pääministeri Lipponen, perusteli kuntaliitoksia sillä, että ne ovat eurooppalaisen kilpailukyvyn vuoksi välttämättömiä ja Emu-olosuhteissa niitä tarvitaan. Minun mielestäni meidän pitäisi kyllä tulevaisuuskeskustelussa pystyä myös näkemään kansainvälisen aspektin rinnalla vahva paikallistalou-

den, aluetalouden, merkitys. Se on myös sitä, mitä ihmiset myös pystyvät aika pitkälle ymmärtämään.

Ed. Puhjo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulonen peräsi sitä, miten saadaan uutta tulevaa jaettavaa. Ilmeisesti hän katsoo tulevaisuuteen. Minun mielestäni pitäisi kuitenkin selvittää, mitä jaettavaa jo nyt olisi. Erään julkaisemattoman selvityksen mukaan, jonka on tehnyt eräs suomalaisen miljardiluokan yrityksen taloussuunnittelija, löytyi puhtaita voittoja, kun oikein tilinpäätöksiä luettiin, toissa vuonna yli 100 miljardin markan edestä. Meillä on jaettavaa, kunhan siihen pottiin uskalletaan puuttua. Näin voitaisiin järjestää kunnon työpaikkoja eikä keskittyä vain kansalaispalkka-asioihin.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Saanen ensin sanoa ed. Bryggarelle, että tulevaisuuden juuret ovat tässä päivässä. Sen vuoksi ei pidä pelkästään katsoa kauemmas vaan myös läheltä. Ette tekään 110 m aidoissa katsonut pelkästään maaliin, vaan katsoitte ensimmäisiin aitoihinkin. Jos ensimmäisissä aidoissa meni rytmi sekaisin, niin ei päässyt maaliin koskaan. Saattoi käydä tälläkin tavalla.

Nyt siirryn ed. Tulosen puheenvuoroon, joka oli varsin hyvä. Hän puhui, niin kuin ed. Puhjokin mainitsi, siitä, että meidän pitäisi huolehtia siitä, että meillä on jaettavaa. Meillähän on sanottu koko laman ajan, että meillä ei ole jaettavaa, mutta meillä on nyt jo tietyllä tavalla jaettavaa enemmän kuin viimeisessä vaiheessa ennen lamaa. Ongelma on se, että meillä ovat jakoperusteet täysin sekaisin. Osa kansasta on kurjalistoa, osa keskituloista ja sitten pieni osa kansaa vetää itselleen sen koko potin, mitä on lisää tullut jaettavaa. Tähän asiaan pitää saada korjaus, on se sitten kansalaispalkka tai mikä hyvänsä. Jos jakoperusteita ei pystytä korjaamaan ja muuttamaan, ei päästä koskaan myöskään tulevaisuuden maaliin, vaikka jo olisikin jaettavaa. Tämä kansalaisten jakautuminen hyvin voimakkaasti eri tavalla eläviin ihmisiin on suurin ongelmamme. Korjataan se sitten kansalaispalkalla tai millä tahansa, sehän on keskustalainen aate ollut alunperin, tai pannaan sille sitten jokin muu nimi, ei sillä ole väliä, mutta varmaan olemme ihan samalla asialla, ed. Tulonen.

Ed. Mähönen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En lähde väittämään, että kaikki se, mitä ed. Tulonen kertoi, olisi ehdottomasti tuomittavaa ja ilman selvittelyä heitettävä romukoppaan, mutta hyvin paljon siinä oli sellaista, jota en itse henkilökohtaisesti jaksa hyväksyä. Siinä oli myös hyvin paljon ristiriitaisuuksia sisältäviä elementtejä.

Tästä vähän huokui samanlainen ajatus kuin täällä niin usein valitettavasti. Kun puhutaan sosiaalietuisuuksien ja palkkojen välisestä suhteista, niin todetaan, että se on liian pieni. Se passivoittaa ihmisiä. Olkoon näin, hyväksyttäköön vaikka tämäkin ajatus. Mutta eikö tilanteessa, jossa monet ihmiset kamppailevat sosiaalietuisuuksineen toimeentulon rajamailla hyvin suurissa vaikeuksissa, voitaisi joskus ajatella, ainakin tänä aikana, jolloin puhutaan suurten johtajien optiokysymyksistä ja tällaisista, että kannustavuutta voitaisiin lisätä myös niin, että tietyissä tapauksissa työntekijöitten palkkaakin voitaisiin tarkistaa nimenomaan ylöspäin, jolloin erokin syntyisi sosiaalipuolen etuisuuksiin verrattuna?

Kaiken kaikkiaan valitettavasti tämänkin keskustelun yhteydessä näyttää olevan henkenä monta kertaa se, että työttömiä syyllistetään. En väitä, etteikö sielläkin olisi tarkistamisen varaa, mutta kyllä ensisijaisen tarkastelun kohteen pitää olla oma napamme, mitä olemme pystyneet valtiovaltana tekemään, mitä olemme pystyneet työnantajina tekemään jnp. Tämä olisi varmasti myös yksi osa kannustavuudesta työntekijöitten suhteen.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikille haluaisin vähän vastata, mutta valitettavasti aika on tiukka.

Ed. Bryggarelle sanoisin, että tämän päivän ratkaisut ovat huomisen tulevaisuutta, ja sitä yritin puheenvuorossani sanoa. Ilmeisesti ed. Bryggare ei ihan kaikkea kuunnellut tai halusitte ymmärtää väärin. Jään odottamaan ed. Bryggaren luotsausta tulevaisuuteen. Eroaako se kovin paljon omastani?

Ed. Lahtelalle sanoisin, että kyllä se niin on, että talous on suurin ongelmamme, ei sille mitään mahda, jos ajatellaan, mitä työttömyyden hoitokulut ottavat valtion budjetista ja toisaalta mitä me maksamme valtion velasta korkoa. Jos nämä summat olisivat budjetin katteena, niin totta kai meillä silloin olisi enemmän jaettavaa. Se on mielestäni ongelma, johon halusin puuttua, en niinkään palkkapolitiikkaan. Katsoin puheestani, mitä sanoin palkkapolitiikasta, loppujen lopuksi aika vähän, mutta kyllä ne tietysti kietoutuvat talouteen.

Ed. M. Markkula, kyllä ymmärrän innovaation ihan samalla lailla kuin tekin, ettei se ole pelkästään teknologiaa. Totean lyhyesti, että olen insinöörin kanssa naimisissa enkä ole sitä mieltä, että ennen taipuu rautakanki kuin insinööri. Kyllä insinöörillä on innovatiivisuutta ja sydäntä.

Sanoisin ed. Filatoville, että ymmärrän kyllä hänen huolensa ja olen sitä mieltä, että tasa-arvo on todella säilyttämisen arvoinen, ja tasa-arvolla tarkoitan laajaa käsitettä.

Ed. Viitanen, kyllähän niin on, että suomalainen terveydenhuolto saa olla meillä esimerkkinä. Meidän pitää käyttää sitä esimerkkinä.

Ed. K a l l i o : Rouva puhemies! Ensiksi haluan todeta tyydytyksellä sen, että meillä parlamentissa on mahdollisuus käydä kansakuntamme tulevaisuutta koskevaa keskustelua varsin hyvin valmistellun aineiston pohjalta. Onhan niin, että ellemme tiedä, mistä olemme tulossa tai mihin olemme menossa, emme ymmärrä nykyisyyttämmekään. Historia helpottaa nykyisyyden ymmärtämisessä, mutta kyllä siinä vähintäänkin yhtä tärkeitä ovat tulevaisuuttamme koskevat arviot ja tavoitteet.

Mitä tulee ed. Tulosen puheenvuoronsa lopuksi esittämiin energiapoliittisiin näkemyksiin, totean että olen pitkälti hänen kanssaan samaa mieltä. Emme me energiapolitiikassa voi enää kovin pitkään pitää päätämme pensaassa.

Sitten, arvoisa puhemies, puheenvuoroni teemaan. Valiokunta toteaa mietinnössään tietoisesti keskittyneensä talouskysymyksiin perustellen sitä sillä, että taloudesta tulevat haasteet ovat tällä hetkellä suurimmat. Johtavaksi teemakseen valiokunta on valinnut menestyksen. Minä puolestani rajoitun puheenvuorossani lyhyesti käsittelemään eräitä kansakuntamme menestystekijöitä. Mielestäni oikeiden menestystekijöiden löytäminen ja tunnistaminen ja niihin panostaminen on välttämätöntä pyrkiessämme löytämään uusia henkisiä eväitä kansakuntamme suurimpien ongelmien voittamiseksi. Tällä hetkellä erityisesti korkea työttömyys on Suomen, mutta myös monen muun maan pahin ongelma.

Monissa tutkimuksissa Suomen vahvuustekijöiksi ovat nousseet hyvä asenne yrittäjyyteen, korkea yleinen koulutustaso sekä joillakin kapeilla aloilla saavutettu korkeatasoinen osaaminen ja tietotaito. Lisäksi eräät tutkimuksen ja tuotekehityksen sekä yritysrahoituksen organisatoriset järjestelyt ovat koko kansantalouden kehittymisen kannalta olleet tärkeitä. Muun muassa Sitra, Tekes ja Kera Oy ovat tehneet tässä suhteessa hyvää työtä. Niiden toiminta on ollut selkeästi tulevaisuuteen suuntautuvaa.

Suomen kansantalouden heikkouksista ovat tulleet esille paitsi rajoitetut henkiset ja aineelliset voimavaramme myös vähäinen markkinasuuntautuneisuus. Rajoitetut voimavaramme esimerkiksi tutkimus- ja kehitystyössä eivät riitä sellaisille maailmantalouden laveille aloille, joilla tarvitaan suuruuden ekonomiaa. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö meidän pitäisi pyrkiä suuruuden ekonomiaan silloin, kun se on mahdollista. Esimerkiksi pienet sellu- ja paperitehtaat eivät ole tavoittelemisen arvoisia, ja nämä ovat kuitenkin vielä oleellinen osa meidän teollista kivijalkaamme. Mahdollisuutemme suuruuden hyödyntämiseen ovat kuitenkin varsin rajalliset. On arvioitu, että esimerkiksi General Motors -yhtymän tutkimus- ja tuotekehitysmenot ovat noin kolme kertaa suuremmat kuin koko Suomen tutkimus- ja kehitystoiminnan menot.

Edellä esiin nostamani Suomen kansantalouden vahvuudet on se perusta, jolle meidän on menestymisemme rakennettava avoimessa kansainvälisessä taloudessa ja maailman laajuisessa kilpailussa. Pääoma, tavarat, työntekijät ja tieto liikkuvat ilman rajoituksia. Työpaikat syntyvät sinne, missä yritystoiminnalla on paras toimintaympäristö.

Valitettavasti vain Suomi ei ole ollut ulkomaisten investointien kohteena riittävän houkutteleva. Tässä meillä on paljon parannettavaa. Me emme ole osanneet riittävän hyvin hyödyntää asemaamme porttina Venäjän potentiaalisesti mittaville markkinoille. Verrattakoonpa meidän tilannetta vaikkapa Irlantiin, joka on kyennyt saamaan suuren joukon korkean teknologian teollisuusinvestointeja.

Yksi virallisen Suomen kuvan eniten toistettuja mielikuvia on suomalaisten korkea koulutustaso, eikä tämä ole pelkkää humpuukia, sillä monissa tutkimuksissa korkea koulutustasomme on voitu osoittaa erääksi vahvuustekijäksemme. Lisäksi haluan todeta sen, että koulutuksemme kattavuus on laajentunut erityisesti peruskoulujärjestelmän ansiosta. Tämä näkyy muun muassa siinä, että kun 55—64-vuotiaiden ikäryhmässä vain vajaa kolmannes on suorittanut lukion tai ammattikoulun, niin vastaava luku 25—34-vuotiaiden ryhmässä on jo yli 80 prosenttia. Tästä on tietysti seurannut se, että koulutuseromme ovatkin nuorien ja vanhojen ikäluokkien välillä teollisuusmaiden suurimpia.

Koska Suomessa työvoima vanhenee ja sen kasvu hidastuu, niin hyvin koulutetun työvoiman saatavuutta ei voida enää turvata pelkästään nuorisoasteen muodollista koulutusta lisäämällä. Vähintään yhtä tärkeää on aikuiskoulutus yleensä ja työssä tapahtuva koulutus erityisesti. Näin myös kyetään tietojen lisäksi parantamaan taitotasoa. Siihen itse asiassa pitäisi panostaa enemmän jo nuorisoasteellakin. Esimerkiksi ammattikoulutuksessa käytännön työssäolon ja koulutuksen vuorottelu Saksan tapaan olisi meilläkin perusteltua.

Keskeinen kansantalouden menestystekijä on myös teknologinen kilpailukyky, jota valiokunnan mietinnössä on arvioitu varsin kattavasti. Menestyksemme riippuu olennaisesti siitä, miten me pystymme hyödyntämään keksintöjä ja tekemään tuoteuudistuksia, eli kyse on kyvystä saada aikaan innovaatioita. Keksintöjen ja niitä seuraavien innovaatioiden tuottaminen, omaksuminen ja leviäminen ovat kansantaloutemme kasvudynamiikan ydin. Tätä kautta syntyy uusia yrityksiä. Näin saadaan aikaan investointeja uusiin tuotteisiin.

Totesin aiemmin, että meidän on rajallisten voimavarojemme vuoksi vaikea hyödyntää suuruuden ekonomiaa. Meidän onkin haettava etuja pienuuden ekonomiasta, jonka kantavia rakennuspuita ovat laatu ja omaperäisyys, valikointi, erikoistuminen, asiakkaiden erikoistoivomusten toteuttaminen sekä joustavuus ja mukautuminen. Meidän on määrätietoisesti kyettävä löytämään niin Euroopan kuin maailmankin markkinoilta sellaisia kapeita markkinarakoja, joilla me rajallisin voimavaroin voimme kehittää kilpailukykyisiä, jopa ylivoimaisia tuotteita ja palveluja. Kansainvälinen kilpailu tulleekin kasvavassa määrin tapahtumaan sellaisten kokonaisuuksien välillä, joihin sisältyy sekä tuote- että palveluosaamista.

On osoitettu, että innovaatioiden määrä riippuu tutkimuspanoksen suuruudesta. Myös muut keskeiset kasvutekijät, kuten esimerkiksi kone- ja laiteinvestointien määrä, ovat riippuvaisia tutkimukseen ja tuotekehitykseen suunnattavista varoista. Tässä mielessä päätös tutkimusrahoituksen nostamisesta 2,9 prosenttiin bruttokansantuotteestamme on Suomen tulevaisuuden kannalta merkittävä ja kaukonäköinen ratkaisu.

Itse asiassa teknologia oli Suomessa pitkään tuontitavaraa. Sen hyödyntäminen on meillä ollut kuitenkin suhteellisen tehokasta, jota on helpottanut korkea koulutustasomme ja kyky omiin sovelluksiin. Mutta viime vuosina Suomi on kyennyt siirtymään huipputekniikan tuojasta myös merkittäväksi viejäksi. Huipputekniikan ulkomaankauppa näyttääkin vaihtuneen meille pysyvästi ylijäämäiseksi. Keskeisenä kasvusektorina meillä on edelleen tietoliikennevälineitä valmistava teollisuus, mutta meidän olisikin löydettävä muita kasvualoja. Tässä mielessä täälläkin esillä olleet palvelut on suuri mahdollisuus.

Joku voi tietysti kysyä, mitä tekemistä palveluilla on tietotaidon kehittämisen kanssa. Monet palveluthan ovat hyvin yksinkertaisia eivätkä vaadi kovinkaan korkeaa tietotaitoa. Mutta on myös palveluita, jotka edellyttävät hyvin korkeaa ja kansainvälisesti kilpailukykyistä osaamista. Tässä haluan tuoda esiin esimerkiksi korkean teknologian palvelut, täällä jo aiemmin mainitut terveyden- ja sairaanhoidon palvelut, rahoituspalvelut. Palvelujen osalta meidän olisikin kyettävä murtautumaan ulos kuorestamme.

Lopuksi, arvoisa puhemies, yksi johtopäätös kansantalouden menestystekijöistä. Se on se, että menestystekijöiden tulee rakentua lujasti kansallisen kulttuurimme pohjalle. Mielestäni tämä näkökulma on tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä jäänyt aivan liian vähälle huomiolle. Kulttuurinäkökulman korostaminen merkitsee sitä, että yhdentyvän Euroopankin kehittymiseen me voimme tuoda menestyksekkään panoksemme silloin, kun se on omaperäinen ja aito. Euroopan unionihan tulee pitkälti olemaan eri kulttuurien monikirjava kokonaisuus, ja tässä kokonaisuudessa Suomenkin värien tulisi olla selvästi erotettavissa.

Kansantaloutemme menestyminen tulevaisuudessa edellyttää meiltä myös tähänastista moninaisempaa panosta. Se ei voi olla pelkästään insinöörien taikka ekonomien varassa. Hyvin tärkeitä ovat myös yhteiskunnalliset näkemykset, mutta minäkin haluaisin, niin kuin täällä jotkut muutkin ovat halunneet, painottaa humanismin merkitystä.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn pitkälti ed. Kallion näkemyksiin. Hyvä, että joku ottaa myös koulutuspuolen ansiokkaasti esille. Itse olen samaa mieltä siitä, että työn ja koulutuksen vuorottelua pitäisi Suomessa pystyä lisäämään. Itse asiassahan tämä sisältyy valtioneuvoston joulukuussa 1995 hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan tämän vuosikymmenen loppuun mennessä. Siinähän sanotaan, että toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa jokaiselle opiskelijalle on tarkoitus taata puolen

vuoden työssä oppimisen jakso ja sen lisäksi oppisopimusta lisätään huomattavasti.

Minä vain tässä yhteydessä haluan kysyä, miten voidaan taata joka puolella Suomea, että näin voidaan varmasti tehdä. Kun tiedämme jo nyt, että työttömyyserot ovat alueellisesti kasvaneet hyvin voimakkaasti, niin miten tämä puolen vuoden työssä oppimisen jakso onnistuu esimerkiksi vaikka kajaanilaisessa ammattioppilaitoksessa?

Ed. K a l l i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean, että me olemme ed. Vehviläisen kanssa suurin piirtein samaa mieltä koulutusta koskevista asioista, joten ei tämän enempää.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan olemassaolo sinänsä on kuin hyvää lupaava valonpilkahdus. Eduskunnan työtapoihin näyttää vuosikymmenien aikana pesiytyneen jäykkää virastohenkistä määrämuotoisuutta. Valiokuntalaitos on viritetty valtionhallinnon laatikko-organisaation mukaan niin, että jokaista ministeriötä valvoo täällä valiokunta — tai kumpihan siinä nyt sitten kumpaakin valvoo. Kuri ja järjestys säilyvät, mutta onko tämä luovin ja parhaan mahdollisen tuloksen antava ratkaisu? Olisivatko tulevaisuusvaliokunnan ensimmäiset askeleet lupaava merkki siitä, että jotakin uutta on tapahtumassa?

Eduskunnan nykyisellä työnjaolla varmistetaan se, että yhdestä henkisestä lokerosta liikkeelle lähtenyt lainsäädäntöasia pysyy kiltisti samassa lokerossa loppuun asti. Pyöri, pysy kolossasi, älä kuumene, oli Lauri Viidan mukaan teollisuusyhteiskunnan pääsääntö, ja se tuntuu pätevän myös eduskuntatyössä. Hallitusten esityksiä valiokunnissa ensimmäiseksi selostava virkamies on tavallisesti itse kirjoittanut sen lain, jota hän valiokunnalle esittelee. Hän puolustaa siellä siis omaa beibiään. Näin saadaankin varmasti hyvät ja laajat perusteet sille, miksi teksti on kirjoitettu niin kuin on kirjoitettu. Mutta samalla rajataan valiokunnan näköaloja huomattavasti.

Nykyisellä valiokuntarakenteella eduskunnalla on melko huonot edellytykset alistaa hallituksen esitykset niin sanotusti poikkitieteelliseen, monipuoliseen, kriittiseen ja uusia näköaloja aukovaan tarkasteluun. Se jää pääasiassa riippumaan siitä, mitä täällä isossa salissa pystytään sanomaan. Se ei yleensä ole kovin paljon, ja se ei vaikuta valmisteltavien päätösten sisältöön kovinkaan paljon, vain kaikkein parhaissa ja harvinaisissa tilanteissa se voi ehkä vaikuttaa yleisen keskustelun viritykseen ja teemoihin.

Nykyisillä työtavoilla vaativienkin ja laajojenkin lainsäädäntöprojektien pultit ja mutterit saadaan kyllä melko hyvään järjestykseen, mutta tässä lainvalmistelun tekniikkaan ja hallintokäytäntöön ankkuroidussa työskentelytavassa on myös koira haudattuna. Se ahdistaa näköaloja, kutistaa perspektiiviä ja rajaa pohdintaa vaikeiden yksityiskohtien pähkäilyyn, joka sekin on tietysti huolellisen työskentelyn tärkeä osa. Kapean sektorin hallinta on tässäkin työssä tietysti tärkeätä, mutta tulosten taso huononee ratkaisevasti, jos katse ei yllä hallinnollisten sektorirajojen yli.

Tässä työskentelyprosessissa ei ole sellaista takaisinkytkennän paikkaa taikka silmukkaa, jossa käsittelyssä oleva iso asia liitettäisiin laajan sektorin pohdintaan ja sitä tarkasteltaisiin todella pitkävaikutteisten rakenteellisten seurausten kannalta eikä pelkästään yhteiskunnallisen insinööritieteen näkökulmasta taikka lakitekniseltä kannalta, vaan ennen kaikkea ihmiselämän kokonaisuuden kannalta, henkisesti, moraalisesti ja filosofisesti. Tällaista laaja-alaista sinisten ajatusten pohdintaa ja pitkien linjojen miettimistä olisi tarvittu jo paljon ennen kuin vasta nyt.

Tällaista mahdollisuutta olisi kipeästi tarvittu esimerkiksi silloin, kun nyt ylikypsään vaiheeseen kehittynyttä hyvinvointivaltiota rakennettiin toinen toistaan jalompien aatteiden pohjalta. Joitakin nykyisen järjestelmän jäykkiä byrokraattisuuspiirteitä ja ihmiskeskeisyyttä kolhivia kollektivismin piirteitä olisi ehkä voitu sillä tavalla torjua etukäteen.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä on paljon hyvää tietoa ja mielenkiintoista pohdintaa, ja valiokunta asettaa tässä kunnianhimoisen tavoitteen ja sillä tavalla määrittelee myös omaa toimintatasoaan. Sen tarkastelusektori on laaja, niin kuin pitääkin, mutta sen aikaperspektiivi on sittenkin melko lyhyt. Näyttää olevan ylivoimaista yrittää katsoa yli juuri nyt kiihkeimmillään olevan Euroopan unionin instituutioiden suuren väännön, vaikka nimenomaan tällainen päiväkohtaisuuden yli katsominen olisikin annettu tehtäväksi. Joskus pitää vain jaksaa ja uskaltaa ajatella reteästi ja kauas. Tulevaisuusvaliokunta on se eduskunnan työyksikkö, jonka tehtäviin tämä kuuluu.

Rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on selonteon käsittelyssä pystynyt osoittamaan ja toivottavasti pystyy myös tulossa olevaa kakkososaa koskevassa mietinnössään osoittamaan,

että laaja-alainen linjanveto on yhä tärkeämpi osa eduskunnan työtä. Se, että näin ei ole ennen tehty, ei oikeuta meitä olemaan tekemättä sitä tästä eteenpäin. Tulevaisuusvaliokunnalle pitäisi vähitellen luoda asema, jossa se voi antaa erikoisvaliokunnille lausuntoja tärkeimpien vireillä olevien lainsäädäntöhankkeiden pitkäaikaisista vaikutuksista ja esittää arvioita tämän näköalan tarjoamista vaihtoehdoista.

Lainsäädäntö ei ole vain pykälien nikkaroimista. Se on myös yhteiskunnan henkistä ja kulttuurista rakentamista ja johtamista. Eduskunnan on kehitettävä itselleen kyky tähän. Tulevaisuusvaliokunnan on osoitettava välttämättömyytensä, ja siinä työssä se tuntuu olevan hyvässä alussa.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Aikanaan, kun eduskunta halusi, että sen työtapoihin kuuluu myöskin mahdollisuus arvioida tulevaisuutta irrallaan hallinnonalakohtaisesta, yksityiskohtaisesta tiedosta, mahdollisuus katsella kehitystrendejä, myöskin ennakoida tulevaa kehitystä, tämähän johti siihen, että tulevaisuusselonteko annettiin viime kaudella ensimmäistä kertaa eduskunnalle. Tällä hallituskaudella valittiin työskentelytavaksi se, että ensimmäinen osa käsittelee Euroopan ja Suomen kehityslinjoja ja se toinen osa, jonka lähetekeskustelu tullaan käymään vielä tässä kuussa eduskunnassa, käsittelee erityisesti Suomea.

Tulevaisuusvaliokunnan työskentelytavasta ilmenee, että varsinaisesti Eurooppa-kysymyksiä ei ole haluttu tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä käsitellä, koska sitä varten on oma valiokuntansa. Tulevaisuusvaliokunnan mietintöönhän liittyvät sekä suuren valiokunnan että ulkoasiainvaliokunnan lausunnot. Mielestäni näin voi tietysti ratkaista asian, kuten tulevaisuusvaliokunta on tehnyt, mutta tietyssä mielessä olisi ollut kiinnostavaa kuulla myöskin tulevaisuusvaliokunnan näkemyksiä sen suhteen, millaisia ovat Euroopan kehityksen haasteet laajassa mielessä ja miten niihin Suomessa tulisi valmistautua. Tämä siitäkin syystä, että meillä on täällä ollut useita erillisiä selontekoja, joissa on käsitelty turvallisuuspolitiikkaa tai Euroopan integraatiokehitystä. Nyt olisi voinut olla mahdollista käsitellä myöskin Eurooppaa monimuotoisemmassa merkityksessä, ei vain maantieteellisenä kokonaisuutena tai länsieurooppalaisena integraatiomuotona, vaan myöskin siinä kolmannessa merkityksessä, joka mielestäni on hyvin olennainen. Eurooppa on kuitenkin enemmän yhteistä muistia, yhteisiä arvoja, elämäntapaa ja yhteistä kulttuuria. Niin kuin hallituksen ensimmäisessä selonteossa sanotaan, Eurooppa ei ole enää modernin maailman keskus samassa mielessä kuin satoja vuosia sitten. Sillä on kuitenkin kehitteillä historiallisesti ainutlaatuinen taloudellinen ja poliittinen yhteistyöorganisaatio, joka onnistuessaan tulee olemaan tärkeä edistysaskel globaalissa hallinnassa, eurooppalaisten yhteiskuntien mittavien ongelmien ratkaisemisessa.

Tulevaisuusvaliokunta on lähtenyt tarkastelemaan selontekoa ennen kaikkea talouden näkökulmasta, ja siitä käyty keskustelu on ollut tavattoman mielenkiintoista. Tämä kakkososa, josta mahdollisuus käydä keskustelua tulee varsin pian, koska se on valmistumassa johtoryhmästä hallituksen käsittelyyn pikapuoliin, tulee myöskin olemaan erityisesti juuri talouteen, hyvinvointiin ja työllisyyteen keskittyvä. Se on saanut nimekseen "Reilu ja rohkea — osaamisen ja vastuun Suomi". Uskon, että monet niistä näkökohdista, joita tässä keskustelussa on tullut esille erityisesti investointivetoisesta kasvusta innovaatiovetoiseen kasvuun siirtymisessä, tulevat saamaan enemmän sisältöä, ehkä ei kuitenkaan ihan niin konkreettista sisältöä kuin tästä keskustelusta ja itse asiassa tulevaisuusvaliokunnan mietinnöstäkin voisi toivoa. Tässä on yritetty ajatella koko kakkososan valmistelussakin asiaa niin, että mieluummin puhuttaisiin päämääristä ja sitten hallituksen muilla selonteoilla, esimerkiksi elinkeinopolitiikasta, aluepolitiikasta jne. kuten myöskin valiokunnan tarkemmassa käsittelyssä voitaisiin hakea sitten konkretiaa ja sellaisia ehdotuksia, jotka voitaisiin ottaa huomioon poliittisessa valmistelussa.

Voin siis sanoa, että jossain määrin olen hieman pettynyt valiokunnan rajaukseen ja tavallaan siihen, että nyt käymme keskustelua aihepiiristä, johon itse asiassa kakkososa tulee antamaan enemmän mahdollisuuksia. Mutta samaan hengenvetoon haluan sanoa kuitenkin, että se tarkoitus, miksi tulevaisuusselonteko ylipäätänsä eduskunnalle on annettu, on toteutumassa erinomaisella tavalla juuri tässä käytävässä keskustelussa. Ollaan voitu vapautua hallinnonalakohtaisesta valmistelusta ja pykälänikkaroinnista, kuten ed. Tarkka äskeisessä puheenvuorossaan totesi. On voitu keskustella jo niistä vahvuustekijöistä, joita Suomella ja suomalaisella kansantaloudella on, ja mitä pitäisi tehdä näiden vahvuustekijöiden kääntämiseen niin, että tulevaisuudessa myöskin Suomi olisi hyvä ihmisille elää.

Näin ollen se tavoite, joka selonteolle on asetettu, vuorovaikutuksen käyminen hallituksen ja eduskunnan välillä, erilaisten näkemysten luotailu, on toteutumassa erinomaisella tavalla. Tästä olen luonnollisesti tavattoman iloinen tämän keskustelun ja käsittelyn johdosta.

Tulevaisuusvaliokunnan mietintöön liittyy ponsia, joiden osalta haluan tässä yhteydessä todeta joitakin asioita. Ne, jotka liittyvät esimerkiksi innovaatioihin, teknologiseen kehitykseen, tutkimusorganisaatioiden yhteistyön tehokkuuden lisäämisen jne., ovat juuri alueita, joiden parissa hallitus työskentelee. Ministeri Heinonen saattaa tästä asiasta puhua, jos onnistuu sovittamaan aikataulunsa yhteen vielä tänään. Tämä osaamisen Suomi, innovaatiovetoisen kasvun hakeminen onkin yksi olennainen osa tätä kakkososaa. Voin siis jo tässä yhteydessä luvata, että tulevaisuusvaliokunnan edellyttämät ponnet tältä osin ovat kyllä tulossa myös hallituksen keinovalikoimaan ja tulevat olemaan osa hallituksen niin kutsuttua strategiasalkkua, jossa yritetään juuri luoda edellytyksiä sille, että suomalaisen osaamisen vahvuudet voisivat myös kääntyä tuotteiksi ja palveluideoiksi, jotka löytävät markkina-alueensa.

Samoin voin sanoa, että ajatus siitä, mikä valiokunnan mietinnössä on liittyen bkt-keskeistä mittaristoa laaja-alaisemman järjestelmän aikaansaamiseksi yhteiskunnallisen päätöksenteon pohjaksi, on valmistelussa. Ongelmahan on ollut pitkään kansantalouden tilinpitojärjestelmä, joka on oman aikansa tuote. Sehän ei pysty mittaamaan juuri hyvinvointia taikka ylipäätänsä kansantalouden sosiaalista ulottuvuutta. Sitä vastoin voi sanoa, että viimeaikaiset sosiaalibarometrit ja monet muut, joita on kehitelty, ovat tuomassa arvokasta lisää myös hyvinvoinnin laaja-alaisemmalle ymmärtämiselle kuin puhtaasti kansantalouden tilinpitojärjestelmään pohjautuva analyysi.

Se, että tämmöinen järjestelmän kehittäminen on tavattoman tärkeätä, tulee mielestäni hyvin esille muutaman vuoden takaisista kokemuksista, jotka liittyivät esimerkiksi siihen tilinpitojärjestelmään, jota entisessä Neuvostoliitossa käytettiin. Siinähän tilinpito ja tuottavuus kansantaloudessa lähtivät siitä, miten paljon raaka-aineita ja energiaa saatettiin sitoa tuotteisiin, ja tästä seurasi sellainen käytännöllinen ongelma, että jääkaappi entisessä Neuvostoliitossa painoi tonnin, mutta kaupoissa ei ollut lainkaan hakaneuloja. Tämä esimerkki vain osoittaa sen, että tällaisella tilinpitojärjestelmällä on hyvin merkittävää yhteiskunnallista kehitystä ja sen tuottavuuden mittaamiseen liittyviä ulottuvuuksia ja näin ollen tietysti mielellään ne näkemykset, jotka mietintöön tältä osin liittyvät, ovat myös saamassa hallitukselta tuen.

Mutta, niin kuin sanoin, tämä selonteon ensimmäinen osahan halusi keskittyä erityisesti toimintaympäristön analyysiin, ei pelkästään Euroopan unioniin, joka on Euroopan kehityksen yksi tärkeimpiä välineitä. Euroopan unioni on hyvin määrätietoinen ja kunnianhimoinen yritys hallita maanosamme kehitystä. Siellä on parhaillaan menossa, niin kuin tiedämme, sekä syventäminen että laajentuminen. Tässä selonteossa haluttiin myös katsoa lähialueita, erityisesti Venäjää. Näistä näkemyksistä ei oikein saa palautetta muuta kuin sen, joka ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa lyhyesti on sanottu, että osuutta pidettiin antoisana. Tämäkin huomautus otetaan kiitollisuudella vastaan!

Mutta, niin kuin sanottu, niin Euroopan kehityskulut vaikuttavat tavattomasti toimintamahdollisuuksiin, joita Suomella on. Näin, kun lukee sekä suuren valiokunnan että ulkoasiainvaliokunnan lausuntoja, hiukan jää ihmettelemään sitä, onko todellakin yhteinen kanta eduskunnassa se, että Suomi olisi pelkästään sopeutuja unionin päätöksenteossa ja unioniin vaikutettaessa. Mielestäni näin ei ole. Suomen pyrkimys on toki olla mukana enemmistöissä, joilla pyritään ratkomaan yhteisötason ongelmia, mutta se, että pyrkii olemaan mukana enemmistöissä, ei suinkaan tarkoita sitä, että ei olisi ollut aktiivinen ja aloitteellinen.

Tyydytyksellä toki voi todeta sen, että tulevaisuusvaliokunta on sanonut omassa mietinnössään sen, että Suomi, toisin kuin monet muut maat, on pystynyt olemaan unionipolitiikassaan myös aloitteellinen ja erityisesti valiokunta on kiittänyt sitä, että eduskunnan mahdollisuudet vaikuttaa myös unionitason poliittisiin linjauksiin kansallisessa päätöksenteossa ovat turvatut. Tämä mielestäni on tärkeä asia ja pidän sitä hyvänä huomautuksena.

Arvoisa puhemies! Mielestäni on hyödyllistä, vaikka joskus saattaa tuntua siltä, että tulevaisuudesta puhuminen on pelkästään puhetta, johon ei liity tekeminen, että eduskunnassa on mahdollisuus keskustella neljästä lävistävästä menestystekijästä, kuten tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä sanotaan: globaalistumisesta, tiedosta ja teknologiasta, ihmisyydestä ja innovaatioista ja asioiden ja elämän hallinnasta, ja pitää mielessä kaikki nämä lävistävät menestys-

tekijät myös silloin, kun asianomaista lainsäädäntöä tehdään niin elinkeinopolitiikassa kuin verotuksessa tai missä tahansa.

Näin ollen, jos vain myös eduskunta niin haluaa, panostamalla tämän kaltaiseen työskentelytapaan ja keskusteluun ja sen konkretisoimiseen voidaan myös viedä tavattoman paljon sisäistä päätöksentekoa eteenpäin ja syventää demokratiaa, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia, jota tulevaisuusvaliokuntakin on pitänyt tavattoman tärkeänä, johon näkökulmaan mielelläni yhdyn.

Ed. F i l a t o v (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aikaisemmin kritisoin hiukan sitä, että meidän tulevaisuusvaliokuntamme ei ole päässyt tulevaisuuteen eli tätä aikajänteen lyhyyttä. Nyt itse asiassa saimme sille aika hyvää todistusaineistoa. Suuri osa niistä edellytyksistä ja vaatimuksista, joita olemme kirjanneet mietintöömme, itse asiassa ovat hallituksessa jo työn alla. Eikö tämä kuvaa sitä, että me elämme kuitenkin vähän liikaa tässä päivässä ja jonkin verran vielä eilisessäkin, vaikka meidän pitäisi olla tulevaisuusvaliokunta? Joissakin asioissa taas olemme pystyneet katsomaan tulevaisuuteen hyvin.

Hiukan ministeri Alhon huomiosta substanssin rajauksestamme. Jos olemme rehellisiä, niin valiokunnalla oli kunnianhimoinen tavoite tehdä evästyspaperi hallituksen kakkososan selonteolle. Mutta aikataulu teki meille tepposet. Mietintö ei ehtinyt evästykseksi, koska se valmistui suunnilleen samaan aikaan, kun hallituksen toinen selonteko-osa valmistuu. Mutta miksi sitten osa näistä asioista on jäänyt pois? Esimerkiksi Eurooppa-analyysi jäi valiokunnassa miltei pelkästään lausuntojen varaan, niin sanoisinpa, että rehellisyyden nimissä tämäkin johtuu osittain aikataulusta.

Kun pyritään hahmottamaan tulevaisuutta, niin se työ- ja aikamäärä, joka tällaisen ison laaja-alaisen asian pohtimiseen vie, se aika on hirvittävän pitkä. Varsinkin kun joudutaan lähtemään siitä, että sanat tarkoittavat meille hyvin erilaisia asioita. Meillä esimerkiksi valiokunnassa oli yllätys, että osalle innovaatio oli negatiivinen sana, osalle meistä se oli ilman muuta positiivinen asia. Me jouduimme lähtemään siitä, mitä mikäkin sana tarkoittaa. Se osittain näkyy myös tästä mietinnöstä. Siinä on ohi arkikielen määritelty hyvinkin laajasti monia sellaisia termejä, joita arkikielessä käytetään toisessa tarkoituksessa. Mutta uudelleenmäärittely on mielestäni ollut hyvä prosessi ja lähentää poliittisia päättäjiä toisiinsa, koska usein puhumme asioista toistemme ohi.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli erittäin hyvä, että ministeri Arja Alho kertoi, miten tästä edetään. Yksi asia jäi kyllä askarruttamaan. Tietysti itse ajattelen, että Eurooppa ja Euroopan unioni ovat oikeastaan aika kaukana toisistaan. Kun olin suuren valiokunnan jäsenenä tekemässä tätä lausuntoa, niin ainakin monella meistä oli sellainen tunne, että tästä on aika vaikeata antaa lausuntoa, koska me käsittelemme aika tavalla Euroopan unioniin liittyviä asioita ja Euroopan kulttuurinen ja aineellinen tulevaisuus on ihan muuta. Tietysti suuri valiokunta voi muuttaakin rooliaan mutta muistan tämän ristiriitaisuuden.

Iloinen olin myös siitä, että ministeri Alho otti tämän näkökohdan, että tämä selonteko, mihin myös valiokunta on kiinnittänyt huomiota, on lähtöisin tavallaan kuitenkin taloudesta ja taloudellinen näkökanta on kantavana voimana tässä. Mielestäni on erittäin hyvä, että ministeri Alho tämän toi täällä esille, koska itse puheenvuorossani myös sitä korostin unohtamatta myöskään humaania tulevaisuutta.

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ministeri Alho ihan mielenkiintoisella tavalla todella kytki tämän tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan toisen osan valmisteluun. Mutta lähinnä haluaisin puuttua siihen, miksi näiden rajauksien tekeminen valiokunnan työssä mietintöä valmisteltaessa on jo sinällään erittäin suuri haaste, koska tämän tyyppisistä asioista keskusteleminen on jo henkisesti varsin merkittävä ponnistus. Minusta oli varsin suuri saavutus, että me, hallitus ja oppositio, löysimme yhteisen kuvakulman, mistä lähdettiin rakentamaan ja tarkastelemaan tätä kokonaisuutta. Miksi Eurooppa rajautui ehkä tietyllä tavalla sivuun konkreettisena tarkastelun polttopisteenä, niin minusta pitää huomata, että nyt me löysimme kuitenkin toimintaympäristöön liittyen neljä merkittävää, lävistävää menestystekijää. Uskon, että näistä ajatellaan aika pitkälle samalla tavalla koko eduskunnan kokoonpanossa.

Enemmänkin kannan nyt huolta siitä, etteivät mietintö ja eduskunnan rooli jää tässä täysin näennäisiksi, vaan todella näillä lävistävillä menestystekijöillä ja sillä, mitä mietintöön on kirjattu, on myös vaikutusta hallituksen toimenpitei-

siin, ettei käy niin kuin hyvin monta kertaa yrityksen strategisessa suunnittelussa, että strategia pannaan hyllyyn ja operatiivinen toiminta hoidetaan niin kuin aina ennenkin. Tämän vuoksi minusta on erittäin keskeistä, että me pääsemme jatkamaan keskustelua myös tämän toisen osan osalta ja sitä kautta toivon, että myös pääsemme konkreettisuuteen.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho toivoi hieman enemmän Euroopan tulevaisuuden suuntaviivoja tästä mietinnöstä. Mutta nythän on suuri joukko professoreita ja monia muita, jotka selvittelevät juuri Euroopan lähivuosien tulevaisuutta ja ilmeisesti tulevaisuusvaliokunta olisi ollut aivan liian vaatimaton siinä seurassa. Alunperin päätimme, että me enemmän keskitymme siihen, miltä Eurooppa ja maailma yleensä näyttävät, mihin suuntaan ne ovat menossa. Kun kuulin ministeri Alhon selvityksen siitä, mitä Suomen selonteko koskee, niin nähdäkseni tämä meidän mietintömme on todellakin aika hyvä pohja niille, jotka sitten rupeavat lukemaan sitä Suomen selontekoa. Tämän mietinnön perusteella voi yhtä ja toista sitten päätellä, mikä siinä uudessa selonteossa on kohdallaan ja mikä ehkä jonkun mielestä pielessä.

Valitan sitä, että meidän mietintöömme ei tullut huomautusta siitä, että Venäjä oli meidänkin mielestämme ja meidän asiantuntijoidemme mielestä käsitelty niin hyvin, ettei siitä ollut mitään lisää sanottavaa. Ilmeisesti kuitenkin ulkoasiainvaliokunta onneksi muisti sen ja siitä syystä se mietinnössä kuitenkin esiintyy, vaikka ei varsinaisessa osassa vaan liitteessä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli oikeastaan hyvä, että emme käyneet vastauspuheenvuoroja heti ed. Tarkan, vaan vasta ministeri Alhon puheenvuoron jälkeen sen takia, että ed. Tarkka päätyi eräänlaiseen loppukohoamaan omassa puheenvuorossaan vaatimalla, että tulevaisuusvaliokunta antaisi erilaisia vaihtoehtoja tarkasteluun. Siihen sitten ministeri Alho vastasi, että ei niitä tule. Se oli Lipposen hallituksen vastaus. Lipposen hallitus toteuttaa ohjelmaansa ja on valinnut strategiasalkkunsa ja hoitelee nyt hommia siltä pohjalta.

Nimittäin tämä on aika vakava asia sen takia, että kun ruvetaan, niin kuin tulevaisuusvaliokunta on nyt ryhtynyt hyvin määrätietoisesti itse rakentamaan tulevaisuutta, niin siinä helposti käy sillä tavalla, että sokeutuu siltä, että niitä skenaarioita voisi olla todella, niin kuin ed. Tarkka sanoi, useampia. Minä tulen oman puheenvuoroni alussa palaamaan tähän vähän pitemmällä ajalla sen takia, että se, että on päästy yksimielisyyteen eräästä skenaariosta, ei välttämättä ole hyvä asia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Silloin kun aikanaan käytiin keskustelua Euroopan unionin jäsenyydestä, niin eräs peruslähtökohta oli se, että me pyrimme sinne, missä voimme osallistua päätöksentekoon. Nyt ministeri Alho totesi, että me olemme olleet Euroopan unionissa aloitteellisia. Minä en väitä sitä, etteikö näin oli olisi ollut. Mikä nyt sitten aloitteellisuudeksi katsotaan, on toinen asia.

Kuitenkin minusta tuntuu, vähän niin kuin ministeri Alhonkin puheessa vilahti, vaikkei toki tätä tarkoittanut, mutta kuitenkin, että Suomi on pyrkinyt etupäässä olemaan enemmistön puolella. Sellaisissa tapauksissa enemmistö päättää ja näin ollen ollaan voittajien puolella. Se on tietenkin hyvinkin yleinen ilmiö. Kun sitten yritän mielessäni etsiskellä sitä, missä Suomi olisi pyrkinyt vaikuttamaan itselleen positiivisesti enemmistön päätöksentekohalua vastaan, en kyllä sellaista löydä. Kyllä minä katson, että suomalaisen yhteiskunnan, suomalaisten päätöksentekijöiden ja edustuksen Euroopan unionissa pitäisi pyrkiä siihen, että pyrkisimme vaikuttamaan omaa itseämme koskevaan päätöksentekoon myöskin aktiivisesti, vaikka se merkitsisi silloin jäämistä yksin. Se, että aina pyritään olemaan voittajan puolella, se on vanhanaikainen suomalainen tapa eikä se tule kyllä Euroopan unionissa onnistumaan.

Olisi mukava joskus kuulla, missä päätöksentekoasioissa Suomi on ollut itsellinen, ettei ole aina ollut enemmistön puolella, mutta sellaista vastausta ei varmaan saa.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin itse asiassa huomiota samaan asiaan, mihin edellä ed. Aittoniemi. Myös minusta olisi itse asiassa erittäin mielenkiintoista kuulla nyt Lipposen hallituksen ollessa puolivälissä, mikä on top ten -lista, missä Suomi on onnistunut nimenomaan EU:ssa. Itse ainakin näen toisin kuin ministeri Alho, että suuren valiokunnan lausunto tulevaisuusvaliokunnalle on hyvinkin perusteltu ja siinä pohditaan ansiokkaasti sitä, mikä on kompromissien tekemisen ja

omien tavoitteiden välinen suhde. Minusta jokaisen EU-maan pitää myös tähän asiaan kiinnittää huomiota. Mikään ei minusta olisi sen parempi tilaisuus kuin tämä tulevaisuuskeskustelu, jossa käsitellään Eurooppa-osiota, kuten tulevaisuusvaliokunta arvosteli, että tämä on liian EU-painotteinen, että tässä tilaisuudessa vaikkapa ministeri Alho esittelisi hallituksen saavutuksia Suomen näkökannasta Euroopan unionin politiikassa.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Vielä muutama huomautus siitä, mikä oli selonteon funktio. Sen funktio oli siis jatkaa sitä hyvää prosessia, joka tulevaisuusselonteon laatimisen dialogin käymisessä eduskunnan ja toimivan hallituksen välillä kulloinkin on. Sen jatkamisestahan oli kysymys.

Selonteossa, joka eduskunnalle lokakuussa viime vuonna annettiin, lähtökohta oli kuitenkin se, että se haluttiin jollakin tavalla fokusoida siihen kysymykseen, joka juuri tällä hetkellä on olennainen ja ajankohtainen Suomen näkökulmasta. Silloin oli ajatus juuri se, että aikataulusyistä, jotta keskusteluyhteys eduskunnan kanssa onnistuisi, koko työ jaettiin kahteen osaan niin, että ensiksi voidaan keskustella ylipäätänsä globaaleista muutostekijöistä Euroopassa, koko toimintaympäristön muutospaineista, jotka vaikuttavat kaikkiin niihin ratkaisuihin, joista Suomessa niin talouden, työllisyyden kuin hyvinvointimme uudentamisessa on kysymys.

Ed. Filatov viittasi siihen, että tässä aikaperspektiivi on sillä tavoin lyhyt. Näinhän tässä tietenkin on ollutkin, koska selonteolla on haluttu hyvin suurelta osin olevan vaikutusta jo tämän hallituksen työskentelyyn ja erityisesti ikään kuin hahmotella niitä linjauksia, joihin pitää joka tapauksessa muutaman vuoden kuluessa ottaa kantaa. Tästä aikaperspektiivistä sitten aiheutui se ongelma, että juuri Euroopan unionin piirissä on meneillään kaksi kehityskulkua, syventäminen ja toisaalta laajentuminen, jotka ovat kumpikin vaiheessa, joista emme vielä tiedä, miten niille tulee käymään. Hallitustenvälinen konferenssi ja siihen liittyvät selonteot, jotka täällä on käsitelty, ovat edelleen vaiheessa, josta on vaikea sanoa, mille kannalle kehityskulku kallistuu, ihan samoin kuin Raha- ja talousliittokin.

Tässä selonteossahan esitettiin kolme skenaariota Euroopan tulevaisuuden suhteen: koteloitu Eurooppa, riisuttu Eurooppa ja joustava unionin kehityssuunta, jota myös moniytimiseksi kuvattiin, jota käsitettä pidettiin ainakin sekä suuren valiokunnan että ulkoasiainvaliokunnan lausunnoissa kohtuullisen epäonnistuneena, johonka kritiikkiin kyllä yhdyn, koska se antaa käsityksen vähän siitä, että moniytimisyys johtaisi myös ristiriitaisuuteen. Kysymys on lähinnä ehkä eri vauhdeista ja juuri joustavuudesta.

Myös tulevassa Suomi-osassa, päinvastoin kuin ed. Pulliainen ymmärtää puheeni, tulee olemaan erilaisia skenaarioita, myös niiden vahvuustekijöiden analyysiä, joita Suomella on, ja arvioita siitä, jos näissä ei onnistuta, mitkä sitten voivat olla vaihtoehdot. Siellä tulee olemaan myös joiltakin yhteiskunnan alueilta erillisiä skenaarioita: metsäteollisuudesta ja metsäpolitiikasta, energiapolitiikasta lyhyesti jne. Uskon, että silloin, kun se on täällä käsiteltävänä, myös tulevaisuusvaliokunnan nyt tekemälle työlle syntyy kyllä edellytyksiä mennä eteenpäin.

Sen vuoksi pidänkin itse asiassa tavallaan tulevaisuusvaliokunnan tekemää rajausta erinomaisena siksi, että nythän me saamme aidon vuorovaikutuksen hallituksen ja toisaalta eduskunnan käymän keskustelun välillä. Koko se työ, mitä tulevaisuusvaliokunnassa on tehty tavallaan Suomen vahvuustekijöiden näkemiseen ja näiden lävistävien vahvuustekijöiden analysoimiseen, josta täälläkin on puhuttu, antaa nyt mahdollisuuden verrata sitä, minkälaisia näkemyksiä sitten tässä työssä on ollut hallituksen piirissä, jossa on ollut mukana tietysti myös poliittisen valmistelun lisäksi paljon erilaisia asiantuntijoita.

Vielä haluan korostaa sitä, että se, miksi aikataulu on ollut pulmallinen niin hallituksen valmistelun näkökulmasta kuin varmasti myös tulevaisuusvaliokunnan kannalta, on kuitenkin ollut juuri se, että tällä olisi vaikutusta kaikkeen siihen, minkälaisia päätöksiä nyt juuri teemme, että sillä olisi strategista ohjaavuusmerkitystä, että se ei olisi prosessi, joka päättyy vaalikaudella, pannaan mappi ö:hön ja seuraavalla vaalikaudella tehdään jokin toinen ja pannaan taas mappi ö:hön. Tällainen menettelytapa olisi suurta haasketta.

Hallituksen selonteossa Euroopan tulevaisuuden kehityksen haasteet kirjattiin kolmeen Suomen kannalta tärkeään kehityssuuntaan. Ensinnäkin Euroopassa Suomen tulee pyrkiä rauhan vahvistamiseen, vakauden tavoitteluun. Tältä puolelta voin sanoa, että kaikki ne tavoitteet, joita hvk:ssa on ollut, ovat Suomen puolelta juuri sitä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta, tämän kehityslinjan vahvistamista.

Selonteossa todettiin myös hyvinvoinnin edis-

täminen suureksi haasteeksi. Tämä on erityisesti tärkeä asia sillä tavalla, että kysymys on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä hyvinvoinnista. Tähän erityisesti tullaan paneutumaan Suomi-osassa.

Kansalaisten aseman ja oikeuksien parantaminen oli yksi keskeisistä isoista tavoitteista, joita Suomella on suhteessa eurooppalaiseen yhteistyöhön. Itse ainakin pidin erinomaisen paljon tulevaisuusvaliokunnan jaottelusta pieneen ja suureen demokratiaan, joka on mielestäni hyvin hyvä tapa katsoa demokratian kehittämiseen liittyviä erilaisia mahdollisuuksia, joita ei suinkaan tietenkään pidä nähdä minään uhkina vaan suurina mahdollisuuksina.

Tässä yhteydessä ei ehkä ole syytä ryhtyä käymään läpi kaikkea sitä työtä, jota hvk:ssa, hallitustenvälisessä konferenssissa Suomen puolelta on tuotu esille. Erittäin tärkeitä kysymyksiä ovat olleet sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset ja kuluttajasuojaan liittyvät näkemykset. Myös Raha- ja talousliiton osalta, Emuun valmistautumisesta eduskunnalla on mahdollisuus vielä kevätkauden kuluessa käydä keskustelua niistä tavoitteista, joita meillä on ollut toimivan Raha- ja talousliiton suhteen.

Tässä mielessä paljon parempia yhteyksiä tulee arvioida sitä, miten ne näkemykset, joita eduskunnalla on ollut suhteessa EU-työhön ja vastaavasti hallituksella sen omassa valmistelussa on ollut, ovat myös toteutumassa. Sehän nähdään juuri sitten, kun on lopputulema hvk:sta aikaan saatu, mikä on ollut Suomen panos ja mitä on saatuläpi. Tällä hetkellä voin vain sanoa, että Suomen aloitteellisuus on ollut kiitettävää.

Ed. H a a t a i n e n : Arvoisa puhemies! Minuakin tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä kiinnostaa erityisesti talouden ja hyvinvointiyhteiskunnan dilemma, joka tässäkin keskustelussa on nyt puhuttanut. Tulevaisuusvaliokunnan varajäsenenä olen saanut osallistua valiokunnan työskentelyyn ajoittain ja täytyy sanoa, että tulevaisuusvaliokunnan työ on ollut varsin mielenkiintoista, uutta luovaa ja kannustavaa, jos ajattelee kansanedustajan työtä, vaikkakaan ei rahallisessa mielessä.

Nyt, kun lähestytään vuosisadan loppua, asiat tuntuvat olevan monella tavalla uudelleenarvioinnin edessä. Sanotaan, että hyvinvointiyhteiskunnan kultakausi on lopussa, aika, jolloin vauraus, täystyöllisyys, tasa-arvo näyttivät olevan tasapainoisessa suhteessa. Peräänkuulutetaan uudelleenarviointia, mutta onko vaurauden kasvun pysähtyminen todellinen syy uudelleenarvioinnille tilanteessa, jossa tiedämme, että Oecd-maiden bruttokansantuotteet ovat kasvaneet öljykriisin jälkeen 45 prosentilla.

Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta ja ongelmista on esitetty monenlaisia diagnooseja. Väitetään ensinnäkin, että hyvinvointiyhteiskunta vääristää markkinoita. Silloin ongelmaksi nostetaan työhön kannustamisen ongelmat, joista täälläkin on puhuttu. Missä määrin hyvinvointiyhteiskunta kannustaa työntekoon, säästämään tai investoimaan? Toiseksi ongelmaksi nostetaan väestön vanheneminen eläkepommeineen ja hoidon tarpeen kasvun mukanaan tuomine rahoitusongelmineen. Kolmanneksi varoitetaan globaalista taloudesta eli siitä, että huolimattomat, leväperäiset hallitukset ja kilpailukyvyttömät yritykset saavat markkinoilta armottoman rangaistuksen. Ongelmat ovat kaikkialla saman kaltaisia, mutta ratkaisumallit vaihtelevat: Eurooppaan jää kasvava työttömyys ja Yhdysvalloissa ongelmana on eriarvoisuus ja köyhyys.

Kaikkien tuntema tutkija Gösta Esping-Anderssen toteaa, että hyvinvointivaltioiden väliset erot vaikuttavat myös siihen, millaisia ratkaisumalleja on löydetty. Yhdysvalloissa, Uudessa-Seelannissa ja Englannissa on kasvatettu palkkaeroja ja leikattu kovalla kädellä sosiaaliturvaa. Saksa ja Ranska sekä Italia reagoivat työttömyyteen rahoittamalla varhaiseläkkeelle siirtymistä ja muita työmarkkinoilta poistumisen muotoja. Pohjoismaiden strategiana taas 90-luvulle saakka on ollut työllisyyden parantaminen julkisia palveluja laajentamalla.

Myös meillä, kuten täällä puheenvuoroissakin, ratkaisun avaimiksi on esitetty Yhdysvaltojen tai Uuden-Seelannin mallia. Tiedämme kuitenkin, että Yhdysvalloissa yli miljoona työikäistä miestä istuu vankiloissa. Suuri osa väestöstä jää vaille riittävää terveydenhuoltoa, sosiaaliturvaa ja säädyllistä asumista. Kuinka paljon tämä kaikki on tullut maksamaan yhteiskunnalle sosiaalisten ongelmien kasvuna ja kansalaisten jokapäiväisen turvallisuuden järkkymisenä?

Tulevaisuusvaliokunnan matkalla Lontoossa oli helppo tutustua konkreettisesti siihen, mitä uusliberalistiset kokeilut ovat tuottaneet: nuoret yksinhuoltajaäidit kerjäämässä kaduilla, alaikäisiä poikia käymässä nukkumaan klo 23 aikaan Trafalgar Squaren paikkeilla talonrappusyvennyksessä. Pojat olivat asuneet kadulla sanojensa mukaan jo lokakuusta lähtien, etsivät töitä, työpaikat ovat tiukassa. Tätäkö on Ison-Britannian

taloudellisesti dynaaminen vaihe? Iso-Britannia oli vielä vähän aikaa sitten sosiaalivaltion esimerkkimaa.

Kasvavaan taloudelliseen tehokkuuteen uskotaan siksi, että sen uskotaan tuovan mukanaan kasvavaa hyvinvointia. Taloudellinen tehokkuus ja tuottavuus on tietysti kaiken pohja ja perusta. Kansalaisten kannalta kysymys on kuitenkin viime kädessä siitä, miten hyvinvointi jaetaan ja miten se tehdään. Ne, jotka tarjoavat Uuden-Seelannin ja Yhdysvaltojen mallia, tarjoavat itse asiassa työllisyyden hoitoa tasa-arvon kustannuksella. Palkkaerojen kasvattamisesta ja sosiaaliturvan leikkaamisesta on tullut mantra, jota hoetaan ilman pidemmän aikavälin tarkastelua.

Kansalaispalkka nousee ajoittain keskusteluun. Pahimpien lamavuosien mentyä ohi ja työttömyyden hitaasti vähentyessä on kansalaispalkka tuotu ratkaisuksi monella taholla sosiaaliturvan rahoitusongelmiin ja työttömyyden poistajaksi. Kansalaispalkasta käytiin keskustelua aika vilkkaastikin 80-luvulla, jolloin olosuhteet olivat kuitenkin täysin toiset. Työllisyys oli hyvä, sosiaalimenojen osuus bruttokansantuotteesta alle eurooppalaisen keskitason.

Kansalaispalkka- ja perustulomalleja on esitetty monenlaisia ja lukuisia ja esitettiinpä jo taannoin kansalaisajattelupalkkaakin. Kansalaispalkkamallit ovat kuitenkin toistaiseksi olleet hyvin epämääräisiä ja tarkemmilta kustannusvaikutuksiltaan, kun lasketaan, hyvin kalliita. Niiden kokonaisvaikutuksia on vaikea arvioida. Yleinen kaikille maksettava tuki ei tulisi ainakaan halvemmaksi kuin nykyinen syyperusteinen järjestelmä.

Tämä meidän syyperusteinen sosiaaliturvammehan perustuu historian moniin tekijöihin. Teollisuusmaissa etuuslajit ovat pääpiirteissään olleet samanlaiset. Työkyvyn menetyksen aikana korvausta maksetaan joko sairausvakuutuksesta tai työeläkevakuutuksesta. Työttömyyden aikana toimeentulo on turvattu työttömyysvakuutuksista. Etuuksien tasot vaihtelevat eri järjestelmissä, mutta yleisenä tavoitteena on, että entinen toimeentulon taso voidaan mahdollisimman hyvin säilyttää sairauden, työkyvyttömyyden tai vanhuuden kohdatessa eli silloin, kun ei pysty tekemään töitä. Myös työttömyyden aikana järjestelmän on turvattava riittävä toimeentulo ja ansionmenetyksen korvaus.

Kansalaispalkkakeskustelussa toiseksi kriteeriksi on haluttu nostaa kannustevaikutukset. Tällä kai tarkoitetaan sitä, että sosiaaliturvan taso ei saa muodostua esteeksi työhön hakeutumiselle. Lähinnä tällöin tarkoitetaan työttömyysturvan tasoa. Kuitenkaan turvan taso ei nykyisinkään ole kuin alle kansainvälisen keskitason. Minä uskon, että kannustinloukkujen varsinainen syy onkin erilaisten muiden tukien ja työn vastaanottoon liittyvien kustannusten yhteisvaikutuksessa eikä niinkään tässä järjestelmässä.

Myös kansalaispalkkamallin ongelmana on kannustinvaikutukset. Nykyinen järjestelmähän on selkeästi työkeskeinen ja kannustaa työntekoon. Järjestelmä pitää yllä taloudellista kasvua ja näin luo omalta osaltaan edellytyksiä parempaan työllisyyteen. Kansalaispalkkamalli siirtäisi myös sosiaaliturvan rahoituksen veronmaksajien harteille entistä enemmän. Nykyjärjestelmässähän maksut kerätään työnantaja- ja työntekijämaksuilla sekä verovaroin. Jos halutaan verotusta kuriin ja sitä alentaa, ei kansalaispalkka minun nähdäkseni silloin ole se ratkaisu.

Liian usein minusta tänä päivänä unohdetaan, että sosiaalipolitiikalla on edelleen merkittävä rooli kansallisen yhtenäisyyden rakentajana ja uusintajana. Yhteiskunnallinen vakaus ei synny itsestään, eikä ole olemassa mitään sellaista erityistä pohjoismaista ihmislajia tai rotua, joka suostuu sietämään mitä tahansa kohtelua tai mitä tahansa järjestelmää. Ajatellaanpa tänä päivänä, mikä ajoi suomalaiset kansalaissotaan 80 vuotta sitten, ei varmaankaan vähiten kuilu köyhien ja rikkaiden, omistavien ja varattomien, välillä. Nykyaikana vain konfliktit ovat erilaisia. Ne yksilöityvät. Protesti kanavoituu ihmisyksilöiden epätoivoisina tekoina.

Minusta hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus riippuu kyvystämme säilyttää laaja, universaali eli kaikille tuleva palveluihin perustuva malli. Sen avulla olemme kaventaneet yhteiskuntaluokkien eroja, mahdollistaneet nykyiselle keskiluokalle nousun pientilallisista ja työläisperheistä. Hyvinvointimallin säilyttäminen, josta täällä on keskusteltu, ei merkitse pysähtymistä, vanhojen kaavojen itsetarkoituksellista säilyttämistä. Sitä voidaan uudistaa ja kehittää. Niin täytyykin tehdä, ja siihen myös kantaa otettiin tässä mietinnössä.

Tänään meidän katseemme pitäisi kuitenkin kohdistua paria vuotta pidemmälle. Tänä vuonna 80 000 suomalaista täyttää 50 vuotta. Mukavia juhlia on tulossa. Vuosina 46—49 syntyneet eli suuret ikäluokat alkavat jäädä eläkkeelle vuonna 2004, mikäli nykyinen, noin 58 vuoden

iässä tapahtuva eläkkeellesiirtyminen jatkuu samaa tahtia. Siihen on itse asiassa seitsemän vuotta aikaa. Vaikka eläkkeellesiirtyminen alkaisikin 65 vuoden iässä, niin kuin haluttaisiin, silti poistuma on reilun kymmenen vuoden kuluttua valtava työmarkkinoilta.

Kun ongelmat ovat suuria, on ihmisellä taipumuksena käpertyä nykyisyyteen ja tämän hetken ongelmiin. Katse pitäisi nyt nostaa ylös ja pidemmälle. Minusta hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden pelastaa vain aktiivinen työvoimapolitiikka ja koulutukseen investoiminen. Meidän pitää uskoa ihmisiin ja heidän kykyihinsä. Mahdollisuus elinikäiseen koulutukseen sekä liikkuvuuden ja työntekijöiden ehdoilla tapahtuvan joustavuuden lisääntyminen ovat tulevaisuuden freeway tai highway ulos nykyisestä umpikujastamme. Tämä on myös tässä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä johtolankana.

Usein perustellaan eurooppalaisen tai pohjoismaisen mallin leikkauksia Aasian halvemmilla työvoimakustannuksilla. Nämä Aasian halvemmat työvoimakustannukset ja sosiaalimenot ovat lyhytnäköisiä perusteluja leikata omaa hyväksi koettua turvaverkkoamme. Aasian kasvavissa talousmahdeissa joudutaan myös kohtaamaan kansalaisten kasvavat vaatimukset työolojen parantamiseksi ja palkkaerojen kaventamiseksi. Sielläkin ammattiyhdistysliike on voima, joka joudutaan ottamaan huomioon siellä, missä sillä on toimintamahdollisuus.

Uskokaamme itseemme. Minusta koulutusjärjestelmäämme pitää uudistaa. Sen pitää kannustaa itsenäiseen ajatteluun ja aloitteellisuuteen. Se on aloitettava jo päiväkoti- ja peruskouluiässä. Meillä on jo nyt korkea koulutustaso. Nyt tarvitaan sitä avainta, joka antaa rohkaisua ihmisille uskaltaa uuden luomiseen ja innovaatioihin.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haatainen hyvässä puheenvuorossaan esitti, että uudelleenarviointi on edessä, koska meillä on vauraus laskemassa. Mielestäni vaurauden käsitettä voitaisiin, ainakin kun puhutaan tulevaisuudesta, vähän laajentaa nimenomaan sille puolelle, että se on myös henkisen hyvinvoinnin rappeumaa, jos näin tapahtuu, ja siitähän me olemme huolestuneita nimenomaan syrjäytyneisyyden esiinmarssissa ja sen ongelman tulemiseen yhteiskuntaan.

Siitä aasinsilta työttömyysturvaan. Olen samaa mieltä ed. Haataisen kanssa, että Suomessa työttömyysturva ei ole korkea, se on varmasti ihan kohdallaan, mutta ansiosidonnaisen työttömyysturvan aikaperiodi, lähes kaksi vuotta, on kyllä liian pitkä. Myöskin ansioturvalla olevat ihmiset sanoneet, että se voisi olla lyhyempi, jotta aktiivisuus työn etsimisessä voisi alkaa vähän aiemmin.

Olen samaa mieltä, että kannustinloukut todella eivät muodostu sosiaalietuuksista, mutta yhteensovittamisesta ne muodostuvat esimerkiksi asumistuen kohdalla, ja siinä, niin kuin puheenvuorossani sanoin, me emme vielä ole edistyneet.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haatainen otti esille kansalaispalkan, jota kuitenkin kutsuisin nykyaikana kansalaisrahaksi, ettei verottajaa aina kutsuta ensimmäisenä paikalle. Hän oli sitä mieltä, jos ymmärsin oikein, että tokkopa sillä kuitenkaan tulevaisuutta on, niin näppärä väline kuin se onkin.

Minulla taas, arvoisa puhemies, on toisenlainen näkemys. Jos otetaan realiteettina se, että meillä on nyt pitkäaikaistyöttömiä 130 000-150 000 ja syrjäytyminen jatkuu erittäin kovaa vauhtia, ja jos tästä aiotaan työnteon avulla päästä jonkinlaiseen syrjäytymisen poistavaan kehitysuraan, kyllä se edellyttää silloin, että kansalaisraha todella otetaan käyttöön pohjaksi pätkätöitten tekemiselle yhteiskunnan realiteetit tunnustaen.

Arvoisa ed. Haatainen, otitte aivan oikean asian esille. Uskokaa siihen kansalaisrahaan ja tehkää töitä sen hyväksi, että se myöskin käytännössä toteutuu. Sen rahoitus on olemassa meidän sosiaaliturvamme potissa.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista kuulla, että ed. Haatainen oli valmis ja vieläpä vahvasti uudistamaan hyvinvointiyhteiskuntaamme. Valiokunnan ehkä oleellisin lausumaehdotus eduskunnalle on se viimeinen: "Hallitus tekee ennakkoluulottoman tilanneanalyysin valtion tehtävistä ja hyvinvointiyhteiskunnan vahvuuksista ja heikkouksista. Tulosten pohjalta pitää uudistaa hyvinvointivaltiomallia, niin että se vastaa sille asetettuihin tehtäviin ja luo ihmisille tasavertaiset mahdollisuudet menestykseen."

Toivon, että sosiaalidemokraatit viestittävät ministeri Alholle, että hallituksen selonteon kakkososassa voidaan jo antaa selkeät suuntaviivat, miten tämä työ on saatettu liikkeelle. Omalta osaltamme, kokoomuksen puolelta, tietenkin

voimme tehdä samat viestitykset niin ministeri Heinoselle kuin meidän muille ministereillemme.

Tämä on erityisesti sen takia tärkeää, että oleellista on nimenomaan yhteiskunnan toimivuus eikä se, että meillä on vahvoja, vakaita rakenteita. Otetaan nyt esimerkiksi vaikka päivähoito, jossa pitäisi lopultakin päästä lasten kannalta elämiseen, oppimiseen, uutta luovaan toimintaan, laatuun eikä vain siihen, että päivähoito lainsäädännön kautta on luotu pakolliseksi järjestelmäksi, joka on kansalaisille kohtuullisesti turvattu.

Ed. Haatainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Tuloselle olen samaa mieltä, että näitä kannustinvaikutuksia on syytä pohtia ja yhteisvaikutuksia edelleen ja siinä varmaan olemme samaa mieltä.

Ed. Pulliaiselle: Minusta tämmöinen kansalaisraha tai kansalaisajatteluraha on vähän sellainen periksi antamisen strategia. Minusta tärkeintä olisi puhua nyt työn jakamisesta. Se on huomattavasti parempi lääke kuin puuttua meidän sosiaaliturvajärjestelmäämme, joka on hyvä, toimiva ja joka koetaan legitiimiksi. Se on hyvin hyväksytty kansalaisten ja veronmaksajien keskuudessa.

Ed. M. Markkulalle: minusta hyvinvointiyhteiskuntaa ja sosiaaliturvajärjestelmää pitää aina kehittää mukana muuttuvassa yhteiskunnassa. Työn tekemisen muodot muun muassa ovat muuttuneet, ja se edellyttää meiltä muutosta myös sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisessä. Tätä työtä ymmärtääkseni hallituksessa ollaan tekemässä. Puhun silloin näistä uusista työn muodoista.

Myös palvelujärjestelmän osalta olen samaa mieltä, että varmasti meillä on uudelleenajattelemisen aihetta, sillä palvelutarjonta elää edelleen kahdeksasta neljään -yhteiskuntaa ja maailma on tässä suhteessa hyvin paljon muuttumassa.

Ed. Viitamies: Arvoisa puhemies! Tuntuu vähän kurjalta tulla kesken tällaisen, jo tavallaan tulevaisuusselonteon seuraavaa vaihetta luotaavan debatin jälkeen pitämään puheenvuoroa, jonka pohjana on kuitenkin tämä tulevaisuusselonteon ensimmäinen vaihe eli tämä mietintö ja sen taustalla oleva hallituksen selonteko nimenomaan Euroopan tulevaisuudesta ja Suomen osasta siinä.

Valiokunnan mietintö alkaa lauseella: "Elämme murroskautta." Tulevaisuushan on kaikkina aikoina näyttänyt kuilulta, jonne katsoessa alkaa huimata. Jälkeenpäin tarkasteltuna asiat ovat sitten näyttäneet selvemmiltä. Historiallisessa tarkastelussa murrosajat suhteellistuvat ja yhteiskunnallisten ilmiöiden keskinäiset vaikutussuhteet tulevat näkyviin. Se, mikä menneisyydessä on tuntunut murrokselta, onkin jälkeenpäin katsottuna ollut vääjäämätöntä tai ainakin luonnollista. Siksi emme itse asiassa voi nytkään tietää, elämmekö murrosaikaa vai tuntuuko se vain meistä nyt siltä. Toisaalta voi sanoa, että Euroopan historia on ollut koko ajan yhtä murrosta.

Se, mitä voimme tehdä, on koettaa ottaa ajatusten ja ilmiöiden kaaosta haltuun käytettävissä olevilla välineillä. On kysyttävä, mikä menneisyydessä ja nykyhetkessä on sillä tavoin olennaista, että se vaikuttaa ihmisten elämään myös tulevaisuudessa. Nopeatahtinen yhteiskunnallinen muutos, jossa elämme, perustuu taloudellisen toiminnan vapauden syvenemiseen Euroopassa ja vapaan talouden laajenemiseen globaalisesti. Talouden vapauden kasvun taustalla on osittain teknologian vauhdikas eteneminen, ehkä jopa murroksenomainen eteneminen, hyppäys tietotekniikan alalla eteenpäin.

Mutta teknologian kehitys on ollut itse asiassa käynnissä jo pitkään, ainakin koko uuden ajan. Murrokselta aikamme tuntuu myös siksi, että muutoksella on niin luja vauhti. Yksittäisen ihmisen pitää kai tämän päivän maailmassa oppia enemmän uusia taitoja elämänsä aikana kuin ennen. Työn tuottavuuden kasvu perustuukin tuotannon tietointensiivisyyteen. Tästä seuraa, että yhteiskunnan tulee mielestäni tarjota mahdollisimman kattavasti ja tasa-arvoisesti yksittäisille ihmisille oppimisen mahdollisuuksia jo pelkästään tasa-arvon arvoperustan takia, mutta myös sen takia, että yhteiskunta voisi säilyä innovatiivisena, tuottavana ja vaurastuvana, sellaisena, jota tässä mietinnössä tiiviisti sanotaan menestyväksi. Erityisesti tämä vaatimus korostuu pienten kansantalouksien ja pienten kansojen osalla.

Kun vapaan talouden globalisaatio etenee, seuraa siitä yhä uusien inhimillisten resurssien tulemista sellaisen toiminnan piiriin, joka lisää sivilisaation kehitystä. Tästä aiheutunee aina vain lisää yhteiskuntien ja ihmisyksilöiden välistä kilpailua ja myös konflikteja. On nähtävissä teollistuneen maailman historiassa se, miten teollisen irtautumisen jälkeen seurasi nopeasti erilaisten tuhoisien konfliktien aika.

Lisäksi luonnonvarojen niukkuus ja ympäristön saastuminen asettavat haasteen kehityksen jatkumiselle hallittavana. Mielestäni politiikan

tärkeimpänä tehtävänä onkin antaa inhimillisille luovuudelle mahdollisuuksia ratkaista niitä ongelmia, jotka edellä mainittujen kehityskulkujen perusteella tulevat näkyviin. Jotta luovat yhteiskunnalliset ratkaisut olisivat arvokkaita, on politiikan ohjenuorana oltava rauhan, tasa-arvon ja yhteisvastuun pyrkimys.

Arvoisa puhemies! Onko Euroopalla sitten menestymisen mahdollisuuksia taloudellisen vapauden globalisaatiossa? Onko tasa-arvolla ja yhteisvastuulla yhteiskunnan keskeisinä arvoina elämisen mahdollisuuksia taloudellisen vapauden syvetessä ja taloudellisen kilpailun kiristyessä? Sanalla sanoen: Voidaanko hyvinvointiyhteiskuntaa toteuttaa myös jatkossa? Oma vastaukseni kaikkiin näihin kysymyksiin on myönteinen. On mahdollista menestyä. On mahdollista toteuttaa tasa-arvoa ja yhteisvastuuseen tähtäävää hyvinvointiyhteiskuntaa. Taloudellisen toiminnan vapaus on itse asiassa ollut pitkällä aikavälillä sosiaalisen tasa-arvon ja demokratian edellytys.

Eurooppa hakee uutta kilpailukykyä taloudellisella ja poliittisella integraatiolla, joka todennäköisesti tulevaisuudessa etenee ja jonka pitääkin edetä riippumatta ajankohtaisen Eurooppa-keskustelun eri ulottuvuuksista. Suomen menestymisen kannalta on tärkeää, että olemme mukana tässä prosessissa sillä tavalla, joka meille sopii. Minä en ole huolissani taloudellisen vapauden lisääntymisestä sinänsä. Valtion, tai millä nimellä demokraattisesti hallittua julkista valtaa nimitetäänkään, tehtävänä on hallita kokonaisuutta. Markkinoille on annettava se, mikä niille kuuluu. Tärkeää on, että samalla ratkaistaan poliittisesti rauhan ja vakauden kysymyksiä, ympäristönsuojelun kysymyksiä, työelämän pelisääntöjä, tulonsiirtojen menetelmiä, hyvinvointipalveluiden sisällön ja rakenteen kysymyksiä ja niiden rahoitukseen liittyviä menetelmiä.

Euroopan raha- ja talousliitto on tässä katsannossa maanosalle ennen kaikkea taloudellinen kysymys. Siirtyminen yhteiseen valuuttaan lisää taloudellisen toimeliaisuuden mahdollisuuksia, vapautta. Poliittisen päätöksenteon tulee integroitua samalla. Poliittisen päätöksenteon sisältökysymykset ovat olleet ja tulevat olemaan ennen muuta tahdon asia.

En näe syytä, ettei hyvinvointiyhteiskunnalla ole toiminnan edellytyksiä myös tulevaisuudessa ja nimenomaan tulevaisuudessa. Nykyinen työttömyyshän uhkaa itse asiassa hyvinvointiyhteiskunnan jatkuvuutta ja voidaan hyvin perustellusti kysyä, elämmekö nyt hyvinvointiyhteiskunnassa. Sen tunnusmerkistöön ainakin historiallisesti on liittynyt aina myös täys- tai lähes täystyöllisyys.

Jos Euroopan taloudellinen integraatio lisää Suomen mahdollisuuksia vaurastua ja luoda uusia työpaikkoja, lisääntyvät samalla myös tasa-arvoon ja sosiaaliseen yhteisvastuuseen tähtäävän politiikan mahdollisuudet. Näinhän tapahtui myös teollisen irtautumisen vaiheissa 1800-luvun lopun Euroopassa demokratian ja sosiaalisten uudistusliikkeiden syntyessä samanaikaisesti markkinatalouden kehittymisen kanssa.

Suomen lienee siis näistäkin syistä syytä omalta osaltaan lisätä vakautta ja integraation edellytyksiä Euroopassa.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on onnistunut kuvaamaan varsin hyvin muutosta Euroopassa, Euroopan tulevaisuutta. Paljon on jäänyt sanomattakin. Tällaisessa asiassa pelkän kirjallisen lopputuloksen arvosteleminen ei olekaan olennaista. Tärkeämpää on itse prosessi, se, että tulevaisuuden mahdollisuuksista ja mahdollisista maailmoista puhutaan. Uskon, että seuraava vaihe, jossa käsitellään nimenomaan Suomen tulevaisuudenkuvia, on vielä tätäkin mielenkiintoisempi. Siihenhän koko ajan ollaan ikään kuin jo debattivaiheessa siirtymässä. Näiden keskustelujen anti mitataan sitten siinä, kuinka tulevaisuusnäkökulma korostuu eduskunnan arkipäivän lainsäädäntötyössä. Ainakin sen pitäisi korostua.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Itselläni on ollut kunnia olla tulevaisuusvaliokunnan jäsenenä ja täytyy kyllä sanoa näin mietinnön tekemisen jälkeen, että olipas siinä melkoinen prosessi. Se oli äärimmäisen mielenkiintoinen, mutta vaati myös äärimmäisen paljon kärsivällisyyttä ja joskus jopa huumorintajua, mutta sinänsä, kuten täällä monet muutkin edustajat ovat todenneet, valiokuntatyöskentely on ollut äärimmäisen mielenkiintoista. Ainoa harmillinen puoli itseni osalta oli se, että tulin mukaan oikeastaan vasta siinä vaiheessa, kun mietintöä alettiin rustata. Sinänsä tämä pohja ja tausta ja ne väittelyt, mitä valiokunnassa kuulemma oli käyty oikein asiantuntijoiden kanssa, ovat jääneet kuulematta. Yhdessä kuulemisessa olin, missä asiantuntija ensimmäiseksi totesi, että tämä on kuulemma sellainen valiokunta, missä saa väitellä. Siinä mielessä varmasti työ on ollut jo alkuvaiheessa äärimmäisen mielenkiintoista.

Myös minä haluan tässä alussa osaltani kiittää niitä valiokunnan jäseniä, jotka todella paljon

tekivät töitä asian puolesta. Haluan kiittää myös oikeastaan opposition jäseniä. Harmillista, että täällä nyt ei ole ketään niistä paikalla, jotka valiokunnassa istuivat, mutta myös oppositio, lähinnä juuri keskusta, käyttäytyi äärimmäisen sivistyneesti valiokunnassa eikä ollenkaan oppositiolta vaikuttanutkaan, vaan meillä oli oikein mukavaa ja jopa yhteisymmärrystä tietyissä asioissa.

Tämä itse mietintöhän on tavallaan kuvaava, kärjistävä teksti. En tiedä, onko oikea sana, mitä täällä on käytetty, että tämä on kompromissi, koska välttämättä tämä ei ehkä ole kompromissikaan, sen takia, että ei tässä ole mitään yhtä skenaariota tai yhtä linjaa, mikä olisi hyväksytty, vaan tässä on esitelty asioita ja tuotu esiin niiden eri puolia. Jos on tuotu jonkun tutkijan näkökulma, niin on saatettu sitten perään pistää jonkun toisen tutkijan näkökulma, joka on asiasta eri mieltä. Minun mielestäni tämä mietintö pitääkin nähdä enemmän kertovana, kuvaavana ja kärjistävänä, lukuun ottamatta tietenkin aivan loppua, missä ovat valiokunnan varsinaiset kannanotot, jotka mielestäni ovat erittäin hyviä, ja niistä todella laaja yksimielisyys syntyikin.

Se, mikä mielestäni tässä on oikein hyvää, on, että vaikkakin tässä on valittu johtavaksi teemaksi menestys ja tämä on aika paljon talouspainotteinen, niin tässä on kuitenkin muistettu heti alussa mainita, kuinka tärkeätä on ympäristönäkökulma ja kestävä kehitys, sekä tuotu esiin sosiaalinen puoli eli pyrkimys tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin. Eli nämä inhimilliset puolet on myös sisällytetty tekstin alkuun ja loppuosaan ja kyllä niitä välistäkin aina silloin tällöin löytää.

Mutta sitten tullaankin vaikeimpaan osaan eli siihen, että pitkälti jopa nämä valiokunnan kannanotot saati muutkin hyvät asiat mietinnössä ovat ikään kuin tavoitteita. Ne ovat niin yleisiä tavoitteita, että niistä on äärimmäisen helppo olla yksimielinen. Kyllä haluaisin nähdä sen edustajan tässä salissa, joka voisi sanoa, että minä en kannata sosiaalista tasa-arvoa, (Ed. S. Pietikäinen: Kyllä niitäkin löytyy!) tai uskaltaisi sanoa ääneen, että ympäristönäkökulmasta meidän ei pitäisi kannattaa kestävää kehitystä.

Mutta sitten kun mennään itse keinoihin, niin varmasti jatkossa tuleekin paljon enemmän ongelmia, tulee näkökulmaeroja. Saa nähdä, millainen mietintö valiokunnasta sitten mahdollisesti putkahtaa.

Oikeastaan tavoitteiden ja keinojen välistä kuilua mielestäni kuvaa hyvin se, että ei tarvitse kuin kuunnella ryhmäpuheenvuorot, niin jopas jotakin: siinähän sitä sitten oltiin, ei varmasti oltukaan kovin yksimielisiä toivotusta tulevaisuudesta salin vasemmalla tai salin oikealla puolella tai ainakin puhujasta tietenkin riippuen. Esimerkiksi opposition edustajien ryhmäpuheenvuoron käyttäjästä ed. Karjulasta voisin sanoa, että juuri häntä äsken kiitin valiokuntatyöskentelystä, mutta siinä vaiheessa kun sitten puhujakorokkeelle mentiin ja pidettiin ryhmäpuheenvuoro, niin hän muuttui oitis opposition ja keskustan kansanedustajaksi ja muisti haukkua Lipposen hallituksen, mikä tietenkin on tärkeätä myös tässä. Eli saatiin oppositiopanostus tässä salissa viimeistään mukaan, vaikka sitä valiokunnassa onneksi ei tullutkaan. Ihan samalla lailla hallituskumppanin ed. M. Markkulan ryhmäpuheenvuorossa, vaikka ymmärsin ed. Markkulan näkemyksiä ja arvostin niitä valiokunnassa, kuitenkin ensimmäisenä putkahti Salzburgin manifesti tai peräti Helsingin manifesti. Kuitenkaan itse en välttämättä ole jatkossa kannattamassa toimenpiteitä, mitä tähän sisältyy.

Minun mielestäni voisi sanoa näin, että kaikkien on äärimmäisen helppo olla samaa mieltä esimerkiksi siitä, että politiikalla pitää ohjata taloutta. Ainoastaan ed. Penttilä tuntui täällä olevan siitäkin asiasta eri mieltä ryhmäpuheenvuorossaan. Muuten tästä on hyvä olla samaa mieltä, mutta heti jos rupeamme puhumaan, millaista yhteiskuntaa tai mitä tällä politiikalla halutaan tehdä, niin siinä viimeistään tulee erilainen näkökulma.

Toinen hyvä esimerkki mielestäni on se, että me kaikki olimme yksimielisiä siitä, että jatkossa on hyvin nopealla aikavälillä tutkittava hyvinvointiyhteiskunnan vahvuudet ja heikkoudet, mutta melkeinpä jo siitä, kummassa järjestyksessä se sanotaan, vahvuudet ja heikkoudet vai heikkoudet ja vahvuudet, oli vähällä tulla jonkin verran erimielisyyttä, eli näihin asioihin sisältyy aivan selvästi erilaisia arvolatauksia.

Oikeastaan se, mihin haluaisin tässä puheessa pääasiassa puuttua, onkin ollut tämä viime aikoina niin muodikas hyvinvointiyhteiskunnan mallin kyseenalaistaminen. Minä väitän, että se on nykyään muotia. Ensinnäkin ne poliitikot, jotka sitä kovin paljon vaativat, ovat jatkuvasti parrasvaloissa ja toiseksi myös ne tutkijat, jotka tätä voisinko sanoa virttä veisaavat, palstatilaa saavat paljon enemmän. Hyvin paljon vähemmälle jäävät toisen suuntaiset tutkimustulokset ja tutkijoiden näkökulmat, jotka eivät suinkaan puhu hyvinvointiyhteiskunnan kriisistä.

Mutta tämä meidän valiokuntamme mietintö on siinäkin mielessä ihan mukava, että täältä jokainen voi valita aina sen kohdan, mikä itseä miellyttää, koska täällä on juuri tuotu esiin eri näkökulmia. Itse tietenkin poimin täältä heti sivut 47—48, missä valiokunnassa tosiaan me huomasimme sen, että hyvinvointivaltion kriisikeskustelustakin ollaan erimielisiä tutkijoiden parissa, onko se tekaistu kriisi, onko se olemassa vai ei. Jotkut tutkijat ovat olleet jopa sitä mieltä, että kun puhutaan hyvinvointiyhteiskunnan kriisistä, niin kyse saattaakin olla tieteen objektiivisuuden kriisistä, eli siis tavallaan ekonomistit ovat siirtyneet tekemään politiikkaa ja näillä väitteillään ohjanneet poliittista päätöksentekoa, mikä on mielestäni kyllä aika hurja juttu. Mutta valitettavaa on kyllä se, että mielestäni tällä hetkellä tiedotusvälineissä ja joka paikassa enemmän huomiota saavat nimenomaan hyvinvointiyhteiskuntaa kyseenalaistavan puolen näkökulmat.

Meillä valiokunnassa sanottiinkin, että okei, kun olemme tulevaisuusvaliokunta, niin eikö meidän todellakin itsekin kuulu kyseenalaistaa, johon minä sitten kommentoin, että toisaalta, jos haluamme olla oikein hyvä tulevaisuusvaliokunta, niin ehkä meidän sitten pitäisi kyseenalaistaa tämä tällä hetkellä niin muodikas hyvinvointiyhteiskunnan kyseenalaistaminen ja miettiä sitä, mikä siinä on totta ja mikä ei. Sen suuntaiset näkökulmat, että tämä mallimme on vanhanaikainen, ja se, että on hyvin muodikasta vaatia sosiaaliturvan purkua ja kaikkea muuta, on minua itseäni tässä julkisessa keskustelussa todellakin hyvin paljon häirinnyt.

Oikeastaan, kun nykyään tuntuvat olevan jollakin tavoin vallalla kaikki liberalistiset ja uusliberalistiset näkemykset ja muut, niin siihen vedoten haluaisin mainita eräästä artikkelista, minkä löysin muutama viikko sitten, taitaa olla jo kuukausia sitten ilmestyneestä Suomen Kuvalehdestä. Tämän artikkelin on kirjoittanut Mikko Heikka.Minun täytyy kyllä myöntää, että minä en tiedä tämän ihmisen taustoja. Tietenkin ajattelin, että kun kysymys on Suomen Kuvalehdestä, niin hän hyvinkin saattaa olla joku porvari, mutta jos hän sellainen on, niin äärimmäisen fiksu sellainen. Nimittäin täällä on todella hyvä artikkeli nimeltä "Irti rajattomasta liberalismista". Tässä kuvataan sitä, että erilaisilla ideologeilla ja ismeillä, jos niitä ei säännellä, on taipumus muuttua omaksi irvikuvakseen. Tässä sanotaan, että utopia muuttuu dystopiaksi, kuten kävi esimerkiksi sosialismille.

Hän puhuu liberalismista seuraavasti: "Maailmaan on muodostunut suunnaton irrallinen pääomavirta, joka etsii vain ja ainoastaan voittoja. Vapaasti liikkuva pääoma siirtyy haukkana sinne, missä se saa parhaan tuoton, ja parhaan tuoton se saa tietysti siellä, missä palkat ovat alhaalla ja sosiaaliturva olematon. Liikkuva pääoma toteuttaa näin liberalismin utopiaa. Jo pelkät arvailut kansainvälisten sijoittajien liikkeistä saavat hallitukset supistamaan sosiaaliturvaa ja leikkaamaan palkkoja. Seurauksena on, että yhteiskunnat eriarvoistuvat ja jakaantuvat kahtia. Liberalismin suuri unelma muuttuu pian vastakohdakseen, ellei jotain tehdä yhteiskuntamme jakautumisen estämiseksi.

Ohjaimissa tulisi olla päättäjiä, joilla on selkeä poliittinen ja inhimillinen tahto. Johtajien tulisi ensinnäkin luoda maailmankaupan organisaatio, joka suunnittelee maailman luonnonvarojen oikeudenmukaista käyttöä ja oikeudenmukaista tulonjakoa. Etusijalla ovat köyhät, osattomat ja yhteiskunnan alaluokat. Toiseksi päättäjien olisi luotava pääomamarkkinoille mekanismeja, joilla ohjata spekulatiivisia pääomavirtoja." Mikäli tämä onnistuttaisiin kirjoittajan mielestä tekemään, niin siinä tapauksessa liberaismi ei muuttuisi omaksi irvikuvakseen vaan voisimme saada oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman. Minun mielestäni tämä on aika hyvää ja oikeastaan koskettavaakin tekstiä.

Oikeastaan me valiokunnassa olemme puuttuneet samaan ongelmaan. Siellä on yksi oma kappalekin siitä, kun puhumme vastuuttomasta tuotantokustannusten ulkoistamisesta. Siinä on pitkälti kysymys saman tyyppisestä asiasta. Valiokunnan mietinnössä todetaankin, että jos ei politiikan kautta tartuta tähän, niin yhteiskunnat alkavat voida pahoin. Mielestäni nämä ovat parhaita kohtia, mitä ilmi tulee. Toki ne ovat haasteita, valtavan suuria haasteita ja nimenomaan sellaisia haasteita, joita Suomi ei yksin pysty hoitamaan vaan yhteistyössä muiden kanssa. Loppujen lopuksi ei tietenkään riitä pelkkä Euroopan taso, vaan kyllä sen pitäisi olla globaalimpi taso, ja siinäpä sitä sitten ollaan. Mielestäni meidän täytyy kuitenkin kaikin voimin pyrkiä olemaan mukana tässä keskustelussa ja tuomaan tätä ajatusta esille.

Täällä on paljon puhuttu siitä, että politiikan tulisi ohjata markkinoita. Ed. Penttilä oli oikeastaan ainoa, joka sanoi, että näin ei tulisi olla. Tässä yhteydessä haluaisin esittää hänelle kyllä vastakysymyksen siinä mielessä, että pitääkö sitten markkinoiden ohjata politiikkaa. Varmasti

vastaus meidän kaikkien mielestä on, että ei pidä. (Ed. Aittoniemi: Jossain määrin!) — Jossain määrin ed. Aittoniemen mielestä.

Toisaalta minun mielestäni on kuitenkin aika hassua, että samalla kun puhutaan, että politiikan pitää ohjata markkinoita, samaan aikaan me emme oikeastaan kykene tai ehkä halua todella ohjata niitä, vaan suorastaan hyvinuseassa poliittisessa ratkaisussa tässäkin talossa on jo vuosia, ei pelkästään pahan Lipposen hallituksen aikana vaan jo paljon aikaisemmin, ikään kuin kumarrettu sellaisille asioille, että emme saa tehdä päätöksiä, joista markkinat mahdollisesti suuttuvat. Minun mielestäni, jos markkinavoimat käsitetään tällaisena käsitteenä, että ne ovat joku kaukainen uhka, joka suuttuu, jos teemme väärän päätöksen tai emme leikkaa sosiaaliturvaa, näitä markkinoita nimenomaan pitäisi politiikalla jatkuvasti pyrkiä ohjaamaan tulevaisuudessa.

Sitten ihan muutama asia vielä työllisyydestä. Täällä ed. Markkula puhui hyvin pitkään ja hartaasti Salzburgin manifestistä, kuinka hyvä ideologia siinä on taustalla jne. Oikeastaan täällä on tullut muissakin puheenvuoroissa esiin, että työnteon pitää olla aina kannattavaa ja siksi on purettava ansiosidonnainen työttömyysturva ja sen takia on palkkaeroja kasvatettava mahdollisimman suuriksi ja sen takia on pidettävä minimipalkat mahdollisimman alhaalla.

Kyllä minä nyt toisaalta edelleenkin haluaisin myös tässä niin kuin äsken vastauspuheenvuorossani kyseenalaistaa sen ajattelutavan, onko meidän työttömyytemme ainoa ongelma todellakin se, että meillä ei ole kannustava järjestelmä. Minä uskon siihen, että suurin osa työttömistä ihmisistä, jos heillä olisi työpaikka mihin mennä, kyllä mieluummin menisi sinne työpaikalle kuin lojuisi sohvalla. Varmasti kannustinongelma on ongelma, mutta ei suinkaan suurin ongelma.

Sitten toisaalta sekä meidän mietinnöstämme että ed. Markkulan puheenvuorosta tuli esiin se, että vanhanaikainen työn jakamisajattelu ei ole mikään ratkaisu. Mutta kyllä minä itse olisin sitä mieltä, että pitemmän päälle ehkä ainoa työttömyysongelman ratkaisu on työn jakaminen laajassa mielessä. Me olemme nyt tehneet tällä kaudella pieniä askeleita, on tullut vuorotteluvapaajärjestelmä ja muuta, mutta ne eivät ole käytännössä vielä oikein johtaneet mihinkään. Mutta ehkä me näemmekin vasta kymmenen vuoden päästä sen tilanteen, mikä meidän olisi pitänyt hoksata kymmenen vuotta sitten eli tänä päivänä, että jaetaan työtä entistä tehokkaammin, totta kai alkuun vapaaehtoisuuteen perustuen jne.

Minä uskon tähän ihan tosissani. Minulta eräs ihminen kerran kysyi, miksi te ette siellä eduskunnassa tajua, että työn jakaminen on ainoa vaihtoehto, että mitään muuta tähän ongelmaan ei ole löydettävissä. Minä silloin vastasin hänelle, että kyllä se täällä tiedostetaan, mutta yksi ongelma on se, että politiikka on äärimmäisen hidasta. Kun keksitään oivallus, se keksitään ensinnäkin vähintäänkin kymmenen vuotta liian myöhään, ja sitten kun se keksitään ja yritetään vielä toteuttaa sitä, niin se on todella hidasta puuhaa ja vie aikaa.

Ihan samalla lailla työn jakamisongelma on verrattavissa ympäristöasioihin. Emme me vielä kymmenen vuotta sitten olleet kovin tietoisia ympäristöasioista. Nyt me olemme tajunneet vihdoinkin sen, että jätteitä voi esimerkiksi lajitella, ja pikkuhiljaa alkaa tulla talojen pihaan komposteja ja muuta sellaista. Eli me olemme tässäkin kehityksessä armottomasti jäljessä. Sen takia onkin varmasti hyvä, kun meillä on pystyssä tulevaisuusvaliokunta, joka miettii näitä asioita.

Oikeastaan tässä oli työllisyydestä kaikki.

Arvoisa puhemies! Olen itsekin sitä mieltä, että hyvinvointiyhteiskuntaa voi parantaa. Muistaakseni ihan mietinnön otsikossakin lukee, että hyvinvointiyhteiskuntaa voi parantaa. Siitäkin käytiin keskustelua, onko tämä oikea sana vai ei. Edustan itse sitä puolta, joka on sitä mieltä, että sitä nimenomaan parannetaan tunnistamalla sen vahvuudet ja heikkoudet eikä lähdetä pelkästään siitä, että siinä on heikkouksia, se on romutettava ja on luotava jokin uusi, mahdollisesti ehkä modernimpi järjestelmä, jossa sallitaan tuloerojen kasvu ja ihmisten hyvinvointierojen kärjistyminen sillä periaatteella, että ne, jotka eivät ole laiskoja luonnostaan, menevät toki töihin ja tienaavat ja kukin yrittäköön itse ja pärjätköön omillaan, vaan mieluumminkin niin, että katsotaan, mikä on ajan haaste. Jos tarvitsee kehittää, niin kehitetään, mutta ei revitä koko mallia alas.

Vielä yksi asia , joka mielestäni on äärimmäisen tärkeä tulevaisuudessa ja joka todellakin liittyy tulevaan selontekoon ihan olennaisesti, eli hyvinvoinnin mittaaminen. Olen oikein tyytyväinen siitä, että valiokunta esittää mietinnössään, että bkt-mittausta laajempaa hyvinvoinnin mittausta täytyy saada aikaan. Ministeri Alho juuri äsken totesi, että asia on vireillä, mikä mielestäni on todella kiitoksen arvoinen juttu. Ministeri Alho puhui, että esimerkiksi sosiaalibarometrit,

joita on tullut, mittaavat ihmisten hyvinvointia. Se on ihan totta, näin on, mutta itse ainakin aika paljon pelästyinkin viimeisestä sosiaalibarometrin tuloksesta, jossa kerrottiin, että valtaosa väestöstämme toki selvisi lamasta hyvin. Joidenkin työssäkäyvien ja eläkeläisten elintaso oli jopa noussut, mutta sitten oli viidennes, pitkäaikaistyöttömiä, perusturvan varassa eläviä, syrjäytyneitä, ikäluokista nuoret, jonka hyvinvoinnin määrä oli laskenut. Tämä mielestäni oli sellainen kehityssuunta, joka täytyy pystyä tavalla tai toisella pysäyttämään. Valitsemmeko sitten tulevaisuudessa vaikka veronkevennykset, kun meillä on niin sietämätön verotus varsinkin hyvätuloisilla, vai valitsemmeko sen, että parannamme tämän viidenneksen elinoloja, joka tällä hetkellä on lamasta eniten kärsinyt?

Arvoisa puhemies! Tuli jo vähän saatesanojakin seuraavaan selontekoon, mutta uskon, että se on ihan hedelmällistä.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho totesi runsas tunti sitten puheenvuoronsa lopussa, että tulevaisuudesta puhumiseen ei yleensä liity tekeminen. Mutta kuten ed. Viitanen totesi ja kuvaavasti osoitti, niin kyllä tämän mietinnön tekeminen on todella ollut tekemistä. Humanistit käyttäisivät sanaa, että tämä on ollut raakaa tekemistä. Itse siitä jossain vaiheessa insinöörikielellä totesin, että tämä on pikemminkin ollut herkkää yhdessä tekemistä ja herkkää yhdessä oppimista, koska sitä kiistatta myös tässä politiikassa tarvitaan. Ehkä yhdessä oppimista muutamien tuntien ajan kaipaamme vielä ed. Viitasen kanssa, jos ajatellaan Salzburgin manifestia tai pikemmin ryhmäpuheenvuorossa kuuluttamaani Helsingin manifestia. Sanasta sanaan totesin nimenomaan, että "valiokunnan mietinnössä esiteltyjä ns. Salzburgin manifestin toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä pitäisi Suomessakin analysoida vakavasti ilman ennakkoluuloja".

Jos siitä puheenvuorosta ottaa ne viisi kohtaa, jotka mainitsin esimerkkeinä, niin ne ovat aivan muuta kuin mitä ed. Viitanen äsken totesi. Niihin sisältyvät ehkä ne, joista ollaan kohtuullisen lähelle yhtä mieltä: paikallinen sopiminen sekä palkka on maksettava tuloksen perusteella. Toki siinä oli selkeästi myös, että palkkaerojen pitää olla riittävät suuret, jotta ne ovat todella kannustavia ja houkuttelevia. Mutta oleellista on nimenomaan se, että me kokoomuksen puolelta peräänkuulutamme niitä rohkeita ratkaisuja, jotka kannustavat työntekoon ja luovat edellytyksiä uusien työpaikkojen synnylle. Tätä Helsingin manifestia meidän pitää ehkä työstää valiokunnassa seuraavan osan käsittelyn yhteydessä.

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitän ed. Viitasta palautteesta. Haluan vielä tarkentaa sitä, mikä on ollut selonteon ykkösosan tarkoitus. Mielestäni toimintaympäristön analysoinnissa meidän pitää löytää mahdollisimman objektiivinen ja yhteinen näkemys. Ainoastaan sitä kautta me voimme tehdä ne sisäiset ratkaisut, jotka johtavat parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Minä toivon, että näiden sisäisten ratkaisujen toteuttamisessa tämä rehellinen keskustelu jatkuu ja että se tuo esiin myös ne todelliset ideologiset erot, jotka ovat meillä poliittisten aatteidemme lähtökohtana. Tämähän on yksi Suomen ongelma, että nämä erot ovat niin sanotussa hyvinvointikonsensuksessa kadonneet. Siinä mielessä toivon, että se peruslähtökohta, jolla nostetaan ihmisyys keskeiseksi arvoksi suomalaisessa yhteiskunnassa, ihmisyyden ymmärtäminen ja mikrotalouden ymmärtäminen, eikä niin, että paetaan makrotalouden tunnuslukujen taakse, tulee voittamaan tässä prosessissa.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron, kun ed. Viitanen toistamiseen paheksui sitä, että hyvinvointiyhteiskunnan kyseenalaistajat saavat liikaa huomiota. Hän on minun mielestäni kyllä perusteellisesti väärässä. Kun vahvuuksia ajatellaan, ne vievät yhteiskuntaa itsellään eteenpäin. Sen sijaan heikkouksista voi tulla miinoja, joissa yhteiskunta taantuu, ja varmasti taantuukin, ellei niihin kiinnitetä huomiota. On ymmärrettävää, että näistä paasaaminen tietysti ärsyttää monia.

Jätin ryhmäpuheenvuorostani pois heikkouksista puhumisen, lähinnä ainakin sen kohdan, jota pitäisi harkita ja joka tulevaisuusvaliokunnan olisi ollut syytä ottaa huomioon jatkoa ajatellen, eli miten turvaamme terveen työvoiman tähän maahan. Ed. Karjula puuttui terveen ruoan tuottamiseen puheenvuorossaan, mutta sen sijaan tulevaisuusvaliokunta ei katso, miten tautikehitys maassa on mennyt eteenpäin. Muun muassa allergiset ja astmasairaudet ovat siinä määrin lisääntyneet, että työkyvyttömyyttä alkaa olla niin paljon, että ammatinvalinnoissa on vaikeuksia jatkossa, ellei tähän puututa. Yksi ratkaisumalli olisi ollut vaikka valiokunnan esittää, että pannaan kouluihin sellainen ruokailu-

järjestelmä, jossa valmistetaan suoraan tiloilta tuotu ruoka ilman lisäaineita, ja vaikka erilaisia vastaavia työpaikkaruokaloita kaupunkeihin, niin että tiedetään, että ihmiset voivat mennä sinne, missä eivät ainakaan sairastu.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Viitanen kuulutti, onko rohkeutta vai eikö kellään ole rohkeutta vastustaa joitakin tärkeitä asioita varsinkaan tulevaisuusselontekokeskustelussa. Ei kai meidän tarvitsekaan vastustaa hyvää ympäristönsuojelua tai terveydenhuoltoa. Kyse on kaiketi enemmän priorisoinnista, mitä me teemme missä järjestyksessä, jotta Suomen ja Euroopan tulevaisuudella on pohjaa. Tämä on mielestäni erittäin vaikea kysymys. Kun kakkososa on tulossa, niin tietysti mielellään toivoisi, että hallituksen taholta olisi jokin priorisointi, mitä maan hallitus katsoo ja mitä me haluamme, mitkä ovat priorisoinnit, miten Suomen laivaa johdetaan eteenpäin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitanen eloisassa puheenvuorossaan toi esiin käsitellessään työttömyysongelmaa työn jakamisen ongelman. Näin tietysti on, se on erittäin tärkeä asia. Siinä oikeastaan tuli mieleeni, että hyvin vähän, jos ollenkaan, mietinnössä on pohdittu eikä myöskään puheenvuoroissa ole laajemmin pohdittu, mikä tulevaisuudessa oikein on työnteon tapa. Minun käsitykseni mukaan se tulee olemaan hyvin paljon enemmän projektimaisempi, ja tässä katsantokannassa ongelmaksi oikeastaan tulee se, että keskeisin ongelma ei olekaan, miten säilytän työpaikan, vaan se, miten minä pysyn työllistämiskelpoisena. Tästä on tietysti ihan uudet seuraukset, jotka meidän pitää havaita: koulutuskysymys, kuntouttamiskysymys ja koko asennoituminen uudella tavalla näihin asioihin. Tästä olisin odottanut mietinnössä hiukan enemmän spekulaatioita.

Toinen asia, josta on paljon puhuttu, on se, mikä tulee olemaan palkkapolitiikka. Palkkaasiaa myös tietysti olisi voinut mietinnössä käsitellä globalisoitumisen, erityisesti koko hintatason globalisoitumisen kannalta siten, että minusta myös suomalaisten palkkojen osalta pitäisi muistaa se, mitä globalisoituminen tuo vääjäämättä eteen. Pääomalla on meillä jo nyt yhteinen hinta ympäri maailmaa, samoin raaka-aineilla, ja nyt odotamme, miten työn hinnalle tulee käymään. Minä melkein väittäisin, että se tulee myös globalisoitumaan ja sille tulee käymään samalla tavalla kuin raaka-aineille ja pääomalle.

Ed. Viitanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. M. Markkulalle. Kyllä minulle sopii, että tehdään jatkossa Helsingin manifesti. Tietenkin kaikista parhaiten minulle sopisi se, että nimittäisimme sitä Tampereen manifestiksi, silloin varmasti ainakin ed. Tulonen olisi kanssani samaa mieltä tästä asiasta.

Mutta se, mikä on ongelma, on se, että kun näitä manifesteja teemme, niin kuten aiemmassa keskustelussa kävi ilmi, selkeytetään käsitteet itsellemme, mitä tarkoitamme, kun sanomme esimerkiksi, että tarvitsemme rakenteellisia uudistuksia tai jotain muuta. Väitän edelleenkin, että välttämättä kaikki emme ole yksimielisiä niistä asioista, vaikka hyvistä tavoitteista on mielestäni oikein hyvä ollakin yksimielisiä.

Ed. Karjulalle, joka ihmisyyttä peräsi: Olen aivan samaa mieltä hänen kanssaan, että on otettava ihminen lähtökohdaksi ja mietittävä myös mikrotalouden juttuja. En minä yhtään ihmettele, että nykypäivänä esimerkiksi politiikka kärsii jonkinlaisesta legitimiteettikriisistä, koska ehkä ihminen kokee, että häntä ei ole tällä hetkellä tarpeeksi muistettu.

Ed. Puhjolle sanon sen verran, että tarkoitin lähinnä sitä, että ne julistajat, olivat he sitten nykypäivänä tieteilijöitä tai poliitikkoja, jotka julistavat hyvinvointiyhteiskunnan kriisiä, että tämä on vanhanaikainen ja huono järjestelmä, ja jotka pyrkivät johonkin toiseen, he saavat kunniaa ja mainetta ja palstatilaa. Sitä lähinnä tarkoitin enkä sitä, ettei hyvinvointiyhteiskunnan ongelmia pitäisi käsitellä. On hyvä, että käsitellään, mutta toivoisin ihan rehellisesti sanottuna joskus, että vahvuuksiakin käsiteltäisiin nykyistä enemmän ja todettaisiin, että joskus meillä saattaa olla jossain jotain hyvääkin.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! En käyttänyt kovin monta vastauspuheenvuoroa, kun aattelin, että käyttelenpä ne nyt tässä yhteen syssyyn.

Ed. Tarkan puheenvuoron johdosta, jossa hän pohdiskeli sitä, minkälaisia rooleja tulevaisuusvaliokunnalla voisi olla, olisin nyt, jos hän olisi paikalla, palauttanut hänelle mieleen, että tule-

vaisuusvaliokunta on eduskunnan oman työn hedelmä alusta loppuun saakka, ed. Paloheimon aloitteen pohjalta luotu instituutio, josta on tullut osa eduskunnan käytäntöä, mikä sinänsä on erinomaisen hyvä asia. Niin kuin jo totesin, ed. Tarkan ajatus siitä, että tulevaisuusvaliokunta voisi tarjota erilaisia vaihtoehtoja päätöksenteon avuksi, on erinomainen. Mutta tietenkin meidän virkamieskoneistomme, joka valmistelee hallituksen esityksiä, tulisi pystyä vielä paremmin siihen samaan. Eli jos eduskunnan joltakin valiokunnalta odotetaan tämän laatuista suoritusta, niin silloinhan sillä pitää olla instrumentit sen tekemiseen.

Arvoisa puhemies! Tässä erityisessä asiassa on otettu arvoksi sinänsä se, että mietintö on yksimielinen. Lupasin palata asiaan toteamalla, että on hyvin merkittävää, että se on sinänsä yksimielinen, sen takia, että se kertoo vain siitä, että ei täällä syvällisiä näkemyseroja näytä olevankaan. Sehän on sinänsä aika jännä asia.

Minä olisin nähnyt tämän paljon paremmin sellaisena, että täällä olisi ollut vaikka tarjolla kova skenaario ja pehmoskenaario ja nyt käytäisiin kovaa debattia siitä, kummanko argumentointiperusteet, tulevaisuuden kuvat näyttävät todennäköisemmiltä ja millä välineillä pystytään vaikuttamaan näihin kehityskulkuihin. Silloin tässä keskustelussa olisi todellista jytyä ja ytyä. Nyt tahtoo nukahtaa, erikoisesti kun on kysymys päivästä, kun on tänne aamulla viiden aikaan lähtenyt käpsimään, silloin jo tähän aikaan rupeaa näin käymään.

Lisäksi totean sen, että ei mitään tavatonta ole siinä, että tämän laatuisissa asioissa äänestetään. Meidän viiteasiakirjammehan on Brundtlandin komission raportti Yhteinen tulevaisuutemme, jonka teksti on 200 äänestyksen tulos eli siitä on äänestetty sen verran.

Mitä sitten tapahtuu meidän ympärillämme tänä päivänä tällä maapallolla? On tehty tuhansia miljardeja päätöksiä, jotka vaikuttavat tämän Telluksen tulevaisuuteen. Ne ovat realiteetteja, jotka on meidän syytä ottaa kaikkinaisessa toiminnassa huomioon.

Mitä tulee itse tämän mietinnön laatuun suhteessa edelliseen, niin minun täytyy myöntää, että tämä on parempi kuin edellinen. Eli kehitys menee aivan oikeaan suuntaan. Tieto karttuu, viisastuu, sihteeristö oppii yhä enemmän asioita, ja edustajat ovat ilmeisesti sivistyneempiä aina kerta kerran jälkeen, minkä kansalaiset ehkä noteeraavat positiivisena asiana, että ovat onnistuneet valinnoissaan kohtalaisen hyvin.

Se, mitä tässä asiakirjassa ei ole, on eräs asia, jota ei ollut edellisessäkään. Se on se, että tästä puuttuu kokonaan ihmisen aikaisempien kulttuurien mieliin palauttaminen. Mihinkä ne ovat nyykähtäneet? Tämä on hyvin mielenkiintoinen asia, kun luin tämän suurella hartaudella.

Nimittäin se tekijä, mikä tästä kokonaan puuttuu, ja nyt, arvoisat edustajatoverit puhemiehen johdolla, kuunnelkaa tarkkaan, se on se, mitä me emme juuri huomaa ollenkaan. Se on se, että niukkuuden olosuhteissa meidän hyväksymiskynnyksemme erilaisille asioille alenee. Se tarkoittaa sitä, että meidän käyttäytymistapamme niin sanotusti ritualisoituvat. Me luemme historian oppikirjoista atsteekkien kulttuurista ja ikään kuin hyväksymme, että lasten murhat olivat jokapäiväistä arkipäivää, siis historiallisena dokumenttina. Me emme huomaa ollenkaan sitä, että tässä ajassa eurooppalaisessa kulttuurissa, jota tässä mietinnössä paljon pohdiskellaan, tapahtuu sitä samaa. Siis me olemme jo eurooppalaisina ritualisoineet sen, että lapsia saa tappaa, piste ja huutomerkki, ilman että se hetkauttaa millään tavalla, itsehyväinen tulevaisuusvaliokunta ei sille korvaansa lopsauta.

Kun edellisen kerran vastaavaa mietintöä käsiteltiin tässä salissa ja sanoin sen ääneen ja kun menimme tuonne kuppilan puolelle, ed. Paloheimo sanoi välit minuun poikki justiin. Se oli syvästi loukkaavasti sanottu. Nyt ed. Paloheimo on professorinvirkaansa hoitamassa eikä ole vastaanottamassa kritiikkiä. Mutta minä sanon tälle ryhmälle, että kannattaa tutustua Marvin Harrisin ja muitten kulttuuriantropologien historian oppikirjoihin ja palauttaa mieliin se, mihinkä ihmisen kulttuurit tällä maapallolla ovat nyykähtäneet.

Vielä todettakoon se, että tästä asiasta on häivähdys mietinnössä sivulla 38 monistetussa versiossa. Siellä ikään kuin hetkellisesti yhdessä virkkeessä todetaan tämän laatuisen ilmiön olemassaolo, mutta se ohitetaan sillä.

Toinen asia, joka on suuren luokan asia, on se, että minä olen aika paljon samaa mieltä siitä, että tämän laatuisen asiakirjan tehtävänä on taustallisesti kartoittaa asioita, siis niin kuin siitä, minkälaisena me analysoimme ympäristömme tällä hetkellä. Samalla hyvin tärkeää on se, että tutkimme niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat.

Mutta tässä suhteessa yksi uhkakuvan muodostaja, tekijä tästä on kokonaan out, ja se on englanniksi masking factor. Sen olen todennut moneen kertaan täältä puhujakorokkeelta aikaisemminkin. Se tarkoittaa suomeksi sitä, että yht-

äkkiä jokin tekijä vaikutukseltaan peittoaa kaikki muut tekijät. Arvoisa puhemies, tulevaisuutta ajatellen, jos me ajattelemme, että me siihen vakavasti suhtaudumme, meidän tehtävämme juuri, ja tulevaisuusvaliokunnankin tehtävä, on nimenomaan tunnistaa tulevaisuuden ns. uhkakuvissa masking factor -tekijät, niin että niitten, olkoon niiden todennäköisyys mikä tahansa tällä hetkellä, todellisuuteen varaudumme, ja sitten toiseksi, että pyrimme vaikuttamaan asioihin ja tulevaisuuteen.

Sitten siitä, onko hyvä vai huono, että täällä on todettu erilaisia asioita, ihan lyhyesti vain totean sen, että on erinomaisen hyvä, että Salzburgin manifesti on täällä aivan oikein todettu. On äärimmäisen hyvä, että Dahrendorfin komitean mietintö on täällä todettu. Oikein tuosta repäisin irti sivun, kun en viitsinyt koko opusta kuljettaa tänne eteen, jolla jopa uskalletaan arvioida Britannian vaalien alla Britannian yhteiskunnan nykytilaa, siellähän on kuukauden päästä vaalit, ja olla hyvin kriittisiä tässä suhteessa. Tämähän on suurta kansalaisrohkeutta tulevaisuusvaliokunnalta. Onneksi olkoon!

Se, mitä täältä puuttuu aivan totaalisesti ja kokonaan, on paljon se, että kun täällä mainitaan World Trade Organization, niin sen edeltäjällä Gattilla, niin kuin entinen ministeri S. Pietikäinen hyvin muistaa, oli vuonna 73 perustettu ympäristövaliokunta, joka ei kokoontunut kertaakaan, niin kuin ministeri nyökäten toteaa. Toisin sanoen World Trade Organization lähtee siltä Gattin perinnöltä liikkeelle, että vapaakauppa on kaikki hyvä, se ei aiheuta mitään ympäristöongelmia. Ei muuta kuin siitä vaan kuljetetaan ja pyyhälletään tavaroita nurkasta nurkkaan ja sillä siisti. Tällä tavalla tälle maapallolle käy äkkiä hyvin huonosti. Johan öljykin loppuu 30—40 vuodessa ja sillä siisti.

Sitten USA:sta muutama näkökohta. Täällä on puhuttu ihaillen Yhdysvaltain työpaikkakehityksestä. Kyllä on ollut varsin puutteellista tämä tieto Yhdysvaltain olosuhteista. Ensinnäkin siellä on pohjana se, että 17 prosenttia työssä käyvästä väestä kuuluu ns. working poor eli työssäkäyvät köyhät -ryhmään, ja että sen valtion, federal governmentin, budjetin alijäämä on tuhansia miljardeja dollareita vuodessa, siis budjettialijäämä — ei se valtio ainakaan emu-kunnossa ole, voinemme kai todeta. Siis toisin sanoen kun yhteiskuntaan pumpataan setelipainokoneella tuotettua seteliä miljardeja dollareita joka ikinen päivä, sitähän se tarkoittaa, niillä dollareillahan pyörii Venäjän federaation talouskin tällä hetkellä, niin eihän se ihme ole, ja vielä maahan muuttaa ihmisiä lujasti, niin kuin ed. Kiljunen sanoi. Kyllähän siinä toimeliaisuutta syntyy, mutta minkälaista toimeliaisuutta. Ei se ainakaan malliksi kenellekään kelpaa. (Ed. Aittoniemi: Hyvin pelaa!) — Kyllä kuulkaa, ed. Aittoniemi, teidät pitäisi lähettää sinne Yhdysvaltoihin opintomatkalle. Jos teidät saisi Suomesta pois, niin teidät pitäisi lähettää sinne; se olisi erittäin harrasta ja hyvää.

Vielä, arvoisa puhemies, yksi lyhyt kommentti, ja se koskee tätä bkt-keskustelua täällä. Minä toivon, että minua ei kanneta tästä salista ulos, kun minä käytän vähän ronskia ilmaisua tästä nykyisestä bkt:stä, elikkä bruttokansantuotteesta. Se on eräänlainen virtsapoliittinen järjestelmä, joka tarkoittaa sitä, että se ei ota ulosteitaan huomioon lainkaan, siis se ottaa positiivisena, itselleen myönteisenä kaikki asiat. Esimerkiksi mitä enemmän ympäristöä tuhotaan, niin sen paremmin bkt voi. Eihän tässä ole mitään järkeä. Siis toisin sanoen mittari on täysin väärä. Senhän täytyisi olla sellainen, joka osoittaisi todellista lisäarvoa, luontoa tuhoamatonta lisäarvoa. Sitten voisimme sitä käyttää mittarina sille, mitä hyvinvointivaltion mittarina täällä on ajateltu.

Eli, arvoisa puhemies, lyhyesti ja ytimekkäästi: Minä uskon, että jos seuraava tämän laatuinen raportti saisi syvällisemmän historiallisen todellisuuden taakseen ja maailman opetukset ja olisi vielä pikkuisen rehellisempi, niin kyllä tästä saattaapi hyvä tulla.

Ed. S. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen osui puheenvuorossaan moneenkin tärkeään näkökohtaan, mutta kahta haluan erityisesti onnitella ja kommentoida. Toinen on ajatus siitä, että sen lisäksi, että katsomme tulevaisuuteen, niin tässä työssä meidän pitäisi katsoa historiaan ja ymmärtää nimenomaan tätä kulttuurin kehitystä ja niitä lainalaisuuksia, joita tässä toiminnassa on.

Toinen on ajatus siitä, että tulevaisuusvaliokunnan pitäisi mietinnössään kyetä tarjoamaan erilaisia vaihtoehtoja ja niiden keskinäistä debatointia. Kysehän on myös tulevaisuuteen katsomisessa aina arvovaraisista asioista, mitä halutaan nähdä ja mitä asioita arvioidaan arvomietinnöllä uusien näkökulmien tuomisen ja kyseenalaistamisen kautta. Pelkään pahoin, että teemme virheen, jos teemme tulevaisuuskeskustelusta ikään kuin näennäistiedettä, ikään kuin näennäisobjektiivisen arvion siitä, mitä tulevaisuudessa tulee. Junat tulevat, tulevaisuus on vähin-

täänkin epäselvä ja alati muuttuva kartta, johon me koetamme taskulampulla osoittaa erilaisia valokiiloja ymmärtääksemme sen erilaisista vaihtoehdoista.

Juuri tämä poliittinen monikirjoisuus ja se, että me olemme jatkuvasti valintatilanteessa, jossa meidän arvomme ovat kompassina niitä valintoja tehdessämme, pitäisi heijastua tässä keskustelussa ja myöskin tässä salissa käytävässä keskustelussa. Muuten me helposti tällaisen objektivisoinnin kautta teemme siitä vahvan politiikan tekemisen välineen, jolta me kiellämme politiikan arvon, ja tätä kautta olemme tätä todellista demokratiaa ja politiikkaa myös rapauttamassa.

Ed. F i l a t o v (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen kritisoi sitä, että on nähty arvona se, että tässä mietinnössä ei ole äänestetty. Olen samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että yksimielisyys ei ole mikään arvo sinänsä. Mutta se, että tätä taustakartoitusta ei ole tehty äänestäen, tavallaan on tuottanut sen, että mietinnössä on sekä Salzburgin manifesti, Dahrendorf että Social justice -raportti esiteltynä samassa kohdassa. Jos me olisimme toimineet äänestäen valiokunnassa, niistä olisi jäänyt jäljelle yksi. En tiedä, oliko onnittelu näistä kolmesta kohdasta ironiaa vai oliko se tosissaan tarkoitettu, mutta tämä on se, mistä olemme puhuneet äänestämisen ja äänestämättä jättämisen suhteen. Uskon, että kakkososassa sitä jytyä varmasti syntyy. Tänään tällä käyty keskustelu on ollut varsin maltillista, mutta mitä syvemmälle menemme hyvinvointiyhteiskunnan parantamismetodeihin, niin uskon, että silloin arvolähtökohdat tulevat voimakkaammin esiin ja meillä on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mikä hyvinvointiyhteiskunnan kohtalo on.

Siitä, että tulevaisuustiedettä ei pitäisi tehdä eduskunnassa, olen täsmälleen samaa mieltä, koska sitä varten meillä on tulevaisuuden tutkimuslaitoksia ja meillä on yliopistoja ja muita. Eduskunnan tehtävä on nimenomaan tehdä poliittisia arvovalintoja, mutta siitä huolimatta me voimme pyrkiä käyttämään hyväksemme sitä olemassa olevaa tietoa, jota usein määritellään faktaksi, mahdollisimman laaja-alaisesti. Se, että jos taas lähdemme tekemään vaihtoehtoisia skenaarioita, on mielestäni suuri ja hyvä tulevaisuuden haave, mutta pelkäänpä, että resurssit tässä vaiheessa eivät siihen riitä.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisi aivan kauheata sellainen tilanne, että Suomen tasavallan tämän päivän jollakin valiokunnalla ei ole varaa kirjoittaa ylös vain siteeraten, että Salzburgin manifesti on olemassa, Darendorfin komitea on mietintönsä julkaissut. No kyllähän sen verran siviilirohkeutta, arvoisa puhemies, täällä täytyy olla!

Eikä se ole mikään kompromissi, kunnioitettu ed. Filatov, se ei ole mikään kompromissi. Jos näitä opuksia on muitakin yhtä selvästi lähtökohtansa ilmaisevia, sanotaan näin, niin ne pitäisi olla siellä kaikki lueteltu, peräjälkeen. Sitten, arvoisa puhemies, kun tulee johtopäätösten aika, niin siinä vaiheessa voi vaikka todeta, että valiokunnan jäsenistä kahdeksan oli tätä mieltä ja sen ja sen verran oli sitä mieltä ja näki näin ja näin ja näin näiden merkityksen ja arvon. Toinen vaihtoehto on, että äänestetään ja sitten vastalauseessa näkyy se muu hyvin perusteltuna, niin että siinä jännite syntyy, kuka tässä ehkä pärjää paremmin. Minä en kavahtaisi, niin kuin ei ed. S. Pietikäinenkään sitä, että käydään mahdollisimman kova keskustelu tämän laatuisista asioista.

Ed. J u u r o l a : Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on tehnyt mielestäni ansiokasta työtä. Mietintö ei välttämättä ole selkeä, looginen ja helppo, mutta onneksihan tässä oli pääsiäinen aikaa lukea. On todettava, että se sisältää hyvin paljon mielenkiintoisia ajatuksia.

Valiokunta on asettanut heti mietinnön johdannossa korkeat tavoitteet. Se toteaa muun muassa: "Vaikka tulevaisuuden hallinta monessa suhteessa tarkoittaa järkevää sopeutumista ja viisasta mukautumista, lähtökohtana on oltava aloitteellinen pyrkimys ohjata ja johtaa tulevaa kehitystä eettisten ja ekologisten päämäärien saavuttamiseksi."

Minkälainen on eettinen päämäärä kehityksen ohjaamisessa? Eettiseen yhteiskuntapolitiikkaan kuuluvat mielestäni sellaiset arvot kuin kansalaisvapauksien ja ihmisoikeuksien kunnioitus, huolenpito heikommista, aktiivinen rauhanpolitiikka, yhteistyö ja suvaitsevaisuus ja myös kansalaisten tasa-arvoisuus. Eikö suomalaisen yhteiskunnan tälläkin hetkellä nauttima kansainvälinen ja myös kotimainen luottamus perustukin pitkälti juuri näiden arvojen keskimääräistä parempaan kunnioittamiseen, vaikka ottaisimmekin huomioon, että massiivinen työttömyys on viime vuosina merkittävästi heikentänyt kansalaisten tasa-arvoisuutta?

Mitkä ovat mahdollisuutemme eettisesti korkean yhteiskuntapolitiikan maana säilyä tällaisena maana ja mikä on vastuumme kansainvälises-

tä maailman laajuisesta kehityksestä? Minun mielestäni suurin uhka niin eettisten kuin ekologistenkin päämäärien toteuttamiselle on rajoittamaton globaali markkinatalous, sen aiheuttamat paineet verotuksen minimoimiseksi ja sitä kautta uhka koko sosiaalisesti tasa-arvoisen pohjoismaisen hyvinvointivaltion säilymiselle. Minä nimittäin pidän hyvinvointivaltion säilymistä tärkeänä tavoitteena, ei muuttumattomana, mutta peruspilareiltaan vahvana.

Mietinnössä käsitellään laajasti vapaata markkinataloutta ja myös sen vastuuta ympäristöstä, köyhyydestä ja työttömyydestä. Unkarilaissyntyinen Soros ei toki ollut ensimmäinen kapitalisti, joka totesi, että markkinavoimat ovat siinä määrin sokeita, että ne tuhoavat jopa omat toimintaedellytyksensä, sillä jo yli sata vuotta sitten markkinatalouden luvatussa maassa Yhdysvalloissa säädettiin ensimmäiset trustien ja monopolien vastaiset lait.

Suomen Pankin pääjohtaja on eräässä haastattelussaan todennut, että toisen maailmansodan jälkeen maailman tuotantokapasiteetti on suunnannut markkinoille niin paljon ylimääräistä pääomaa, että ainoastaan viisi prosenttia siitä tarvitaan pyörittämään kansainvälistä kauppaa. Pääosa siirtyy rahamaailman spekulanttien toimesta maanosasta toiseen ilman, että poliitikoilla tai poliittisilla järjestelmillä on mitään valtaa noihin jättimäisiin pääoman liikkeisiin.

Yritysjohtajien mukaan globaali kilpailu on jo nyt käynyt pelottavan kovaksi ja kansainvälisistä ja kansallisista arvoista täysin piittaamattomaksi. Kamppailua yhä tehokkaammasta tuotannosta ja yhä alhaisemmista kustannuksista ei voida hetkeksikään pysäyttää. Viime kädessä tämä merkitsee jatkuvaa automaation lisäämistä, yritystoiminnan keskittämistä ja työpaikkojen vähenemistä. Mietinnössä viitataankin vuoteen 1996 elefanttien häävuotena, sillä silloin tehtiin eniten suuria yritysten fuusioita maailmassa.

Vaikka onkin arvioitu, että vain 10 prosenttia maailman tuotannosta on globaalin kilpailun piirissä, osuus kuitenkin kasvaa nopeasti, kun monikansalliset isänmaattomat yritykset siirtävät tuotantonsa sinne, missä työntekijöille voi maksaa pienimmät palkat ja missä ovat pienimmät verot ja sosiaaliturvamaksut ja vähäisin ympäristön valvonta. Niinpä useat maat pyrkivätkin tällä hetkellä minimoimaan pääomaverotustaan tai ainakin antavat tuntuvia alennuksia niille ulkomaisille yrityksille ja pääomille, joita he maahansa toivovat. Samalla kilpaillaan mahdollisimman pienestä työn verottamisesta ja varmasti, niin kuin ed. Luhtanen totesi, pian myöskin pienistä palkoista. Ellei veroteta, ei voida myöskään tasata tuloja eikä huolehtia sosiaalisesta tasa-arvoisesta yhteiskunnasta. Maailmassa onkin tapahtumassa polarisoitumisilmiö: köyhät köyhtyvät ja rikkaat rikastuvat.

Kuulun niihin, jotka eivät pidä tätä kehitystä suotavana. Ei ole kysymys tasapalkkaisuudesta vaan kohtuullisen toimeentulon ja tasaisen tulonjaon turvaamisesta. Tämä ei ole pelkästään inhimillisyyttä tai humaanisuutta vaan myöskin mielestäni toimivan talouden edellytys. Ostovoiman jakaminen tasaisesti on myöskin talouden kehityksen edellytys.

Missään ei ole riidattomasti määritelty rajaa, kuinka pitkälle yhteiskunta voi ja kuinka pitkälle sen pitäisi mennä markkinavoimien säätelyssä. Sitä rajaa on kuitenkin haettava ja sen hakeminen kuuluu monikansallisille päätöksentekoelimille, joissa Suomen tulee entistäkin aktiivisemmin tuoda esille omat näkemyksensä. Monikansallisessa päätöksenteossa, erityisesti Euroopan unionissa tulisikin taloudellisen edunvalvonnan lisäksi pohtia maailman laajuisten markkinavoimien säätelyä, eri verotusmuotojen tapoja ja tasoja ja myös yhteiskunnan sosiaaliset ulottuvuudet pitäisi tulla huomioiduksi.

Arvoisa puhemies! Suomen menestymisen ehtoina arvioidaan yleisesti olevan hyvä erityisosaaminen, kansainvälistyminen, korkea innovaation sekä korkea teknologian taso. Koululaitokselta vaaditaan yhä parempia suorituksia tämän vuoksi ja usein kilpailukykyä painotettaessa keskustellaankin korkeamman koulutuksen tai ammatillisen koulutuksen haasteista.

Haluaisin kuitenkin muutamalla sanalla tässä kommentoida nimenomaan peruskoulutuksen osuutta. Kun vaaditaan yhä suurempaa tietojen hallintaa, usein edellytetään jo varhaisessa vaiheessa lapselle eriytyvää erityiskoulutusta ja nimenomaan hyvin varhaisessa vaiheessa. Minun mielestäni peruskoulutuksen ensisijainen tarkoitus on edelleen kasvattaa lapsista ja nuorista tasapainoisia kansalaisia, joilla on kyky paitsi asioiden, mutta ensisijaisesti myös oman elämänsä hallintaan. Lapsen kilpailuttaminen ja hänen erityislahjakkuuksiensa korostaminen tai opetuksen ylenpalttinen teknistyminen liian varhain ei välttämättä ole lapsen etu. Päinvastoin se voi lyödä korville äsken esittämääni päätavoitetta ja sen seurauksena voi olla, että lapsen tunnekehitys vaurioituu ja ihmisenä kasvaminen jää kesken. Tämä ei estä sitä, että lasta pitäisi huomioida nimenomaan yksilönä ja kaikkia erityispiirtei-

tä pitäisi vahvistaa niin, että omanarvontunto kasvaisi.

Koulutuksen vaikeat haasteet ovat mielestäni myös siinä, että opetuksen seurauksena pitäisi syntyä himo opiskeluun ja myös työn tekemiseen. Mutta lahjakkainkin yksilö tässä muuttuvassa maailmassa voi kohdata elämässään työttömyysvaiheen. Siksipä koulutuksen mielestäni tulisikin tarjota myös valmiudet mielekkääseen elämään ilman palkkatyötä sellaisessakin vaiheessa, kun sitä yksinkertaisesti ei ole ja siten, että ihminen pystyisi säilyttämään omanarvontuntonsa ja varmasti sitten myös paremmin tämän työllistymiskelpoisuutensa.

Valiokunnan mietinnössä mainitaan ohimennen ajattelutapa, jonka mukaan riittää, kun ponnistelee kohtuullisesti. Toisaalta kuitenkin valiokunnan luettelemien menestystekijöiden taustalla sanotaan olevan kova, suorastaan armoton työ ja kilvoittelu. Esimakua tästä kilvoittelusta ovat jo muutaman vuoden aikana saaneet monet suomalaiset työntekijät muun muassa hoitotyössä, puhumattakaan niistä japanilaisista työläisistä, jotka uupumus lehtitietojen mukaan on saanut jopa itsemurhiin tai sen partaalle. Tutuksi tulleen sanoman mukaan vaihtoehtoja politiikassa ei ole, mutta siitä huolimatta rohkenen toivoa vaihtoehtoa myös tälle armottomuudelle.

Innovaatiosta haluaisin lyhyesti todeta, että innovaatiokin vaatii ajatteluaikaa. Myös tästä syystä mielestäni pitäisi miettiä työn uudelleenjakamista ja työajan lyhentämisasioita. Äärimmilleen viety työtahti varmasti on tappamassa innovaatiota, samoin kuin huono ilmapiiri työyhteisössä. Hyvää kuvaa suomalaisesta työilmapiiristä ei osoita se, että työkykyiset, terveet keskiikäiset ihmiset jo kaikki haluaisivat päästä eläkkeelle. Innovaatiohan on ilmiö, joka viihtyy erityisen hyvin avoimuuden, suvaitsevaisuuden ja vilkkaan vuorovaikutuksen ilmapiirissä. Tukemalla näitä piirteitä yhteiskunnassa ja työyhteisössä päätöksentekijät voivat lisätä myös yhteiskunnan innovatiivisuutta. Tässä suhteessa mielestäni suomalaisilla on paljon parantamisen varaa.

Toinen innovatiivisuuden kannalta tärkeä asia työelämässä on hyvä johtaminen. Väinö Linnaa lainatakseni esikuvanamme tulee olla vänrikki Koskelan eikä luutnantti Lammion. Jostain kummallisesta syystä näitä lammioita liikkuu johtavissa piireissä niin valtiollisella, kunnallisella kuin yksityiselläkin sektorilla monin verroin enemmän kuin koskeloita. Tämähän on tutkimuksella todettu asia, josta ei kuitenkaan liiemmin huolta kanneta. Jos kuitenkin vannomme yhteiskunnan innovatiivisuuden nimiin siinä määrin kuin valiokunnan mietinnössä tehdään, johtamiskulttuurin takapajuisuutta ei voida sivuuttaa.

Arvoisa puhemies! Se tulevaisuudenkuva, joka silmiemme eteen tässä mietinnössä ja keskustelussa on avautunut, ei ole hirveän selväpiirteinen. Siinä on synkkiä värejä, mutta myös valon pilkahduksia ja meistä itsestämme kansalaisina ja päättäjinä riippuu, mihin suuntaan nuo värit kehittyvät.

Tulevaisuuden haltuunoton on tapahduttava kuitenkin demokraattisen, kansainvälisen, kansallisen tai sitten pienen demokraattisen päätöksenteon kautta.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Juurola toi puheenvuorossaan esille koulutuksen merkityksen ja hän totesi, että koulutus on ehkäpä tärkein investointi tulevaisuuteen. Se on investointi inhimilliseen pääomaan. Ja jos puhumme reaalisesta kilpailukyvystä, niin kuin tuossa tulevaisuusselonteossakin puhutaan, niin epäilemättä tässä suhteessa koulutettu väestö on vahvuustekijä.

Mutta tässä suhteessa haluaisin täydentää ed. Juurolan puheenvuoroa sikäli, että haluaisin nähdä koulutuksella myös itseisarvoisuutta sitä kautta, että ihmistä ei pidä nähdä ainoastaan vain tuotantotekijänä. Koulutuksella on sekin vaikutus, että se on investointi tavallaan ihmisen henkiseen kasvuun ja sillä on itseisarvoista merkitystä sitäkin kautta, joten sitä kautta voi yhtyä ed. Juurolan näkemykseen todella koulutuksen merkittävyydestä suhteessa tulevaisuuden haltuunottoon.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Juurola otti esille erittäin tärkeän kysymyksen koulutuksen yhteydessä, nimenomaan pienten lasten oppimisen. Tämä jäi meillä valiokunnan mietinnössä vähälle, samoin kuin perheen merkitys lasten oppimisessa ja henkisessä kasvamisessa. Mutta toisaalta se oli kyllä tietoinen valinta, koska aihe kuuluu selkeästi enemmän kakkososan yhteyteen eli tarvittaviin kansallisiin toimenpiteisiin. Siinä varmasti joudumme paneutumaan sivistyselementtiin.

Aivan erityisesti haluan tätä korostaa sen takia, että tulevaisuusvaliokunnan teknologiajaostossa teknologian vaikutukset opetukseen ja oppimiseen ovat meidän toinen selvityksen kohteemme. Tiede on tuottanut erittäin paljon uutta

tietoa nimenomaan pienten, alle kouluikäisten lasten oppimisesta ja siitä, miten lasten innostus uuteen ja uuden oppimiseen kehittyy. Ensimmäiset elinvuodet ovat kaikkein oleellisimmat. Mutta ajatellaanpa sitä hetkeä, jolloin lapsi menee kouluun, jolloin hän innokkaasti menee sieltä hakemaan uutta. Lapsi on elämäntilanteessa, jossa hänen motivaationsa pitäisi muuttua todella intohimoksi saada uutta, päästä kerrankin tekemään. Tässä on juuri sellainen muutoskohta, jota meidän koulumme ei osaa ottaa riittävän vahvasti esille.

Tähän liittyy toki tietotekniikan hyväksikäyttö. Aikaisemmin täällä myös ed. Janina Andersson käsitteli tietoverkkojen hyväksikäyttöä ja lasten oppimista. Tietotekniikka on myös pienille lapsille oman itsenäisen tekemisen, uuden oivaltamisen väline mitä suurimmassa määrin. Lasten pitäisi saada tietotekniikka ei pelien kautta vaan ehdottomasti jo ennen viidettä ikävuotta, jolloin se tulee luontevasti uutena oppimisena, havainnointina, kirjoittamisena, piirtämisenä eikä säkenöivien pelien kautta.

Ed. J u u r o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ei voi muuta kuin kiittää palautteesta ja todeta olevansa samaa mieltä. Itse asiassa tästä liian teknistyvästä ympäristöstä pienille lapsille olen oikeastaan siinä mielessä hiukan huolestunut, että jos se menee niin ylenpalttiseksi tietokoneintoiluksi jo hyvin aikaisessa vaiheessa, niin silloin kyllä on suuri uhka mielestäni siihen, että tämä maailmankuva jää siltikin aika suppeaksi ja silloin ihmisen nimenomaan laajaalainen kasvaminen voi kärsiä.

Ed. T a h v a n a i n e n: Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö tulevaisuusselonteosta Suomi ja Euroopan tulevaisuus on mielestäni käsitelty, kuten täällä ed. Juurola ja moni muu on aiemmin todennut, jo melko laajasti ja ansiokkaastikin valiokunnan rajaamia aiheita eli globaalistumista ja maailmantaloutta käsiteltäessä. Mietinnössä on pyritty tuomaan esille maailmantalouden haasteisiin ja uhkiin liittyviä kysymyksiä valaisevin ja konkreettisin esimerkein, joiden avulla, tämän tyyppisellä käsittelyllä uskon aikaansaatavan helposti popularisoitavaa ainesta kansalaisille ja näin ollen tulevaisuuskeskustelua myös kansan parissa. Toivon vain, ettei näiden popularisointien vuoksi kuitenkaan media mene siihen lankaan, että popularisoitaisiin liian pitkälle eli poimittaisiin pelkkiä esimerkkejä uutisotsikoihin, ikään kuin nämä esimerkit olisivat yhteisiä arvoja, jotka hyväksymme kaikki.

Vaikka pidän valiokunnan mietintöä ansiokkaana, toivon enemmän keskustelua maailmaa ja ihmisiä koskevista perusarvoista ja päätöksenteosta eli siitä, mihin ratkaisuihin olemme todella valmiita ja mihin emme. Voi olla, että arvokeskustelua ei ole tarkoitettukaan juuri nyt tämän mietinnön osalta käytäväksi niin laajalti, ja pääsemme osallistumaan siihen kenties tulevaisuusselonteon Suomi-osan yhteydessä toivon mukaan.

Maailman tulevaisuuden kannalta olennaisinta mielestäni on se, miten lopulta kykenemme sopusointuiseen yhteiseloon tällä pallolla. Kyse on siitä, mihin saakka ihmisen ahneuden, voiton tavoittelun ja oman hyvinvoinnin saavuttamisessa ollaan valmiita menemään. Meistä jokainen tahtoo itselleen parasta ja meistä jokainen haluaa oman jälkipolvensa menestyvän edeltäjiään paremmin talouden kilpailussa. Moni olisi kuitenkin valmis myös uhrauksiin, jos naapurikin tekisi niin. Näihin asioihin usein saamme viitata siinä vaiheessa, kun toteamme, että yhteisillä päätöksillä ainoastaan voimme rajoittaa ja hillitä yksilöiden suunnatonta itsekkyyttä ja ympäristön hyväksikäyttöä.

Ympäristö ja luonto ovat ihmiskunnan menneisyys ja tulevaisuus. Ympäristöstämme näemme aiempien polvien saavutukset ja myös häpeätahrat. Globaalisuuteen ja Suomen tulevaisuuteen ympäristö vaikuttaa ratkaisevasti. Nuorelle polvelle ympäristöaatteet ovat usein itsestäänselvyys, mutta realistinen mahdollisuus toteuttaa tätä aatetta laajasti puuttuu.

Joka paikassa joudumme luontoa tuhoavan ja saastuttavan materiaalin kanssa tekemisiin. Emme voi ostaa ruokakaupasta kovinkaan monta tuotetta, jossa ei olisi kertakäyttöistä muovia tai muuta materiaalia, joka yhden käyttökerran jälkeen heitetään pois. Meillä ei myöskään ole oikeasti ympäristöystävällisiä vaihtoehtotuotteita valittavanamme hankkiessamme jokapäiväisiä käyttötuotteita. Jokainen meistä tietää sen, kun kävelee kauppaan.

Sukupolvien välinen ajatteluero monen tulevaisuutta koskevan kysymyksen osalta näkyy nykypäivänä myös kansalaisliikkeinä ja yksilötekoina. Näissä kansalaisliikkeissä on mukana hyvin erilaista väkeä, mikä näkyy erilaisina toimintatapoina ja ideologioina. Joitakin näistä kansalaisliikkeistä arvostetaan, joillekin taas ei kiitosta jaeta. Muun muassa kettutyttöjen toimia halveksitaan, Greenpeacen ympäristölaivan läsnäoloa

pelätään ja eläinsuojeluliike on se, jolle nauretaan tänä päivänä. Kuitenkin näiden liikkeiden vaikutus yhteiskunnalliseen keskusteluun ja ajatteluun on ollut suuri ja jopa muutoksia näille osa-alueille tuovaa. Nämä kansalaisliikkeet ovat saaneet monesti enemmän aikaan kuin konsanaan politiikka näin lyhyessä ajassa. En arvosta välttämättä aina näiden liikkeiden toimintatapoja, mutta ajatukset ja periaatteet ovat usein hyvät.

Globaalistuminen ja maailmantalous tuovat esille kysymyksen oikeutuksesta hyvinvointiin ja menestymiseen. Aasian ja etenkin Kiinan talouskasvu on saanut meidät pelästymään ja tietenkin myös miettimään talouskasvun tuomia hyötyjä. Kehitysmaiden kansalaisten koulutuksen ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntyessä myös heidän kykynsä kuluttaa lisääntyy. Tämä tietenkin houkuttaa suuria yrityksiä ja valtioita pyrkimyksiin näille markkinoille. Realismia tietenkin on, että myös Suomen täytyy olla kilpailussa mukana, mutta maailman laajuisen ympäristönäkökulman kannalta rajoittamaton kilpailu on kestämätön. Tämän vuoksi on luotava sekä Euroopan että maailman laajuiset normit kilpailusta ja kuluttamisesta. Tiedän, että olemme tästä tavoitteesta hyvin kaukana vielä tänä päivänä, mutta tavoitteena tätä täytyy pitää. En usko, että kukaan meistä haluaa hukkua tulevaisuudessa pamperseihin tai muovijätteeseen hyvinvoinnin laajetessa koko maailmaan.

Tähän asiaan on tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä viitattu myös siinä kohdassa, jossa puhutaan markkinatalouden arvoista ja niiden vaikutuksesta jopa yritysjohtajien mielipiteisiin. Valiokunnan mietinnössä sanotaan: "Markkinatalouden arvojen vallitessa on nimenomaan elinkeinoelämän omassa piirissä havahduttu pohtimaan moraalis-eettistä vastuuta maailman kehityksestä. Osa yritysjohtajista on mieltänyt, että suuryritykset eivät voi hallitsevan asemansa vuoksi sysätä vastuuta ympäristöstä, köyhyydestä ja työttömyydestä muille."

Tämä on oikea ajatus ja oikea suunta. Valitettavan harvat yritysjohtajistakaan vain toteuttavat tänä päivänä tätä periaatetta. Toki tulevaisuuteen suuntaavat yritysjohtajat näkevät tulevaisuuden uhkakuvat siinä, että tämän romahduksen jälkeen ei varmasti olisi markkinoita näille yrityksille, kun kenties jotkin muut arvot tulisivat vallitseviksi.

Tulevaisuusvaliokunta ei halunnut ottaa kantaa Euroopan unionin rahapolitiikkaan, koska asiasta tullaan käymään laaja keskustelu eduskunnassa myöhemmässä vaiheessa. Rahapolitiikkaa myöhemmin arvioitaessa tullaan varmasti ottamaan huomioon globaalitalous ja näin käymään läpi tulevaisuusarviointeja rahapolitiikan vaikutuksesta Euroopan kehitykseen.

Rahapolitiikan arvioinnin lisäksi Euroopan unionin puitteissa tulisi kyetä sopimaan, kuten jo aiemmin kerroin, yhteisistä ympäristöä ja kilpailua koskevista säännöksistä tulevaisuusvaliokunnan mietinnön periaatteiden mukaisesti: "- - 1) uusiutuvien voimavarojen käyttövauhti ei saa ylittää niiden uusiutumisvauhtia, 2) uusiutumattomien voimavarojen käyttövauhti ei saa ylittää sitä vauhtia, jolla kehitetään kestäviä uusiutuvia korvaavia aineita ja tuotteita, 3) saastepäästöjen vauhti ei saa ylittää ympäristön kykyä käsitellä päästöjä ja 4) ihminen ei saa omalla toiminnallaan kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden häviämistä."

Arvoisa puhemies! Globalisaatioon ja talouteen liittyvät monet tekijät aina koulutuksesta ja sosiaalisesta hyvinvoinnista ympäristöarvoihin ja koviin kilpailuarvioihin saakka, joista tänään on käyty paljon keskustelua. Halusin puheenvuorossani keskittyä ympäristöteemaan, koska tämä on kuitenkin se kysymys, joka koskee kaikkia ihmisiä samalla tavalla. Synnymme ja kuolemme yksin, mutta elämme yhdessä. Koska ympäristökysymykset ratkaisevat tulevaisuutemme, on meidän yhdessä ratkaistavat talouteen ja kilpailuun liittyvät ongelmat ja hyödynnettävä tätä kautta globaalitalouden tarjoamat hyödyt.

Ed. S. Pietikäinen: Arvoisa puhemies! Mielestäni tulevaisuudesta keskusteltaessa on heti alkulähtökohdaltaan tehtävä hyvin selkeäksi se, että jo valinta siitä, mistä puhutaan, puhumattakaan siitä näkökulmasta, miten puhutaan, on sellaisenaan poliittinen teko. Se on poliittinen teko hallitukselta, joka päättää tarkastella Suomen lähiympäristöä, Venäjää, Euroopan muutoksia eikä esimerkiksi valitse tarkastelun lähestymiskulmakseen turvallisuutta, aikapolitiikkaa tai jotakin muuta kysymystä. Samalla tapaa tulevaisuusvaliokunnalta on poliittinen valinta se, mitä kysymyksiä se omassa mietinnössään haluaa tarkastella ja mistä kysymyksistä eduskunta haluaa keskustella.

Tässä keskustelussa ja valiokunnan mietinnössä on valittu talouden näkökulma, joka heijastelee laajemminkin kuin Suomessa käytävää markkinaliberalismin ja sen vastaisen kritiikin välistä keskustelua. Kuinka onnistuneeksi tai kuinka hyväksi tämä näkökulma osoittautuu, näkyy mielestäni vasta mittakaavassaan vuoden

tai kahden kuluttua. Silloin ehkä kykenemme tätä päivää viileämmin arvioimaan sitä, kykenikö eduskunta, politiikka, omassa keskustelussaan kyseenalaistamaan joitakin nykyisiä, olemassa olevia vääriä käsityksiä tai toimintamalleja, kykenikö se kyseenalaistamaan joitakin käsityksiä tulevaisuudesta ja sen kehityskuluista, kykenikö se tuomaan uusia näkökulmia tähän keskusteluun vai oliko kyse enemmän ajankuvan heijastamisesta, tiettyjen fraasien toistamisesta.

Ainakin talouden, markkinaliberalismin ja sen kritiikin, valinta puoltaa mielestäni paikkaansa siitä näkökulmasta, että markkinatalouden eri versiot nykyisessä hyvin keskittyneessä, globalisoituvassa, monopoleja ja oligopoleja suosivassa tilanteessa ovat tuoneet markkinatalouden samanlaisen kriisiytymisen eteen, minkä suunnitelmatalouden osalta voimme todistaa tapahtuneen ehkä vuosia tai kymmeniä vuosia sitten. Markkinat eivät toimi nimensä mukaisesti markkinoina, kuluttajan valintaa ohjaavina, kilpailevina elementteinä tällä hetkellä eivätkä ne myöskään ole taloutena väline, joka on yhteisen demokraattisen päätöksenteon mukaisesti tai sen alaisuudessa toimiva, hyvinvointia generoiva tekijä.

Mielenkiintoista on myös pohtia sitä, olisiko tässä tai jossakin muussa vaiheessa osana tulevaisuusajattelua syytä pohtia toisenlaisia keiloja taskulampun heijastamiseksi. Sitähän tulevaisuuden katsominen aina parhaimmillaankin on, yhden pisteen valottamista, jonka tarkempi näkeminen tarkoittaa samalla sitä, että valtaosa muista kohdista jää näkemättä.

Ed. Filatov viittasi ryhmäpuheenvuorossaan lyhyesti jo aikakäsitteeseen. Olisiko syytä pohtiakin rajallisimpana luonnonvarana aikaa, inhimillistä aikaa, sen käyttöä, sen hallintaoikeutta? Kuka päättää meidän ajastamme, ja mitä me voimme ajallamme tehdä? Olisiko syytä jossakin vaiheessa todella palata politiikan lähtöjuurille, kuten useammassakin puheenvuorossa on perätty, miettimään itse asiassa sitä, mikä on politiikan tehtävä, miten me näemme hyvän elämän, sen haasteet tänään ja tulevaisuudessa? Olisiko syytä myös venyttää aikajännettä historiaan, miettiä, mitä aikaisemmista kehityskuluista voisimme oppia, mitä samankaltaisuuksia ehkä tällä hetkellä koemme, katsoa aikajännettä pidemmälle, mutta myös heijastaa pidemmän aikavälin näkymä tämän hetken päätöksentekoon?

Uskon, että useimmissa yhteyksissä, kun tulevaisuuskeskustelua käydään, ongelmaksi jää siinä syntyvien ajatusten ja haasteiden heijastuminen käytännön päätöksentekoon. Minkä takia esimerkiksi aiemmassa tulevaisuusselonteossa ja siitä käydyssä keskustelussa ja valiokunnan mietinnössä esiin nousseet ympäristövaateet ja kestävän kehityksen ajatukset eivät vaikuta hallituksen esitykseen tai omaan päätöksentekoomme, kun olemme päättämässä energiaverotuksen suunnasta, jos kerran tiedämme energian käytön jatkuvan kasvun aiheuttavan ympäristöongelmia ja sen myös olevan käytännössä mahdotonta? Minkä takia ajatuksemme hyvinvoinnista tai sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta eivät ehkä yksityiskohtaisissa päätöksissä, kun päätämme oman hyvinvointiyhteiskuntamme rakenteista, heijastukaan tehtäviin ehdotuksiin tai niihin täälläkin aiheellisesti peräänkuulutettuihin priorisointeihin esimerkiksi kohdennettaessa voimavaroja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen tai teknisen tai taloudellisen infrastruktuurin rakentamiseen? Tai miten käytännön Euroopan unioni -politiikkaan vaikuttaa hallituksen kirjaama tavoite, sekä Ahon että Lipposen hallituksen, ja eduskunnan useammassakin yhteydessä ottama kanta siitä, että Suomi Euroopan unionin jäsenenä on aktiivinen päättäjä ja toimija muun muassa tiukemman ympäristöpolitiikan aikaansaamiseksi?

Arvoisa puhemies! Selonteko on käsitellyt ymmärrettävän hallitusti ja varovaisestikin Euroopan ja myös Venäjän tulevaisuutta. Mielestäni on melko ymmärrettävää, että hallitus selonteossaan ei voi suoranaisesti yltää kovinkaan suureen mielikuvitukseen tai ilotteluun Naton tai Emun eri tulevaisuusvaihtoehdoista tai siitä, mitä tapahtuukaan, jos Euroopan unioni sattuisi luhistumaan omaan mahdottomuuteensa. Mutta ehkä tämän tulevaisuusselonteon ja siitä käytävän keskustelun yhteydessä eduskunnalla, politiikanteolla, on ja olisi hiukan suuremmat vapausasteet tämän tyyppiseen keskusteluun ja laajempaan Eurooppa-analyysiin.

Tästä keskustelusta haluan ottaa vain kolme näkökohtaa esille liittyen turvallisuuskeskusteluun, legitimiteettiin eli eurooppalaisten rakenteiden kestävyyteen tai toivottavuuteen ja ehkä myös talousulottuvuuteen.

Valiokunta on toki mietinnössäänkin viitannut muuttuvaan turvallisuuskonseptiin, mutta uskon, että eräs kyseenalaistamisen tarve tai kohde, eräs fraseologinen keskustelumme osa-alue, on turvallisuus. Olemme turvallisesti tottuneet henkisesti kylmän sodan jälkeiseen valtiokeskeiseen turvallisuusajatteluun, jossa valtiot kiistelevät keskenään sotilasliittojen ja muiden

blokkiutumien kautta poliittisista, ideologisista ja taloudellisista intresseistä ja jossa suurvaltajohtoisesti käydään sopimusneuvotteluja, joissa ratkaistaan Euroopan ja kansalaisten turvallisuutta.

Jos koskaan turvallisuus todellisuudessa on ollut sitä, se yhä selkeämmin tällä hetkellä saa niin uhkana kuin mahdollisuuksina aivan toisen tyyppisiä piirteitä. Rajat ovat tosiasiassa muualla kuin valtioiden välissä. Kiistat, konfliktit, uhat ja epävarmuus muodostuvat yhä selkeämmin taloudellisen niukkuuden jakamisesta ja taloudellisten intressien törmäyskohdista, jotka ovat usein myös uskonnollisten ja etnisten kiistojen takana. Omalta osaltaan luonnonvarojen riittävyys ja ympäristöongelmat tulevat tätä niukkuuden ongelmaa pahentamaan ja myös oman lisänsä konfliktiherkkyyteen tuomaan mukaan, ajatellaan nyt vaikka pilaantuneita ympäristöjä, juomaveden loppumista tai viljelyalan tai metsäalan häviämistä, aavikoitumista tai muita vastaavia ilmiöitä.

Konfliktit ovat yhä enemmän myös turvattomuudesta, epävarmuudesta, ihmisoikeuksien polkemisesta, erilaisista yhteensovittamattomista kulttuurisista tai uskonnollisista arvoista kumpuavia. Silloin on hyvä tehdä todella kysymys siitä, mihin aiemmat kulttuurit ovat kaatuneet. Mitkä ovat ne syyt ja tekijät, että toisissa tilanteissa kyetään luomaan rauhanomaisia neuvottelu- ja sovittelumekanismeja ennen kaikkea paikallisesti, mutta myös alueellisesti yhteensovittamattomille arvoristiriidoille? Ja mikä on se syy, minkä vuoksi yhteiskunnan yhteinen pelisäännöstö yhtäkkiä menettääkin yhteisen hyväksyttävyytensä, arvonsa eli legitimiteettinsä, jolloin yhteiskunnan romahdettua tilalle tuleekin väkivaltainen tapa ratkoa yhteensovittamattomia ristiriitoja, myös taloudellisia ristiriitoja, kuten olemme nähneet niin Balkanilla kuin suurten järvien alueella Afrikassa? Miten tähän sisäiseen hajoamiseen, siitä johtuvaan turvattomuuteen ja väkivallan kasvamiseen vastataan? Miten vastataan kasvavaan ympäristöuhkaan? Miten vastataan ihmisten kasvavaan sosiaaliseen eriarvoisuuteen? Miten vastataan kasvaviin kehityseroihin, jotka todennäköisesti tulevat lisäämään myös väestöliikehdintää globaalisti?

Sotilaalliset yhteenliittoutumat hyvinkin uudistuneina ja muuttuneina ovat huonoja vastaajia ja ratkaisijoita näihin haasteisiin. Kysymys asettuu myös hyvin pitkälle silloin siihen, kykeneekö Euroopan unioni tulevissa laajentumisratkaisuissaan, joissa edessä on yhä suurempi ja jyrkempi raja, luomaan sellaista yhteistyöpolitiikkaa, kykenevätkö Euroopan unioni ja muut eurooppalaiset turvallisuusrakenteet löytämään sellaisia alueellisia ja globaaleja yhteistyömuotoja, vahvistamaan esimerkiksi Yhdistyneitä kansakuntia, joilla voidaan väkivallan syitä poistaa ja tarvetta väkivaltaan hillitä, joilla demokratian, ihmisoikeuksien, taloudellisten resurssien oikeudenmukaisemman ja tasaisemman jakautumisen kautta saadaan yhteinen intressi, saadaan legitimiteetti, saadaan yhteiskunta. Tästä laajemmasta turvallisuudesta keskustelua ja sen mukanaan tuomien haasteiden pohtimista on mielestäni syytä jatkaa useammassakin yhteydessä niin hallituksessa kuin eduskunnassa.

Toinen Eurooppaan kohdistuva kysymys on niin taloudellinen kuin kulttuurillinen. Mikä on yhteinen eurooppalainen henkinen koti tai lähtökohta ja mikä on eurooppalainen kilpailukyky, mikä on eurooppalainen käsitys taloudesta?

Eurooppa eurooppalaisen sivistyksen kehtona on kuitenkin aina pitänyt taloutta vain välineenä ihmisen hyvinvoinnin rakentamiselle. Eurooppa myös kohtaa useita haasteita ensimmäisenä — ilmiötä kutsutaan hyvin kuvaavasti euroskleroosiksi — siksi, että se on myös monien markkinamekanismien syntykoti, se on teollisen vallankumouksen syntykoti ja luonnollisesti silloin myös nämä kehityskaaret tulevat ensimmäisinä kypsyyteensä ja uudistumistarpeisiinsa. Eurooppa silloin myös on ja voi olla koti uudenlaiselle talousajattelulle ja toiminnalle, jossa talouden toiminta aidosti toimisi kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti, jossa työkäsitteelle voitaisiin muodostaa uutta sisältöä nykyisen palkkatyön mallien kriisiydyttyä ja jossa myös sivistyksestä ja hyvästä elämästä voitaisiin löytää uusia niukkempiresurssisia toteuttamistapoja ja muotoja.

Euroopan unionin osalta pohdiskelu niin euroskleroosista kuin Euroopan taloudestakin liittyy tietysti hyvin tiukkaan ja tarkkaan poliittiseen näkökulmaan, jossa joko markkinaliberalismin mukaisesti talous nähdään dynaamisena toimijana, joka sellaisenaan tuottaa hyvää ja jonka harteilla ikään kuin hyvinvointiyhteiskunta liian suurena riippakivenä makaa, tai sitten se voidaan nähdä päinvastoin sellaisena tulevaisuuden menestystekijänä, jonka varaan voidaan rakentaa. Sekä Fukuyama että Suomesta Antti Kasvio ovat harrastaneet tätä ajattelua, jossa ajattelu lähteekin siitä, että kriisiytyneestä yhteiskunnasta, jossa ihmiset ovat syrjäytyneitä, ei löydykään osaavia, dynaamisia, innostuneita ih-

misiä slummeista, jossa lähdetään siitä, että kannustavuus, riski ja elämän uhka eivät teekään ihmisestä yrittävämpää, osaavampaa, osallistuvampaa eikä innovoivampaa, vaan pelokkaamman, aremman ja totuttuihin kaavoihin kangistuvan. Tässä ajattelussa hyvinvointiyhteiskunta ei olekaan pilalle paapoja pullamössösukupolvelle, vaan se on tapa jakaa yhteistä riskiä, jota kautta saadaan myös ihmisen elämään turvallisuutta ja ennustettavuutta, mahdollisuutta lähteä vaikka turvallisesta työpaikasta yrittäjäksi, mahdollisuutta ja uskallusta esittää työpaikallaan uusia ideoita, poikkipuolisiakin ajatuksia, mahdollisuutta ja kykyä riskinottoon, uudistumiseen, jota peräänkuulutamme niin yhteiskuntana kuin myös taloutena.

Mielenkiintoinen pohdiskelu talouden osalta on myös Emu, Euroopan talous- ja rahaliiton tulevaisuus. Politiikassa emme ole kovinkaan paljon vielä raottaneet sitä verhoa tai tehneet kysymystä itsellemme tai toisillemme: Mitä sitten, jos Emua ei tulekaan? Taatusti en itsekään siihen tässä ja nyt — tuskin myöhemminkään — osaa antaa hyvää ja yksiselitteistä vastausta ja tuskinpa kovin moni meistä sitä osaisi, mutta juuri siksi se kysymys tulisi myös kyetä nostamaan esille ja pohdiskeluun. Euroopan talous- ja rahayhdentymiseen olisi myös syytä suhtautua itse asiassa hyvin intohimottomasti ja välineellisesti. Emu sellaisenaan tai Talous- ja rahaliitto, tiivistyvä yhteistyö, ei ole hyvä tai huono. Se, millaisilla ehdoilla se toteutuu, muodostaa sen sisällön, aivan kuten koko Euroopan unioninkin tulevaisuuden osalta voidaan sanoa.

Mikä on Suomen politiikka pidemmällä aikajänteellä siihen, kun yhteistä talous- ja rahapolitiikkaa tehdään, että siinä mittareina eivät olisi vain täälläkin paljon parjatut bkt-arvot ja julkisen sektorin koko ja velkaantuneisuus suhteessa toisiinsa ja kansantalouteen, vaan että siinäkin voisivat olla käytössä laajemmat mittarit esimerkiksi siitä, minkälaista hyvinvointia eli minkälaista pitkäjänteistä kilpailutekijää valtio kykenee koulutuksen, terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen kautta kansalaisilleen tuottamaan tai siitä, kuinka hyviä ja pitkäjänteisiä investointeja hyvän ympäristöpolitiikan kautta valtio tai Euroopan unioni tekee? Emu-kriteeristöön voitaisiinkin sitten koota aikamoinen joukko toisen tyyppisiä laadullisia tekijöitä ja mielestäni todellisia kilpailutekijöitä.

Mielestäni kysymys, joka liittyy Euroopan unionin laajentumiseen, on myös se, että samalla kun haemme laajentumisesta vakautta, kuten myös Naton laajentumisesta haetaan, on syytä nähdä eteen tuleva uusi rajapinta, uudet jo lähempänä olevat naapurit esimerkiksi Keski-Aasiassa omine taloudellisine, sosiaalisine ja konfliktiongelmineen. Mikä on sitä eurooppalaista politiikkaa, jolla talousyhteistyötä, sosiaali-, kulttuuri- ja turvallisuusyhteistyötä tullaan tämän rajan yli tekemään ja mikä on myös Suomen politiikka näissä kysymyksissä?

Kun Suomi kunnianhimoisesti asettaa itselleen edelläkävijän tavoitteen Euroopan unionissa, on syytä myös pohtia jo tässä vaiheessa niitä käytännön tavoitteita, joita tulemme asettamaan omalle puheenjohtajakaudellemme niin ympäristö- kuin sosiaalikysymyksissä, jos uskomme siihen ajatukseen, että hyvinvointi on paitsi eurooppalainen kilpailutekijä myös velvollisuus, jonka me poliitikot kannamme kansalaisiamme kohtaan. Laajeneminen nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ja nykyisessä poliittisessa tilanteessa lisää turvallisuutta ja vakautta, mutta myös, pahoin pelkään, se tulee tuomaan pitkäaikaisen kehityshidasteen niin sosiaali- kuin ympäristöulottuvuuden osalta Euroopan unioniin.

Minkälaista politiikkaa haluamme siis nyt noudattaa Euroopan unionissa saadaksemme vahvemman sosiaalisen omantunnon ja ympäristöomantunnon, saadaksemme sisään sellaista tavoitetasoa, jota asteittain Euroopan unionissa tulevine vuosikymmeninä tultaisiin toteuttamaan? Miten sosiaali-, sukupuolisen tasa-arvon ja ympäristötekijät tulisivat todellisuudessa esimerkiksi rakennerahastouudistuksen yhteydessä rahanjakoperusteisiin sisään? Miten rakentaisimme moniytimisyydestä sellaisen kannustavan tulevaisuuden toimintamallin, jossa yhteistyöllä asteittain myös laajentuva Euroopan unioni kykenee näihin haasteisiin vastaamaan pysäyttämättä silti edelläkävijöiden mahdollisuutta kehittää omaa kansallista ja myös eurooppalaista politiikkaa?

Valiokunnan mietinnössä on myös pohdittu ympäristökysymystä osana laajempaa politiikkaa. Uskon, että jatkossa kansallista strategiaa mietittäessä syytä on mennä hiukan pidemmälle tai suorempaan selkeäsanaisuuteen. Ympäristökysymystä on turha tarkastella oireiden, ilmiöiden kautta, minkälainen on päästötasomme tai miten ilmastomuutos etenee. On syytä pureutua kestävän kehityksen ytimeen eli siihen, minkälaiset taloudelliset kannustimet ja toimintamekanismit ja minkälaiset poliittiset toimintarakenteet ja kenen äänen kuuntelu tässä yhteiskunnassa todellisuudessa aiheuttavat ympäristöongel-

mat, minkä tyyppisiä muutoksia meidän tulisi tehdä omaan kansalliseen politiikkaamme ja minkälaista politiikkaa meidän tulisi tukea ja ajaa Euroopan unionin sisällä todellisen dynaamisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Ympäristökysymyksen osalta täytyy erityisesti onnitella suurta valiokuntaa, joka on lausunnossaan hyvin asiaan paneutuen ja suorasanaisesti puuttunut siihen, että kun hallitus ja eduskunta ovat kannanotoissaan selkeästi todenneet ja asettaneet tavoitteeksi korkean tason ja kunnianhimoisen ympäristöpolitiikan, niin kaikissa käytännön tilanteissa ehkä tämä tavoite ei ole toteutunut, vaan kompromissialttius ja -valmius, jota aina politiikassa tarvitaan, ja kunnianhimon kadottaminen ovat saattaneet pahasti sekoittua.

Mielestäni haaste, joka suurelta valiokunnalta eduskunnalle tulevaisuusvaliokunnan kautta tulee, on aiheellinen. Eduskunnan tulee osaltaan tiivistää ohjaus- ja seurantamekanismiaan niin, että eduskunnan ja hallituksen poliittisesti itselleen asettamat tavoitteet myöskin toteutuvat käytännön neuvotteluissa ja virkamiestason yhteistyössä.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluan Euroopan unionin osalta ottaa esille kysymyksen siitä, kenelle ja millä ehdoilla unioni tekee politiikkaa. Niin selonteko osaltaan kuin hallitus politiikassaan aivan oikein toteaa julkisuuden ja demokratian kansanvaltaisuusperiaatteen tärkeyden Euroopan unionin tulevaisuuden ja sen oikeutuksen kannalta.

Mielestäni vakavin Euroopan unionin tulevaisuutta uhkaava haaste on sen mahdollinen sisäinen rapautuminen, jos sen rakenteet suosivat vahvoja toimijoita kansallisen edun muotoilijoina ja jos Euroopan unionin sisäinen toiminta yhä selkeämmin painottuu ikään kuin "kansallisen edun" eli lyhytnäköisten vahvojen taloudellisten toimijoiden edun mukaan toimimiseen ja sen toteuttamiseen unionin politiikassa. Sellaisen politiikan päässä on kansalaisuskottavuuden menetys.

Kun itse uskon, että muutokset historiassa eivät ole Pohjanmaan raiteita, jotka ovat pölkky pölkyltä selkeästi ja suoraan nähtävissä, vaan ne ovat epäjatkuvuuksia, joissa pienetkin muutostekijät saattavat kumuloituina äkkiä tehdä suuria epäjatkuvia, räjähdyksenomaisia muutoksia, niin edessä saattaa olla sellainen tulevaisuus, jossa kansalaiset eivät enää luota Euroopan unioniin, eivät ole valmiita enää hyväksymään tiiviimpää yhdentymistä tai tiiviimpää taloudellista, talous- ja rahayhteistyötä kannustavia ratkaisuja, vaikka ne olisivat poliitikkojen mielestä ja vaikka ne saattaisivat olla omasta mielestäni tarpeellisia.

Euroopan unioni voi toteuttaa eurooppalaisen ihmisen ja laajemmin maailman laajuisesti ihmisen hyvinvointia tukevaa politiikkaa vain sellaisen päätöksentekorakenteen kautta, jossa se hitaasti mutta varmasti rakentaa ja vahvistaa suoraan arvoperusteiseen edustavuuteen vahvemmin pohjautuvaa päätöksentekorakennetta Euroopan parlamentin ja sen näkökantojen kautta, kansalaiselle kun valvontatie omaan kansanedustajaan, joka on eduskunnan kautta ollut valitsemassa hallitusta, josta ministeri on käynyt Euroopan unionissa neuvottelemassa, on kovin mutkikas ja melko vaikea. Nykyisellään ehkä kiinnostus europarlamentaarikon valintaankaan ei ole kovin suuri, kun todellista valtaakaan ei ole niin paljon. Mutta jos on valtaa ja vastuuta, on euroedustajan kovin vaikea välttää kansalaisten oikeutettua kiitosta tai kritiikkiä siitä, että hän on toiminut esittämiensä asioiden tai tavoitteiden mukaisesti tai suoranaisesti 180 astetta niitä vastaan. Vain tätä kautta voimme luoda todellista demokratiaulottuvuutta ja vastaavuutta Euroopan unioniin. Toivon, että osaltamme voisimme me parlamentaarikot, jotka omissa nahoissamme ihan myönteisesti tämänkin kritiikin tunnemme kansallisten parlamenttien kautta, olla myöskin vahvasti tämän näkökulman eteenpäin viejiä ja tukijoita muodostettaessa Suomen Euroopan unioni -politiikkaa.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuus tulee näyttämään, mitä virkaa ja mitä työtä tulevaisuuskeskusteluilla ja tulevaisuusvaliokunnalla on, minkälaisina ajatuksemme ja keskustelumme näyttäytyvät vuoden tai kahden kuluttua, näyttäytyykö puheemme näennäisyksimielisyytenä, näennäistieteenä jostakin tulevaisuudesta, jossa me ikään kuin vain yritämme katsoa kristallipalloon, vai näyttäytyykö se kyseenalaistavana, uusia näkökulmia ja vastakkaisia ajatuksia esiintuovana, poliittisen arvomaailman mukaan tuovana keskusteluna, antaako se niitä eväitä, joilla politiikka voitaisiin ehkä palauttaa takaisin politiikkaan.

Ed. Olin merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S. Pietikäisen puheenvuoro oli poikkeuksellisen mielenkiintoinen ja monia

aineksia sisältävä. Hän aloitti puheenvuoronsa sillä, että jo pelkkä kysymyksenasettelu, se mistä puhumme, on poliittista. Luin sen tarkoittavan myöskin, että se on arvosidonnaista. Kun se on arvosidonnaista, ed. Pietikäinen totesi, että silloin kun arvioimme tulevaisuutta, on katsottava, onko se ajan kuvan heijastumaa vai voisimmeko tulevaisuutta katsoa myös tätä ajan kuvaa haastavasta näkökulmasta.

Minä pelkään, olen hieman itsekriittinen tässä yhteydessä myös, että tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä, jota olin tekemässä, myös ed. S. Pietikäinen oli sitä laatimassa, näkökulma on ehkä liiaksi kuitenkin ajan kuvan mukainen. Siinä se rakenteiden kyseenalaistaminen, mikä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä tulee vastaan hallitsevasti, on ehkä liiaksi, voisiko sanoa, populääri, markkinaorientoitunut näkökulma ja siitä puuttuu se, että olisi astuttu askel pidemmälle, olisi ikään kuin tämä hegemoninen kyseenalaistaminen uskallettu kyseenalaistaa. Tätä, jos ymmärsin oikein, muun muassa ed. Tahvanainen omassa puheenvuorossaan peräänkuulutti. Jälkimmäinen näkökulma olisi epäilemättä ollut paljon kunnianhimoisempi, mielenkiintoisempi ja varmasti myös täällä käytävän poliittisen keskustelun kannalta haastavampi.

Tämä selonteko kuitenkin on myös monisyinen, ja siellä on eräs olennainen ulottuvuus, joka ed. S. Pietikäisen puheenvuorossa tuli vahvasti esille, eli se tapa, millä me mittaamme hyvinvointia ja kestävää kehitystä, kuinka sitä arvioimme. On todettu selkeästi, että pelkät bruttokansantuotelaskelmat, jotka samaistavat menestyksen talouskasvuun, ovat riittämättömiä. Taloudella voi mennä hyvin, mutta kansalaisilla huonosti. Tässä suhteessa mietinnössä tuodaan esille myös muiden indikaattoreiden välttämättömyys, johon pitää yhtyä.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. S. Pietikäisen puheenvuoro oli erinomaisesti valmisteltu, tai sitten hän on verbaalinen nero ja oliko sitä valmisteltu lainkaan vai tuliko se suoraan syvältä sydämestä ja tiedon pulppuamana. Joka tapauksessa se oli erinomainen puheenvuoro.

Hän puuttui jossakin vaiheessa puheenvuorossaan myös ympäristöpolitiikkaan, johon tietysti energiapolitiikka liittyy aivan selkeästi ja kaikkein suurimpana osatekijänä pitkällä tähtäimellä. Hän ei kuitenkaan ottanut mitään kantaa siihen, miten energia- ja ympäristöpolitiikkaa tulevaisuudessa pitäisi ohjata.

Mielenkiintoinen asia, jonka vuoksi vastauspuheenvuoron oikeastaan pyysin, on se, että selvästi tämä hallitus on tehnyt hätäisiä päätöksiä energiapolitiikassa, tässä energiaverokysymyksessä, jossa tehtiin hiilenmusta ratkaisu. Siitä ei ole kovin pitkää aikaa, mutta nyt, kun katselin televisiosta, kun ministeri Kalliomäki oli siellä haastateltavana, hän ilmoitti ihan selkeästi, että ei ole mitään mahdollisuuksia hiilen käyttämiseen, vaan siitä luovutaan ja on kaksi mahdollisuutta, ydinvoima tai maakaasu. Eikö tällainen asia ollut selvillä jo siinä vaiheessa, kun tehtiin energiaveroratkaisua ja tehtiin se nimenomaan hiilen käytölle edulliseksi?

Tämä politiikka on äärettömän tempoilevaa sillä tavalla, että tämäkin asia olisi voitu ennakoida etukäteen. Minä en ymmärrä tämmöistä asiaa.

Mitä tulee sitten Euroopan unionin rapautumiseen, se on mielenkiintoinen kysymys sikäli, että joko Euroopan unionin pysyäkseen koossa on syvennyttävä koko ajan, ja siellä on ehdottomasti ja ehdottomasti liittovaltio vastassa. Se johtaa siihen. Tai toinen mahdollisuus on se, että se hajoaa. Jos se ei syvene, se hajoaa. Mikä on sitten tämä prosessi, kun se alkaa hajota? Onko se uusi Jugoslavia? Se on sitten toinen asia.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiittelen myös ed. S. Pietikäisen puheen sisältöä, mutta haluaisin todeta sen, että meillä on arvoja ja kaikki tietysti käytämme arvoja silloin, kun me puhumme ja otamme kantaa. Tämä mietintö toki pitää sisällään arvoja. Minä en niitä osannut pitää pahana enkä osaisi koskaan asettaa sellaisia vastakkainasetteluja, että jonkun arvot ovat merkittävästi huonompia kuin jonkun toisen arvot.

Toinen ongelma, mikä mietinnön tekemisessä oli, oli se, että meille on syntynyt arvojemme kautta myös sanoille väri ja maku eli niille on tullut sellaisia liturgisia sisältöjä, jotka yhden suussa kuulostavat toiselta kuin toisen suussa, mikä tietysti tekee sen, että me elämme, koemme ja luemme mietinnön sisällön eri tavalla. Se, minkä joku lukee kriittisesti, minussa herättää monia positiivisia mielleyhtymiä ja ajatus lähtee kulkemaan eteenpäin.

Siinä ed. S. Pietikäinen on oikeassa, että hyvinvointia tulisi mitata paljon laajemmin kuin nyt mitataan, koska meillä on myös, sen lisäksi että on kaikki sellainen maksuton työ, yhteiskuntapalvelu, kotitalouksissa tehtävä työ, joka täytyisi kanssa ottaa mittariksi mukaan, elämisen

henkinen sisältö ja humaaniset arvot, joita tulisi myös ylläpitää ja korostaa. Niiden sisällystä hyvinvoinnin välineenä me emme edes käsittele missään, eli yhteiskunta ei tunne sellaista kuin henkisen hyvinvoinnin arvo.

Ed. Kiljuselle toteaisin, että silloin kun me puhumme kestävästä kehityksestä, voikin olla, että fyysisen hyvinvoinnin kaventaminen saattaa tulla eteen, koska kestävä kehitys saattaa vaatia joitain rajoituksia.

Ed. S. Pietikäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle. On aivan totta, että itse näen Euroopan unionissa myös nämä kaksi kehityssuuntaa: joko tiiviimpi yhteistyö tai sitten vaikeampi yhteistyö, joka ikään kuin syö unionin arvoa. Mielestäni ehkä kansallisesti käymme turhaa federalismi/ei-federalismi-keskustelua, jossa federalismi näyttäytyy jonakin peikkona ja ei-federalismi jonakin taivaana. Tässä meillä on hiukan myös sellaista sanahelinää, johon suuri valiokuntakin on mietinnössään puuttunut. Pikemminkin pitää kysyä, mistä asioista on tiiviimmin päätettävä yhdessä ja mitä enemmän jätettävä kansalliselle tasolle. Ei se syventyminen sinänsä, "federalistisempi" tulevaisuus ole huonompi.

Olen samaa mieltä ed. R. Korhosen kanssa siitä, että mietintö sisältää arvoja, niin kuin pitääkin. Ehkä meidän tulisi tulevaisuudessa ja tulevassa työskentelyssämme miettiä, että se sisältäisi enemmänkin ja selkeämmin arvoja ja erilaisia vaihtoehtoisia arvoja, että tekisimme erilaiset arvolähtökohdat vielä näkyvämmiksi — siinähän koko meidän työmme arvo on — ja välttäisimme sanahelinäsanoja. Mielestäni poliittisen kielenkäytön kiellettyjen sanojen listaan pitäisi liittää sana oikeudenmukaisuus, koska en ainakaan tiedä yhtään poliitikkoa, joka ei tavoittelisi itse oikeudenmukaisuutta. Meillä vain on keskenämme niin kovin erilaiset käsitykset siitä, mikä on oikeudenmukaista. Silloin meidän pitäisi avata sanojen sisältö ja tausta ja kertoa, mitä me niillä tarkoitamme, minkälaista tulevaisuutta me tavoittelemme, sen sijaan että me käytämme hyvin paljon sanoja tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja monia yleistermejä, jotka voivat merkitä todellakin, kuten ed. Korhonen sanoi, kovin monia eri asioita.

Ministeri Alho: Arvoisa puhemies! Käydyssä keskustelussa ja erityisesti ed. S. Pietikäisen puheenvuorossa puututtiin siihen, että jo se, mistä asiasta selonteko annetaan, on poliittinen valinta. Hän peräsi sitä, että olisi voitu myös rakentaa tulevaisuusvaliokunnan mietintö esimerkiksi siltä pohjalta, että olisi katsottu aikaperspektiiviä tai esimerkiksi turvallisuutta.

Haluaisin tässä yhteydessä sanoa sen, että ainakaan hallituksen tulevaisuusselonteko, sellaisena kuin se eduskunnalle on annettu, ei olisi asettanut tässä suhteessa rajoituksia, sillä selonteossa on yritetty, ei tosin kovin laajasti, koska on yritetty pitää kuitenkin kiinni jostain hallittavasta sivumäärästä, katsoa myös esimerkiksi Euroopan kehityksen pitkiä linjoja, sitä että Eurooppa on ollut kaikkina aikoina moninaisuuden maanosa, että uskonto on esimerkiksi ollut yksi niistä asioista, jotka ovat olleet ensimmäisenä yhdentämässä Eurooppaa mutta sitten myös jakamassa Eurooppaa. Eurooppa on ollut kielellisesti monimuotoinen.

Tällä hetkellä Eurooppaa yhdistää talous, mutta juuri tätä ehkä olisi voinut pohtia myös valiokunnassa, voiko taloudesta tulla Euroopassa myös yhdentäjän jälkeen jakaja, niin kuin suuret kehityslinjat voisivat antaa aihetta olettaa. Tässä tietysti jää monia avoimia kysymyksiä, ja käytävällä keskustelulla voidaan paikata näitä käsityksiä.

Haluaisin myös sanoa sen, että mitä tulee turvallisuuteen, niin selonteossa lähdettiin ajattelemaan asiaa niin, että turvallisuus on ennen kaikkea juuri laaja asia. Ei ole kysymys sotilaallisesta turvallisuudesta vaan siitä, että globaalit muutokset merkitsevät ilman muuta riskejä. Olennaiseksi tulee, miten riskien hallinta voidaan järjestää ja että riskien välisiä riippuvuuksia pitää tarkastella juuri turvallisuuden näkökulmasta, sillä turvallisuus on taloudellista, sosiaalista ja ympäristöllistä turvallisuutta myös, ja näiden kaikkien kesken on riippuvuussuhteet.

Silloin kun puhutaan turvallisuudesta ja riskien hallinnasta, tietysti olennaiseksi tulee juuri se, mitkä voivat olla ne poliittiset keinot, joilla kehitystä, joka on tullut nopeaksi ja globaaliksi, voidaan hallita, miten voidaan ennustettavuutta lisätä päätöksenteossa. Sehän on tavallaan koko tämän selonteon ja mielestäni myös tulevaisuusvaliokunnan työn läpikäyvä periaate, että jollakin tavalla juuri ennustettavuuden kautta haetaan riskienhallintaa, on kysymys sitten suomalaisista vahvuustekijöistä, talouden kehitysnäkymistä tai esimerkiksi niistä ulottuvuuksista, jotka liittyvät ympäristönäkökulmasta kestävään kehitykseen.

Mutta se on tietysti totta, niin kuin ed. S. Pietikäinen sanoi, että se, mihin näkökulman

haluaa asettaa, on valinta. Arvelen, että tämä valinta, jonka tulevaisuusvaliokunta on tehnyt, voi olla hyödyllinen pohjatyö pohdinnalle siitä, mitkä tulevat olemaan Suomen valinnat, minkälaisia uhkatekijöitä Suomen vahvuustekijöiden hyödyntämisessä, turvallisuuden lisäämisessä ja kaikkien globaaleiden, niin talouden kuin ympäristö- ja muiden kysymysten vastaanottamisessa ja niihin vastaamisessa on.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Täällä on minusta hyvin ansiokkaasti illan aikana käsitelty mietintöä hyvin monelta eri pohjalta. On pureuduttu talouteen, kestävään kehitykseen, ympäristöön ja turvallisuuteen. Minä aion osuudessani pureutua ihmisyyteen, koska en sano, että tässä kaiken takana on nainen mutta kaiken onnistumisen ja epäonnistumisen takana on ihminen itse. Voisin katsoa, että edustajien Suholan ja Korhosen ansio mietinnössä oli ihmisyyden sinne mukaan uittaminen, ja siksi minä aionkin keskittyä siihen.

Eduskunnassa on yksi valiokunta, jossa työskentely on ollut todella rajoja ylittävää. Se on ollut hyvin ennakkoluulotonta. On kuultu äärilaidasta toiseen asiantuntijoita, ja keskustelu on ollut uutta luovaa ja välitöntä ja, voisi sanoa, suorastaan huumoripitoista ja mielenkiintoista. Siellä on tuntenut todellista työn iloa, ehkä silläkin tavalla estotonta, että olemme rohjenneet ylittää omia, tarkkaan piirrettyjä poliittisia rajojamme käydyssä keskustelussa, ja se on tehnyt työskentelystä äärettömän mielenkiintoisen. Voisi sanoa, että ehkä tähän on myös vaikuttanut se, että kaikki työskentelyssä mukana olleet valiokunnan jäsenet ovat vilpittömästi halunneet porautua asiaan ja nähdä tulevaisuuden haltuun otettavana ja hyvänä elettävänä.

Se, mikä sitten on ollut kirjallinen tulos, sanat paperilla ovat kovin paljon kalpeampia kertomaan sitä tunnetta ja sitä tekemisen iloa ja tuloksen tekemisen tuskaakin, mitä valiokunnassa on koettu. Voisi sanoa, että valiokunnassa edustajat ovat ihmisinä olleet hyvin paljon vilpittömästi lähempänä toisiaan kuin monessa muussa lakipykälän vääntämisessä.

Olemme pyrkineet opportunistisesta mietinnöstä strategiseen ja visionääriseen mietintöön. Aina ja kaikkialla tutkijoina, poliitikkoina ja ihmisinä olemme arvojemme vankeja ja niiden läpi tarkastelemme kaikkea. Arvot ovat kulttuurisia työvälineitä ja aina sidoksissa aikaan, paikkaan, tapaan ja niiden läpi maailmaa tarkastelevaan ihmiseen. Ongelmana on tietenkin vallankäytössä, kenen arvot ovat parhaat ja millä arvoilla maailmaa ja tulevaisuuttamme mitataan, vaikka henkilökohtaisesti voisin todeta, voiko arvoja edes arvottaa paremmuusjärjestykseen.

Valiokunta päätti lähestyä mietintöä eri näkökulmasta kuin hallituksen selonteko, joka käsitteli globaalia ja Euroopan tulevaisuutta perinteisesti, traditionaalisesti ja hyvin yleispätevästi. Mietintömme oli kuvaileva, ei uhkaileva eikä kurjaileva. Käsittelytavalla pyrittiin nostamaan esille monia eri tulevaisuuden visioita, joihin voimme aina vaikuttaa osana globaalia kokonaisuuttamme. Ongelmana on tietenkin valtiona ja kansana kokomme, geopoliittinen sijaintimme, kansallinen varallisuutemme, kielemme ja kulttuurimmekin.

Mietintö ei tietoisesti esitä kolmea konstia, joilla tulevaisuus otetaan haltuun, koska sellaisia ei ole. Se ei myöskään ole julistus eikä poliittinen ohjelma, koska yhtä oikeaa tai väärää tulevaisuuttakaan ei ole. Kuvaileva ja analyyttinen ote synnyttää innovaatioita ja visioita enemmän kuin puhdas poliittinen uskontunnustus.

Mietinnössä on viljelty runsaasti sanaa menestys. Sillä on positiivinen vire, ja sitä on käytetty kuvailemaan kaikkea hyvää inhimillistä toimintaa, joka tuottaa ihmiselle onnistumisen tunteita aina hyvästä lukukokemuksesta uutta luovaan keksintöön. Menestys on siis paljon muutakin kuin joukko onnistuneita taloudellisia operaatioita.

Mietinnön läpäisee neljä menestystekijää: globaalistuminen, tieto ja teknologia, ihmisyys ja innovaatiot sekä elämän hallinta. Olemme kansakuntana osa globaalista kokonaisuutta, johon joudumme ottamaan kantaa, tahdomme tai emme. Tietoinen maailmassa mukanaolo mahdollistaa valintojen teon ja päätöksentekoon osallistumisen omalla 5 miljoonan sanan voimalla. Maailma on merkittävässä rakennemuutoksessa, ja maiden ja valtakuntien kehitykset eivät ole tahdistetut. Tieto ja teknologia ovat tulevaisuuden haltuunoton keinoja.

Koulutus on aina suomalaisessa päätöksenteossa ollut se keino, jolla on pyritty lisäämään kansallista hyvinvointia ja vaurautta. Sivistyksen ja koulutuksen voimaan uskoi itsenäistynyt Suomi vuosisatamme alkupuoliskolla. Siihen uskoi jälleenrakennus-Suomi sodan jälkeen, ja siihen uskon tulevaisuusvaliokuntakin. Elinikäinen oppiminen on jokaisen taikasana tulevaisuudessa. Minulle se kiteyttää itsestäänselvyyden: ihmisessä itsessään on luontaisesti asuva uteliaisuus, halu tietää, halu tutkia, halu tu-

tustua. Viisaan ihmisen lisäksi olemme myös leikkiviä ihmisiä.

Tulevaisuuden tietoyhteiskunta rakentuu kulttuuristen erilaisuuksiemme pohjalle. Siksi on tärkeää tuntea oma historiansa ja muiden historia, jotta tulevaisuuden tiedostoissa navigointi onnistuisi. On tärkeää tietää, mikä on tietoa, mikä on totta, mikä on valhetta, mikä on mielikuvaa, mikä on niiden cocktail, jolla yritetään meihin vaikuttaa. Viisas kuluttaja on tulevaisuuden selviytyjä.

Taloudellinen Suomi on hinnoitellut työvoimansa tietoisesti ulos halvasta perustuotannosta. Siksipä meidän tulevaisuutemme markkinat ovat tietämisessä ja immateriaalisessa osaamisessa sekä sitä kautta syntyvässä teknologiassa. Tuotemerkit ovat tulevaisuuden immateriaalista osaamista, tuotemerkki, globaalinen merkki, johon ihmiset sitoutuvat. Me ostamme sillä ikään kuin sidoksen globaalisesti johonkin ryhmään. Tuotemerkin alla voidaan myydä mitä tahansa, esimerkkinä Coca-cola tai Marlboro.

Jollei Suomella ole taloudellista tulevaisuutta ja menestystä, ei myöskään valtakuntaamme synny mitään jaettavaa lisäarvoa eli hyvinvointia ja perusturvaa. Olen pitänyt koko mietinnön laatimisen aikana itsestäänselvyytenä, että Suomi on sivistysvaltio, joka kantaa vastuun kaikenlaisista kansalaisistaan. Hyvinvoinnin rakentaminen vain tarvitsee tervettä taloutta, pelkillä puheilla kun yksikään mökki ei lämpiä ei leipä leipoonnu.

Olen myös pitänyt koko ajan itsestäänselvyytenä, että kestävä kehitys on ainoa oikea tie niin globaalisesti kuin kansallisestikin elää ja hyvinvoida maan päällä. Olisi naiivia kuvitella tällä tietotasolla ympäristöriskeistä ja ekologisen tasapainon järkkymisen uhista, että kellään olisi varaa rakentaa globaalia tulevaisuuttaan muun kuin kestävän kehityksen varaan.

Suurin riskitekijä tulevaisuudelle on ihminen itse. Siksi pidän ihmisyyden ja innovaatioiden mukanaoloa mietinnössä sen avaimena. Ihmisellä itsellään on tietoisuus ja valta joka päivä ja joka hetki tehdä valintaa hyvän ja pahan tulevaisuuden välillä. Tulevaisuutemme rakentuu aina menneisyydessä tehdyille teoille ja päätöksille. Aika-akselimme osoittaa kuitenkin aina ja vain eteenpäin. Jokainen ostos, jokainen jätös on aina pano tai otto tulevaisuudelta. Ei ole olemassa mitään suurta ilmestyskirja nyt -päivää, jolloin kaikki mennyt kumitetaan pois ja globaali onnela alkaa. Tulevaisuus on pienten pienten arkisten askelten työtä. Globaali yhteiselämä on jokapäiväistä raadollista riistoa, joka ilmenee niin Kinder-munien sisusrojuissa kuin halpatuontiplagiaattifarkuissa, hormoonilihoissa, karjan kaltoin kohtelemisessa, kuljetuksissa, pohjavesien tahallisessa pilaamisessa jne. jne.

Markkinat kuitenkin toimivat niin kuin asiakkaat ostavat. Valistunut kulutuskäyttäytyminen, tietoinen askeesi, jokaisen arjen päätöksen harkinta ohjaa markkinoita, jos niin haluamme. Toinen tulevaisuus on taas holtiton vaatimusten ja kulutusten ketju, joka vain kiihdyttää globaalien uhkien kasaantumista.

Minä kutsun seuraavaa vuosituhatta ihmisyyden vuosituhanneksi, jolloin meidän tulisi panostaa kasvuumme ihmisinä tiedostaviksi, vastuullisiksi, hyviksi ihmisiksi niin Suomessa, Euroopassa kuin globaalisestikin. Kehityksemme pahin este tai voitto on kuitenkin korviemme väli, 15 senttimetriä. Kehittymällä ihmisinä tiedoissa ja taidoissa pystymme ottamaan haltuun elämämme. Ihmisellä on itsellään tulevaisuutensa ja menestymisensä avaimet.

Arvoisa puhemies! Ihmisen sopeutuminen kaikkialla elinympäristöönsä niin paikkana ja aikana kuin osana historiansa jatkumoa on aina kulttuurista, ei geneettistä. Olemme aina aikamme, ajatustemme, asenteidemme, aatteidemme, vaatteidemme vankeja. Uskon, että teoriassa ja tiedoissa ja taidoissa ja teknologiassa selviydymme globaalisestikin. Ihmiseen ihmisenä ja kehityskykyisenä toimijana uskon vähemmän, ja sitä epäuskoa vahvistaa niin globaali kuin eurooppalainenkin ihmishistoria. Uhkina näen sitoutumattomuuden, piittaamattomuuden, passiivisuuden, joka johtaa demokratiavajeeseen, vallankäytön ja sen kolmijaon hämärtymiseen niin EU:ssa, meillä kuin muuallakin.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Tänä iltana on käyty pitkää keskustelua Suomen ja Euroopan tulevaisuudesta.

Mikä on suurin uhka tulevaisuudessa? Minusta se on siinä, miten kansanvalta ja rahanvalta suhteutuvat toisiinsa. Niin kuin aikaisemmin vastauspuheenvuorossani totesin, pääomat keskittyvät. Käy sillä tavalla, että ne muuttuvat yhä kasvottomammiksi, niin kuin selonteossakin todetaan, maailman laajuiset yritykset hoitavat asioita yhä kauempaa. Jossakin kohdassa todetaan, että yritykset tuntevat vastuuta omasta henkilökunnastaan eli niistä ihmisistä, jotka ovat siellä töissä. Samaten heijastuu itsekkyyden lisääntyminen; uhkana on, että jos meidän korvienvälit eivät toimi eikä solidaarisuutta tunneta,

ajaudutaan aika pahaan tilanteeseen. Eli köyhät köyhtyvät ja rikkaat rikastuvat.

Suunnitelmatalous romahti naapurissa. Nyt näyttää siltä, että jollakin tavalla myös markkinatalous, kapitalismi, on ajautumassa pitkän päälle kriisiin. Ennusmerkit ovat näkyvissä. Nyt huudetaan eri näköisiä asioita, puhutaan siitä, että pitää saada veroja alas, joustoja työpaikoille. Siitä huolimatta isojakoa ollaan tekemässä, se on tapahtumassa Suomessa ja Euroopassa ja kaikkialla. Valtiontaloudet jokaisessa maassa velkaantuvat, mutta kansantaloudet noin keskimäärin voivat aika hyvin. Tämä tarkoittaa, sitä jakoa, että yhteisistä kassoista, joilla luodaan sosiaalista turvallisuutta, siirtyy varoja joidenkin yksityisten pussiin. Se tarkoittaa keskittymisilmiötä. Siitä on ilmeisesti tullut yksi aatesuunta. Suomessakin olen hiljattain lukenut lehdistä ajatuksia, että veroja pitäisi reippaasti keventää, jolloin ostovoima kasvaisi, mutta ei oteta huomioon, mitä veroilla tulonsiirtoina on saatu aikaan, miten on saatu köyhimmille ihmisille ostovoimaa, tasa-arvoa.

Talous on yksi paha uhka, niin kuin täällä todetaan. Mutta työllisyyden osalta hain paperista, onko tässä uutta toivoa. Hirveän isoja asioita ei ole tässä löydetty. Minusta kuitenkin merkittävä asia, joka tulee jatkossa ottaa huomioon on työn uudelleen jakaminen. Vaikka täällä todetaankin, että kun suuret ikäluokat Suomessa jäävät aikanaan eläkkeelle, työttömyysongelma on poistunut, siihen on aika pitkä aika ja tämä välikin, vaikka kymmenenkin vuotta eteenpäin, se on kovin pitkä aika. Monet ennättävät jo syrjäytyä siinä ajassa, ja sinä aikana pitäisi jo tapahtua hyvin paljon. Nuorempia ihmisiä pitäisi saada töihin, eikä jäädä odottamaan sitä, että vanhemmat, suuret ikäluokat jäävät aikanaan pois.

Sitten tulee kokonaisuutena se ongelma, kuka maksaa eläkkeet, koska meillä yhä vähemmän ihmisiä tulee olemaan töissä ja enemmän eläkkeellä. Kun kovat arvot lisääntyvät, voi olla, että joudumme näkemään sellaisen tulevaisuuden, että myös eläkkeiden taso tulee jatkossa laskemaan, jos emme saa sosiaalista ajattelua lisääntymään. (Ed. Aittoniemi: Vapaaehtoinen eläkevakuutus!) — Ed. Aittoniemi, vapaaehtoinen eläkevakuutus soveltuu vain rikkaille, jotka pystyvät maksamaan. Mistä köyhät ihmiset maksavat? Sosiaaliluukulta ei ole koskaan eläkemaksuja maksettu.

Työn jakamisella saataisiin lyhyellä aikavälillä estettyä syrjäytyminen, mutta joustot eivät lisää Suomessa eikä Euroopassa uusia työpaikkoja. Se on näköharha. Siinä mielessä minä ainakin näkisin eurooppalaisessa kulttuurissa, että päinvastoin, myös sinne pitäisi viedä sitä suomalaista, pohjoismaista sopimusturvaa, mitä täällä on onnistuttu kehittämään ja rakentamaan. Joku puhui siitä jäykkyytenä, jos ihmisellä on turvaa, mutta toivon mukaan eurooppalaiset ystävät myös huomaavat, että jäykkyyksiä tarvitaan, jos halutaan turvata joitakin asioita.

Jatkuvaan talouskasvuun en itse usko. Se johtaa tilanteeseen, että meiltä loppuvat luonnonvarat. Kyllä meidän on pyrittävä kestävään kehitykseen kaikessa toiminnassa. Energiapolitiikassa on pyrittävä hyödyntämään uusiutuvat luonnonvarat. Niitä meillä riittää, mutta se tarkoittaa sitä, ettei niitä tuhlata. Uusiutuvia luonnonvaroja on paljon, on aurinkoa, tuulta, on biopolttoaineita.

Suomen osalta ennen kaikkea meidän pitäisi saada turve käyttöön. Olen aikaisemminkin siitä puhunut, että tällä hetkellä turvetta ei koeta biopolttoaineeksi, mutta tämänhetkisten tutkimusten mukaan turve on semmoinen polttoaine ja luonnonvara. Sitä kasvaa tällä hetkellä enemmän kuin otetaan soista. On väitetty tätä ennen, että turve saastuttaa luontoa, siinä tulee päästöjä. Mutta todellisuudessa, koska sitä kasvaa enemmän, se sitoo vähintään saman määrän, mitä sitä tällä hetkellä poltetaan. Eli se voidaan nostaa käyttöön, jolloin se sitoo hiiltä ja samaten näitä muita päästöjä, mitä turpeesta lähtee. Sinällään se on samanlainen polttoaine kuin puu, eli luontoa saastuttava vaikutus on nolla. Sen on Helsingin yliopisto muuten todistanut. Sitä kannattaa semmoista tutkimusta käydä lukemaan näidenkin edustajaystävien ja tovereiden sakissa, jotka istuvat vielä salissa. Eli siltä puolen meillä löytyy suomalaiseen energiapolitiikkaan myös kestävää linjausta, mutta se on viestimenä vietävä Euroopan tasolle, että se ja sen näköalat myös siellä voidaan perustella oikein ja saada suomalainen turve, joka on yhtä hyvää ainakin kuin kivihiili, käyttöön energianlähteenä.

Yksi semmoinen huolestuttava seikka tässä selonteossa on sellainen ajattelutapa asiasta, joka oikeastaan jo tuossa aikaisemmin puheessani tuli esille, josta puhutaan kansalaisyhteiskuntana. Valtiovastuisesta asioiden hoidosta siirrytään tuommoiseen kansalaisyhteiskuntaan eli asiat jätetään enemmän kansalaisten vastuulle, mikä tarkoittaa sitä, että ilmeisesti tämä on sitä urheiluseurojen ja vapaaehtoisjärjestöjen yhteiskuntaa, jolloin tavallaan tunnustetaan se, että

kansanvalta ei olekaan mahtanut rahan vallalle mitään. Sanotaan, että pitäkää toisistanne huolta siellä, hoitakaa köyhät toisenne, me rikkaat elämme linnoissamme vähän niin kuin Amerikan malliin ja tämän tyyppistä. Minä ainakin näistä tämän selonteon tulevaisuuden kuvista olen tämän lukevinani, vaikka tässä onkin puettu loppuun joitakin hienoja ja nätejä sanontoja, joissa todetaan, että pyritään kuitenkin pitämään köyhistäkin huolta. Siihen me toivon mukaan pyrimme ja myös pidämme kaikista huolta.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin halunnut ed. Lahtelalta penätä, mitenkä voidaan työtä jakaa, jos tulevaisuuden työ on osaamistyötä ja niillä, jotka ovat pudonneet kelkasta, ei niitä osaamistaitoja ole. Se on yksi probleemi. Täytyy nähdä se, että työn, joka vaatii korkeaa osaamistaitoa, jakajienkin täytyy olla osaavia, ja tällä hetkellä meillä on kai niin hullu tilanne, että osaavista työntekijöistä on pulaa, vaikka meillä on näinkin monta sataa tuhatta työtöntä. Eli meiltä poistuu ammattialoja ja tekemistä niin koneistumiseen kuin siihen, että me hankimme ja ostamme tuotteita ulkomailta tämän globaalistumisen kautta. Meidän tulevaisuutemme on osaamisintensiivisessä, tämmöisessä immateriaalisessa osaamisessa.

Toinen asia, minkä varmasti ed. Lahtela noissa energiaskenaarioissaan unohti, on se, että meillä on haketta, meillä on puuta, joka on biopolttoainetta, jonka käyttöä tulevaisuuden strategioissa energiaveroratkaisulla on jo turvattu. Meillä on myös jätettä, jota voidaan polttaa, tuulivoimaa ja kaikkea muuta. Turpeella on omat ongelmansa päästöjensä suhteen. Mutta sinällään, kun se on kotimainen raaka-aine, niin sitä tietysti tulee käyttää ja turvata tietyssä mielessä sen käyttö.

Sitten minä en oikein usko siihen, mitä ed. Lahtela näkee tulevaisuudessa, että meille tulee tällaisia linnoissa asuvia rikkaita. Minä näen, että Suomi on ollut köyhä maa ja köyhäksi se tulee jäämään. Ja se kansallisvarallisuus ja se yksilöitten varallisuus, mitä täällä on, on kyllä nappikauppaa. Mutta ei ole huono asia, jos ne, joilla on varaa, ottavat pikkuisen enemmän vastuuta itsestään ja yhteiskunta kohdistaa varoja niihin, jotka ovat todella vaikeuksissa.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Korhonen totesi, että meillä on osaavista ihmisistä puutetta. Siitä minä juuri kannankin huolta, koska tällä hetkellä, jos me emme niistä nuorista ihmisistä pidä huolta ja liian moni syrjäytyy, niin meillä tulee olemaan jatkossa yhä enemmän osaavista ihmisistä huolta ja ne ihmiset voivatkin joutua jopa eläkkeelle aikaisemmin kuin me muut joudumme. Siinä mielessä nyt olisi korkea aika tehdä oikeita ratkaisuja. Myös teollisuuden pitäisi kantaa huolta siitä, että se kouluttaisi työvoimaa. Nythän teollisuus huutaa, että yhteiskunnan pitää hoitaa sinne joku ekspertti. Mutta nämä ovat niin spesiaalialoja, ettei yhteiskunta yksinkertaisesti voi kouluttaa. Yritykset, hyvin monet firmat ovat lopettaneet nämä omat ammattikoulunsa. Tosin oppisopimuspuolella on pikku hiljaa lähdetty johonkin, mutta siellä ei ole vielä riittävää nopeutta. Mutta kyllä minä joka tapauksessa uskon, että semmoinen näköala on tällä hetkellä kehittymässä Suomessakin, että pääomat ovat keskittymässä myös Suomen tasolla. Ja vaikka siellä ollaankin nappikauppiaita, ne ovat vähän paremmassa asemassa, kun kurjat ovat aina kurjemmassa asemassa.

Ed. O l i n : Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu alkaa kääntyä kohti iltaa. Täällä on käytetty monia puheenvuoroja. On keskusteltu monella tavalla näistä asioista ja uskon, että meillä on kyllä myös käsityseroja. Ed. R. Korhonen muun muassa tuossa eräässä vastauspuheenvuorossa vähän arvuutteli, että hän ei ymmärtäisi, miten jonkun arvot olisivat huonommat kuin jonkun toisen. Tämä ilmeisesti oli lapsus, koska kyllä tämän kaltainen erottelu on aivan kirkkaasti löydettävissä. Yhteiskunta on täynnä toinen toistaan huonompia ja parempia arvoja. Hyvän elämän tavoittelu perustuu nimenomaan siihen, että hyvät arvot, paremmat arvot ainakin voitaisiin löytää.

Täällä myöskin ed. S. Pietikäinen asetti useita kysymyksiä. Muun muassa turvattomuudesta hän kysyi, mihin monet kulttuurit ovat kaatuneet. Olisi ollut mielenkiintoista käydä tätäkin keskustelua hänen kanssaan hieman pidemmälle. Hän vastasi nimittäin osittain siihen, mutta jätti sanomatta sen, että monet kulttuurit ovat kaatuneet omaan mahouteensa, omaan mahdottomuuteensa, korruptioon, moneen muuhun. Monet kulttuurit ovat kaatuneet sotiin, väkivaltaan ja kaupallisiin ylipyrkimyksiin.

Kun nyt, arvoisa puhemies, käsittelemme todella tulevaisuusselontekoa ja siihen liittyvää mietintöä, rajaan tässä lähinnä oman tarkasteluni kahteen asiakokonaisuuteen. Toteaisin aluksi, että tämä on hyvin mielenkiintoinen tulevaisuus-

keskustelu sinänsä, että yhteiskuntaa voidaan ajatella uhattavan ikään kuin monella tavalla. Kun 70-luvulla yhteiskuntaa ikään kuin uhkasi politiikka lähinnä poliittisen instituution monet äärilaidat, tällä hetkellä näyttää sille, että teknologia on muodostumassa eräänlaiseksi uhkatekijäksi, erityisesti teknologinen kehitys ja automaatio, joka edesvastuuttomasti työntää ihmisiä toimettomuuteen ja työttömyyteen. Uskon, että ed. Lahtela juuri tämänkaltaiseen asiaan viittaili äsken.

Tuo työttömyyden kysymys, joka ei ehkä selonteossa sittenkään ole saanut riittävän suurta huomiota osakseen, on tämän päivän ja tulevankin suomalaisen yhteiskuntapolitiikan eräs polttavimpia kysymyksiä; työn puutteen merkitys Suomessa on tosi suuri. Työn puute koetaan Suomessa vaikeampana kuin monissa läntisissä teollisuusmaissa siksi, että työtä on kautta aikain nimenomaan tässä yhteiskunnassa arvostettu enemmän kuin monissa, monissa muissa. Suomalaisilta on toistuvasti tiedusteltu viimeisen 25 vuoden aikana, miten he arvostavat työtä, vapaa-aikaa ja kotia. 80-luvun puoleenväliin tultaessa jopa vapaa-aika ohitti työn, jonka jälkeen jälleen työn arvostus on noussut ykköspaikalle miesten keskuudessa erityisesti, naiset ovat kautta aikain arvostaneet kotona tapahtuvia asioita, eli kun työ on näin korostunut Suomessa arvostusasteikoilla, sen puute silloin siis koetaan täällä myös ankarana.

Arvoisa puhemies! Täällä on toistuvasti myös korostettu aivan oikein koulutuksen merkitystä. Eikä työttömyyden uhkaa oikeastaan voi muulla tavalla torjua parhaiten kuin itseään kouluttamalla, tätä kertovat lukuisat tutkimukset. Oikeastaan tuo, minkälaista koulutusta sitten on nuorille annettava, on kysymys, jota myös olisi pohdittava syvällisemmin. Täällä joku mainitsi, että suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymiseen on pitkä aika. Minusta se aika on kovin lyhyt. Ed. Lahtelan puheenvuoroa kuunnellessani kirjasin muistinvaraisesti eräitä aikatauluja, vuosia, ja ajattelin sitä 7-vuotiasta tyttöä ja poikaa, joka tämän vuoden elokuussa menee peruskoulun ensimmäiselle luokalle, mitä koulutusta hän tarvitsee, mikä hänet suojelisi ikään kuin parhaiten näistä tulevaisuuden vaikeilta uhkilta.

Tämä nuori, joka arkana menee peruskouluun tänä vuonna, viettänee siellä yhdeksän vuotta ja valmistuu peruskoulusta vuonna 2006. Sen jälkeen hän todennäköisesti siirtyy ammatilliseen koulutukseen tai lukioon, kolmisen vuotta, ja selailee toukokuun viimeisenä päivänä vuonna 2009, ainakin lukion käynyt, onko tuossa toukokuun viimeisen päivän lehdessä hyväksytty hänen ylioppilaskokeensa vaiko ei. Tämän jälkeen hän toivottavasti kuuluu niiden joukkoon, jotka etenevät yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintoihin, jotka yliopistossa kestävät noin kuutisen vuotta, ja tämä tänä syksynä peruskouluun menevä nuori valmistuisi akateemisen tutkinnon kautta vuonna 2015, vajaan vuoden armeijan välissä, 2016 työelämään. 26-vuotias hän on vuonna 2016, jolloin suurten ikäluokkien jo oikeastaan kolmas eläkkeelle siirtymisaika, tuossa sodan jälkeen syntyneiden suuri siirtyminen eläkkeelle tapahtuu.

Tämä vuonna 2016 26-vuotias, nyt tänä vuonna peruskoulunsa aloittava nuori, voi arvioida, että hän on noin 40 vuotta työelämässä. Mitä hän tarvitsee 2016 plus 40 vuoteen 2056, jolloin hän on 66-vuotias siirtyäkseen itse eläkkeelle? Mitä valmiuksia hän tarvitsisi ollakseen noin 30 vuotta eläkkeellä, jolloin hän vuonna 2086 havaitsee ilmeisesti jonkun peruskoulukaverinsa kuolinilmoituksen paikallisessa lehdessä? Suomalaisten naisten keski-ikähän on tänä päivänä jo 80,2, kun se miesten on noin 72,8 vuotta. Nämä ovat siis syntymästä laskettuja odotusikiä.

Mielestäni tällaiseen aikaulottuvuuteen voidaan ja pitäisi asettaa se, mitä tehdään koulutuksen ja työn osalta. Ehkä myöskin Suomessa pitäisi korostuneemmin tutkia ja vertailla, miten eri-ikäisiä ihmisiä varten tehtyjä suunnitelmia voitaisiin koordinoida ja miten ne voisivat palvella ikään kuin yhteiskuntaa ja ihmistä paremmin kuin tänä päivänä, koska tällaiseen vuosittaisten tapahtumien ketjuun liittyy paljon ja paljon sellaista, joka jää meiltäkin puhumatta.

Luin juuri ennen kuin tänne eduskuntaan saavuin lentokoneessa mielenkiintoisen tutkimuksen Times-lehdestä, jossa vertailtiin koululaisten menestystä. Euroopan maat eivät todella näytä menestyvän siten kuin Kaukoidän. Parhaiten näyttää esimerkiksi 13-vuotiailla lapsilla olevan matematiikan osalta Sloveniassa opit päässä sekä Sveitsissä. Tältä osin viittaan vain siihen, että meillä on hyvin paljon oman koulutusjärjestelmämme osalta tehtävää. En ajanpuutteen vuoksi tässä tuohon asiaan puutu sen enempää.

Täällä on myöskin EU:n laajentumisesta käyty varsin laajasti keskustelua. Haluaisin vain lyhyesti puheenvuoroni lopuksi todeta, että ennen kuin Euroopan unioni voi laajentua, uusien jäsenmaiden tulee täyttää ainakin ne neljä keskeistä kriteeriä, jotka jäsenyydelle asetetaan: 1) että

kussakin uudessa jäsenmaassa olisi toimiva ja ennustettavissa oleva hallinto, 2) että maa on siirtynyt markkinatalouteen, 3) että maassa vallitsevat ihmisoikeudet ja 4) että tuo maa toimii demokraattisesti. Silloin varmasti koko unionin toimintajärjestelmä voi myöskin toimia paremmin ja myös sitten uudet maat saavuttaa asemansa paremmin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Olin positiivisesti yllättynyt luettuani tulevaisuusvaliokunnan mietinnön hallituksen selonteosta. Valiokunta on yltänyt selvästi parempaan kuin viime eduskuntakauden ensimmäinen tulevaisuusmietintö, joka kävi valiokunnassa läpi silloin eräänlaisen äänestysmylläkän. Näkemyksiä yhteen hitsaava keskustelu on nyt onnistunut paremmin kuin viime kerralla, onnittelut siitä jäsenille.

Varsinkin alkuosaltaan mietintö oli kiinnostavaa luettavaa. Loppupuolella tosin alkoi tuntua siltä, että valiokunnan puhti oli loppunut kesken, ja sisäiset näkemyserot olivat ilmeisesti johtaneet eräissä tapauksissa mystisiin ja vastuun lukijalle jättäviin muotoiluihin. Loppujohtopäätöksiltä ja suosituksilta olisi reippaan alun jälkeen odottanut kyllä enemmän konkreettisuutta.

Kun vertaan mietintöä niihin näkemyksiin, joita esitin lokakuussa selonteon lähetekeskustelupuheenvuorossa keskustan ryhmän puolesta, voin olla varsin tyytyväinen. Valiokunta on ottanut huomioon monia kritiikin kohteita, joita tuolloin toin esille. Kommentoin ensiksi mietinnön myönteisiä asioita.

Erityisen myönteisenä panin merkille valiokunnan käsityksen siitä, että suomalainen yhteiskunta ja eurooppalainen hyvinvointimalli kaipaavat uudistamista sekä innovatiivisuuden vaalimista. Innovaatiot on ymmärretty aivan oikein laajasti paitsi teknologisina myös sosiaalisina ja yhteiskunnallisina keksintöinä. Yhteiskunnan järjestelmät rakentuvat nyt liikaa vanhojen 60-, 70- ja 80-lukujen aikana syntyneiden oletusten varaan eivätkä 90-luvun ja tulevaisuuden globaalin ja teknologisen murroksen tuomien uusien olosuhteiden varaan. Näin ollen ei ole ihme, että monet yhteiskunnan tulokset ovat nurinkurisia ja joskus hyvinvointivaltiomme tuntuukin tuottavan pahoinvointia tai turvallisuuden sijasta epävarmuutta. Hyvä esimerkki tästä on työelämän nykytilanne. Toiset raatavat uupumukseen asti ja toiset ovat joutilaina työttöminä, jotka eivät järjestelmien mukaan edes saa tehdä mitään. Hyvä esimerkki on myös se, että pienyritykset eivät rohkene suurten riskien ja kustannusten takia tarjota työpaikkoja, vaikka kysyntää ja tarpeita olisikin.

Innovaatioajattelun ohella valiokunta on korostanut kansainvälisen yhteisen päätöksenteon ja kansallisvaltioiden aktiivisen otteen merkitystä ja pohjoista ulottuvuutta Euroopan tulevaisuuden kannalta. Ilolla panin merkille myös sen, että valiokunta oli noteerannut EU:n nykyisiin toimintatapoihin liittyvät oudon vanhakantaiset piirteet eli pyrkimyksen yhteiskunnan johtamiseen yksityiskohtaisella säännösjuridiikalla. Tämä johtuu varmaan osittain Keski-Euroopan maiden erilaisesta kulttuuriperinnöstä eli tietystä jäykkyydestä ja hierarkisuudesta. Se taas voi olla peräisin vaikkapa noista vanhoista hovikulttuureista, joilta me Suomessa onneksi olemme välttyneet ja pysyneet joustavampina ja vapaamuotoisempina ihmisten vuorovaikutuksessa.

Valiokuntakaan ei suomalaisten erityispiirteitä eurooppalaisissa kulttuureissa ole kyennyt tarpeeksi näkemään ja tuomaan esille. Siitä olin hieman pettynyt. Valiokunnan käsitys eurooppalaisista hyvinvointimalleista on myös liian homogeeninen. Esimerkiksi rahoitustapojen kannalta pohjoismaisessa, mannereurooppalaisessa ja brittiläisessä mallissa on selviä eroja, mutta kenties näitä käsitellään enemmän seuraavassa selonteossa.

Positiivisena pidin myös sitä, että valiokunta on selvästi ottanut etäisyyttä puhtaaseen markkinalogiikkaan ja korostanut yhteisöllisiä ja inhimillisiä arvoja. Sekä sosialismilla että kapitalismilla äärimuodoissaan on molemmilla omat ongelmansa, minkä takia jonkinlaisen kolmannen tien talousajattelun kehittäminen on paikallaan myös yhteiskunta- ja taloustieteiden haasteena. Tässä valiokunnan tekemä erottelu globaalin kilpailutalouden ja paikallistalouden toimintatapojen välillä voi olla hyvin käyttökelpoinen väline.

Markkina-ajattelua on sovellettu innolla viimeisen kymmenen vuoden aikana myös monilla julkisen sektorin toiminta-alueilla. Hallinnon ja johtamisen tutkimuksessa on jo kansainvälisesti ryhdyttykin kyseenalaistamaan, onko tämä ollut järkevää, sillä julkisella toiminnalla on kuitenkin oma kokonaisvaltaisempi logiikkansa kuin markkinoiden kapea tehokkuusajattelu. Niinpä liiallinen markkina-ajattelun kunnioittaminen on voinut johtaa ei pelkästään yritysten kustan-

nusten ulkoistamiseen kielteisellä tavalla vaan myös julkisen hallinnon sisällä kapeiden sektoreiden itsekkääseen toimintaan yhteisen edun kannalta negatiivisesti.

Päälinjoiltaan käsittelyssä oleva mietintö on siis mielestäni hyvä. Kuitenkin muutamassa yksityiskohdassa olen valiokunnan kanssa eri mieltä.

Ensinnäkin valiokunta on mielestäni huitaisemalla ottanut kantaa ns. perustulo- tai kansalaispalkka-ajatteluun pitäen sitä "iisin" yhteiskunnan visiona, johon tehotaloudessa ei kenties ole varaa. Toivon, että seuraavassa mietinnössä valiokunta ajattelee tätä asiaa vähän syvällisemmin. Mielestäni kansalaispalkka, perustulo tai negatiivinen tuloveroajattelu lähtee nimenomaan aktivoivasta, työn käsitettä laajentavasta ja osallisuutta yhteisössä kannustavasta ajattelutavasta.

Otetaanpa esimerkiksi nykyinen työttömyysturva. Työtönhän siinä on järjestelmän otteessa, kun hänen tekemisensä ja tekemättä jättämisensä on tarkasti rajattu. Nyt on alettu puhua, että työttömät pitää velvoittaa tekemään jotakin. Vapautettaisiin nyt ensiksi edes työttömien mahdollisuudet tehdä jotain: opiskella tai osallistua yhteiskuntaa hyödyttävään työhön. Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on mielestäni paljon passivoivampi kuin perustuloajattelutapa.

Toinen kohta, joka pisti silmääni, oli valiokunnan arvio koulutuksen tasa-arvotavoitteen ja erilaisten lahjakkuuksien tukemisen ristiriitaisuudesta. Mielestäni nämä asiat eivät ole ristiriitaisia, vaan valiokunta on käsittänyt tasa-arvon käsitteen liian kapeasti. Erilaisten lahjakkuuksien huomiotta jättäminen koulutuksessa on minun mielestäni tasapäistämistä, ei tasa-arvoa. Tasa-arvon vastsakohta on eriarvoisuus, ja tasapäistämisen vastakohta on erilaisuus. Mielestäni ei ole mitenkään mahdotonta, että koulutus ja koulu voi tukea yhtä aikaa tasa-arvoa ja erilaisuutta, mutta ei eriarvoisuutta ja tasapäisyyttä. Mahdollisuuksien antaminen erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen voidaan hyvin liittää tasa-arvon ajatukseen.

Kolmanneksi jäin miettimään sitä, että valiokunta oli jättänyt kovin vähälle ikääntymisen ja ikärakenteen muutoksen vaikutuksen Suomeen ja eurooppalaiseen yhteiskuntaan. Tämänkin puutteen voi tietysti korjata vielä seuraavassa mietinnössä.

Lopuksi muutama lisänäkökulma valiokunnan esittämiin loppusuosituksiin.

Ensinnäkin valiokunta pitää nykyisiä bruttokansantuotepohjaisia hyvinvointimittareita liian kapeina. Olen tässä aivan samaa mieltä, mutta tämän lisäksi tulisi arvioida uudelleen ylipäätään makrotason indikaattoreiden ja keskiarvolukujen yksinomaista käyttämistä hyvinvoinnin arvioinnissa. Yhteiskunta on Suomessakin sisäisesti jakautumassa kahtia sosiaalisesti ja alueellisesti. Keskiarvoilla mitattuna maamme tilanne voi näyttää hyvältä, mutta keskiarvo on useissa tapauksissa tulos hyvin kaukana toisistaan olevista ääripäistä.

Tilastotieteen tiimoilta on tuttu kärjistys se, että jos on toinen käsi sähköliedellä ja toinen jääkaapissa, niin silloin pitäisi olla teoriassa keskimäärin aivan hyvä olo. Suomalainen yhteiskunta on pian samanlaisessa kahtiajakoisessa tilanteessa, jos päättäjiltä ei löydy nykyistä suurempaa herkkyyttä kahtiajakautumista kaventavaan politiikkaan. Tämän tueksi tarvitaan parempia alueellisia ja mikrotason hyvinvointieroja arvioivia mittareita ja indikaattoreita.

Toisessa suosituksessa valiokunta kannustaa kansanvallan kehittämiseen. Suositus jää hyvin yleiselle tasolle. Kansanvaltaista järjestelmää ja valtiollista päätöksentekoa on minun mielestäni parannettava erityisesti niin, että sen reagointiherkkyys ja -nopeus paranevat. Yhteiskunta muuttuu nopeasti, mutta hallitus ja eduskunta toimivat aivan liian hitaasti ja sitkeästi. Osin on kyse erilaisten neuvottelumenettelyjen ja sovittelujen hitaudesta, mutta kyllä myös jahkailevasta toimintakulttuurista, joka on auttamatta vanhentunut. Kyse voi olla myös virkamiestoiminnan ja poliittisen ohjauksen välisten yhteyksien heikkouksista.

Otetaanpa esimerkiksi kysymys kotona tehtävän työn rohkaisemisesta. Jo kohta puolitoista vuotta on kulunut siitä, kun asiasta alettiin keskustella ja ensimmäiset työryhmämietinnöt laadittiin. Vieläkin odotamme eduskuntaan varsinaisia lakiesityksiä ja kokeiluja, joita näistä innovaatioista päästään ehkä aloittamaan ensi vuoden alussa. Aikaa on kulunut jo toista vuotta, ja ollaan varmaan vuodessa 2000, ennen kuin jotain varsinaisesti on tapahtunut. Kokeilut sinänsä ovat hyvinkin käyttökelpoinen tapa testata erilaisia uusia toimintatapoja hyvinvointiyhteiskunnassa. Näiden käyttöönotossa pitäisi vain edetä rivakammin eikä jahkailla asioitten kanssa monia vuosia.

Olen miettinyt sitäkin, onko neljä vuotta kestävän hallituskauden tavoittelu sittenkään järkevää nykypäivänä. Hallitukset, niin edelliset kuin nykyinenkin, näyttävät kahdessa vuodessa kuluttavan oman energiansa ja uudistustahtonsa

loppuun. Nytkin näyttää siltä, että hallitusohjelma on toteutettu 50-kohtaisine työllisyysohjelmineen ja nyt vain odotellaan tuloksia seuraavat kaksi vuotta.

Asian sanoi julki uusi ministeri Matti Aura. Hän jossain lehtihaastattelussa totesi, että työelämän rakenteelliset uudistukset kuuluvat seuraavan hallituksen tehtäväpertoaariin, sillä tämä hallitus ei niitä enää ehdi tehdä. Mielestäni kannattaisi kokeilla menettelyä, jossa hallitus edes sisällään kävisi uudet hallitusneuvottelut kahden vuoden toiminnan jälkeen, koska mielestäni on kyllä suomalaisten työttömienkin kannalta aika huolestuttava tilanne, jos seuraavan kahden vuoden aikana ei ole odotettavissa mitään uutta tällä rintamalla.

Lopuksi: Hallituksen selonteon pääaihe oli Suomi ja Euroopan tulevaisuus. Valiokunta on tehnyt ansiokasta työtä laajentaessaan selonteon alaa, mutta samalla valiokunta on jättänyt hyvin vähälle konkreettiset Euroopan unionin tulevaisuuden vaihtoehtoja koskevat arvioinnit. Tässä valiokunta on mielestäni valinnut liiankin helpon tien. Euroopan unionin tulevaisuuden täsmällisempi arviointi ja peruslinjausten esittäminen Suomen EU-puheenjohtajakauden ohjelmalle olisi ollut valiokunnalle yksi mahdollisuus vaikuttaa asioihin hyvissä ajoin. Nyt tulevaisuusvaliokunta on lähinnä tyytynyt liittämään mietintöön suuren valiokunnan lausunnon. Siinä tulevaisuusvaliokunta on mielestäni päästänyt itsensä liian helpolla.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Aulan kanssa siitä, että tulevaisuusvaliokunnalla olisi ollut mahdollisuus esimerkiksi linjata niitä kysymyksiä, joita Suomen pitäisi puheenjohtajakaudellaan hoitaa. Tällaista päämääräasettelua ja valintaa oli aika mahdotonta tehdä hallituksesta käsin, mutta haluttiin, että peruslinjauksista, joita Euroopan unionin kehittämisen suhteen näköpiirissä on, esitetään nyt jotain. Kun asiassa on menossa aika herkkä vaihe, hallitustenvälinen konferenssi jnp., ei oikeastaan sovikaan hallituksen rooliin ryhtyä tällaista linjausta tekemään, mutta se olisi mahdollista eduskunnalle. Siihenhän voi vielä tarjoutua mahdollisuus myös kakkososan kohdalla, vaikka kakkososahan käsittelee Suomea ja Suomen ongelmia, mutta eihän tulevaisuusvaliokunta pitäytynyt tavallaan tässä annetussa jaottelussa, vaan käytti vapaata harkintaa, niin kuin mielestäni voi tehdäkin.

Mutta varsinaisesti pyysin puheenvuoroni siksi, että ed. Aula arveli, että hallitukselta on loppunut puhti kahden vuoden kuluttua ja nyt vain odotellaan, mitä tapahtuu. Näinhän tietysti ei ole. Itse asiassa hallituksella on ensi viikolla hyvin tärkeä puolivälin arvioseminaari, jossa käydään läpi suomalaisen hyvinvoinnin merkitystä, koko talouskriisin aiheuttamia hyvinvointieroja, varallisuus- ja tuloeroja. Johtopäätöksenä on tietysti myös se, mitä muuta tällä vaalikaudella pitää tehdä kuin se, mitä on sanottu hallitusohjelmassa tehtäväksi.

Koko tulevaisuusselontenkoinstituutio, siis se, että se on annettu eduskunnalle tässä vaiheessa, tähtää juuri tähän, että me pääsisimme tavallaan pitkäjänteiseen toiminnan suunnitteluun ja voitaisiin käydä myös poliittista keskustelua siitä, minkä tyyppisistä rakenneuudistusten tarpeista voi olla kysymys niin, että tämä prosessi hyödyttää paitsi nykyistä hallitusta sen päätöksenteossa ja ongelmien hahmottamisessa, mutta käsittää myös työtä, joka hyödyttää tulevaa, vaalien jälkeen muodostettavaa hallitusta. Tämä on minun mielestäni yksi niistä tärkeistä asioista, joiden vuoksi tämä rytmitys kaikkine ongelmallisine aikatauluineen, ajan puutteineen ja kenties näkemystenkin vähäisyytenä sitten saattaa näkyä, mutta se antaa mahdollisuuden sille, että ei tule poliittisessa päätöksenteossa tyhjäkäyntiä.

Koenkin näin, että juuri politiikan kautta, tämän tapaisen prosessin kautta, on asetettava yhteiskunnan keskeiset uudistamistavoitteet, sen sijaan että tavallaan vaalien jälkeen esimerkiksi virkakoneisto miettisi, mitä kaikkea pitäisikään tehdä. Näin juuri sopivasti eduskunnalla ja myös hallituksella on mahdollisuus muotoilla sitä työlistaa, joka sillä on nyt ja tänään, mutta myös huomenna.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuuden ennustaminen on erittäin vaikeaa, mutta menestyksen malli on selkeä. Uusia tuotteita luova ja uusia tuotantomenetelmiä käyttöön ottava maa on menestyjä. Jotta menestyminen olisi jatkuvaa, omien taitojen avulla luotujen tuotteiden on pärjättävä kansainvälisessä kilpailussa. Avoin kansainvälinen kaupankäynti takaa kilpailun. Menestyjä panee aina itsensä likoon muiden kanssa. Menestyjän ammattitaito, koulutus ja osaamistaso sekä tutkimuspanostus ovat erittäin korkeaa tasoa. Tärkeitä ovat myös ponnistelua ja tehokasta toimintaa edistävät kannustimet, kuten vero- ja muu lainsäädäntö. Samoin instituutioiden tulee toimia kilpailukykyisesti ja erittäin tehokkaasti.

Aasian maat ja myös Yhdysvallat ovat haastaneet Euroopan taloudelliseen kilpailuun. Euroopan vastauksena tähän on ollut Euroopan unionin vahvistaminen, jossa päämääränä on yhteisen rahan luominen. Integraatiotavoitteet ovat kilpailun kannalta hyviä, mutta toteutuvatko hyvät tavoitteet käytännössä? Kykenevätkö Eurooppa ja Suomi vastaamaan ulkopuolisten haasteisiin? Euroopan mailla on monia hyviä puolia. Kansalaiset eivät ole kauppatavaraa, vaan heistä pidetään hyvää huolta. Tuotannon tehokkuus ja myös elintaso on korkea. Koulutustaso kestää vertailun, työkuri on hyvä ja kulttuuri kukoistaa.

Euroopalta puuttuu kuitenkin vauhti. Eurooppalaiset tuntuvat pelkäävän asemansa menettämistä. Euroopan nykyiset arvot ja perinteet eivät suosi riskinottoa ainakaan omilla rahoilla. Aloitteita tehdään usein vasta sitten, kun saadaan raha valtiolta tai Euroopan unionilta. Hyödyke- ja työmarkkinat ovat Euroopassa jähmeät ja julkinen sektori toimii pääosin vielä vanhan säilyttäjänä. Julkinen sektori kattaa yrittäjä- ja kuluttajariskin mielestäni ehkä liian pitkälle. Kaiken hyvän jakamisen ja riskin kattamisen haittapuolena on rahoitukseen tarvittava tehokkuutta alentava korkea verotus. Muita jarruttavia tekijöitä Euroopassa on Saksan yliarvostettu markka, joka valuuttasysteemin kautta vaikuttaa merkittävästi myös muiden Euroopan maiden taloudelliseen kehitykseen.

Euroopan maat ovat vaikeiden ratkaisujen edessä pyrkiessään vastaamaan ennen kaikkea dynaamisten Aasian maiden haasteeseen. Avainasemassa on usein monopolisoituneiden hyödyke- ja työmarkkinoiden toiminnan kehittäminen siten, että kansainvälistymisen luomat pelisäännöt sisäistetään nykyistä paremmin.

Suomella ja muilla Euroopan mailla on edessään samantapaiset ratkaisut. Suomessa työttömyyttä alentavien toimenpiteiden tulee kuitenkin olla radikaalimpia kuin muualla Euroopassa, koska meillä työttömyyden taso Espanjan jälkeen on Euroopan korkein. Tämänhetkisen ajattelun mukaan urakkaa väitetään toivottomaksi. Kun hallitus aloitti toimintansa, työttömyys oli noin 460 000 henkeä. Puolet tästä on 230 000, mutta uusia työntekijöitä tulee ainakin 60 000 lisää. Tämän takia uusia työpaikkoja olisi luotava lähes 300 000, jotta työttömyys saataisiin puolitetuksi. Urakka on erittäin kova.

Työttömyyden torjunta nähdään yleensä vain hallituksen päänsärkynä: Hallitus luo työpaikkoja ja hallitus puolittaa työttömyyden. On korostettava, että hallituksen tehtävänä on luoda vakaa toimintaympäristö, jossa on järkevään toimintaan kannustavat pelisäännöt, jossa yksityinen sektori voi tehdä työttömyyteen vaikuttavat ratkaisunsa itse. Hallitus voi työllisyystöillä, koulutuksella ja julkisia palveluja tuottamalla tai tilaamalla taata jossakin mitassa työllisyyttä, mutta perusratkaisut ovat yrittäjien, ammattiyhdistysliikkeen ja kuluttajien kontolla. Politiikan vastuuta perusedellytyksien luomisessa järkevään toimintaan ei meidän kuitenkaan tule väheksyä.

Työllisyystoimenpiteitä arvioidessa on muistettava Suomen toinen suuri taloudellinen ongelma, julkisen velkaantumisen nopea kasvuvauhti. Julkinen velka on saatava hallintaan silloin, kun korkomenot ovat vielä kohtuulliset. Jos Suomen valtion velka suhteessa kansantuotteeseen olisi esimerkiksi Belgian tasoa, korkomenot olisivat meillä 60 miljardia markkaa eli lähes kolmasosa valtion menoista. Tässä tilanteessa korkojen syrjäytysvaikutus olisi mittava. Väestörakenteen muutoksesta aiheutuvat menopaineet ovat toistaiseksi vähäiset, mutta nopean ikääntymisen synnyttämät eläke-, hoito- ja terveysmenot kasvavat voimakkaasti 10—15 vuoden sisällä.

Kansainvälisestä verokilpailusta tuleva paine veroasteen laskemiseen voimistuu EU:n sisämarkkinoiden kehittymisen myötä. Suomen on alennettava vielä 1990-luvulla valmisteverojen lisäksi myös fyysisten henkilöiden tuloverotusta. Velkaongelman lykkääminen tulevien sukupolvien ratkaistavaksi on kaiken kaikkiaan vastuutonta politiikkaa. Tämän takia lähivuosina valtion finanssipolitiikan linjana säilyy menoleikkaukset. Keskuspankin mahdollisuudet elvyttää kevyellä rahapolitiikalla kestävästi kasvua ovat nekin integroituneille rahoitusmarkkinoille ja Emuun valmistauduttaessa erittäin vähäiset. Julkisen talouden tärkeänä tehtävänä onkin pitää yllä vakaus. Perusedellytys, Suomen taloudellinen kasvu, ei voi olennaisesti poiketa kilpailijamaitten kasvusta.

Arvoisa herra puhemies! Kun taloudellista kasvua ei voida pysyvästi lisätä julkisia menoja kasvattamalla, on menestymisen perusedellytyksiä haettava lähinnä julkisten menojen kohdennusten avulla. Tuottavuuden kasvun kannalta keskeistä on inhimillisestä pääomasta huolehtiminen kaikissa olosuhteissa. Taloudellinen vakaus, työmarkkinoiden hyvä toimivuus, työntekoa, riskinottoa, yrittäjyyttä ja säästämistä palkitsevat kannustimet sekä talouden perusrakenteen kunnosta huolehtiminen ovat tärkeitä pitkän

tähtäimen kasvun näkökulmasta. Tämän takia julkisen talouden roolina olisi nykyistä enemmän suosia kuluttamisen sijasta investointeja inhimilliseen pääomaan. Kun menoleikkauksia tehdään, niitä ei ainakaan tulisi tehdä koulutuksesta sekä tutkimuksesta ja tuotekehityksestä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintöä on täällä etupäässä kiitelty. Erityisesti valiokunnan jäsenet ovat olleet haltioissaan siitä, että on saatu yksimielinen valiokunnan mietintö, ei ole äänestetty eikä mitään sillä tavalla.

En voi olla sanomatta, että kun katselee mietinnön sivulta 96, ketkä ovat osallistuneet asian ratkaisevaan käsittelyyn, niin eihän täällä ole ollut paikalla kuin puheenjohtaja Tiuri ja varapuheenjohtaja Filatov. Kaikki muut valiokunnan jäsenet ovat olleet vain osittain paikalla, silloin tällöin käyneet.

Tässä on vähän samanlainen mietintö kuin aikanaan Puron yhden miehen työryhmän mietintö, yksi mies tekee työryhmän mietinnön. Tässäkin on aivan ilmeisesti valiokunnan erinomainen sihteeri koonnut asiantuntijoiden lausunnoista puheenjohtajan opastuksella mietinnön. Tästä nähdään varsin hyvin, että tällainen mietintö kaikesta huolimatta sopii keskustelun pohjaksi, vaikka se on varsin poikkeuksellinen. Toisin sanoen kun katsotaan mietinnöstä, niin osallistuminen valiokunnan jäsenten taholta on ollut varsin vähäistä. Oikeastaan tätä ei voi valiokuntatyöskentelyksi edes sanoa. Kysymyksessä on lähinnä jonkinlainen parlamentaarisen työryhmän mietintö. Olen joskus ollut tällaisissa ja nehän ovat juuri sellaisia, että tullaan ja mennään, kukaan ei ole kovin pitkään paikalla, mutta kun on hyvä sihteeri ja henkilö puheenjohtajana, joka pitää hommat hanskassa, niin mietintö tulee eikä juuri kukaan huomaa mitään, ennen kuin huomaa katsoa tällä tavalla, mitä sivulla 96 lukee.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on mielestäni monipuolinen ja kuvaa sitä, että valiokunnassa on otettu esille näkemyksiä, jotka hahmottavat tulevaisuutta, mutta joissa keskeisenä elementtinä on se, että tulevaisuus on meistä itsestämme hyvin paljon riippuvainen. Kuten ed. Aittoniemi äsken totesi, niin voihan siitä tulla hyvä mietintö, vaikka osa on osittainkin ollut paikalla, ehkä saattaa käydä näinkin. Minusta tässä on tulevaisuusvaliokunnalle annettava tunnustus mietinnön laatimisesta.

Tosin valiokuntakin on katsonut, näin ainakin pikalukemisen jälkeen olen tullut siihen tulokseen, että lähtökohdiltaan koko selonteko oli liian kapea-alainen. Esimerkkinä vain todettakoon nyt se, ainakin itse ymmärsin niin, että selonteossakin Eurooppa ymmärretään lähes pääosin vain Euroopan unioniksi eli on käperrytty vain yhteen kohtaan. Ehkä tämä ei ole ainoa oikea näkökulman, vaan näkökulman tässä suhteessa pitäisi olla laajempi.

Valiokunnan mietinnössä todetaan, että globaalistuva talous vaatii kovaa kilpailua ja osaamista ja kansakunnan on huolehdittava pärjäämisestään kilpailussa. Ilman taloudellisia voimavaroja emme voi pitää yllä hyvinvointia. Menestyäkseen ihmisen ja yhteiskunnan on tehtävä ennakkoluulottomia, eteenpäin suuntautuvia valintoja, toteaa mietintö. On pyrittävä kehityksen kärkeen itse vahvoilla alueilla. Kyllähän asia tietenkin näin saattaa olla.

Mietinnössä todetaan edelleen, että hyvinvointiyhteiskuntaa parannetaan sen heikkoudet tunnistamalla. Heikkoudet totta kai yhteiskunnassa voidaan ja tuleekin tunnistaa, mutta ne eivät sillä parane, että ne vain todetaan, vaan pitää myös ryhtyä toimenpiteisiin heikkouksien poistamiseksi. Keskustelun aikana on käynyt selväksi, että toisessa osassa, kun tulevaisuusvaliokunta tekee toista mietintöä, puututaan myös ratkaisumalleihin varmasti erityisesti Suomen kohdalta, mutta myös laajemmin. Näinhän hyvä on.

Mietinnössä puhutaan siitä, että on luotava pohja hyvälle elämälle. Mitä sitten hyvä elämä on? Hyvä elämä ei voi olla sitä, että yksinomaan katsotaan, mitä markkinavoimat saavat aikaan ja miten ne järjestävät meidän yhteiskunnallisen elämämme. Laillinen yhteiskunta tarvitsee poliittisia päättäjiä, jotka tekevät arvovalintoja, joilla pohja hyvälle elämälle voidaan luoda.

Ed. Sirpa Pietikäinen totesi lopuksi, että politiikan on palattava politiikkaan. Minusta jos tämä selonteko ja siitä käytävä keskustelu todella avaisi portteja siihen suuntaan, että politiikka palaisi politiikkaan oikealla tavalla, se olisi tehnyt todella merkittävän työn. Tieto ja osaaminen ovat välttämättömiä erityisesti, kun katsomme tulevaisuuteen, mutta ne eivät yksin ratkaise hyvän elämän perusehtoja.

Arvoisa puhemies! Tiedotusvälineemme kertovat tänään päivittäin kahdenlaista tarinaa. Kuvataan lupaavia talouden kasvuennusteita ja yritysten voitollisia tuloksia, mutta samaan aikaan työttömyys on erittäin syvää ja työttömien

määrä kohtuuttoman korkea. Teollisuus ja yritykset voivat entistä paremmin, mutta ainakin eräät ihmiset entistä huonommin. Tämän päivän yhteiskunta puhuu myös sankariyksilöistä, jotka pärjäävät, ja toisaalta arki-ihmisistä, jotka häviävät suureen uutisvirtaan.

Dosentti, tutkija Juha Siltala on selvittänyt tätä kysymystä ja toteaa: "Puheet yksilön riemuvoitosta ovat pelkkää harhakuvaa. Kansainvälisten markkinavoimien paine on pikemminkin johtanut yksityisen harkintatilanteen menettämiseen. Kun menestys ja tehokkuus ratkaisevat, yksilöiltä riistetään sielu ja psyyke. Heidät alistetaan koneiston rattaiksi." Siltala toteaa: "Aikamme sankari on eräänlainen koneihminen, jota voidaan mielin määrin trimmata tehotalouden vaatimusten mukaan. Koneihminen toimii vailla sisäisyyttä ja kokemuksellista keskiötä. Hän on pelkkää muunneltavaa informaatiota. Aina uudelleen luotavan yksilön opit käyvät yksiin suureen ääneen vaadittavien työmarkkinajoustojen kanssa. Määräaikaisten ja koeluontoisten työsuhteiden varassa elävien on oltava sopeutuvia ja yhteistyökykyisiä, jotta he pärjäisivät." Näin tohtori Siltala.

Tohtori Siltala tekee mielenkiintoisen päätelmän: "Sankariyksilöä korostavissa opeissa ulkoista todellisuutta ei nähdä mahdolliseksi muuttaa poliittisin päätöksin. Esimerkiksi talouden katsotaan toimivan näkymättömän käden ohjauksessa. Se luo toimintakentän, johon on passiivisesti sopeuduttava." Siltala näkee, että työmarkkinoilla käytävä olemassaolon taistelu on johtamassa keskiluokan loppuun. Kun länsimaat joutuvat kilpailemaan kehitysmaiden lapsiorjien kanssa, hyvinvointivaltion rakenteet luhistuvat, palkat laskevat ja työaika pitenee. Syntyy jyrkkä jako ylä- ja alaluokkaan. Välille ei hänen käsityksensä mukaan jää mitään.

Siltalan käsityksen mukaan kyse ei ole vain keskiluokan, vaan myös politiikan lopusta. Politiikka pelkistyy viihteeksi, koska kansallisvaltion puitteissa ei voida vaikuttaa kansainväliseen talouteen. Onko sitten meilläkin politiikka menossa usein tänä päivänä viihteeksi? Ainakin siltä välillä tuntuu, nimittäin niin paljon mielikuvilla politiikkaa tänä päivänä tehdään.

Arvoisa puhemies! Lama ja pitkään jatkunut ennätystyöttömyys ovat jättäneet suomalaiseen yhteiskuntaan syviä jälkiä, joiden vaikutukset ulottuvat vuosikymmenien ja sukupolvien päähän, siis tulevaisuuteen. Markkinavoimista, menestyksistä ja voitoista on hyvä puhua. Se kuuluu tähän arkipäivään ainakin niiden kohdalla, joilla ei ole suurempia ongelmia. Mutta meidän on aina kysyttävä, miten on vammaisten, vanhusten, lasten ja työttömien laita. Suomessa on ainakin tähän saakka vaikuttanut vahva yhteisvastuullisuuden etiikka. Tänään sosiaalinen ja alueellinen eriarvoisuus on kasvanut. Yhteisvastuun etiikasta ollaan luopumassa. Maata on uhkaamassa tässä mielessä syvä kriisi. Kansakunta on menettämässä omaa eheyttään.

Arvoisa puhemies! Tietoyhteiskunta on ollut keskeisesti esillä tässä selonteossa ja myös mietinnössä. Hyvä on näin. Mutta ehkä on syytä lopuksi siteerata dosentti Mika Mannermaata, kun hän puhuu siitä, että tietoyhteiskunta voi johtaa paitsi taloudellisen ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden lisääntymiseen myös siihen, että samoin käy henkiselle ja älylliselle eriarvoisuudelle. Tämä merkitsisi sitä, että taloudellinen ja yhteiskunnallinen päätäntävalta sekä aktiivinen älyllinen mukanaolo yhteiskunnan systeemeissä olisi vain pienehkön eliitin oikeus samalla, kun massojen oikeus olisi seurata tapahtumia sivusta, lähinnä kuluttaa aikaansa, toteaa Mika Mannermaa. Hänen näkemykseensä voi monelta osin yhtyä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö sekä hallituksen selonteko ovat mielestäni tärkeitä perusasiakirjoja pohdittaessa myös suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuutta. On hyvä, että neljän vuoden välein annetaan tulevaisuusselonteko ja lisätään vuorovaikutusta hallituksen ja eduskunnan välillä. Tämä luo pitkäjännitteisyyttä ja syvyyttä sekä antaa mahdollisuuden ajatella huomattavasti laajemmin myös poliittista päätöksentekoa. Kuten täällä ministeri Alho totesi, toivon mukaan tämä selonteko ja siitä käytävä keskustelu antavat suuntaviittaa myös nykyhallitukselle, mutta erityisesti tulevalle hallitukselle seuraavien vaalien jälkeen.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Oecd järjesti viime kesänä Suomessa tietoyhteiskunnan elinehtoja pohtivan seminaarin. Tuon seminaarin tuloksia arvioi Suomen Kuvalehti laajassa artikkelissa otsikolla "Tietoyhteiskunta tulee". Lainaan artikkelin yhteenvedon, koska tämän päivän keskustelu on tuonut tähän ehkä hieman uuttakin lisävaloa: "Tietoyhteiskunta tulee, ollaanpa siihen valmiita tai ei, julistavat maailman johtavat taloustieteilijät. Valmiita uuteen tulemiseen eivät ole tutkijat, mutta vielä pahemmin pihalla tuntuvat olevan poliitikot." Mielestäni tämän päivän keskustelu on osoitta-

nut, että emme me nyt aivan niin pihalla ole kuin tuo artikkeli viime kesänä julisti.

Tässä laajassa keskustelussa on tullut paljon näkemyksiä, joita lyhyesti haluan kommentoida. Erityisesti useat SDP:n kansanedustajat, etenkin edustajat Kiljunen ja Viitanen, kyseenalaistivat muutamia kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa esittämiäni linjauksia tavalla, joka vaatii minua tavanomaista vastauspuheenvuoroa syvällisemmin perustelemaan omaa arvoperustaani. Tämä perustelu on paikallaan myös siksi, että dialogi jatkuu. Valiokunta paneutuu nyt keväästä alkaen selonteon kakkososaan, ja katsotaan sitten, mitä siitä saamme aikaiseksi.

Yksilön ja yhteiskunnan keskinäinen vastuunjako on väistämättä muuttumassa. Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta murenee uskoakseni ellei sen keskeisiä arvoja ja muita perusteita uskalleta ja kyetä muuttamaan jopa niin radikaalisti, että yksilöt, yhteisöt ja yhteiskunnat kykenevät todella vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. On oleellista, että me säilytämme tämän hyvinvointiyhteiskunnan ne keskeiset peruspilarit, joita me todella pidämme arvossa niin kokoomuksessa kuin SDP:ssä ja muuallakin, mutta niiden peruspilarien säilyttäminen edellyttää haasteisiin tarttumista.

Hyvinvointia ei voi perustaa, niin kuin viime vuosikymmenet on tehty, passivoivaan turvallisuuteen. Kansalaisten vastuuta on liiaksi siirretty julkishallinnolle, joka massiivisella talousjärjestelmällään on toki tuottanut kansalaisille parhaaksi katsomiaan, mutta valitettavan usein vaihtoehdottomia palveluita. Sen sijaan on niin yhteiskunnan tukijärjestelmiä kuin vallitsevia säädöksiä ja yleisesti hyväksyttyjä asenteitakin kyettävä muuttamaan yksilöiden aktiivisuutta, aloitteellisuutta ja omatoimista vastuuta korostaviksi. Perheillä ja muilla pienyhteisöillä on keskeinen rooli tulevaisuuden hyvinvoinnin turvaamisessa.

Kokoomuksen aatteellisena tavoitteena olevassa osaamisen yhteiskunnassa keskeisiä yksilöiden ja yhteisöjen menestystekijöitä ovat halu ja kyvyt oppia uutta, innovatiivisuus, tiedon ja yhteyksien hallinnan menetelmät, ahkera tulosta tuottava työnteko sekä vastuu omasta ja läheistensä tulevaisuudesta. Yhteiskunnan roolina on varmistaa jokaisen ihmisen toimeentulo ja kehittymismahdollisuudet turvaverkolla, jonka ensisijaisena tehtävänä on sinänsä kannustaa yksilöä työntekoon ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa esittämäni tarkastelu yksilön ja yhteiskunnan vastuunjaon muutoksista oli paikallaan myös siksi, että Suomi on pieni viisimiljoonainen kansa, jonka vaikutus maailmalla voi tulevaisuudessa muodostua yhä merkittävämmäksi. Monissa yhteiskunnan murroksissa ja uusien toimintatapojen ja menetelmien soveltamisessa käytäntöön olemme edelläkävijä, ja näitä kokemuksia on syytä kansainvälisessä yhteistyössä niin Euroopassa kuin laajemmaltakin hyväksi käyttää.

Eri puolilla maapalloa vallitsevat kulttuurit saavat yhä enemmän vaikutteita toisistaan. Yhteiskunnissa henkistä valtaa pitäneen yhtenäiskulttuurin sijaan tulee monista erilaisista arvoista lähtevä monikulttuurisuus ja yksilöllisyys.

Yhteiskunnan arvoperustaa linjaava kysymys on, hallitseeko poliittista ajattelua ja käytännön toimintaa sopeutuminen ja sopeuttaminen asetettujen ja asetettavien yhteiskunnan tavoitteiden mukaiseen toimintaan vai korostetaanko yksilöiden omaa tavoitteenasettelua ja kunkin omaa vastuuta tulevaisuudestaan sekä luodaanko yhteiskunnassamme edellytykset kansallisesti omintakeisille ja eri yhteisöissä toisistaan poikkeaville ratkaisuille. Tässä mielessä valiokunnan peräänkuuluttama pienen ihmisen, pienen paikallistason toiminta on mitä tärkeintä niin työllisyyden kuin ihmisten hyvinvoinnin ja ihmisten henkisen menestymisen kannalta.

Minun arvoperustassani keskeisenä on näkemys avoimuudesta tulevaisuuden perustana. Kansalaisten roolina on toimia omaan, lähiyhteisöjensä ja myös koko yhteiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavina yksilöinä. Tulevaisuuden tekeminen on tahdonalaista, hallittua toimintaa, jonka avulla ohjataan myös teknologian kehittämistä ja tekniikan soveltamista yksilöiden ja yhteisöjen parhaaksi.

Yksilöllisyyden laajentamiselle ensiarvoisen tärkeää on yhteiskunnassa tarjolla olevien kehittymismahdollisuuksien tasa-arvoinen lisääminen. Tätä tasa-arvo on mitä parhaimmillaan. Poliittisin keinoin tulee lisätä kehityksen ja muutosten ennustettavuutta sekä taata kaikille sivistykselliset, taloudelliset ja sosiaaliset edellytykset, joiden muodostamalta perustalta jokainen voi tehdä valintoja omalle elämälleen asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Maapalloa ja ihmistä uhkaavat monet globaalit riskit, mutta tarjolla on myös monia yhteisiä mahdollisuuksia. Tiedollinen pääoma ja maapallon eri kulttuurien henkinen sisältö ovat koko ihmiskunnan yhteistä omaisuutta. Meillä kaikilla on tästä yhteinen vastuumme. Meneillään oleva muutos kohti tietoyhteiskuntaa, kohti osaa-

misyhteiskuntaa mahdollistaa sen, että yhä useampi kansalainen eri puolilla maailmaa pääsee tästä henkisestä pääomasta osalliseksi. Kehitys on toki hidasta, mutta se menee oikeaan, toivottuun suuntaan.

Meidän on myös tunnettava globaali vastuumme. Esimerkiksi kehitysmaiden elintason olennainen parantaminen ei ole mahdollista ilman koulutustason nostoa. Elämisen laatu ei nouse oleellisesti ilman, että ihmiset opiskelevat innokkaasti uutta ja omatoimisesti tekemällä parantavat lähiympäristöänsä, missä he sitten asuvatkaan ja toimivatkaan.

Globaalistumisen jatkuvasti kiihtyessä on yhä merkittävämmäksi tulevaisuuden peruspilariksi noussut edellytysten luominen yksilön määrätietoiselle itsensä kehittämiselle. Yritysten tasolla tämä merkitsee sisällön luomista jo pitkään juhlapuheissa esitetylle toteamukselle "työntekijät ovat yrityksen tärkein voimavara". Yritysten strategisten arvojen määrittely tavoiteltavan tulevaisuuden määrittelyn yhteisenä visioprosessina sekä henkilöstön jatkuvan ammatillisen kehittymisen systematiikan luominen ovat keskeisiä elementtejä, kun yritykset ja myös muut organisaatiot luovat itselleen innostavan muutoksen ilmapiiriä ja muuttuvat oppiviksi organisaatioiksi. Parhaat, maailmanmarkkinoilla menestyvät yritykset, olivat ne sitten pieniä tai suuria, toteuttavat jo näitä periaatteita.

Ihmisen menestymisen arviointi on koko kansakunnan menestymisen arviointia helpompi tehtävä. Edellytyksenä on tietenkin se, että yksilö on asettanut elämälleen tavoitteet, joiden saavuttamista voidaan useiden eri kriteerien avulla analysoida. Menestys on omien, siis yksilön itsensä itselleen asettamien päämäärien saavuttamista. Ensisijaisesti tai ainakin useimpien ihmisten kohdalla menestymisessä on kyse oman elämän tarkoituksen tunnistamisesta, tavoitteiden tietoisesta asettamisesta sekä sisällöllisesti rikkaan elämän elämisestä siten, että vaiheittain etenee kohti asettamiaan tavoitteita. Tämä menestyminen on ihmisen itsensä sisäinen prosessi, jossa myös onnistumisen arvioinnin ihminen tekee itse. Tavoitteiden asetteluun hän saa laadullisesti vahvoja vaikutteita ja jopa toisen ulottuvuuden muiden ihmisten kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen tuloksena. Menestymistä onkin tarpeen kuvata kahdella eri dimensiolla: yksilön arvio itsestään sekä tätä täydentävänä kuva kyseisestä yksilöstä sellaisena kuin muut hänet kokevat.

Menestys sanana koetaan usein liian yksioikoisesti aineellisena hyvinvointina ja ulkoisesti näkyvänä menestymisenä työuralla. Kyse on kuitenkin paljon laajemmasta ja moniulotteisemmasta sisäisestä prosessista, jossa oleellista on itsensä jatkuva kehittäminen. Muutoksia vauhdittavina ja tuloksia tuottavina voimina ovat ennen kaikkea intohimo asettaa itselleen haasteita, intohimo oppia ja omaksua uutta sekä pyrkimys päästä määrätietoisesti ja jatkuvasti jo kokemansa osaamisen eli minän ylittämiseen. Fyysistä ja henkistä energiaa menestyvä ihminen saa, kun hän kokee elämäänsä virtaavan sisältöä ja kun hän kokee olevansa avoimesti innostunut kyetessään kohdistamaan toimintaansa ja saavuttaessaan tuloksia tärkeänä pitämissään kysymyksissä.

Maailmantalouden historiaan mahtuu monia suuria muutoksia. Yhtä niistä elämme juuri nyt. Maailman avautuminen tiedonvälityksen myötä sekä uuden tieteellisen tiedon räjähdysmäinen kasvu, uuden tiedon määrällinen kaksinkertaistuminen useimmilla tieteenaloilla alle 10 vuodessa, on aikaansaanut myös yhteiskuntarakenteiden muutoksen, jonka hallitsemiseen eivät perinteiset menetelmät enää riitä. Tämä muutos on raju ja toteutuu nopeasti. Kenties tämä sosialistiset yhteiskuntaopit tuhoava ja myös länsimaisten yhteiskuntien perusrakenteita järisyttävä aatemaailman ja talouspolitiikan perusteet muuttava mullistus toteutuu vuosikymmenessä. Tämä muutos ilmenee ennen kaikkea nyt työttömyyden rajuna kasvuna koko Euroopassa.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuutta hahmottava vuoropuhelu ja myös tulevaisuusvaliokunnan peräänkuuluttama tulevaisuuden haltuunotto jatkuvat täällä eduskunnassa viimeistään myöhemmin tämän huhtikuun kuluessa, kun saamme käsiteltäväksemme valtioneuvoston selonteon toisen osan. Toivon, että tämä keskustelu omalta osaltaan vielä on antanut haasteita niin ministeri Alholle kuin muullekin valtioneuvostolle kakkososan viimeistelyä varten. Toivon, että saamme lisävalaistusta hallituksen toimenpiteistä erityisesti koskien valiokunnan mietinnön yhteenvetokohdan linjauksia siitä, mitä me todella tulevaisuuden arvioimiseksi ja tulevaisuuden haltuunoton perustaksi tarvitsemme.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Markkula, olisi varmaan hyvä, jos menisitte työttömien tilaisuuteen kertomaan, miten pitää ottaa vastuuta omasta tulevaisuudesta, menestyksestä ja tavoitteista, niistä utopioista. Se jollakin tavoin kuvasi ed. Markkulan asenteellista aatemaailmaa, kun hän korosti

vastuuta omasta tulevaisuudesta. Sehän tarkoittaa sitä, että jokainen tulkoon itse toimeen omillansa. Tulevaisuusselonteossa sivulla 13 todetaan tämä vähän toisen tapaisesti, kun korostetaan kilpailuhenkeä elikkä herkeämätöntä pyrkimystä suunnan näyttöön ja markkinoiden valtaajaksi, huippuosaajaksi. Sama jatkuva kilpailuhenki leviää valtioihin, yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin, taiteeseen ja ideologioihin. Kaikessa juostaan kilpaa valtavasti.

En tiedä, mihin se kilpajuoksu päättyy. Tiedetään kuitenkin, että ongelma tulee olemaan se, niin kuin täällä on todettu, että automaatio vie työpaikkoja. Jokainen yksilö ottaa siinä kilpailussa vastuun, mutta hirveän paljon jää rannallekin, koska uusi tietotekniikka ei luo uusia työpaikkoja ainakaan kahdeksantuntisina työpäivinä ja 40-tuntisina työviikkoina kaikille niille ihmisille, joita olisi maailmassa käytössä. Se on laskennallisesti ihan todistettavissa oleva asia.

Ed. M. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela, olen itse kouluttanut ja ollut organisoimassa koulutusta useille sadoille, jopa useille tuhansille työttömille. Työttömyyden voittamisen prosessi ei aina tapahdu yksilössä päivässä eikä viikossa. Se on kuukausien oppimisprosessi, jossa jokainen yksilö joutuu todella lähtemään osaamisperusteistaan, muokkaamaan sitä kenttää, jonka avulla hän uusiin työtehtäviin kykenee.

On toki selvää, että tietoyhteiskunta mielestäni luo valtavasti uusia työpaikkoja, mutta uudet työpaikat ovat tietenkin toisenlaisia kuin tähänastiset perinteiset. Sitä kautta muutosprosessi on vaikea. Automaattisesti tarjottimella annettuna näitä töitä tietenkään ei ole tarjolla kaikille sadoilletuhansille työttömille suomalaisille tai miljoonille työttömille eurooppalaisille. Ratkaisu ei löydy sillä, että me jäämme passiivisesti odottamaan, vaan se on yhteistyötä, se on vuorovaikutusta työttömän itsensä ja hänen lähiyhteisönsä ja yhteiskunnan välillä.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Kun keskustelu on vielä niin mielenkiintoisesti lainehtinut, halusin ottaa vielä joihinkin esiin nousseisiin asioihin kantaa.

Kun valiokunnan käsittelystä ihmeteltiin, että osallistuminen on ollut "osittain", niin tätä olisi valaissut ehkä, kun olisi pantu prosentit perään. Kun tietää sen, että ratkaiseva käsittely kesti liki sata tuntia, me jouduimme osittain olemaan poissa. Kun sieltä on poissa tunnin tai kymmenen, se tarkoittaa, että on läsnä osittain. Se oli hyvin pitkä prosessi, jossa tuntui, että kaikki räjähtää käsiin, mutta se oli äärettömän hyvä. Minusta se lopputulos, mikä siitä saatiin ponnisteltua, on hyvin mielenkiintoinen.

Ed. Olin otti kantaa käsitteeseeni, että arvoja ei voisi arvottaa. Tämä ehkä nyt menee akateemiseksi sananväännöksi, mutta minä koen sanan "arvo" pelkästään positiivisena käsitteenä, ja kaikki, mitä on sen alla, ihmisen omana mittana itsestään ja toisista, se on positiivista. Minulle arvon vastapainona on sana arvottomuus, joka tarkoittaa piittaamattomuutta, röyhkeyttä, petollisuutta, rikollisuutta. Mutta jos käsitellään sanaa arvo, että on hyviä arvoja ja huonoja arvoja, ed. Olin on kyllä oikeassa, että niitä voidaan arvottaa vastakkain. Tämä nyt on taas sanojen ja käsitteiden ymmärrystä, kuinka me niitä merkkaamme ja käytämme.

Ed. Aula puhui ikääntymisestä ja erilaisuuden oikeudesta. Minä kyllä näen erilaisuuden oikeuden tulevaisuuden voimavarana. Ikääntyminen meille on ongelma. Siihen, mitä ed. Olinkin maalaili seitsemänvuotiaasta, joka joutuu meidän suurten ikäluokkien eläkkeet maksamaan, minä lääkkeenä näen sen, että suuret ikäluokat eivät niin vain jääkään 63-vuotiaina eläkkeelle, koska todennäköisesti ensi vuosituhannen puolella saattaa ollakin työvoimapulaa, kun alamme menestyä ja voimaan hyvin. Meidän suurten ikäluokkien eläkkeellejäänti on sellainen pelivara, koska ei siitä saa tietenkään omille lapsille ja lastenlapsille tehdä rasitetta.

Ed. Aula ja ed. Vihriälä erityisesti otti esille sen, että Eurooppa on enemmän kuin EU. Minusta sen pitäisi meidän mietinnöstämme tulla selvästi esille. Me emme ole käsitelleet EU:ta EU:na vaan Eurooppaa osana globaalista kokonaisuutta. Se on meidän perintötaustamme, mutta Euroopan merkitys tulevaisuudessa on ehkä pienempi, kuin se on ollut siirtomaavalta-aikana. Jotta Eurooppa säilyisi jossakin merkityksessä Euroopan kokonaisuutena, enempänä kuin EU, tulisi ponnistella. Jos haluttaisiin, että tulevaisuusvaliokunta tai mikä tahansa muu ottaisi kantaa EU:hun, minusta se vaatisi melkein oman selontekonsa, koska se on sellainen erityisasia, jossa on paljonkin pohdittavaa EU:ssa, EU:n tulevaisuudessa, Emussa ym. Siksi emme mietinnössä halunneet siihen ollenkaan paneutua.

Sitten allekirjoitan kaiken sen, mitä ed. M. Markkula otti esille yrityksistä, yritysten johtamisesta, ihmisestä yrittämisen voimavarana, menestymisestä, ihmisestä ja jopa siitä intohimoi-

sesta työn ja tekemisen draivista, mikä tulee olla. Se kuulostaa hyvin yksinkertaiselta, mutta näinhän ne raivaajasukupolvetkin ovat Suomea rakentaneet. He ovat sitoutuneet siihen työhön ja siihen tekemiseensä, ja sitä me tarvitsemme. Se on yksi menestymisen keino.

Vielä haluaisin nostaa esille koulutuksen, mitä on varmasti monessa paikassakin sivuttu. Mutta sanoisinpa vain, että koulutuksen ja kasvatuksen rooli selviytymisvälineiden antajana ei ole muuttunut. Ehkä nyt meillä on käynyt niin, että kasvatusvastuu on sysätty yhteiskunnalle. Tässä ei ole käsitelty myöskään vanhemmuuden roolia siinä, mikä meillä on vastuu lähimmäisenä, vanhempana, kasvattajana. Sillä on merkittävä merkitys tulevaisuuden menestystekijänä ja selviytymisvälineiden antajana, koska kasvattajana me välitämme ne arvot. Arvoja ei tässä demokraattisessa yhteiskunnassa anna ei päiväkoti eikä koulu. Vanhemmuuden tulisi antaa ne arvot. Eniten minä pelkään tulevaisuudessa niitä arvottomia ihmisiä. En tarkoita, että he ihmisinä olisivat arvottomia, vaan että heillä on arvokäsitteet sekaisin, koska heille ei niitä anneta. On hyvin tarkkaan tiettyjen oppien mukaan varjeltu antamasta arvoja, että ei loukattaisi kenenkään toisen arvoja. Silloin meillä syntyy sukupolvia, nuoria ja ihmisiä, joilla ei ole näitä selviytymisvälineitä hallussaan.

Tietoyhteiskunnassa tiedon tuottamisesta ja soveltamisesta tulee kriittinen resurssi, voimavara ja kilpailutekijä. Koulutuksen ja tutkimuksen avulla luodaan tietoyhteiskunnan henkinen perusta.

Tutkija ja tutkimus sisältävät erään tietoyhteiskunnan paradoksin. Henkisessä työssä näet ihminen itse on se työväline, suodinprosessori, joka työstää ja suodattaa ja muokkaa saatavilla olevan ja valikoimansa tiedon tulosteeksi ja julkaisuksi ja tutkimukseksi. Vain tuntemalla tutkijan voi ymmärtää sen tutkimuksen, koska tutkijallakin on arvonsa. Eli tämä meidän maailmamme tulee muuttumaan sitä kautta entistä monimutkaisemmaksi. Ihan samoin kuin poliittisissa puheissa ja lausumissa hyvin paljon tausta ja sitoutuminen kertovat jotakin arvoista, tai me ainakin luulemme, että se kertoo, mutta sekään ei ole näin yksinkertaista. Meillä on hyvin monipuolisia arvoja yli poliittisten rajojen. Samahan on myös tutkijoiden suhteen, jolloin tutkimusten ns. puhtaus ja uskottavuuskin voivat saada tiettyjä arvoja.

Täten me tieteen tuottajina, poliitikkoina, ihmisinä jätämme yleensä fragmentteja itsestämme ja minuudestamme koko tähän kulttuurin kudokseen. Se minusta tekee tulevaisuudesta entistä mielenkiintoisemman, koska tietoverkkojen kautta me vaihdamme yhä enemmän näitä ja me saatamme alkaa elää jopa sellaista todellisuutta, joka ei ole totta eli, virtuaalitodellisuutta. Siihen hukuttautuminen hämärtää rajaa oikean elämän ja luullun elämän välillä.

Koulutuksen ja kasvatuksen tehtävä olisi meitä valmistaa tähän tulevaisuuden maailmaan, jopa tämän toden ja epätoden erottamiseen. Siitä syystä minä näen esimerkiksi yhteiskunnan koulutuspoliittiset tehtävät erittäin suurina ja satsaamisen näihin asioihin hyvin merkittävänä. Toisaalta tähän sisältyy toinen paradoksi, onko meillä kykyä, näkyä ja voimaa menetellä siten, että me satsaamme koulutukseen tarpeeksi ja riittävän rohkeasti, että me kykenisimme näkemään riittävän kauas, vaikka se tekisi tällä hetkellä kipeääkin.

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Pidän sekä valtioneuvoston käsillä olevaa selontekoa että tulevaisuusvaliokunnan mietintöä erittäin positiivisina asiakirjoina sille keskustelulle, jota eduskunnassa tulevaisuudesta ja tulevaisuuden hallinnasta pitäisi jatkuvasti käydä. Keskustelu, jota täällä on käyty, on myönteisellä tavalla myös osoittanut eduskunnan harrastusta asiaan.

Se, että tulevaisuusselonteon eräs varsin keskeinen näkökohta, turvallisuuspoliittinen aspekti, ei tässä keskustelussa ole tullut merkittävällä tavalla esille, on ehkä luonnollista siitä johtuen, että me monissa muissa yhteyksissä olemme tätä asiaa käsitelleet. Se saa kuitenkin minut muutaman ajatuksen esittämään, varsinkin kun ulkoasiainvaliokunta on tulevaisuusvaliokunnalle tästä hyvin perusteellisen lausunnon antanut.

Mehän ulkoasiainvaliokunnassa käsittelimme laajan asiantuntijakuulemisen perusteella myös selonteon ja erityisesti siltä osin, mikä koskee Suomen suhteita ulkovaltoihin, ja siltä osin, kuin se käsittelee meidän turvallisuuspoliittista ympäristöämme. Me selontekoa käsitellessämme keskustelimme myös siitä, millaisia vaihtoehtoisia mahdollisuuksia eduskunnalla olisi pohtia tällaisia kysymyksiä.

Jossakin määrin esiintyy kritiikkiä siihen nähden, että valtioneuvoston mahdollisuudet esittää erilaisia skenaarioita ja visiota ovat rajallisia, koska hallituksen täytyy oman optimisminsa ja ohjelmallisen politiikkansa suhteessa esittää joitakin myönteisiä vaihtoehtoja, mutta monien kielteisiä kehityspiirteitä sisältävien skenaarioi-

den esittäminen on aina vähän ongelmallista. Sen takia esille nousi myös mahdollisuutena se, että eduskunta voisi enemmän tilata tällaisia visioita ja selvityksiä riippumattomilta tutkimuslaitoksilta ja akateemisilta työryhmiltä ja yhdessä niiden kanssa laatia johtopäätöksiä ja kannanottoja, joihin valtioneuvostokin on oman selontekonsa pohjalta pyrkinyt.

Tämän asiantuntijakuulemisen lisäksi, jota ulkoasiainvaliokunta selonteon johdosta kävi, valiokunnan valtuuskunta kävi myös mielenkiintoisen keskustelun Yhdysvaltain ulko- ja puolustusministeriön edustajien kanssa viime marraskuussa Washingtonissa.

Toisin kuin valtioneuvoston viimekeväisessä selonteossa Suomen tavoitteista Euroopan unionin hallitustenvälisessä konferenssissa käsiteltävässä tulevaisuusselonteossa asioiden yleistä tarkastelua ja hallituksen kannanottoja ei ole selkeästi erotettu toisistaan. Tähän ei luonnollisesti ole samanlaista tarvettakaan kuin käsiteltäessä kannanottoja konferenssin erillisiin asiakohtiin. Kuvailevan, analysoivan ja ohjelmallisen tekstin lomittaisuus saattaa kuitenkin selonteon lukijan kannalta olla ongelma.

Kuten vuoden 1995 turvallisuusselonteossa tulevaisuusselonteossa yhteistyövaraisten turvallisuusrakenteitten käsite saa keskeistä huomiota Euroopan tulevaisuuden ainesosana. Onkin lähdettävä siitä, että yhteistyövarainen kansainvälinen turvallisuusjärjestelmä on Suomen tapaisen maan kannalta paras vaihtoehto. Se liittyy läheisesti laaja-alaiseen turvallisuuskäsitykseen, jonka perustavoitteena ovat avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen turvallisuuskysymyksissä sekä yhteistyön ulottaminen yhä laajemmin kansallisen turvallisuuden peruskysymyksiin.

Sitoutuminen Etyjissä kirjattuihin yhteisiin arvoihin ja periaatteisiin on antanut poliittisesti sitovan arvopohjan kaikkien Euroopan valtioiden kylmän sodan jälkeisille pyrkimyksille. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut kollektiivista turvallisuutta ylläpitävän eurooppalaisen yhteisen instituution syntyyn, eikä tällaista kehitystä ole näköpiirissäkään.

Euroopan unionin sisäisen poliittisen ja taloudellisen yhdentymisen syntymisellä ja laajentamisella on Euroopan laaja-alaista turvallisuusjärjestystä vahvistavaa merkitystä. Euroopan unionin tuleva turvallisuuspoliittinen merkitys riippuu kuitenkin paljolti siitä, missä määrin unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa voidaan jatkossa tehostaa.

Valtioneuvoston selonteossa hahmotellaan ensisijaisesti yhteistyövaraisia valintoja vastauksena Eurooppaa kohtaaviin haasteisiin, mutta ikään kuin myönnytyksenä reaalipolitiikalle todetaan myös, että periaatteellinen sotilaallinen turvallisuuspolitiikka, joka korostaa valta- ja voimasuhteita, ei myöskään ole menettänyt merkitystään. Tämä tapahtuu yhteydessä, jossa todetaan, ettei Euroopan turvallisuuspoliittista tulevaisuutta voida hahmottaa ilman Venäjän ja Naton suhteiden arviointia.

Nato ei järjestönä perustele laajentumistarkoitustaan Venäjän sotilaallisella uhkalla vaan vakauspoliittisilla tavoitteilla, kuten demokraattisen muutoksen edistämisellä. Uusi Nato, niin kuin paljon sanotaan, pyrkii Euroopan turvallisuusjärjestelmän uudenlaiseksi osaksi laajentamalla ja kehittämällä rauhankumppanuusohjelmaansa ja pyrkimällä liittämään koko Etyj-alueen valtioita kriisinhallintayhteistyöhön. Suunnitelmiin kuuluu myös monenkeskinen instituutio Atlantic partnership council, jonka kanssa liittokunnan muut toiminnot kuin varsinainen kollektiivinen puolustus avautuisivat rauhankumppanuusmaille.

Näistä Naton pyrkimyksistä huolimatta Venäjä saattaa arvioida Naton laajenemista lähinnä siltä kannalta, että se täyttäisi Keski-Eurooppaan syntynyttä strategista tyhjiötä ja vahvistaisi Natoa sotilaallisesti. Venäjän näkyvä reaktio on toistaiseksi ollut Naton laajenemisen vastustaminen, samalla kun se korostaa ja pyrkii vahvistamaan Etyjin asemaa Euroopan turvallisuusjärjestyksen perustana.

Venäjän asenteeseen tulee vaikuttamaan se, millaisen sisällön saa sen ja Naton välillä neuvoteltavana oleva perussopimus, joka pyritään tekemään kevään 1997 aikana ennen päätöstä Naton jäseneksi kutsuttavista maista. Lisäksi Venäjä pyrkii lisäämään sotilaspoliittista liikkumavaraansa ja rajoittamaan laajentuvan Naton itäisen lohkon varustelua esittämällä tavanomaisia asevoimia koskevan Tae-sopimuksen muuttamista.

Hallituksen selonteossa Venäjän tulevaisuutta koskeva jakso on eräs ansiokkaimmista. Onkin syytä tähdentää Venäjän poliittisen ja muun yhteiskunnallisen kehityksen syvällisen tuntemuksen suurta merkitystä Suomen kannalta. Maamme tulee jatkuvasti panostaa tällaisen asiantuntemuksen kehittämiseen ja ylläpitämiseen, samoin kuin sen jakamiseen EU-jäsenmaiden ja muiden kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Suomen turvallisuusetujen näkökulmasta on erittäin tärkeää, että Naton laajentuminen ja

Naton ja Venäjän suhdejärjestely sidotaan Etyjin periaatteisiin, jotka takaavat valtioille turvallisuuspoliittisen valinnanvapauden ja kieltävät etupiirit. Naton ja Venäjän suhdejärjestelyiden ei tule luoda etuoikeutettua suurvalta-akselia, vaan sen tulee tukea Etyjin periaatteiden toteutumista ja kaikkien yhteistyövaraisten instituutioiden vahvistamista. Tae-järjestelyjä muutettaessa on noudatettava jakamattoman turvallisuuden periaatteita, joka kieltää turvallisuuden tavoittelun toisten valtioiden etujen kustannuksella.

Herra puhemies! Myöhäisestä ajankohdasta johtuen luulen, että nämä muutamat viitteet siihen, mitä ulkoasiainvaliokunta on halunnut tulevaisuusvaliokunnalle antamassaan lausunnossa todeta, riittävät yölukemiseksi ja hyvänyön toivotukseksi.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa puhemies! Haluan vielä puuttua tulevaisuusvaliokunnan kannanottoihin yhdeltä osin, nimittäin lukuun Tiede ja teknologia palvelevat ihmistä. Osiossa on valiokunnan edellytys, että hallitus huolehtii siitä, että koululaitoksen kautta turvataan kaikille mahdollisuus hallita tietotekniikkaa ja erityisesti tyttöjä kannustetaan sen piiriin. Olin tästä kannanotosta eri mieltä. Tästä äänestettiin jopa valiokunnassa. Olin siinä pienessä ryhmässä, joka hävisi äänestyksen. Mutta haluan paljon periaatteellisempana kysymyksenä tarttua tähän ja käyttää puheenvuoron.

Me puhumme kaikessa tasa-arvon puolesta. Minusta se on yksi johtava periaate myös mietinnössä, tasa-arvon periaatteen ja arvon toteuttaminen. Nyt kuitenkin minusta tässä kannanotossa tulevaisuusvaliokunta teki varsin ison periaatteellisen virheen, jolla on monien, monien erilaisten tutkimusten pohjalta osoitettu, että suomalainen koululaitos palvelee selvästi paremmin tyttöjä kuin poikia. Sen vuoksi yhden irrallisen, erillisen tavallaan oppiaineen irrottaminen edelleen tyttöjen näkökulmasta ei mielestäni ole tasa-arvon mukainen perusratkaisu. Siksi haluankin ottaa näkökulman, millä tavalla me tulevaisuudessa huolehdimme tasa-arvoisesti suomalaisten poikien ja tyttöjen menestymisestä.

Jos ajattelemme, millä tavalla biologisesti pojat ja tytöt eroavat toisistaan, mitä merkitsee se, että pojat monessa suhteessa kasvavat ja kehittyvät eri tavalla kuin tytöt. Tämän asian huomioon ottaminen on minusta hyvin suuri ja merkittävä tulevaisuuskysymys. Nimittäin keskimäärin suomalaiset pojat, me puhumme aika paljon miehistä, mutta sanon näin, että myös suomalaiset pojat, voivat kansainvälisesti vertaillen huonosti. Toivon, että tähän asiaan kiinnitetään huomiota. Tämä kytkeytyy myös siihen, että me rohkaisemme suomalaisia vanhempia vanhemmuuteen kasvattajina tukemaan poikiensa ja tyttöjensä kasvua.

Ministeri A l h o : Herra puhemies! Keskustelu tulevaisuusvaliokunnan mietinnöstä Suomi ja Euroopan tulevaisuus on ollut erittäin mielenkiintoinen. Ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa, josta puheenjohtaja Aaltonen käsitteli lähinnä turvallisuuspolitiikkaan liittyviä osia, oli mielestäni hyvin kiinnostava se arvio, joka oli tehty Euroopan unionin kolmesta erilaisesta kehitysvaihtoehdosta, jotka selontekoa valmisteltaessa nähtiin mahdollisiksi.

Totta on, aivan kuten lausunnossa on todettu, että hallituksen varovainen lähestymistapa suhteessa näihin kolmeen erilaiseen linjaan oli sellainen, että näemme joustavan unionin kehitysmallin todennäköisimpänä vaihtoehtona erityisesti siitä syystä, että Raha- ja talousliitto ja jo tällä hetkellä tiedot siihen liittyvästä valmistelusta osoittavat sitä, että syventyminen näiltä osin ei tule tapahtumaan kaikkien jäsenmaiden kohdalta samaan aikaan. Se, että moniytimisyys nähtiin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä uhkana erityisesti turvallisuuspolitiikan osalta, on mielestäni hyvin tärkeä huomautus. Mitä tulee arvioon riisutun ja koteloidun unionin kehitysmallien suhteen, voi aika pitkälti yhtyä niihin näkemyksiin, joita ulkoasiainvaliokunta käsitteli mietinnössään siitäkin syystä, että nehän merkitsisivät sitä, että unionin kehittyminen tulisi uudelleenarvioon ja se tietysti muuttaisi koko Euroopan kehityssuuntia paitsi turvallisuuspolitiikan alueella myös kaikin puolin muutoinkin.

Kaiken kaikkiaan keskustelu on ollut sillä tavalla mielenkiintoinen, että haluan vain sanoa omasta puolestani sen, että kun aikataulut on sovittu tulevaisuusselonteon kakkososan osalta sellaisiksi, että se tulee kuta kuinkin kohtapuoliin valmiiksi hallituksen puolelta, niin olen pahoillani siitä, että kaikkia niitä hyviä huomautuksia ja näkökohtia, joita tämä keskustelu olisi voinut tuoda siihen, ei ole todennäköisesti mahdollista sisällyttää selontekoon, jotta tämä aito vuorovaikutus eduskunnan ja tämän selonteon valmistelun osalta olisi onnistunut. Mutta voin vakuuttaa kyllä, että kakkososankin valiokuntakäsittely mahdollistaa juuri tämän samanlaisen prosessin oppimisesta ja tätä kautta sen vuoropuhelun jat-

kamiseksi, joka tulevaisuusselonteon yksi keskeisimmistä tehtävistä on ollut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietinnön mukainen lausunnon sanamuoto selonteon johdosta hyväksytään.

Mietinnön ponteen sisältyvä ehdotus mietinnön saattamisesta valtioneuvoston tietoon hyväksytään.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

Asia on loppuun käsitelty.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys Indonesian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 5/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

2) Hallituksen esitys Venäjän federaation kanssa rautatieyhdysliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 246/1996 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

3) Hallituksen esitys laiksi Imatran Voima -konsernille kantaverkko-omaisuuden myynnistä myönnettävistä veronhuojennuksista

Hallituksen esitys 237/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

4) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varallisuusverolain 34 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 249/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 2/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

5) Hallituksen kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1994 ovat antaneet aihetta

Kertomus 15/1996 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 23.26.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio